

0
11

ANALELE ȘTIINȚIFICE

ALE

UNIVERSITĂȚII „AL. I. CUZA” DIN IASI

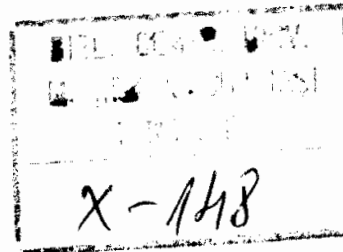
(SERIE NOUĂ)

SECȚIUNEA III

b. Științe economice și juridice

TOMUL XXI, ANUL 1975

S U M A R

Colectiv — Realizări și perspective în dezvoltarea producției agricole animale în județul Iași	1
VASILE TURLIUC — Echilibrul financiar al întreprinderii și echilibrul monetar	10
RONELIA DAVIDEANU, I. AGACHE, A. CUCIUREANU, M. COSTESCU — Rolul controlului financiar contabil în adoptarea deciziilor optime	13
ENE MARIN și CONSTANTIN DROPU — Determinarea eficienței economice a investițiilor în regie proprie la Întreprinderea avicolă de stat Iași	16
I. HĂLĂLĂU, O. JABA, S. CIOCHINĂ, E. FERENȚ și V. HOREANU — Considerații privind perfecționarea planificării activității unor întreprinderi industriale din județul Iași	20
PETRICĂ GEORGESCU — Determinarea prețului de cost în cooperativele agricole de producție — punct de plecare în așezarea pe criterii economice a prețurilor de contractare a mărfurilor agricole	22
ION FLOREA — Integrarea sistemului informațional economic al întreprinderilor de transporturi	24
GH. LĂMĂȚIC — Definirea obiectivelor procesului decizional	26
GH. FILIP — Perfecționarea sistemului informațional privind creditarea bancară pentru producție, în industrie	28
GH. VOINEA — Sporirea bazei de venituri proprii, premisă importantă pentru echilibrarea bugetelor locale	30
PENA NICULICIOIU — Sistemul de indicatori statistici pentru caracterizarea consumului populației	33
ION NEAGOE — Perfecționarea metodologiei de acoperire cu fonduri a mijloacelor circulante în comerțul de stat	35
NICA PANAITE — Fundamentarea deciziilor de Marketing	37
MARIA FILIP — Perfecționarea sistemului informațional în industria chimică	40
ELENA DIACONIȚĂ — Probleme actuale și de perspectivă ale elaborării prognozelor economice pe baza calculelor de sinteză ale contabilității	44
SILVIA PETRESCU — Sistemul informațional-decizional în folosirea rațională a forței de muncă	46
ELISABETA JABA — Sistem de indicatori privind mobilitatea populației feminine active	49
W. PĂVALOANĂ, V. MUNTEANU — Posibilități de utilizare a calculatorului FELIX C-256 în gestiunea materialelor	51
MARIUS PARASCHIVESCU, EMIL HOROMNEA — Perfecționarea sistemului informațional-contabil în întreprinderile silvice	53
D. DIMITRIU — Metode noi în calculația costurilor agricole	

4711 Acu

4010608
Periodice

X-83.

REALIZARI ȘI PERSPECTIVE ÎN DEZVOLTAREA PRODUCȚIEI AGRICOLE ANIMALE ÎN JUDEȚUL IAȘI*

Constituind o ramură de bază a economiei noastre naționale, agricultura cunoaște o continuă modernizare, dezvoltarea intensivă și multilaterală — de înaltă productivitate — a acesteia fiind una din coordonatele majore ale politicii agrare a partidului nostru.

Una din principalele direcții în care acționează partidul și statul nostru, în vederea realizării unei agriculturi intensive, este dezvoltarea zootehniei și creșterea producției animaliere, urmărindu-se ca, în perspectiva anului 1980, producția zootehnică să reprezinte circa 40% din totalul producției agricole. Desigur, aceasta va reprezenta structura optimă pe țară a producției agricole totale. Precizăm că în perioada 1965—1973, în structura producției globale agricole, ponderea producției animaliere — exprimată în prețuri comparabile 1963 — a variat între 36,8% și 41,3%**. În perspectiva anului 1990, ca urmare a creșterii mai accentuate a producției animaliere, ponderea acesteia în producția globală agricolă se va ridica la o pondere optimă de circa 50%, ceea ce va determina îmbunătățirea structurii producției agricole. Așa cum se precizează în Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, pentru asigurarea dezvoltării zootehniei și creșterea producției animaliere este necesară creșterea mai rapidă a efectivului de bovine — îndeosebi de vaci — sporirea efectivului de ovine, porcine și a producției avicole, așa încât producția zootehnică să satisfacă în bune condiții cerințele de consum ale populației, a necesităților industriei și a altor nevoi ale economiei.

În profilul economic al județului Iași, avînd în vedere faptul că suprafața agricolă ocupă o pondere însemnată în suprafața totală a județului și anume 74,5%, situîndu-se sub acest aspect printre județele care depășesc media pe țară la acest indicator (media pe țară este de 63,2%), agricultura este și va rămîne încă o bună perioadă de timp una din principalele ramuri de activitate în acest județ. Remarcăm faptul că deși suprafața județului Iași (546.900 ha) reprezintă 2,3% din suprafața țării, el deține o suprafață agricolă de 407.411 ha, ceea ce reprezintă 2,7% din suprafața agricolă a țării, situîndu-se pe locul al 12-lea pe țară, la fel ca județele Botoșani, Brăila, Buzău, Caraș-Severin, Vaslui.

Pe fondul dezvoltării multilaterale și intensive a agriculturii județului Iași, zootehnia cunoaște o dezvoltare notabilă, aceasta fiind favorizată și de faptul că suprafața arabilă a județului Iași este de 277.016 ha, ceea ce reprezintă 2,9% din suprafața arabilă a țării, sau 67,8% din suprafața agricolă a județului, numărîndu-se și sub acest aspect printre județele țării care au condiții pedoclimatice favorabile extinderii zootehniei. Trebuie să facem remarcă în legătură cu necesitatea creșterii ponderii suprafeței arabile în totalul suprafeței agricole, mai ales prin lucrări de desecări și de redare în circuitul agricol al unor suprafețe supuse eroziunilor. În județele limitrofe Botoșani și Vaslui, suprafața arabilă deține o pondere mai mare în totalul suprafeței agricole

* Extras din lucrarea cu tema: Mutații socio-economice calitative în evoluția de perspectivă a Municipiului și Județului Iași în perioada 1971—1980. Colectiv de temă: Prof. dr. Mihai Todosia, Conf. dr. Nicolae Stoica, Conf. dr. Ene Marin, Prof. dr. C. Niculicioiu, lector dr. C. Dropu, lector Veta Gireadă.

** Vezi, *Anuarul statistic al R.S.R* pe 1974, D.C.S., Buc., 1974, p. 231.

a țării — de 3,3% și respectiv 3,1% — deși ca suprafață agricolă ocupă același loc ca județul Iași. Totodată, remarcăm faptul că ponderea populației ocupată în agricultură — deși prezintă o tendință accentuată de scădere, totuși acest indicator se menține mai mare cu 5—6% față de media pe țară. Această situație reliefează nu numai rezerva de forță de muncă pe care o are județul Iași, dar și realele posibilități de dezvoltare intensivă a agriculturii în general, a zootehniei în special. Și aceasta cu atât mai mult cu cât ponderea producției animale în structura producției globale agricole a județului Iași este de numai 37%, sub nivelul acestui indicator pe țară (41,3% în 1973).

Ca urmare a activității desfășurate de toți lucrătorii din agricultură — țărani cooperatori, muncitori și tehnicieni din întreprinderile agricole de stat și din stațiunile pentru mecanizarea agriculturii, ingineri și economiști din toate unitățile agricole — a îndrumării și sprijinului financiar, tehnic și organizatoric acordat de stat, s-a dezvoltat an de an zootehnia în județul Iași.

Evoluția numărului de animale în județul Iași pe categorii de unități, în perioada 1968—1974*
(la începutul anului *)

Tabelul I

mii capete

Anul	Unitățile producătoare	Bovine		Porcine		Ovine		Cabaline	
		Total	din care vaci	Total	din care seroațe de prăsilă	Total	din care oi și mioare		
1968	din care :	Total județ	144,0	58,7	109,2	10,5	414,0	325,4	20,4
		— Unități agricole de stat	15,4	5,6	12,3	1,5	26,8	16,6	2,1
		— C. A. P.	60,0	16,7	30,2	5,7	135,6	104,8	16,8
		— Gospodării personale ale membrilor C. A. P.	67,5	35,8	64,6	3,2	247,3	200,4	1,0
1971	din care :	— Gospodării agricole individuale.	1,1	0,6	2,1	0,1	4,3	3,6	0,5
		Total județ	140,8	62,3	104,4	11,5	452,4	364,7	19,8
		— Unități agricole de stat	17,3	6,8	27,6	1,1	36,2	25,0	2,1
		— C. A. P.	58,5	19,8	29,3	5,9	134,5	103,7	14,5
1973	din care :	— Gospodării personale ale membrilor C.A.P.	63,8	35,1	45,2	4,3	275,9	231,0	2,6
		— Gospodării agricole individuale.	1,2	0,6	2,3	0,2	5,8	5,0	0,6
		Total județ	157,0	68,4	224,4	25,0	477,8	387,5	19,9
		— Unități agricole de stat	21,3	7,6	96,2	10,1	37,6	24,2	2,0
1974	din care :	— C. A. P.	59,5	21,5	57,3	7,9	148,4	113,7	13,6
		— Gospodării personale ale membrilor C.A.P.	74,8	38,7	67,8	6,8	285,3	243,9	3,7
		— Gospodării agricole individuale.	1,4	0,6	3,1	0,2	6,5	5,7	0,6
		Total județ**	160,5	82,6	240,5	24,6	458,3	369,2	
		— Unități agricole de stat	22,6	10,9	112,9	10,6	38,2	25,2	
		— C. A. P.	61,9	26,6	62,4	7,6	141,0	111,1	
	— Gospodării personale ale membrilor C.A.P.	75,0	44,5	63,3	6,2	275,2	229,9		
	— Gospodării agricole individuale	1,0	0,6	1,9	0,2	3,9	3,3		

* La sfârșitul anului 1974, se prevede ca, în județul Iași, numărul animalelor pe toate unitățile producătoare să fie de: 165.000 bovine, din care 87.200 vaci și juninci, 245.600 porci, 489.300 oi.

** Prelucrat după datele cuprinse în:

— Anuarul Statistic al R. S. România, D. C. S., București, anul 1966, pp. 354—357; anul 1967, pp. 336—343; anul 1968, pp. 396—416; anul 1969, pp. 418—441; anul 1970, pp. 412—440; anul 1971, pp. 434—464; anul 1972, pp. 294—316; anul 1973, pp. 337—360; anul 1974, pp. 221—231.

— Dare de seamă anuală unică statistică-contabilă a I. A. S. și C. A. P. din județul Iași, pe anii 1966—1974.
— Date furnizate de Direcția Județeană de statistică Iași.

Urmărind modul cum a evoluat numărul de animale în județul Iași în perioada 1968—1974 pe categorii de unități (Tabelul I), observăm că deși tendința este de creștere a acestuia — cu excepția anului 1971, când pe total bovine s-a înregistrat o diminuare a numărului, în comparație cu situația existentă în 1968 — la unitățile cooperatiste creșterea este mică, de numai 3,1% la total bovine în 1974, față de nivelul existent în 1968. Întrucât unitățile agricole de stat și chiar gospodăriile personale ale membrilor cooperatori au obținut — în aceleași condiții pedoclimatice — creșteri mai importante la total bovine, respectiv 47% și 11%, se apreciază că sînt reale posibilități de sporire a numărului de bovine în toate cooperativatele agricole de producție și desigur, în toate unitățile și formele de gospodării din județ.

Pentru asigurarea reproducției lărgite a efectivului de animale și a unui volum cât mai mare de produse animale, este necesară crearea unei anumite structuri a efectivului total de animale pe fiecare specie în parte. De exemplu, în vederea asigurării unui număr suficient de animale pentru sacrificare, paralel cu creșterea necesară a efectivului de bovine, în numărul total al bovinelor trebuie să existe un număr determinat de vaci, precum și un număr corespunzător de animale de diferite vârste și sexe. Efectivul de vaci este important, însă, nu numai din punct de vedere al produșilor care se vor realiza, ci și al producției de lapte care se obține de la aceste animale.

Analiza structurii efectivului de taurine la unitățile producătoare reliefează faptul că efectivul de vaci și juninci deține, în 1974, o pondere mai mare în gospodăriile personale ale țăranilor cooperatori și anume 60%, în unitățile agricole de stat 48%, iar în C.A.P. numai 42%. Această situație se explică și prin faptul că în gospodăriile personale ale țăranilor cooperatori se pune un accent deosebit pe creșterea vacilor pentru lapte, iar în C.A.P. se urmărește, alături de producția de lapte, și înmulțirea taurinelor, ceea ce implică o pondere mai mare a tineretului sub 1 an (circa 20% din total bovine). Considerăm că, ținând seama de reforma naturală de vaci, care se ridică anual la circa 10—12%, în scopul asigurării desfășurării normale a reproducției lărgite la bovine și a unei producții de lapte mai mari, ponderea vacilor și a junincilor în totalul bovinelor ar putea fi sporită la cca 50% și în I.A.S. și mai ales în C.A.P.

În perioada cincinalului 1976—1980 se va dezvolta sectorul zootehnic al agriculturii județului Iași așa încât producția animalieră să ajungă la o pondere de 40% în totalul producției agricole globale în I.A.S., producția animalieră va deține o pondere de circa 65% din totalul producției agricole, situându-se, sub acest aspect, peste nivelul mediu pe țară. Se va adânci procesul de profilare și de centralizare optimă a producției animaliere prin extinderea sistemului intensiv de creștere industrială a animalelor în complexe și ferme specializate, atât în unitățile agricole de stat cât și în C.A.P. Se preconizează ca cca 80% din cooperativele agricole de producție din județ să crească taurine, 10% porcine și 10% păsări. Conform planului de dezvoltare a zootehniei din județul Iași, înscris în coordonatele planului național de dezvoltare a zootehniei, sistemul de creștere industrială a animalelor va cuprinde 70% din efectivul de porcine și 80% din producția de carne de porc, 90% păsări și 74% din producția de carne de pasăre. Din efectivele de taurine, 24% vor fi cuprinse în sistemul intensiv, din care 40% pentru producția de carne și 50% pentru producția de lapte. La ovine, 18% din efective vor fi crescute în sistem intensiv, asigurând astfel 40% din producția de carne de ovine.

Desigur, se va pune un accent deosebit pe îmbunătățirea raselor de animale — la taurine, rasa brună, sură de stepă și holstein; la porcine, rasa marele alb (la porcine este necesară creșterea ponderii porcinelor din rasele cu producție ridicată de carne, dar cu grăsime și osatură redusă), iar la ovine rasele țigaie, karakul, țurcană și spancă — care dau producții ridicate și de calitate superioară. De asemenea, se impun măsuri corespunzătoare cerute de agrotehnica modernă pentru sporirea producției de furaje în toate unitățile de producție agricolă, vizând atât îmbunătățirea pășunilor deținute de unitățile agricole de stat (52.746 ha) și de C.A.P. (30.470 ha), a fînețelor (mai ales în C.A.P. care dețin 90% din întreaga suprafață cu fînețe a județului), cât și sporirea cantității și calității celorlalte culturi destinate bazei furajere.

Avînd în vedere condițiile pedoclimatice ale județului, forța de muncă existentă, extrapolînd datele statistice pe baza sporului mediu a numărului de animale în perioada 1954—1974 (am observat că tendința de creștere a numărului de animale este de forma unei progresii aritmetice) studiul nostru a estimat că efectivele de animale — în județul Iași — vor înregistra în anul 1980, următoarele creșteri în comparație cu 1970 (Tab. II).

mil capete (la sfârșitul anului)

Tabelul II

Explicația	1970	1975	1980	$\frac{1980}{1970}$
- Bovine	140,8	180,3	206,3	146%
din care :				
vaci și juninci	62,3	93,3	105,5	169%
- Porcine, total	104,5	253,0	294,0	281%
din care :				
Scroafe de prăsilă	11,5	24,8	28,9	251%
- Ovine, total	452,4	529,0	600,0	132%

Observăm că în structura efectivului de taurine, în perspectiva anului 1980, ponderea efectivului de vaci și juninci se estimează la 51% în total taurine, ceea ce va asigura reproducția lărgită a întregului efectiv de taurine și o producție sporită de lapte.

La porcine, unde indicatorul obținerii prășilei va fi peste 100, exprimând o putere mare de reproducție, iar indicatorul prolificității (raportul dintre numărul produșilor obținuți și numărul fătărilor) se apreciază să se ridice la 8—9, efectivul de scroafe de prăsilă se prevede să dețină o pondere optimă de 9,5% în totalul efectivului de porcine, față de 11% cât reprezenta în 1970.

În aprecierea gradului de dezvoltare intensivă a zootehniei, atât la nivelul țării cât și în profil teritorial, prezintă importanță și indicatorul care exprimă densitatea animalelor la unitatea de suprafață. Între mărimea terenurilor agricole pe care se cultivă sub diferite forme, plantele necesare hranei animalelor și numărul animalelor trebuie să se realizeze o proporționalitate optimă. În vederea asigurării valorificării tuturor produselor vegetale principale și secundare ce se obțin din cultivarea pământului, este necesar să se dezvolte sectorul zootehnic în așa fel încât indicatorul privind densitatea animalelor la 100 ha de teren să ex-

Numărul animalelor ce revin la 100 ha de teren * pe total R. S. România și pe județul Iași în perioada 1961—1973**
la începutul anului — capete —

Specii de animale		A N I I									
		1966		1970		1971		1972		1973	
		Total R. S. R.	Total jud. Iași	Total R. S. R.	Total jud. Iași	Total R. S. R.	Total jud. Iași	Total R. S. R.	Total jud. Iași	Total R. S. R.	Total jud. Iași
Bovine	Total	34,0	34,0	35,5	35,1	36,9	36,8	39,1	39,6	40,7	41,1
	din care :										
	vaci și bivolițe	14,2	14,1	15,7	15,4	16,1	16,3	16,9	17,5	17,3	17,9
Porcine	Total	45,7	40,3	61,1	31,3	65,3	37,0	79,6	65,2	90,4	81,0
	din care :										
	scroafe de prăsilă	4,7	3,0	6,6	4,1	7,0	4,1	8,1	7,1	9,1	9,0
Ovine și caprine	Total	98,6	91,4	101,4	111,1	101,4	113,6	103,4	125,2	105,8	126,3
	din care :										
	oi, mioare și capre	74,4	73,8	80,2	91,9	78,7	96,5	80,8	100,7	80,7	102,3

*) Numărul animalelor la 100 ha teren s-a calculat la suprafața arabilă + pășuni + finete pentru bovine și ovine și la suprafața arabilă pentru porcine.

**) Prelucrat după datele cuprinse în :

— Anuarul Statistic al R. S. România, D. C. S., București, anul 1966, pp. 354—357; anul 1967, pp. 336—343; anul 1968, pp. 396—416; anul 1969, pp. 418—441; anul 1970, pp. 412—440; anul 1971, pp. 434—464; anul 1972, pp. 294—316; anul 1973, pp. 337—360; anul 1974, pp. 221—231.

— Dare de seamă anuală unică statistică-contabilă a I. A. S. și C. A. P. din județul Iași, pe anii 1966—1974.

— Date furnizate de Direcția județeană de statistică Iași.

prime o eficiență cât mai sporită a activităților din agricultură. Iată cum a evoluat numărul de animale ce revin la 100 ha de teren în județul Iași — în comparație cu indicatorul respectiv pe țară — în perioada 1966—1973 (Tabelul nr. III).

Urmărind evoluția indicatorului privind densitatea animalelor la 100 ha teren, exprimat în unități fizice (capete) pe specii, se observă o tendință de îmbunătățire a acestuia, mai ales în ultimii 2—3 ani, când în județul Iași s-au obținut rezultate mai bune sub acest aspect, în special la ovine și bovine. Observăm că la ovine s-a obținut o densitate la 100 ha teren mai mare decât media pe țară, încă din anul 1970, înregistrându-se în 1973, o densitate cu 19% mai mare decât media pe țară. Cu privire la densitatea porcinelor la 100 ha teren arabil, deși tendința este de îmbunătățire a acestui indicator, el se menține încă sub nivelul mediu pe țară, situație ce implică continuarea eforturilor în direcția sporirii efectivului de porcine în județul Iași, unde sînt condiții corespunzătoare.

Analiza densității animalelor la 100 de ha teren pe unități producătoare, arată că I.A.S. din județul Iași depășesc cu mult indicatorul respectiv realizat în medie pe țară de către I.A.S.; în anul 1973 nivelul acestui indicator fiind de 58,6 la bovine (numai 38,0 media I.A.S. pe țară), 337,7 la porcine (158,5 media I.A.S. pe țară) și 102,7 la ovine (85,5 media I.A.S. pe țară). Totodată, reliefăm faptul că C.A.P. din județul Iași au realizat pînă în prezent o densitate a animalelor la 100 ha teren, sub nivelul obținut de C.A.P. din țară. Astfel, în 1973, acest indicator era de 21,6 la bovine (în timp ce cooperativele agricole de producție din țară realizaseră în medie 27,7), la porcine 26,8 capete la 100 ha teren arabil (pe țară C.A.P. 35,0). Rezultă că cea mai mare rezervă de creștere a acestui indicator o au C.A.P. din județul Iași.

Ca urmare a sporirii efectivelor de animale, a densității lor la 100 ha, dar mai ales a îmbunătățirilor aduse în selecționarea speciilor, în furajarea lor rațională, în creșterea randamentului la sacrificare (a gradului de îngrășare), o sporit an de an producția agricolă animală din județul Iași în toate unitățile producătoare, așa cum rezultă din tabelul nr. IV.

Din analiza dinamicii producției agricole animale în județul Iași, pe perioada 1967—1973, rezultă o tendință de creștere a acesteia în toate unitățile producătoare, creșterea fiind mai accentuată la carne, producția totală de carne fiind mai mare în 1973 cu 82% față de nivelul existent în 1967 (la carne de porc creșterea a fost de 154%); în aceeași perioadă, producția de lapte a sporit cu numai 21%, cea de lînă cu 75%, iar cea de ouă cu 77%. Remarcăm faptul că nivelul producției animale în județul Iași era în 1973 mai mare cu 98% decât cel existent în 1967, fiind superior celui al producției globale agricole a județului și față de nivelul producției animale pe țară în perioada respectivă. Ca o tendință pozitivă în dezvoltarea zootehnicii județului Iași, reliefăm faptul că și în anii actualului plan cincinal, producția animală cunoaște un ritm de dezvoltare mai mare decât producția vegetală.

Acordînd o atenție mai mare obținerii de produși în cadrul reproducției efectivelor de animale, creșterii normale în greutate a animalelor în urma furajării pe baze științifice a acestora, îngrășării animalelor, unitățile agricole de stat au obținut producții mai mari decât cooperativele agricole de producție și gospodăriile populației (gospodării personale ale operatorilor și gospodării agricole individuale). Astfel, producția totală de carne a crescut — în 1973 față de 1967 — cu 310% în unitățile agricole de stat, cu numai 58% în C.A.P. și cu 43% în gospodăriile populației. Și la producția de lapte, lînă și ouă s-au înregistrat creșteri mai mici în C.A.P. și gospodăriile populației decât în unitățile agricole de stat.

Faptul că unitățile agricole de stat au obținut, în perioada la care ne referim, sporuri mai mari în producția animală decât C.A.P. și gospodăriile populației, este evidențiat și de producțiile medii la produsele care se obțin în mod curent de la animale, cum sînt: laptele, lîna, ouăle etc. Iată cum au evoluat producțiile medii pe animale, la cîteva produse, în perioada 1965—1972 în I.A.S. și C.A.P. din județul Iași (Tabelul V).

Tabelul 11

Producția agricolă animală, pe categorii de gospodării, în județul Iași, în perioada 1967 - 1973 *

Anul	Unitățile producătoare	Carne, mii t. g. v.		Lapte, în mii hl.		Lână în tone	Ouă în mii- hoane bucăți
		Total ¹⁾	din care: de porc.	Total ²⁾	Lapte de vacă ³⁾		
1967	Total județ din care:	30,1	10,8	1051,6	938,6	700,9	85
	- Unități agricole de stat	3,9	1,2	190,6	187,3	64,9	12,5
	- C. A. P.	7,6	2,0	264,8	232,2	233,0	1,2
	- Gospodării personale ale membrilor C. A. P.	18,0	7,4	588,0	512,3	396,0	65,9
Total județ din care:	- Gospodării agricole individuale	0,6	0,2	8,2	6,8	7,0	5,4
	- Unități agricole de stat	30,9	10,1	1024,4	929,2	776,0	117,6
	- C. A. P.	4,8	1,8	222,3	218,1	117,0	23,4
	- Gospodării personale ale membrilor C. A. P.	6,7	1,6	254,9	228,6	219,0	1,7
1970	Gospodării ale populației	19,4	6,7	547,2	473,5	440,0	92,5
	Total județ din care:	37,0	14,9	1094,0	988,5	817,0	125,6
	- Unități agricole de stat	9,4	6,1	243,3	239,1	113,0	22,2
	- C. A. P.	7,1	1,7	253,9	229,0	227,0	4,6
1971	Gospodării ale populației	20,5	7,1	506,8	520,4	477,0	98,8
	Total județ din care:	49,1	23,7	1243,7	1125,0	872,0	155,8
	- Unități agricole de stat	14,1	10,4	243,5	239,3	134,0	26,4
	- C. A. P.	10,2	4,2	244,1	217,4	258,0	9,3
1972	Gospodării ale populației	24,8	9,1	756,1	668,3	480,0	120,1
	Total județ din care:	55,0	27,5	1281,5	1164,8	875,0	151,1
	- Unități agricole de stat	16,0	11,7	261,3	258,6	146,0	22,5
	- C. A. P.	12,4	5,6	279,5	257,2	239,0	5,6
1973	Gospodării ale populației	26,6	10,2	740,7	649,0	490,0	123,0

*) Prelucrat după datele cuprinse în:

- Anuarul Statistic al R. S. România, D. C. S., București, anul 1966, pp. 354-357; anul 1967, pp. 336-343; anul 1968, pp. 396-416; anul 1969, pp. 418-441.; anul 1970, pp. 412-440; anul 1971, pp. 434-464; anul 1972, pp. 294-316; anul 1973, pp. 337-360; anul pp. 221-231.

- Date de seamă anuală unică statistică-contabilă a I. A. S. și C. A. P. din județul Iași, pe anii 1966-1974.

- Date furnizate de Direcția județeană de statistică Iași.

1. Prășila și sporul în greutate vie.

2. Lapte de vacă (inclusiv consumul viteilor) și lapte de oaie muls.

3. Lapte de vacă (inclusiv consumul viteilor).

Producțiile medii pe animal în județul Iași în perioada 1965–1972

Tabelul V

Produse	U. M. medii	1965		1970		1972	
		I. A. S.	C.A.P.	I.A.S.	C.A.P.	I.A.S.	C.A.P. **
Lapte de vacă	l	3 333 (2 957)*	1 154 (1 410)*	3 692 (2 853)*	1 273 (1 297)*	3 330 (2 419)*	1 142 (1 177)*
Lină	kg	2,3 (2,9)*	2,0 (2,1)*	3,9 (3,3)*	1,8 (2,2)*	4,4 (3,2)*	1,6 (2,1)*
Ouă	buc.	207	45	206	69	217	183

*) Producția medie pe țară.

**) inclusiv unitățile intercooperatiste.

Mai întâi, observăm că producțiile medii anuale obținute în I.A.S. din județul Iași, la lapte de vacă și în ultimii ani și la lână, sînt mai mari decît media pe țară obținute în I.A.S., în timp ce producțiile medii obținute în C.A.P. se mențin încă sub nivelul mediu pe țară obținut în cooperativele agricole de producție; deși își desfășoară activitatea în aceleași condiții pedoclimatice, C.A.P. au obținut producții medii de lapte pe animal cu mult mai mici decît I.A.S. Această situație este generată de mai multe cauze, între care semnalăm: numărul mediu anual al vacilor productive este cu mult mai mic decît cel realizat de I.A.S.; furajarea menționată a efectivelor de vaci, calificarea necorespunzătoare a cooperatorilor din fermele zootehnice și fluctuația mare a acestora; rasele de vaci mai puțin productive din C.A.P. și ponderea vacilor sterpe în totalul vacilor furajate care este mai mare în C.A.P. decît în I.A.S. De asemenea, producția medie de lână pe o ovină tunsă este destul de scăzută în C.A.P., la aceasta contribuind furajarea și întreținerea necorespunzătoare a ovinelor, structura pe rase a efectivului de ovine în C.A.P., starea sanitar-veterinară a acestora.

Sînt reale posibilitățile de sporire a producției agricole animale în toate unitățile producătoare din județul Iași, dar mai ales în C.A.P. și în gospodăriile populației, folosind mai bine condițiile pe care le au, aplicînd cu fermitate regulile științifice privind creșterea animalelor și a păsărilor. Aceste posibilități sînt confirmate și de faptul că producția medie de lapte pe animal, obținută în județul Iași în 1973 este mai mare decît media pe țară — adică 1 747 litri lapte vacă în județul Iași, față de 1 638 litri lapte media pe țară. Iar la ouă, producția medie pe o pasăre a fost în 1973, în județul Iași de 127 bucăți, în timp ce media pe țară a fost de 117 bucăți. La lână, producția medie anuală pe o ovină tunsă, era în 1973, în județul Iași, de numai 1,93 kg. sub nivelul mediu pe țară, 2,23 kg. Desigur, sînt multe unități agricole din județul Iași — de stat sau cooperatiste — unde producțiile obținute sînt cu mult superioare celor medii pe județ. Astfel, la I.A.S. Miroslava, unde producția animală ocupă o pondere de 60% în producția globală agricolă, s-au obținut în 1973, de la cele 1.710 vaci o producție medie de 3.813 litri de lapte pe fiecare vacă furajată, iar la ferma Rebricea a acestei întreprinderi s-au obținut peste 5.200 litri de lapte de la fiecare vacă furajată. În sectorul ovin s-a realizat aproape 7 kg de lână de la fiecare ovină tunsă (efectivul fiind de 6.800 capete).

În anul 1974, în I.A.S. din județul Iași se obțin 3.600 litri de lapte de la fiecare vacă furajată, 6,58 kg de lână de la fiecare ovină tunsă, 200 bucăți de ouă pe o pasăre. Complexele intercooperatiste Tomești, Uricani și Bivolari obțin producții medii tot mai mari.

Un aspect important privind producția agricolă animală îl prezintă indicii de calitate a acesteia.

La carne se stabilește indicatorul gradului de îngrășare al animalelor (numit și randament), care exprimă raportul dintre greutatea de carne la cîrlig, care rezultă după sacrificarea animalului, și greutatea vie a acestuia. Cu cît acest raport este mai mare, cu atît animalul este mai bine îngrășat. Randa-

mentul la sacrificare variază după specie, categoria de vîrstă, sex, starea de întreținere sau îngrășare a animalului. În medie, coeficienții de transformare sînt următorii: 0,55 la bovine, 0,82 la porcine, 0,49 la ovine și 0,80 la păsări. De aceea, se impun măsuri menite să ridice mărimea randamentului la sacrificare, în scopul eficienței economice a zootehniei.

Întreaga cantitate de lapte — cu diferite procente de grăsime, în funcție de specie, rasă, vîrstă, starea de sănătate, perioada de lactație, furajare, condițiile de întreținere — se recalculează în cantitățile de lapte „STAS”, cu 3,5% grăsime la lapte de vacă și bivolițe și 6% grăsime la lapte de oaie și capră.

Pentru calculații sintetice cu caracter zoeconomic privind transformarea laptelui în diverse derivate, se folosesc anumiți indici de echivalare sau coeficienți de transformare. Spre exemplu, pentru a obține un kg de unt sînt necesari 25,4 l de lapte cu 3,1% grăsime, sau 22,5 l de lapte cu 3,9% grăsime. Pentru a obține 1 kg de lapte praf smîntînit, sînt necesari 11,4 l de lapte cu 8,5% substanță uscată negrasă, sau 11,9 l de lapte cu 8,2% substanță uscată negrasă, deci cu 0,5 l lapte în plus pentru fiecare kg de lapte praf sau, pentru obținerea 1 kg brînză fermentată sînt necesari 12,3 l de lapte cu 8,5% substanță uscată negrasă. Dacă laptele are o substanță uscată negrasă de numai 8%, randamentul scade, fiind necesari 13 l de lapte pentru 1 kg brînză fermentată.

La lînă, se determină randamentul lînii la spălare, ca raport între cantitatea de lînă obținută după spălare și uscare — cu umiditatea de 17% la lînă fină și semifină și 15% la grosieră — și greutatea lînii înainte de spălare. În general, lînile fine și semifine care au mult suc au randament mai mic (28—50%) decît lînile grosiere (48—68%).

Un alt aspect care reflectă eficiența activităților desfășurate în ramura creșterii animalelor în județul Iași — ca și în întreaga agricultură a țării noastre — este volumul și ritmul intrărilor (livrărilor) de produse animale în fondul de stat. Trebuie să remarcăm faptul că deși județul Iași deține 2,7% din suprafața agricolă a țării, ocupînd locul al 12-lea în cadrul județelor țării, sub aspectul volumului livrărilor de produse agricole în fondul de stat, ocupă locul al 14-lea. Astfel, în anul 1972, intrările de produse animale din județul Iași în fondul de stat au reprezentat, la carne 2,8% față de total fond de stat, la lapte 2,7%, iar la lînă 2,4%. Sînt încă reale posibilitățile de creștere a contribuției sectorului zootehnic al județului Iași la sporirea fondului de stat de produse animale. Sub aspectul ritmicității livrărilor, mai ales la lapte, se observă că între 70—80% din totalul anual se livrează în lunile de vară și toamnă și 20—30% în lunile de iarnă și primăvară, aspect care influențează negativ activitatea unităților prelucrătoare privind folosirea capacităților de producție și a forței de muncă.

Ținînd seama de sporirea efectivelor de animale, de îmbunătățirile care se aduc selecționării și creșterii acestora, de măsurile organizatorice și economice ce se adoptă în vederea ridicării eficienței sectorului zootehnic, se prevede ca, în perioada 1970—1980, producția globală animală să crească în județul Iași, cu un spor de 105%. Numai în perioada 1976—1980, sporul producției animale în județul Iași va fi de 22%, acesta fiind superior sporului producției vegetale (16%), ceea ce va prilejui ca ponderea producției animale să reprezinte 39,6% din producția globală agricolă a județului Iași.

Ritmul mediu anual de creștere a producției animale este de 13,4% în perioada 1971—1975 și de 4,4% în perioada 1976—1980, fiind superior celui al producției vegetale, de 12,6%, respectiv de 3,2%.

Potrivit calculului de perspectivă rezultate din extrapolarea datelor privind sporul mediu al producției animale, studiul nostru din 1974 a estimat următoarea evoluție a producției animale în județul Iași, în perioada 1976—1980.

în milioane lei

Tabelul VI

Explicații	Plan 1975	Anii				
		1976	1977	1978	1979	1980
Producția animală						
- în prețuri comparabile	1 123,4	1 318,3	1 370,7	1 405,9	1 466,5	1 510,6
- în prețuri curente	1 247,7	1 395,0	1 462,5	1 513,0	1 603,0	1 668,7

Totodată, se prevede și o sporire a producțiilor medii, pe animal, în perioada 1975—1980 în județul Iași, după cum urmează :

Producțiile medii pe animal în județul Iași

Tabelul VII

Explicația	Total județ			din care :					
	1975	1980	1980 1975	I. A. S.			C. A. P.		
				1975	1980	1980 1975	1975	1980	1980 1975
Lapte de vacă în litri	2 010	2 570	128	3 850	4 300	112	1 175	2 350	134
Lină în kg	2,27	3,08	135	5,4	5,7	105	2,35	3,5	149
Ouă, bucăți	143,0	154	107	230	230	100	180	225	125
Greutatea medie la taurine adulte la livrare kg/cap	430	473	110	530	560	105	435	490	113

Desigur, realizarea acestor prevederi implică eforturi susținute din partea tuturor lucrătorilor din agricultura județului Iași, a factorilor de conducere și coordonare a acestor activități în direcțiile: îmbunătățirea continuă a speciilor și raselor de animale, crearea de noi linii, hibrizi, tipuri și rase de animale, în special taurine; optimizarea tehnologiilor de exploatare, sporirea și îmbunătățirea continuă a bazei furajere; crearea de linii de ovine cu producții ridicate de lină etc.

Orientându-se cu precădere spre zonele cu pășuni și finețe naturale de la deal și munte, creșterea și îngrijirea animalelor va sta în centrul preocupărilor nu numai în unitățile socialiste din agricultură — care desigur urmează să dețină principala pondere în totalul efectivelor de animale — dar și a gospodăriilor populației, atât la sate cât și în zonele din jurul orașelor. Se va urmări ca județul Iași să asigure în principal din propriile resurse, aprovizionarea populației cu produse animaliere proaspete — carne, lapte, ouă.

Așa cum se arată în Directivele Congresului al XI-lea al P.C.R. cu privire la Planul cincinal 1976—1980 și liniile directe ale dezvoltării economico-sociale a României pentru perioada 1981—1990, în domeniul producției animaliere „... va fi asigurată îmbunătățirea raselor de animale existente și crearea de rase noi, cu productivitate ridicată”¹. În structura șeptelului se va acorda prioritate creșterii bovinelor și ovinelor.

¹ * * *, Directivele Congresului al XI-lea al P.C.R. cu privire la planul cincinal 1976—1980 și liniile directe ale dezvoltării economico-sociale a României pentru perioada 1981—1990, Editura politică, București, 1974, p. 33.

ECHILIBRUL FINANCIAR AL ÎNȚREPRINDERII ȘI ECHILIBRUL MONETAR

DE

VASILE TURLIUC

Insemnătatea factorilor financiar-monetar-valutar în economia contemporană a crescut considerabil atât în țările cu economie privată, cât și în țările cu economie socialistă. Această realitate este reflectată și recunoscută expres nu numai în studiile de specialitate ale economiștilor, ci și în aprecieri și luări de poziții a numeroși conducători de state.

O atare situație se explică în principal prin sporirea rolului economic al statului și, ca urmare, prin creșterea cheltuielilor bugetare, în strânsă legătură cu progresul tehnic și științific rapid; prin inexistența în condițiile contemporane a unui mecanism de autoreglare a masei bănești în circulație; prin intensificarea schimburilor economice internaționale și pe această cale prin difuzarea sporită la extern a stărilor patologice existente în sfera monetară a o serie de țări capitaliste. În numeroase țări cu economie privată, intensificarea dezvoltării economice se realizează cu prețul deficitului bugetar, al sacrificării echilibrului monetar și producerii unor procese inflaționiste virulente, cu grave implicații asupra nivelului de viață al maselor largi populare. Un rol esențial în recrudescența generalizată a inflației în principalele țări capitaliste îl au cheltuielile militare imense. În țările socialiste există premise obiective pentru ca dezvoltarea economică intensă, modernizarea economiei să se realizeze în contextul favorizant al echilibrului financiar și monetar. Totuși, nici în economia socialistă, echilibrul monetar nu este și nici nu poate fi o rezultată automată a dezvoltării economice, și aici se pot manifesta factori cu acțiune negativă asupra echilibrului financiar și monetar. Iată de ce în Programul Partidului Comunist Român, adoptat la Congresul al XI-lea al partidului, se subliniază că: „În activitatea financiară se va urmări realizarea unei depline concordanțe între venituri și cheltuieli, asigurarea unei circulații monetare echilibrate, accelerarea vitezei de rotație a banilor — condiție fundamentală a edificării unei economii sănătoase, a creșterii eficienței muncii sociale, a ridicării bunăstării maselor populare”¹. Echilibrul monetar presupune existența unei concordanțe între acea parte a masei monetare care reprezintă în perioada dată cerere efectivă și masa de mărfuri și servicii solicitată a fi cumpărată, care să asigure satisfacerea deplină a cererii în structura sa concretă, în condițiile stabilității puterii de cumpărare a monedei.

Factorii care influențează situația monedei sînt de o mare complexitate: structura pe ramuri a economiei naționale, nivelul productivității muncii și al rezultatelor economice și al veniturilor populației, situația bugetului de stat, a balanței de plăți externe, financiar-valutare ale activității de comerț exterior, proporțiile și eficiența muncii în sfera neproductivă etc.

Deși echilibrul monetar nu se poate realiza fără proporționalități fundamentate pe scara întregii economii, existența acestei premise reclamă, ca o condiție hotărîtoare pentru asigurarea sa, eficiența activității economice a întreprinderilor și pe această bază echilibrul financiar al întreprinderii.

Ce este și cum poate fi definit echilibrul financiar al întreprinderii? Așa cum arată economistul C. Basno: „Există astăzi diferite interpretări ale conceptului echilibrului financiar al întreprinderii. Pentru mulți economiști, latura principală și adesea singulară a echilibrului financiar o constituie asigurarea permanentă a capacității de plată a întreprinderii, prin proporționarea continuă a

¹ Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism, Editura politică — București, 1975, p. 100.

incasărilor cu plățile". Exprimându-și punctul de vedere, C. Basno atribuie, cu dreptate, o arie mai cuprinzătoare acestei noțiuni: „Într-o accepție mai largă și, desigur, mai completă, echilibrul financiar presupune nu numai recuperarea, pe seama veniturilor, a cheltuielilor anuale de producție, ci și satisfacerea obligațiilor privind obținerea acumulărilor bănești și efectuarea vărsămintelor planificate la bugetul statului”².

Luarea în considerare și a nivelului acumulărilor bănești, precum și a vărsămintelor întreprinderii la bugetul de stat este necesară, cu atât mai mult cu cât acestea reprezintă resurse de prim ordin pentru asigurarea reproducției lărgite în cadrul unității economice, a economiei naționale în întregul ei, fiind strins corelate cu realizarea echilibrului bugetar și monetar. Totuși, configurarea mai deplină a conceptului de echilibru financiar al întreprinderii implică o mai completă definire a factorilor exogeni care exercită influență asupra capacității de plată a întreprinderii. Acești factori nu se rezumă la nivelul și regularitatea vărsămintelor la bugetul de stat, ci se referă și la relația inversă: cu ce volum de resurse, fonduri, fie ele primite de la bugetul de stat, fie de la bancă sub formă de credite, realizează întreprinderea sarcinile sale economice, acumulările bănești, respectiv quantumul dat al vărsămintelor la buget.

În acest sens, prezintă deosebită importanță eliminarea supradimensionării normativelor de mijloace circulante, limitarea creditelor bancare la nivelul necesităților reale ale întreprinderilor. Cerința formulată în „Legea finanțelor”, potrivit căreia „...orice sumă avansată de societate trebuie restituită”³, implică nu numai ideea realizării unui nivel corespunzător de acumulări bănești, ci și a restrîngerii volumului de fonduri cu care acestea se realizează, ceea ce favorizează restituirea lor într-un termen cât mai scurt. Echilibrul financiar al întreprinderii presupune, de asemenea, eliminarea întârzierilor în efectuarea plăților datorate față de alte întreprinderi, decurgînd din relațiile lor economice curente.

Fiind necesară desfășurarea normală a tuturor relațiilor întreprinderii cu exteriorul, nu numai a celor pe linia vărsămintelor la bugetul de stat, ci și a ansamblului de relații în cadrul cărora se constituie resursele întreprinderii și se efectuează plățile către buget, bancă și alte întreprinderi, echilibrul financiar al întreprinderii poate fi definit ca reprezentînd acea situație a ei în care ea își acoperă cheltuielile reclamate de activitatea sa economică și obține acumulări bănești corespunzătoare, pe seama încasărilor din realizarea producției, în condițiile utilizării unui volum normal de fonduri și a îndeplinirii obligațiilor sale bănești față de întreprinderile partenere, bugetul de stat și bancă.

Conceput astfel, echilibrul financiar al întreprinderii este dependent de calitatea activității ei economice și numai în aceste condiții realizarea lui este o premisă pentru satisfacerea cerințelor echilibrului monetar, acesta din urmă reflectînd pe lîngă existența echilibrului financiar al întreprinderilor și un ansamblu de alte condiții pe scara întregii economii naționale. Atribuirea acestui sens larg echilibrului financiar al întreprinderii răspunde cerințelor existenței concordanței dintre echilibrul financiar al întreprinderii și echilibrul monetar, exigențelor de subordonare a intereselor întreprinderii față de interesele generale ale societății.

Măsurile de cuantificare mai riguroasă a normativelor de mijloace circulante, corespunzător necesităților reale ale întreprinderilor, de limitare a creditelor bancare ce li se acordă, de instituire a taxei asupra fondurilor, de activizare a controlului financiar-bancar preventiv, de perfecționare a plăților în economia națională, de desfășurare mai eficientă a comerțului exterior sînt menite să determine întreprinderile să desfășoare o activitate economică cu rezultate superioare și să nu atragă în circuitul lor un volum peste necesarul justificat de resurse materiale și financiare.

Reducerea costurilor de producție influențează echilibrul financiar al întreprinderii prin diminuarea consumului de valori materiale și de muncă și ca reflex al acestora a cheltuielilor bănești. Pe ansamblul economiei rezultă o eliberare de mijloace

² C. Basno, *Echilibrul financiar, cerință a perfecționării conducerii*, în „Lupta de clasă”, nr. 6/1971, p. 29.

³ „Legea finanțelor”, nr. 9 din 22 noiembrie 1972.

de producție și, totodată, și o reducere de fonduri bănești angajate în circuitul economic.

Diminuarea costurilor de producție influențează favorabil și creditarea bancară. Funcționarea creditelor bancare este direct legată de eficiența economică. Creditele se acordă pentru efectuarea cheltuielilor și se rambursează din veniturile bănești obținute. Cu cât cheltuielile vor fi mai reduse, cu atât necesarul de credite va fi mai mic și cu cât vor fi mai mari veniturile încasate cu atât posibilitățile de rambursare a creditelor vor spori și ele.

Reducerea cheltuielilor de producție acționează în direcția diminuării fondurilor necesare întreprinderii. Acțiunea în acest sens poate fi însă anihilată; sau poate rezulta chiar și o creștere a necesarului total de fonduri materiale și bănești în întreprindere, dacă are loc sporirea stocurilor de materii prime, materiale, produse finite, prelungirea duratei ciclului de fabricație, acestea având efecte de formare de immobilizări de valori materiale în economia națională, de încetinire a vitezei de rotație a banilor, în contradicție cu cerințele echilibrului monetar. „Trebuie să acordăm — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului — o atenție deosebită creșterii vitezei de rotație a banilor. Asistăm la oarecare încetinire a vitezei de circulație, când normal, în condițiile ritmului înalt de dezvoltare economică a țării noastre, viteza de rotație ar trebui mereu impulsionată. Acest aspect este determinat de immobilizările care au influențe negative asupra circulației monetare“. Referindu-se la necesitatea unor măsuri concrete pentru lichidarea acestui fenomen negativ, secretarul general al partidului spunea: „Aceasta se poate realiza nu numai prin măsuri administrative centrale, ci în primul rând prin activitatea de producție din fiecare unitate — pentru că immobilizările acolo se realizează“⁴.

Pentru ca eforturile întreprinderii să fie just reflectate în nivelul acumulărilor bănești, etalonul reprezentat de prețul de cost planificat și prețul de producție trebuie să oglindească consecvent cheltuielile reale efectuate în ramurile și subramurile economiei naționale. Prețuri peste acest nivel, în afară de faptul că nu sînt stimulative pentru întreprinderi și contrarii intereselor generale, antrenează un volum exagerat de fonduri materiale și bănești la întreprinderi și prin aceasta încetinesc viteza de circulație a monedei.

Importantă pentru consolidarea continuă a monedei naționale este asigurarea unei circulații raționale a produselor de la producător către utilizatorii finali ai produselor create: populația, investițiile, exportul. Reducerea numărului verigilor intermediare, fie că sînt unități de producție, fie unități din sfera circulației mărfurilor, a duratei „staționării“ lor în cadrul acestora conduc la eliberări de valori materiale și resurse bănești.

Asigurarea consecventă a condițiilor în care gradul de realizare a echilibrului financiar al întreprinderii reflectă calitatea activității ei, combaterea fenomenului de atragere de către întreprindere a unor fonduri peste nivelul lor justificat și stimularea îndeplinirii obligațiilor lor față de buget, bancă și întreprinderile partenere, precum și trecerea într-un timp cât mai scurt a valorilor materiale create de la unitățile producătoare către utilizatorii lor finali, reprezintă factori importanți pentru realizarea echilibrului financiar al întreprinderii și prin aceasta de accelerare a vitezei de circulație a banilor și creștere continuă a puterii de cumpărare a monedei naționale.

⁴ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Conferința activului de partid și de stat din domeniile finanțelor, prețurilor și retribuiri muncii*, Editura politică, București, 1974, p. 23.

ROLUL CONTROLULUI FINANCIAR CONTABIL ÎN ADOPTAREA DECIZIILOR OPTIME

DE

RONELIA DAVIDEANU, I. AGACHE, A. CUCIUREANU, M. COSTESCU

Perfecționarea conducerii planificate a societății este o preocupare continuă a partidului și statului nostru, un proces permanent determinat de însăși dezvoltarea forțelor de producție și a relațiilor de producție. „Această perfecționare — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — să pornească însă de la realizarea în viață a hotărârilor adoptate. . . Disciplina de stat, aplicarea legilor este obligatorie pentru toți; încălcarea acestora, sub nici un motiv, nu poate fi tolerată nimănui”¹.

Conducerea eficientă a activității economice impune organizarea pe toate treptele, a unei evidențe stricte, a unui control sistematic și exigent asupra tuturor mijloacelor materiale și bănești, a proceselor economice, și a rezultatelor fiecărei unități.

Controlul este necesar datorită caracterului de îndrumare specific momentului actual, când se pune un accent deosebit pe existența unei concordanțe perfecte între reglarea sistemelor parțiale (a unităților de la nivel microeconomic) și cea a sistemului global (macroeconomic), cât și a riscului la care se expune întregul sistem, în cazul nerealizării primului moment (al neînfăptuirii conexiunii sistemelor parțiale cu cel global).

Măsurile adoptate privind perfecționarea controlului financiar contabil relevă în special creșterea competențelor organelor de conducere (la diferite nivele ierarhice) și lărgirea atribuțiilor lor în vederea cunoașterii și urmăririi permanente a modului de gospodărire a bunurilor obștești; identificării și mobilizării rezervelor; prevenirii, descoperirii și recuperării pagubelor și stabilirea răspunderii vinovaților de încălcarea legalității socialiste. Prin control trebuie să se asigure, pe de o parte, un mijloc important de prevenire și identificare a deficiențelor și de formularea măsurilor pentru îmbunătățirea muncii, întărirea disciplinei financiare și de plan și, pe de altă parte, un mijloc de educare a cadrelor din economie în spiritul respectării legilor țării, de dezvoltare a conștiinței socialiste a oamenilor muncii, a grijii acestora față de avutul obștesc.

Întărirea controlului financiar-contabil duce la creșterea preocupării pentru asigurarea gestionării și administrării mijloacelor materiale și bănești, a efectuării operațiunilor de decontare în mod legal și la timp, a urmăririi activității economico-financiare legate de rentabilitatea și gospodărirea unității verificate. Totodată, controlul financiar dezvoltă simțul de răspundere a celor însărcinați cu realizarea drepturilor și obligațiilor ce le revin din activitatea ce o desfășoară.

În activitatea unităților economice mai apar însă situații când recepțiile sînt făcute formal, valorile materiale sînt depozitate necorespunzător, fiind susepse degradării sau distrugerilor, inventarierea sînt organizate defectuos, nu este respectată legalitatea și realitatea evidenței mișcării valorilor materiale, disciplina financiară și de plan etc.

¹ Nicolae Ceaușescu, *Raport la Conferința Națională a P.C.R. din 19—21 iulie 1972*, București, Ed. politică, p. 59—60.

Dezvoltarea ascendentă și într-un ritm rapid a economiei naționale reclamă, în mod imperios, ca activitatea de control financiar-contabil să fie continuu îmbunătățită, metodele de lucru avansate, folosite în muncă, să fie generalizate și adaptate cerințelor etapei actuale. Toate acestea urmărind transformarea acesteia într-un instrument tot mai puternic, activ și dinamic al conducerii, la toate nivelele organizatorice. Aceasta se impune cu atât mai mult, cu cât, așa cum se subliniază în Programul partidului: „Societatea trebuie să cunoască în orice moment cum sînt gospodărite mijloacele materiale și financiare de care dispune, cum își îndeplinesc sarcinile colectivele de oameni ai muncii, cadrele de conducere, cum sînt realizate hotăririle de partid și aplicate legile țării în toate sectoarele de activitate“.

Controalele permit relevarea devierilor înregistrate în realizarea unui proces economic față de obiectivele fixate prin plan și aducerea corectărilor necesare.

Pentru cei ce exercită funcții de conducere este indispensabilă nu numai cunoașterea importanței reale a controlului, ci și a modului în care să se servească corect de el. Întregul personal al unei întreprinderi trebuie să fie conștient că un control bine organizat nu-i frînează acțiunea și nu-i limitează influența. Dimpotrivă, el asigură o mai mare libertate de acțiune, permițînd fiecărui să cunoască situația reală, confirmîndu-i în ce măsură se află pe drumul cel bun și că poate, în consecință, să-și continue acțiunea.

Controlul se îndreaptă către viitor și ca atare fiind dinamic el reprezintă pentru activitatea desfășurată un mijloc de asigurare posibilă contra riscului. El este acela care face ca procesul de decizie să se modeleze continuu, să fie dinamic în timp.

Una din funcțiile de bază ale contabilității o constituie controlul financiar. Bilanțul, contul Beneficii și Pierderi, conturile etc. sînt instrumente utile conducerii organismelor economice, pentru urmărirea mișcărilor de valori atât la nivel micro cit și la nivel macroeconomic. Ele oferă informații de cunoaștere, echilibru și prevedere și stau la baza luării deciziilor de mare randament, a organelor de conducere și judiciare.

Bilanțul reflectă schimbările în structura activului și pasivului față de situația anterioară, precum și rezultatele economice. Această cunoaștere permite organului de decizie să stabilească anticipat, costurile pe produs și măsuri de reducere a prețului de cost. Datele bilanțului supuse unei analize comparative permit valorificarea experienței trecutului, cunoașterea prezentului și indică calea optimă a mersului activității economice în viitor.

Funcția de control se materializează în folosirea eficientă a mijloacelor de producție din punct de vedere al respectării cadrului legal al exercitării drepturilor și îndeplinirii angajamentelor, realizării indicatorilor stabiliți de plan, rezultate, lipsuri etc. Controlul financiar este o dimensiune a gestiunii economice, care are menirea să prevină apariția, să descopere și să lichideze fenomenele generatoare de rezultate negative.

Controlul financiar-contabil prin documentația ce o întocmește servește în cercetarea penală, în activitatea instanțelor de judecată și a celor de arbitraj. O cerință fundamentală însă, este ca acest control financiar-contabil să fie făcut de cadre cu o înaltă pregătire calificată, situată pe același plan cu profesiunea altor specialiști (ingineri, medici).

Calitatea unei expertize, fie de natură contabilă sau economică, este influențată de formația intelectuală, profesională și juridică a expertului. Valorificarea titlului de expert în actualele condiții de introducere a calculului electronic, cere ridicarea nivelului profesional pentru a se bucura de prestigiu și considerație socială. El trebuie să apară în societatea noastră în adevărata accepțiune a cuvîntului, ca un desăvîrșit profesionist, cu o vastă cultură economică, un orizont economic larg, o judecată logică, spirit de inițiativă, organizare, discernămint, sinteză și coordonare foarte dezvoltate. El trebuie să stăpînească elementele noi de tratare a informațiilor pentru a executa expertiza indiferent de natura ei.

Azi, mai mult ca oricînd, se impune înființarea corpului de experți economici, care să extindă sfera de control financiar al experților contabili.

Dacă expertul contabil are menirea să depășească acțiunea de control și verificare financiară, întrucât cuprinde în sine și ideea de exprimare a unui anumit punct de vedere asupra faptei controversate între părți, sprijinită de actele normative în vigoare și pe constatări din conturile gestiunii etc., expertul economic trebuie să verifice, controleze și să refacă acele calcule legate de problema ce privește dezvoltarea organismului economic. Calculele expertizei economice spre deosebire de ale expertizei contabile, care rezolvă o lucrare inseparabilă de litigiu, trebuie să conducă la formularea unor decizii de mare randament la nivel micro sau macroeconomic. Ea trebuie să fie aceea care să ateste calculele de eficiență economică, de întronare a raționalismului economic în înțelesul propriu al cuvintului fără a prejudicia activitatea altor organisme.

Expertiza contabilă este considerată un mijloc de probă de care se servește procurorul, judecătorul, arbitrul, pentru a cunoaște fapta și cum s-a petrecut ea, desigur ca o consecință a controlului financiar-contabil pentru a lua o decizie corectă. Expertiza economică răspunde unor anumite cerințe de ordin major, de dezvoltare a economiei întreprinderilor, a economiei naționale.

Eficiența controlului financiar-contabil se exprimă prin prevenirea unor plăți sau cheltuieli nelegale, lichidarea immobilizărilor de fonduri în stocuri supranormative, fără mișcare sau cu mișcare lentă, prevenirea apariției cheltuielilor neeconomice.

Alegerea obiectivelor și perioadele de activitate economico-financiare ce urmează a fi verificate, să se facă în așa fel încât, controlul să contribuie la realizarea planului economic și financiar la îmbunătățirea execuției bugetare și a modului de gospodărire a unităților, la creșterea rentabilității, lichidarea operativă a pagubelor și înlăturarea deficiențelor.

Contabilitatea permite clarificarea și cunoașterea exactă a faptelor ce formează obiectul multor litigii, și elucidează o întreagă diversitate de probleme, ea însă nu întotdeauna este consultată și interpretată în mod just, fapt constat prin unele revizii contabile care nu stabilesc adevărul. Procesele-verbale de revizii încheiate nu sînt fundamentate din punct de vedere științific, constituind o frînă în bunul mers al activității unităților controlate, un punct de plecare defectuos în luarea deciziilor.

Expertiza contabilă are un rol activ și operativ în munca de conducere și administrare, scoțind în evidență elemente înapoiate care folosesc și administrează mijloace materiale și bănești fără simț de răspundere sau atentează la proprietatea obștească. Ea elucidează problemele de ordin contabil (cazurile aflate în urmărire sau în faza de judecată) pentru ca organele de judecată să poată lua deciziile optime în cazurile respective.

Un aspect pe care îl semnalăm este că unele pagube se produc și din lipsa de competență în exercitarea atributului de control financiar-contabil. Pagube materiale de zeci de mii de lei s-au constatat ca urmare a neorganizării gestiunii materialelor și a unei metodologii necorespunzătoare de întocmire și circulație a documentelor, precum și pregătirea nesatisfăcătoare a lucrătorilor în domeniul contabil care conduc necorespunzător evidența în gestiune.

În concluzie, controlul financiar-contabil constituie o latură a contabilității. Prevenirea, descoperirea și lichidarea fenomenelor generatoare de rezultate negative și a pagubelor sînt atributele controlului, care se extind atît asupra folosirii eficiente a mijloacelor de producție, cît și asupra exercitării drepturilor și îndeplinirii angajamentelor.

DETERMINAREA EFICIENȚEI ECONOMICE A INVESTIȚIILOR ÎN REGIE PROPRIE LA ÎNTREPRINDEREA AVICOLĂ DE STAT IAȘI

DE

ENE MARIN și CONSTANTIN DROPU

Amplul program de investiții prevăzut pentru agricultură în planul cincinal pe anii 1971—1975 solicită o preocupare susținută pentru realizarea lui în cele mai bune condiții, în așa fel încît acțiunile în care se materializează aceste investiții să contribuie din plin la creșterea nivelului de intensificare a producției agricole, la modernizarea bazei tehnico-materiale și prin aceasta la sporirea producției și a eficienței economice a întregii activități din agricultură. Interesul general, necesitățile și prioritățile actualei etape în investiții, justifică pe deplin efortul cerut fiecărei unități beneficiare pentru a valorifica rezervele existente, prin aceasta obținându-se economii de investiții a căror utilizare în alte scopuri productive poate avea efecte economice dintre cele mai pozitive. Este tocmai ceea ce demonstrează cu prisosință experiența din ultimul an a întreprinderii avicole de stat Iași.

Potrivit prevederilor de plan pe anii 1972—1973, Complexul avicol de stat Uricani—județul Iași a avut de realizat o investiție de 43.131.000 lei, constând în introducerea de baterii B.G.O.₃ în cele 24 hale de adăpostire, întreținere și exploatare a găinilor ouătoare (adulte) și de baterii B.U.T₃ în cele 8 hale cu tineret de înlocuire.

Prin executarea acestei investiții se urmărea înlocuirea vechiului sistem de creștere și exploatare la podea, în condițiile căruia o hală putea adăposti cel mult 10.000 păsări cu un sistem nou care permite creșterea considerabilă a numărului de locuri în spațiul aceleiași hale prin dispunerea în trei nivele a așezării păsărilor. Astfel, numărul de locuri urma să sporească în cele 24 de hale cu găini ouătoare de la 240.000 la 360.000, iar în cele 8 hale cu tineret pentru înlocuire — de la 96.000 la 160.000.

Potrivit măsurilor stabilite inițial, lucrarea de investiție trebuia realizată pînă la 31 dec. 1973, de ea depinzînd în mare parte atingerea parametrilor de producție și economiei prevăzuți în actualul plan cincinal pe întreaga unitate.

Activitatea de investiții a fost începută în 1972 de către U.M.A.I.A. Iași fără ca această uzină să-și îndeplinească obligațiile ce-i reveneau. În anul următor, lucrările au fost predate Trustului de Construcții al M.A.I.A.A. București care a introdus baterii abia în 3 blocuri și aceasta în condiții de slabă calitate. Dealtfel, la arbitrajul departamental este pe rol diferendul cu T.C.M.A.I.A. pentru o valoare de 700.000 lei reprezentînd lucrări neexecutate, calitate necorespunzătoare și încărcări nereale ale prețului de cost. La 1 ianuarie 1974 lucrarea a fost preluată în regie proprie ceea ce însemna o mare și grea sarcină pentru conducerea și întregul colectiv de muncă al unității, avînd în vedere mai ales dimensiunile lucrării și dificultățile aprovizionării tehnico-materiale. Conștientă de amploarea dificultăților unei investiții în regie proprie, conducerea unității a urmărit permanent stadiul executării lucrărilor luînd măsurile ce se impuneau pentru impulsionearea și îmbunătățirea lor calitativă. Dintre aceste măsuri notăm: asigurarea aprovizionării tehnico-materiale, angajarea și folosirea rațională a forței de muncă, organizarea lucrului în două schimburi, utilizarea integrală a timpului de lucru, aplicarea formei de organizare a muncii și de retribuire în acord global, preocuparea susținută pentru

gospodărirea judicioasă a materialelor și evitarea risipei sub orice formă, conlucrarea tovărășească cu celelalte unități de a căror colaborare s-a simțit nevoie. Ansamblul măsurilor luate ca și efortul apreciabil al colectivului de muncă al unității a făcut cu puțință ca pînă la 27 iulie 1974 toate blocurile dotate cu baterii să fie puse în funcțiune. Prin aceasta au fost create premisele unei mai bune activități de producție și economice în perioada următoare.

În chip sintetic, eficiența economică a trecerii în regie proprie a lucrării de investiție de la I.A.S. „Avicola”—Uricani poate fi exprimată în următoarele:

În primul rînd, prevederile lucrării au fost realizate într-un timp mai scurt. Dacă Trustului de Construcții al M.A.I.A.A. i-a trebuit un întreg an pentru a executa lucrarea numai în 6 hale, în condițiile preluării investiției în regie proprie sistemul de baterii a fost introdus în primele 7 luni ale anului în curs în restul de 26 hale.

În al doilea rînd, trecerea în regie proprie a investiției a asigurat nu numai calitatea necesară a lucrărilor executate dar și ridicarea ei simțitoare, ceea ce prezintă o importanță economică cu efecte dintre cele mai pozitive. Proiectului și devizului inițiale le-au fost aduse pe parcurs unele modificări. Spre exemplificare vom aminti turnarea șapelor de beton în hale ceea ce a făcut posibilă realizarea unei pante de scurgere la sifoane, a unei curățiri complete a halelor precum și a unei dezinfecții eficiente la depopulare. În aceeași ordine de idei vom nota introducerea la sistemul de încălzire a încălzirii suplimentare cu elevouze față de proiectul inițial care prevedea doar încălzire termică.

În al treilea rînd, preluarea în regie proprie a investiției a creat posibilitatea ca o serie de lucrări de organizare de șantier pe care o altă unitate constructoare le-ar fi executat cu caracter de provizorat (cum ar fi fi pildă magaziiile de materiale și scule, căile de acces etc.) să fie acum ori economisite ori executate cu caracter de durabilitate servind mult mai bine și pe o perioadă mult mai mare de timp nevoile unității. Practic vorbind, din cei 680.000 lei reprezentînd valoarea totală a lucrărilor de organizare pe șantier, în anii 1972—1973 a fost plătită celor două unități constructoare cu care fusese atunci contractată investiția suma de 255.000 lei. Diferența de 425.000 lei reprezintă economii efectiv realizate în beneficiul întreprinderii „Avicola” care de această dată a întrunit o dublă calitate și de constructor și de beneficiar al investiției.

În al patrulea rînd, întreprinderea a fost scutită de a suporta contravaloarea beneficiului și a cheltuielilor indirecte ce s-ar fi convenit unității constructoare ce ar fi contractat lucrarea. Preluîndu-se lucrarea în regie proprie, cheltuielile s-ar fi cifrat numai la 1.560.000, diferența de 3.120.000 însemnînd o economie efectivă pentru întreprindere. În același timp, pe parcursul executării investiției s-a putut renunța la unele lucrări prevăzute în proiectul inițial, lucrări care s-au dovedit a nu fi strict necesare așa cum e cazul reguletoarelor de debit a căror valoare se ridica la 400.000 lei. În sfîrșit, din capitolul de cheltuieli „diverse și neprevăzute” conținînd 700.000 lei s-au utilizat doar 300.000 lei, restul echivalînd, de asemenea, cu o economie. Totalizînd, preluarea în regie proprie a lucrării de investiție a făcut posibilă reducerea costului ei cu cca 20%.

În al cincilea rînd, din costurile economisite întreprinderea a putut executa o sumă de lucrări de acută necesitate pentru buna desfășurare a activității de producție, a procesului tehnologic precum și să-și procure o serie de utilaje și materiale necesare.

Ce dovedesc toate acestea? Că atunci cînd fondurile de investiții și materialele puse la dispoziție de stat, adică de societatea noastră socialistă sînt mînuite cu simț gospodăresc, cînd o întreprindere se angajează cu întregul potențial pentru a-și crea condiții de muncă mai bune se pot obține realizări mari și foarte mari. Ele demonstrează, de asemenea, imensele rezerve, imensele posibilități existente în activitatea de realizare a investițiilor, în activitatea de

construcții, rezerve care dacă ar fi peste tot puse în valoare întreprinderile noastre și economia națională în ansamblul ei ar avea mult, foarte mult de câștigat. În sfârșit, toate acestea dovedesc cu forța de convingere a faptelor concrete că nu există probleme, pe care să nu le poată rezolva un colectiv de muncă, nu există greutăți de netrecut atunci când colectivul este mobilizat iar eforturile sale sînt înmănușiate și orientate spre biruirea lor.

Determinarea eficienței economice a investiției în regie proprie la întreprinderea Avicolă de stat Iași, nu poate fi însă făcută ținînd doar seama de aspectele direct vizibile despre care am tratat pînă acum. Sînt necesare, în acest sens, considerații de ordin mai general privind determinarea eficienței tehnicii noi în cadrul eficienței întregii activități economice a întreprinderii deoarece introducerea sistemului de baterii în halele de creștere și exploatare a păsărilor reprezintă, în fond, măsura de introducere a unei tehnici și tehnologii noi, superioare celei din dotarea de pînă acum a complexului.

În aprecierea eficienței economice a tehnicii noi se folosește adesea indicatorul prețului de cost unitar. În măsura în care reflectă totalitatea cheltuielilor de muncă vie și materializată necesare pentru obținerea unei unități de produs, nivelul cel mai scăzut al prețului de cost unitar indică varianta cu eficiența cea mai ridicată.

Alături de indicatorul prețului de cost unitar, la aprecierea eficienței economice a tehnicii noi, se folosește indicatorul investiției specifice, calculate pe unitatea de produs, rezultate din raportarea valorii investițiilor la volumul producției suplimentare obținute ca urmare a introducerii tehnicii noi $i = I/Q$ sau din inversul său, așa-numitul indicator de „productivitate a investițiilor” $q = I/Q$ și termenul de recuperare a investiției $T = I/B$. În cazul nostru ar trebui

$$\text{să facem următorul raport : } i = \frac{I}{Q} = \frac{43.131.000}{30.000.000} = 1,43 \text{ lei.}$$

Dar dacă am scădea din investiția de 43 de milioane cele 5 milioane economisite prin trecerea investiției în regie proprie, ar urma ca raportul să fie de :

$$i' = I'/Q = 38.000.000/30.000.000 = 1,26 \text{ lei.}$$

O importanță deosebită prezintă analiza introducerii tehnicii noi sub aspectul reducerii termenului de recuperare a investiției.

În cazul nostru raportul ar fi de :

$$T = I/B = 43.131.000/8.261.000 = 5,2 \text{ ani.}$$

Dacă însă scădem cele 5 milioane economisite raportul ar fi de :

$$T = I/B = 38.000.000/8.261.000 = 4,6 \text{ ani.}$$

Rezultatul nemijlocit al introducerii sistemului de baterii în toate halele complexului a fost creșterea potențialului de producție și a producției de ouă. Față de primul trimestru al anului 1974 cînd numărul găinilor ouătoare era de 167.000 capete, vechea serie a tineretului de înlocuire fusese lichidată iar producția zilnică medie de ouă era de 65.000 bucăți, în ultimele 2—3 luni ale aceluiași an numărul găinilor ouătoare este de 240.000 capete, al tineretului de înlocuire de 180.000, iar producția zilnică medie de ouă s-a ridicat la peste 125.000 bucăți. Desigur, față de prevederile planului, complexul are încă mari restanțe dar se poate aprecia că în anul 1974 s-au creat premise bune pentru ca planul pe anul 1975 să fie nu numai îndeplinit ci și depășit.

Dar pentru ca întreprinderea să poată demara bine în noul an, se impune luarea hotărîții a unor măsuri menite să asigure utilizarea cît mai deplină și eficientă a capacităților de producție sporite realizate prin investiția din acest an.

O primă măsură se referă la necesitatea populării integrale a tuturor hanelor trecute acum pe sistemul de baterii. Din cele 360.000 locuri create sînt ocupate numai 242.000, diferența de 118.000 fiind practic neutilizată. Conducerea complexului trebuie să aibă în prim planul atenției sale această problemă și să facă demersurile necesare pentru ca, obținînd în acest sens și sprijinul Centralei, să poată acoperi golul existent în termen cît mai scurt.

O a doua măsură care se impune este, credem, sporirea eforturilor conducerii unității în direcția asigurării hranei necesare păsărilor pentru prevenirea neajunsurilor care s-au ivit chiar și în ultimele luni ale anului 1974 și care au afectat producția de ouă. Ridicînd această problemă avem în vedere nu numai acoperirea cantitativă a necesarului de furaje ci și, dacă nu chiar mai ales, îmbunătățirea lor calitativă pentru ca întreprinderea să livreze pieții ouă și carne de pasăre cu caracteristici superioare. În acest sens, căutările se cer îndreptate spre asigurarea, în primul rînd, a unei mai intense pigmentări a gălbenușului și a pielei păsărilor.

O a treia măsură privește sistemul de iluminat din halele complexului în condițiile actuale, aprinderea și stingerea bruscă a lumînii în hale produce o excitație puternică a păsărilor, care împieteează echilibrul lor funcțional. Aceste șocuri pot fi evitate prin aplicarea procedurii de stingere și aprindere treptată a lumînii (orgă) efectuată pe parcursul a 7 minute, ceea ce imită iluminatul natural. Prin aplicarea procedurii de lumină-orgă nu numai că se elimină inconvenientele cauzate de stress dar se pot obține sporuri semnificative în greutate corporală, o producție de ouă mai mare cu 12,8% și o economie de furaj de 6,8% ou.

O a patra măsură e legată de stabilizarea cadrelor din întreprindere și în special a îngrijitoarelor și mecanicilor de întreținere. De mult timp la Întreprinderea Avicolă de stat Iași nu se reușește înlăturarea fluctuației cadrelor cu urmările negative asupra productivității muncii. În perioada ultimilor 4 ani, volumul plecărilor și al noilor angajări a cuprins anual, între 25—38%.

O a cincea măsură care se impune constă din acordarea unei atenții sporite calificării cadrelor, în special a muncitorilor. Creșterea păsărilor în sistem industrial, spre deosebire de cel gospodăresc, ridică probleme a căror stăpînire necesită un grad mai înalt de pregătire profesională. Mecanizarea producției, utilizarea largă a unor tehnologii moderne determină multiple schimbări calitative în pregătirea crescătorilor de păsări, modifică rolul omului în procesul de producție, duc la apariția de noi funcții, noi operații și, respectiv, de noi meserii. Unele neajunsuri în ce privește calificarea apar odată cu recrutarea. Problema calificării, ca și cea a stabilizării cadrelor, este de primă importanță pentru exploatarea eficientă a sistemului de baterii introdus în producția întreprinderii.

O a șasea măsură ar trebui luată pe linia formării unei gîndiri economice înaintate la toți lucrătorii întreprinderii de la prima și pînă la ultima funcție din ierarhia sa.

Sporirea producției de ouă și carne, asigurarea ritmicității și continuității producției, creșterea calității produselor, reducerea cheltuielilor de producție pe unitatea de produs, ridicarea eficienței economice a acestei activități, impun organizarea științifică a producției, măsuri capabile să permită aplicarea unui flux tehnologic modern în exploatarea păsărilor.

Traducerea în viață a acestor măsuri, și credem că ele nu sînt singurele ce se impun, ar putea aduce Întreprinderii Avicole de stat Iași rezultate mereu mai bune în îndeplinirea sarcinilor ce-i revin. În felul acesta se vor continua și pe celelalte planuri ale activității întreprinderii, realizările deosebit de pozitive înregistrate în înfăptuirea investiției din anul 1974 și care prin lărgirea zestrei tehnice a unității a creat premise bune pentru o muncă mai rodnică, mai eficientă în anii următori.

CONSIDERAȚII PRIVIND PERFEȚIONAREA PLANIFICĂRII ACTIVITĂȚII UNOR ÎNȚREPRINDERI INDUSTRIALE TEXTILE DIN JUDEȚUL IAȘI

DE

I. HALĂLAU, O. JABA, S. CIOCHINĂ, E. FERENȚ și V. HOREANU

În ansamblul măsurilor luate de către conducerea de partid și de stat privind perfecționarea conducerii, organizării și planificării economiei naționale se înscrie și introducerea indicatorului de plan „producția netă” în întreprinderile industriale începînd cu 1.01.1974, în vederea înlăturării limitelor indicatorilor de plan actuali „producția globală”, „producția marfă” și „producția marfă vîndută și încasată”.

Un mare dezavantaj al indicatorilor „producția globală” și „producția marfă” este faptul că mărimea lor, calculată la nivelul unei ramuri sau al industriei, este influențată de numărul de faze succesive (întreprinderi) de prelucrare prin care trece materia primă pînă la obținerea produsului finit. Datorită acestui fapt, acești indicatori nu satisfac pe deplin unele cerințe impuse de perfecționarea conducerii și planificării economiei naționale, cum ar fi: analiza schimbărilor în profilul de producție al unor întreprinderi și ramuri, analiza și determinarea nivelului de specializare și cooperare ș.a. În afară de aceasta, la nivelul întreprinderilor și centralelor industriale, indicatorul „producția globală” oferă posibilitatea acestora de a mări artificial acest indicator prin fabricarea unor produse cu un consum ridicat de materii prime și materiale, datorită tendinței de a obține indicatori valorici cît mai mari. De asemenea, în scopul obținerii unei „producții globale” cît mai mari, unele produse și semifabricate circulă în mod nejustificat de la o întreprindere la alta, înregistrîndu-se, în mod repetat, valoarea acestora.

Producția netă este indicatorul care exprimă valoarea nou creată în activitatea productivă a întreprinderilor, centralelor industriale și a ministerelor și cuprinde următoarele elemente: retribuțiile de bază și suplimentare, contribuțiile pentru asigurări sociale, dobînzile bancare, contribuția la fondul pentru introducerea tehnicii noi, diferite impozite și taxe, cheltuieli de deplasare, beneficii, impozitul pe circulația mărfurilor inclus în prețul de producție, alte elemente de muncă vie (respectiv de venit net).

Din modul de definire a „producției nete” rezultă că, în comparație cu „producția globală” și „producția marfă”, acest indicator cuprinde numai o parte ($v + p$) din valoarea producției brute, excluzîndu-se din calcul valoarea materiilor prime și a materialelor consumate. Această caracteristică a indicatorului „producția netă” oferă următoarele avantaje: stimulează creșterea eficienței economice prin sporirea cointeresării întreprinderilor în reducerea consumurilor de materii prime, materiale, combustibil și energie, precum și în folosirea intensivă a capacităților de producție; exprimă contribuția întreprinderilor și a ramurilor la realizarea venitului național; stimulează întreprinderile spre fabricarea unor sortimente de produse cu un grad ridicat de prelucrare și consumuri materiale reduse. Toate acestea arată că „producția netă” reflectă mai exact efortul propriu al întreprinderii în ridicarea eficienței economice și asigură o măsurare mai precisă a gradului de îndeplinire a sarcinilor de plan.

Producția netă poate fi calculată cu ajutorul a două metode: metoda de producție și metoda repartiției.

Prin *metoda de producție*, producția netă (P_n) se calculează pornind de la producția globală (P_g), din care se scade valoarea cheltuielilor materiale (C_m), adică: $P_n = P_g - C_m$.

Prin *metoda repartiției*, producția netă se calculează prin însumarea elementelor din care se compune aceasta, adică: $P_n = R + C_s + B + ICM + Av$, în

care : R = retribuțiile ; C_s = contribuțiile pentru asigurări sociale ; B = beneficiile ; ICM = impozitul pe circulația mărfurilor inclus în prețul de producție ; Av = alte elemente ale muncii vii (impozite, taxe etc.).

Calcularea producției nete se face în prețuri de producție curente în vigoare de la 1.10.1973 (prețuri care de regulă nu conțin I.C.M. și impozit de regularizare), cu modificările intervenite ulterior. Pentru determinarea producției nete este necesară punerea de acord, alinierea elementelor componente ale producției globale la conținutul producției pentru care se stabilesc cheltuieli materiale prin planul costurilor de producție.

Punerea de acord a conținutului indicatorului producția globală industrială, calculată în prețuri de producție curente, cheltuieli pentru producția globală, respectiv cheltuieli materiale aferente producției globale se face prin :

a) excluderea elementelor care constituie excepție de la metoda de întreprindere și a celor care nu sînt cuprinse în producția marfă luată în calculul cheltuielilor de producție, adică valoarea materiilor prime și materialelor în cazul producției realizate din materialele clienților, precum și valoarea producției și semifabricatelor consumate industrial productiv în întreprindere sau drept combustibil, dintr-o serie de ramuri ale industriei : industria cărbunului, a petrolului ;

b) includerea valorii produselor și semifabricatelor din producția proprie, consumate intern productiv, necuprinse în producția globală, însă luate în calculul cheltuielilor de producție cum ar fi, spre exemplu, în industria textilă : valoarea țesăturilor din fire textile, a lînurilor brute sortate și spălate, a palelor de lînă etc.

Din producția globală astfel determinată se scad cheltuielile materiale corespunzătoare acesteia obținîndu-se producția netă a întreprinderii, centralei, ministerului sau organului central tutelar. Cheltuielile materiale aferente producției globale cuprind următoarele elemente care se găsesc în plan și în evidență : materii prime și materiale de bază (în această poziție se trec cheltuieli reprezentînd consumul de materii prime, materiale de bază și semifabricate din afară) ; materiale auxiliare reprezentînd valoarea ambalajului cumpărat, valoarea pieselor de schimb folosite pentru reparațiile curente ale mijloacelor de producție și compensarea uzurii obiectelor de inventar de mică valoare sau scurtă durată, combustibil, energie și apă, amortizarea fondurilor fixe calculate pe baza normelor legale de amortizare ; cheltuieli materiale cuprinse în articolul „alte cheltuieli bănești“.

Urmărind evoluția producției globale și a producției nete la o întreprindere textilă din municipiul Iași, au rezultat datele :

Se observă că indicii producției nete corespunzători anilor 1966 și 1970 sînt inferiori celor realizați la producția globală, datorită în principal depășirii nivelului prevăzut al cheltuielilor materiale. Aceasta arată că indicatorul „producția netă“ trebuie să constituie un instrument principal pentru analiza eficienței economice a activității întreprinderilor și a corelațiilor care se formează în procesul de producție. De asemenea, întrucît la ora actuală este în curs de studiere și experimentare legătura dintre sistemul de cointeresare materială și nivelul indicatorului „producția netă“, considerăm că sînt necesare și următoarele recomandări :

— Experimentarea unui sistem de eliberare a fondului de retribuire a muncii, condiționat de depășirea într-o proporție superioară a indicatorului producția netă (I_{pn}) în comparație cu indicatorul producția globală (I_{pg}), sau cel puțin cu condiția egalității acestor doi indici, adică raportul $I_{pn} pl / I_{pg} pl \geq 1$.

— Corelarea judicioasă a indicatorului producția netă cu ceilalți indicatori de plan și în mod deosebit cu indicatorul „cheltuieli la 1 000 lei producție marfă fabricată“, precum și cu indicatorii planului prețului de cost în vederea unei mai reale aprecieri a nivelului eficienței activității economice.

Anii 1965 = 100	Indicii producției globale	Indicii producției nete
1966	111,0%	99,2%
1967	131,7%	141,1%
1968	105,0%	111,9%
1969	103,2%	105,4%
1970	102,2%	99,9%
1971	102,1%	104,4%
1972	105,0%	105,0%
1973	104,8%	105,0%

DETERMINAREA PREȚULUI DE COST ÎN COOPERATIVELE AGRICOLE DE PRODUCȚIE — PUNCT DE PLECARE ÎN AȘEZAREA PE CRITERII ECONOMICE A PREȚURILOR DE CONTRACTARE A MĂRFURILOR AGRICOLE

DE

PETRICĂ GEORGESCU

În fundamentarea prețurilor de contractare a mărfurilor agricole pe baza cheltuielilor sociale de producție, punctul de plecare îl constituie cunoașterea prețului de cost. Deși se experimentează calculul prețului de cost în Cooperativele agricole de producție încă din anul 1963, în prezent prețul de cost se calculează numai în întreprinderile agricole de stat. Concluziile ce se desprind din analiza prețului de cost al produselor agricole obținute în unitățile agricole de stat nu pot fi extinse însă în întreaga agricultură, dat fiind că aceste unități sînt mai bine înzestrate cu mijloace de producție și cu personal de înaltă calificare, ceea ce contribuie la realizarea unei productivități mai ridicate a muncii și, pe această bază, la un volum de cheltuieli de muncă vie și materializată mai mic pe unitatea de produs.

Calcularea prețului de cost al producției în cooperativele agricole de producție este o problemă importantă și de mare actualitate. Cunoașterea prețului de cost al produselor permite, pe de o parte, găsirea celor mai potrivite căi pentru reducerea acestuia și, pe de altă parte, dă posibilitatea stabilirii rentabilității fiecărei cooperative agricole și produs în parte, îmbunătățirii organizării, planificării și profilării lor potrivit cerințelor economiei naționale, condițiilor pedoclimatice și economice de care dispun. Totodată, *cunoașterea prețului de cost apare ca o primă condiție pentru stabilirea prețurilor de contractare a mărfurilor agricole pe criterii economice.*

Este nefiresc ca unitățile agricole cooperatiste, care au o producție globală de multe miliarde, dispun de milioane de brațe de muncă și de o bază tehnică de producție dezvoltată, să nu calculeze prețul de cost.

„Este necesar — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara C.C. al P.C.R. din 28 februarie — 2 martie 1973 — să se pună ordine și în ce privește prețul de cost în cooperative, pentru a putea ști cît costă în mod real un produs sau altul”¹. Mai mult decît oricînd pînă acum este necesar să cunoaștem cu ce eforturi producem, cît ne costă producția, cu cît o putem valorifica.

Trebuie să menționăm existența unor preocupări de mai mulți ani ale economiștilor și cercetătorilor din domeniul economiei agrare, atît în ceea ce privește elucidarea problemelor metodologice, cît și calcularea în mod experimental a prețului de cost în cooperativele agricole de producție. La determinarea prețului de cost al produselor agricole obținute în cooperativele agricole de producție greutatea cea mai mare constă în calcularea muncii vii pentru sine prestată de țărani cooperatori. Mulți economiști au propus evaluarea în diferite feluri a

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 192.

muncii vii pentru sine prestate de țărani cooperatori. Cu titlu enunțiativ amintim două variante care s-au conturat mai precis :

a) așa-numita „metodă reală” consideră că fondul de produse și bani alocat pentru retribuirea muncii prestate de țărani cooperatori ar constitui materializarea muncii pentru sine ;

b) a doua metodă „convențională” propune găsirea unor indici de echivalare și de transformare a normelor de muncă din C.A.P. în zile-om și aplicarea tarifului pentru o zi-om din întreprinderile agricole de stat.

Întrucât retribuirea efectivă a muncii diferă de la o cooperativă agricolă la alta în funcție de rezultatele economice obținute, o astfel de retribuire nu poate fi luată în considerare la calcularea prețului de cost. Este necesar să se recurgă la o retribuire socială, respectiv la nivelul celei din întreprinderile agricole de stat. După părerea noastră evidențierea în prețul de cost al produselor agricole create în C.A.P. a muncii vii pentru sine, prestată de țărani cooperatori, ar trebui să se facă pe baza metodei „convenționale”, iar după 2—3 ani de la generalizarea calculului prețului de cost în cooperativele agricole — în care perioadă de timp s-ar putea aduce importante îmbunătățiri zonării producției agricole — s-ar putea trece la includerea în prețul de cost a cheltuielilor efective cu forța de muncă din fiecare cooperativă.

Dat fiind faptul că prețul de cost este elementul principal al prețurilor de contractare a mărfurilor agricole, prin aplicarea principiului zonal în formarea acestora, prețurile de contractare zonale ar urma să fie construite pornindu-se de la prețul de cost mediu pe o perioadă de 5 ani², la un produs dat, realizat în diferitele zone agroeconomice. Prin adăugarea unei cote de venit net la aceste prețuri de cost medii pe zone, trebuie să rezulte prețurile de contractare a mărfurilor agricole, diferențiate pe zone agroeconomice.

După părerea noastră, prin stabilirea diferențiată pe zone agroeconomice a prețurilor de contractare a mărfurilor agricole, avându-se ca limită superioară cheltuielile de muncă trecută și de muncă vie pentru sine și un anumit venit net pe baza condițiilor medii de producție ale zonei de terenuri cu fertilitatea cea mai scăzută, iar ca limită inferioară cheltuielile de muncă trecută și de muncă vie pentru sine și un anumit venit net pe baza condițiilor medii de producție ale zonei de terenuri cu fertilitatea cea mai ridicată, s-ar ridica pe un plan superior cointeresarea materială a țăranilor cooperatori, asigurându-se atât posibilitatea îndeplinirii reproducției socialiste lărgite în toate cooperativele agricole a căror producție este necesară societății, cât și prelevarea la bugetul statului a celei mai mari părți a rentei diferențiale obținute pe terenurile cu fertilitate mai ridicată, având în vedere productivitatea mai ridicată a muncii în astfel de condiții³.

² Nivelul prețului de cost mediu al producției, într-o zonă sau alta, trebuie să fie determinat pe o perioadă de 5 ani în care s-ar atenua diferitele devieri ale producției medii ale culturilor din diferiți ani și s-ar reflecta caracteristica generală a nivelului cheltuielilor necesare pentru produsul respectiv.

³ A se vedea și Petrică Georgescu, *Intervenție la dezbaterile Sistemul de stimulente materiale și morale în economia națională*, în *Contribuții la dezbaterile problemelor teoretice ale economiei socialiste*, vol. 1, Editura politică, București, 1969, p. 719.

INTEGRAREA SISTEMULUI INFORMAȚIONAL ECONOMIC AL ÎNȚREPRINDERILOR DE TRANSPORTURI AUTO

DE

ION FLOREA

Conducerea eficientă a activităților economico-sociale presupune, înainte de toate, informarea temeinică și multilaterală asupra realităților din fiecare organism și adoptarea unor decizii fundamentate pe calcule științifice. În general, informarea este un proces complex de cunoaștere, desfășurat metodic, care presupune ca momente ale sale identificarea, selecționarea și interpretarea ansamblului de știri, comunicări și mesaje ce se referă la obiectul cercetat. O bună informare este condiția esențială pentru dirijarea activităților din prezent și o bază trainică pentru orientarea acțiunilor viitoare.

Actuala revoluție științifică și tehnică, dezvoltarea neconținută a producției materiale, creșterea complexității fenomenelor și proceselor economice, diversificarea activităților socialmente necesare și adâncirea interdependenței dintre ele fac necesară organizarea riguroasă a sistemului informațional economic și perfecționarea lui continuă. În lumina celor mai noi concepte, sistemul informațional economic reprezintă un ansamblu organizatoric integrat, cuprinzând totalitatea informațiilor de natură economică și complexul de metode și mijloace utilizate pentru culegerea, înregistrarea, prelucrarea, analiza, transmiterea și stocarea acestora.

Conducerea partidului nostru acordă o atenție constantă perfecționării sistemului informațional, adoptând măsuri concrete pentru simplificarea și raționalizarea evidenței, utilizarea metodelor moderne de informare și decizie, extinderea mecanizării și automatizării în prelucrarea datelor. Hotărârea C.C. al P.C.R. din aprilie 1972¹ este un exemplu concludent în acest sens.

La nivelul întreprinderilor de transporturi auto, sistemul informațional economic îndeplinește o funcție de legătură între activitatea productivă și conducerea acestor unități. El vehiculează un apreciabil volum de date, urmărind fundamentarea și îndeplinirea planurilor de prestațiuni, perfecționarea tehnologiilor de transport, organizarea și desfășurarea proceselor de aprovizionare, calificarea, normarea, utilizarea și retribuirea muncii, orientarea, programarea și executarea investițiilor, relațiile cu beneficiarii și decontarea serviciilor, realizarea acumulărilor bănești, mobilizarea rezervelor interne și creșterea gradului de rentabilitate.

Organizarea sistemului informațional al întreprinderilor de transporturi auto este nemijlocit legată de conținutul activităților economice ce se desfășoară în aceste unități, activități care pot fi reprezentate schematic astfel (vezi fig. nr. 1).

Pentru a răspunde necesităților conducerii moderne, sistemul informațional trebuie să reflecte toate activitățile întreprinderii și să asigure un control permanent asupra rezultatelor obținute. În practica întreprinderilor de transporturi auto se simte tot mai mult nevoia integrării operațiunilor de informare, privind organizarea exploatării autovehiculelor, conducerea operativă și controlul de gestiune. „Management Information Systems” sau „Systèmes de Gestion Intégrés”², asigură evaluarea operativă a performanțelor și retroacțiunea rapidă asupra proceselor în curs, adică autoreglarea întreprinderii — considerată ca un sistem economico-cibernetic³.

¹ Hotărârea Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la perfecționarea sistemului informațional economico-social, introducerea sistemelor de conducere cu mijloace de prelucrare automată a datelor și dotarea economiei naționale cu tehnică de calcul în perioada 1971—1980. „Știința” din 22 aprilie 1972.

² André de Bethune, *Contrôle de gestion et système d'information dans l'entreprise industrielle*, în „Recherches économiques de Louvain”, no. 2, Juillet 1972, p. 175—205.

³ D. Rusu, *Contabilitate generală*, Ediția a II-a, Ed. did. și ped., București, 1972, p. 22.

La nivelul microeconomic, integrarea sistemului informațional are în vedere, pe de o parte, interacțiunea dintre conducere și organizarea producției, care generează multiple necesități de informare, iar pe de altă parte legătura dintre strategie și organizare, pe baza căreia se stabilesc parametrii controlului de gestiune (Vezi modelul din fig. 2).

Integrarea sistemului informațional al întreprinderilor de transporturi auto presupune corelarea surselor de procurare a datelor, perfecționarea și raționalizarea fluxurilor informaționale, mecanizarea și automatizarea lucrărilor de calcul, informarea simultană și unitară a tuturor compartimentelor și organelor interesate.

Între componentele sistemului informațional economic, locul principal îl ocupă contabilitatea, care reflectă în calculele sale ansamblul mișcărilor de valori, relațiile economico-juridice și rezultatele financiare exprimate în bani⁴.

În condițiile integrării sistemului informațional contabilitatea își păstrează și își consolidează caracterul său de disciplină științifică independentă, oferind conducerii informații complexe și metode de calcul moderne, care permit descifrarea tendințelor de viitor în evoluția fenomenelor economico-sociale. Încă la 1854 savantul român Ion Ionescu de la Brad sublinia caracterul previzional al contabilității⁵ și milita cu fermitate pentru introducerea ei în toate exploatările, inclusiv în cele agricole. Ideea aceasta găsește astăzi numeroși adepți, utilitatea socială a contabilității⁶ fiind unanim recunoscută.

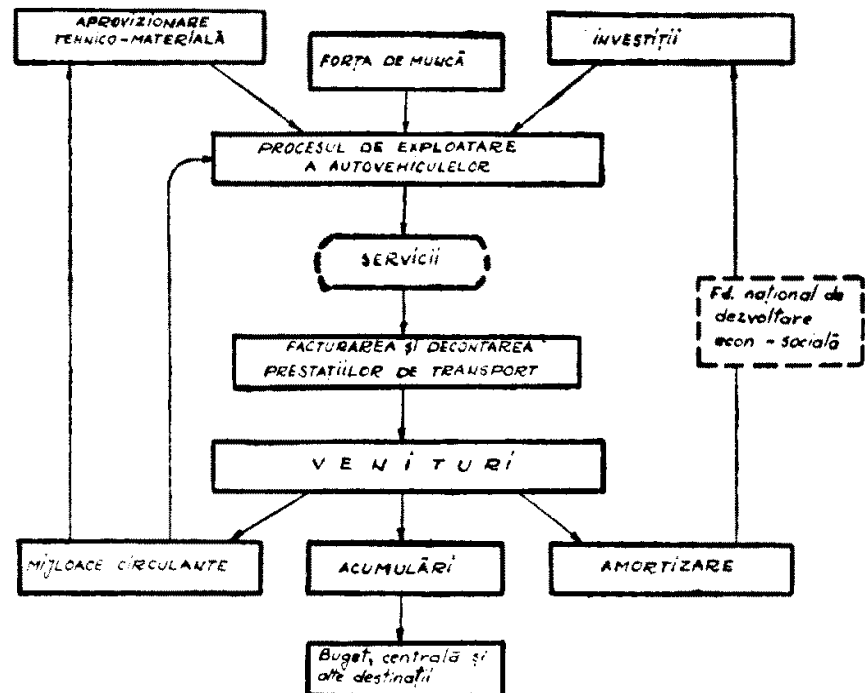

FIG nr. 1. Modelul activității economice a întreprinderilor de transporturi auto.

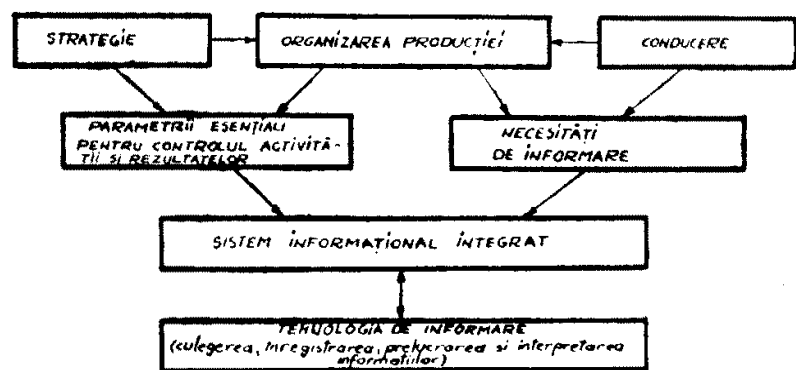

FIG. nr. 2. Modelul de integrare a sistemului informațional la nivel microeconomic.

⁴ D. R u s u, *op. cit.*, p. 21.

⁵ Ion Ionescu de la Brad, *Compte-rendu de l'administration de domaine de son Altesse le Grand Vésir Rechid Pacha*, le 1-er Mars jusqu'à 1-er Mai 1854, publicată în „Journal de Constantinople, le 9 Juin 1854.

⁶ P. S a m u e l s o n, *L'économique, techniques modernes de l'analyse économique*, Ed. A. Colin, Paris 1964, p. 107. Vezi și George Leland Bach, *Economics, an introduction to analysis and policy*, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1974, p. 45.

DEFINIREA OBIECTIVELOR PROCESULUI DECIZIONAL

DE

GH. IĂMĂTIC

Dezvoltarea dinamică a economiei românești, schimbările profunde intervenite în viața economică și socială a țării au impus necesitatea perfecționării continue a organizării și conducerii societății.

De la înalta tribună a Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului arată: „Se impune, deci, ridicarea întregii munci de conducere și organizare la nivelul cerințelor actuale ale dezvoltării economiei naționale, așezarea ei pe baze științifice”¹.

Majoritatea lucrărilor care abordează probleme de conducere a organismelor economice tratează obiectivele ca elemente centrale ale proceselor decizionale, fără a clarifica însă toate aspectele complexe ridicate de fundamentarea și exprimarea obiectivelor. Lucrarea de față prezintă unele considerații privind definirea, conținutul și forma obiectivelor decizionale.

Analiza etapelor procesului decizional evidențiază semnificația deosebită a stăpînirii cu claritate de către decident a noțiunii de obiectiv și a rolului acestuia în procesul menționat.

Orice proces decizional începe cu etapa formulării problemei în urma culegerii informațiilor și a precizării obiectivelor. Un proces de adoptare a deciziei se declanșează numai dacă există o problemă de rezolvat, dar nu se poate desfășura în continuare decât după ce au fost precizate criteriile și obiectivele procesului decizional. Unele etape ale procesului de decizie ca: precizarea soluțiilor alternative posibile, alegerea celei mai bune soluții, convertirea soluției în acțiune efectivă, nu au sens dacă nu se cunoaște scopul urmărit; deci modul de desfășurare a întregului proces este influențat în mod hotărîtor de existența, claritatea, precizia, concizia și realitatea obiectivului propus.

Criteriile și obiectivele unei probleme economice sînt legate de scop. Criteriile sînt puncte de vedere ale decidentului prin care sînt puse în evidență cele mai importante aspecte ale realității economice asupra cărora el trebuie să-și îndrepte atenția pentru desfășurarea unei activități economice raționale în acel moment în perspectivă, la nivel micro sau macroeconomic. Exemple de criterii pentru procesele economice decizionale: valoarea unei investiții, termenul de realizare a investiției, mărimea prețului de cost într-o întreprindere etc. Unui criteriu îi corespund mai multe stări posibile, numite nivele. Nivelele corespunzătoare unui criteriu reprezintă obiective posibile de realizat din punct de vedere al criteriului respectiv. Deci „obiectivul unui proces decizional, din punctul de vedere al unui anumit criteriu este nivelul propus a fi realizat pentru acel criteriu. Acest nivel poate fi explicitat, cum este, de exemplu, în cazul obiectivului „atingerea unei anumite productivități P propuse”, sau poate reprezenta maximul într-o mulțime finită sau infinită de nivele de exemplu pentru „maximizarea beneficiilor”². Trecerea în revistă a etapelor procesului de adoptare a deciziilor evidențiază faptul că la începutul acestui proces sînt fixate criteriile de optimizare, apoi, pe bază de calcule, este stabilit obiectivul.

În practica economică, obiectivele unei acțiuni se stabilesc sub forma unor indicatori de plan, precum și a altor parametri-scop, diferiți ca număr și struc-

¹ N. Ceaușescu, *Raportul Comitetului Central cu privire la activitatea Partidului Comunist Român în perioada dintre Congresul al X-lea și Congresul al XI-lea și sarcinile de viitor ale partidului*, Editura politică, București 1974,

tură în funcție de amplasarea acțiunii, nivelul de detaliere, gradul de organizare a procesului. Metodele pentru stabilirea criteriilor și obiectivelor proceselor decizionale sînt precizate pe baza analizei fenomenelor și proceselor economice. După cum criteriile sînt valori numerice sau aprecieri calitative, obiectivele sînt cantitative, de exemplu o anumită mărime a prețului de cost sau calitative — calitatea produselor.

Un aspect mai puțin dezbătut în literatura de specialitate, dar care determină conținutul obiectivelor proceselor decizionale este realitatea acestora. Prin realitatea obiectivelor se înțelege capacitatea lor de a reflecta fidel condițiile desfășurării procesului sau fenomenului pentru care exprimă în cuvinte, numere sau simboluri un scop de atins. Această caracteristică a obiectivelor are o importanță de prim rang, ea reflectînd fundamentarea judicioasă a întregului proces de decizie, și în primul rînd a obiectivelor, pe realitățile economice specifice cadrului organizatoric și legal în care activează decidentul, măiestria sa în folosirea unor metode și modele moderne adecvate privind determinarea valorilor optime ale criteriilor de decizie. A decide înseamnă a opta pentru o soluție din mai multe posibile, a alege un obiectiv de atins în viitor astfel încît pe baza valorificării superioare a resurselor materiale și umane, a punerii în valoare a tuturor rezervelor interne să se asigure transpunerea în practică a principiului gestiunii economice în scopul realizării eficienței economice maxime.

Realitatea obiectivelor proceselor decizionale atît la nivel microeconomic cît și la nivel macroeconomic este influențată direct de natura relațiilor de producție. În țara noastră realitatea obiectivelor proceselor decizionale este determinată de existența proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție, de conducerea de către partid a întregii vieți economico-sociale în procesul de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate. Realitatea obiectivelor creșterii economice a României este expresia aplicării creatoare a politicii marxist-leniniste la condițiile economiei noastre naționale, expresia scopului comun a conducerii de la toate nivelele și a maselor de oameni ai muncii pentru dezvoltarea rapidă și înaintarea țării spre comunism.

Obținerea unor rezultate pozitive în fundamentarea și elaborarea deciziilor economice depinde și de claritatea și concizia exprimării obiectivelor. În condițiile actuale cînd volumul informațiilor a sporit considerabil, este necesar ca scopul urmărit de decident să fie exprimat concis și clar pentru a se putea înțelege ușor de către executanți. Precizia și claritatea obiectivelor decizionale ajută pe decident să rezolve într-un timp mai scurt problema cu care este confruntat, contribuind în același timp la degajarea canalelor sistemului informațional, la creșterea vitezei de circulație a mesajelor, la creșterea operativității conducerii.

Ansamblul obiectivelor nu poate să fie atins decît cu prețul cheltuirii unor resurse umane și materiale. Cheltuirea resurselor se va prezenta sub forma unei funcții economice „care trebuie optimizată, adică adusă la valoarea ei maximă sau minimă, după caz”³. Pentru unii autori, obiectiv și funcție economică sînt sinonime iar pentru alții sînt sinonime noțiunile obiectiv și scop de atins.

Există condiții pentru a considera că funcția corespunde criteriului întrucît ambele pot avea mai multe valori care pot fi reprezentate în plan prin curbe. Aceste curbe au unul sau mai multe puncte de extrem care sînt tot atîtea posibile obiective de urmărit. Rezultatul acestei observații este că într-o activitate economică pot exista mai multe obiective, dar „...funcția economică de optimizat, atașată acțiunii organizatorice sau operației respective, trebuie să fie unică”. Criteriile economice se compară ca funcții discrete sau continue, deci obiectivele fiind cazuri particulare ale funcțiilor sau criteriilor, pot fi discrete în numere întregi sau continue.

² Gh. Boldur, *Fundamentarea complexă a procesului decizional-economic*. Editura științifică, București, 1973, p. 41.

³ A. Kaufman, *Metode și modele ale cercetării operaționale*, Editura științifică, București, 1967, vol. I, p. 24.

PERFEȚIONAREA SISTEMULUI INFORMAȚIONAL PRIVIND CREDITAREA BANCARĂ PENTRU PRODUCȚIE, ÎN INDUSTRIE

DE

GH. FILIP

Atenția acordată perfecționării sistemului informațional economic în țara noastră, reliefată și prin documentele program ale partidului nostru, se justifică prin rolul său major în asigurarea conducerii științifice a activității în toate domeniile, inclusiv în desfășurarea activității de creditare bancară, în toate fazele sale. Astfel, încă din faza planificării creditelor necesare unităților economice apare evidentă necesitatea unor informații adecvate cerințelor de fundamentare judicioasă a cuantumului creditelor ce se vor utiliza la nivelul fiecărei întreprinderi, centrală industrială, minister. Dar, studierea condițiilor concrete în care se desfășoară în prezent operațiunea de stabilire a volumului creditelor necesare, la diferitele nivele organizatorice ale unităților economice și bancare, conduce la constatarea că dacă la nivelul întreprinderilor, în parte al centralelor industriale, există informații suficiente pentru o fundamentare detaliată (indicatori de plan, evidență tehnic-operativă, contabilă și statistică), permițând efectuarea unor calcule analitice, la nivelul structurilor organizatorice ierarhic superioare volumul informațiilor utilizate în acest sens scade vizibil. Se ajunge, uneori, în situația ca activitatea organelor de analiză și sinteză să se reducă la simple operațiuni de centralizare a propunerilor de plan primite de la unitățile operative, ceea ce este de natură să diminueze eficiența muncii acestor organe în sesizarea și eliminarea unor neconcordanțe.

Din cercetarea întreprinsă s-a desprins însă concluzia că, în contextul actualului sistem de finanțare-creditare, există posibilitatea stabilirii volumului de credite necesare și pe baza unor informații cu caracter mai sintetic, și anume: volumul producției ce se realizează; volumul fondurilor proprii și atrase, de care dispun unitățile economice; viteza de rotație a fondurilor circulante, pornind de la legătura de corelație cu caracter obiectiv, dintre necesarul de credite — ca variabilă determinată și cei trei indicatori arătați — ca variabile determinante. Folosirea acestor informații în determinarea volumului creditelor necesare este posibilă și utilă atât la nivelul unităților operative, servind mai ales pentru reactualizarea operativă a cifrelor de plan-credite atunci când au loc modificări ale sarcinilor de activitate, cât și, în mod deosebit, la nivelul organelor ierarhic superioare, de sinteză și coordonare, permițând să se realizeze în condiții mai bune verificarea, analiza și fundamentarea volumului creditelor necesare, de către aceste organe.

În efectuarea operațiunilor de creditare, o semnificație majoră prezintă informațiile referitoare la nivelul admis prin plan și nivelul efectiv al creditelor pe care le folosește o unitate economică, la un moment dat, fiind caracteristic faptul că volumul efectiv al creditelor curente nu poate depăși volumul admis prin plan sub forma plafoanelor de credite a cifrelor de control-credite sau a limitelor de creditare. Deși fiecare dintre aceste forme reprezintă cifrele de plan-credite aprobate întreprinderilor, se remarcă faptul că în cazul practicării cifrelor de control se pot primi și utiliza credite peste nivelul lor fără o analiză și aprobare prealabilă, ceea ce ar putea duce la unele rezultate negative în folosirea fondurilor de către întreprinderi. În cazul practicării, însă, a plafoanelor și limitelor de creditare, volumul creditelor ce se folosesc nu poate

depăși nivelul aprobat decît printr-o nouă aprobare, pe baza unor analize prealabile privind justificarea economică a fondurilor suplimentare.

Dar, analiza condițiilor reale de activitate în diferite ramuri și subramuri ale industriei, a posibilităților și implicațiilor creditării nelimitate, pe baza acestor cifre de control-credite, ne-a condus la aprecierea că creditarea nelimitată poate fi practică numai ca excepție, impusă de cerințe obiective, aplicînd însă măsuri complementare pentru asigurarea rambursării creditelor bancare. Așa se prezintă situația unităților din industria cărnii, laptelui, zahărului, și, în general, a acelor întreprinderi care preiau direct de la producătorii agricoli materiile prime supuse industrializării. Este însă posibilă și justificată practicarea creditării limitate, prin fixarea unor limite de creditare obligatorii de respectat, în cazul întreprinderilor care prin specificul organizării activității economice nu se aprovizionează direct de la producători agricoli, cum sînt, de exemplu, fabricile de ulei.

Prin urmare, după părerea noastră, este indicat să se renunțe la stabilirea și urmărirea unor limite de creditare în subramurile în care acestea nu pot fi fundamentate corespunzător nevoilor reale și nici respectate, ceea ce determină repetate operațiuni de rectificare a limitelor stabilite inițial căci în aceste cazuri ele nu-și pot îndeplini rolul și complică inutil activitatea de creditare, dar să se practice acolo unde condițiile de activitate permit fundamentarea corespunzătoare a nivelului lor. Aceasta ar asigura și o mai bună adaptare a sistemului informațional privind creditarea la cerințele conducerii activității economico-financiare a întreprinderilor, ținînd seamă de particularitățile desfășurării procesului economic. În același sens apreciem că, în condițiile exercitării unui control bancar exigent, devine avantajoasă stabilirea unor limite de creditare fixe, obligatorii de respectat pentru finele unei perioade (lună, trimestru), dar față de care volumul creditelor utilizate ar putea fi mai mare în cursul perioadei respective la activitățile în care, dată fiind influența unor factori specifici sau întîmplători, nu pot fi prevăzute cu anticipație și determinate cu exactitate nevoile reale de credite pentru diferitele momente din cursul perioadei avute în vedere.

Referindu-ne la sistemul de informații privind creditele bancare acordate și utilizate efectiv de unitățile economice industriale, pe baza cercetărilor efectuate, semnalăm faptul că evidențele ce se țin și operațiunile implicate în legătură cu acordarea-rambursarea creditelor mai pot fi perfecționate, asigurîndu-se o mai mare eficiență activității de creditare.

Astfel, din analiza modului cum se efectuează și evidențiază operațiunile de creditare, pe diferitele categorii de credite utilizate, a rezultat că separarea și evidențierea unor credite nerambursate în termen într-un cont distinct de împrumut, concomitent cu menținerea unui alt cont separat pentru evidențierea împrumuturilor restante, nu are o bază obiectivă din punct de vedere teoretic și apare inutilă în practică față de cerințele unei activități normale, complicînd în mod nejustificat sistemul informațional privind operațiunile de creditare. Pentru simplificarea sistemului informațional și creșterea eficienței sale, propunem reunirea, în condiții determinate, a celor două categorii de credite („nerambursate în termen” și „restante”), dată fiind natura comună a fenomenelor economice exprimate.

De asemenea, în vederea asigurării garanției creditelor este necesar ca la evaluarea materiilor prime agricole și acordarea creditelor pentru plata lor să se stabilească prin analize de laborator și să se ia în calcul randamentul posibil a se realiza, pentru a evita obținerea unor produse finite de valoare inferioară plăților legate de preluarea și prelucrarea lor, deoarece diferența nefavorabilă se reflectă în credite fără garanție.

Totodată, considerăm că este necesară și utilă îmbogățirea sistemului informațional privind creditarea bancară prin introducerea unor indicatori care să caracterizeze eficiența creditului, ca : producția la 1 000 lei credite ; beneficii la 1 000 lei credite ; dobînzii la 1 000 lei credite.

SPORIREA BAZEI DE VENITURI PROPRII, PREMISĂ IMPORTANTĂ PENTRU ECHILIBRAREA BUGETELOR LOCALE

DE

GH. VOINEA

În procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, crește rolul consiliilor populare în conducerea activității economice și sociale din județe, orașe și comune, în valorificarea resurselor locale, astfel încît toate localitățile, să devină centre economice, sociale și culturale cu condiții mai bune de muncă și viață.

Veniturile proprii asigură alimentarea bugetelor locale, cointeresarea organelor locale în organizarea și dezvoltarea activității economico-sociale din fiecare unitate administrativ-teritorială, creșterea autonomiei în elaborarea și realizarea planului de dezvoltare economico-socială.

Conceptul de venituri proprii delimitează veniturile care provin din economia locală și se folosesc pentru exercitarea atribuțiilor consiliilor populare. Veniturile proprii cuprind resursele provenite de la unitățile socialiste de interes local, impozitele și taxele de la organizațiile cooperatiste și de la unitățile economice ale organizațiilor obștești, impozitele de la populație, taxele locale și alte venituri care se încasează în bugetele consiliilor populare.

Ca urmare a dezvoltării economiei locale, a creșterii eficienței în unitățile locale și prin trecerea unor venituri din bugetul republican în bugetele locale, veniturile proprii au crescut de la 2.840 mii lei în anul 1955 la 25.322 mii lei în anul 1973. Veniturile proprii au cunoscut o creștere mai rapidă, după reorganizarea administrativ-teritorială din anul 1968, întrucît s-a creat un cadru mai favorabil pentru dezvoltarea economico-socială a tuturor localităților țării.

Veniturile proprii ale județelor Bacău, Botoșani, Iași, Neamț, Suceava și Vaslui au crescut substanțial în perioada 1968—1973, așa după cum se poate constata din tabelul 1.

Dinamica veniturilor proprii ale bugetelor județelor în perioada 1968—1973

Tabelul 1

1968 = 100 *

Perioada Județul	1969	1970	1971	1972	1973
Bacău	242	261	300	342	328
Botoșani	157	206	215	250	282
Iași	186	250	297	294	308
Neamț	229	267	313	332	367
Suceava	175	209	233	230	253
Vaslui	174	249	285	305	322

* Calculat pe baza datelor din dările de seamă privind execuția bugetelor

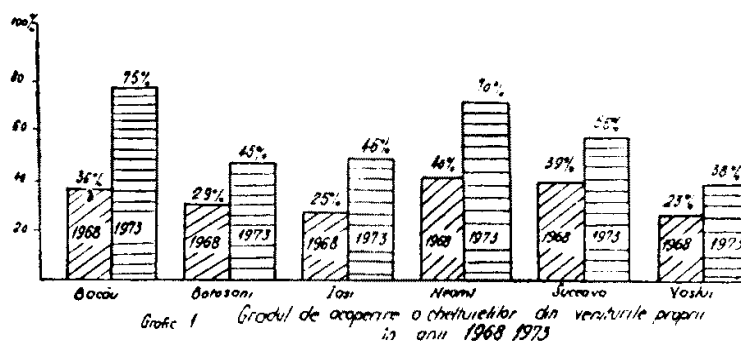
Gradul de acoperire a cheltuielilor din veniturile proprii, exprimă capacitatea economiei locale, de a asigura resursele necesare acoperirii cheltuielilor din bugetul fiecărei unități administrativ-teritoriale. Pe total bugete locale, gradul de acoperire a cheltuielilor din veniturile proprii a crescut de la 36% în

anul 1968 la 80% în anul 1973. În județele cuprinse în cercetare a crescut de asemenea gradul de acoperire a cheltuielilor din veniturile proprii, așa după cum rezultă din fig. 1, ca urmare a dezvoltării economiei locale.

Sporirea bazei de venituri proprii reprezintă o premisă importantă pentru echilibrarea bugetelor locale. Creșterea continuă a veniturilor proprii contribuie la acoperirea cheltuielilor care se finanțează prin bugetele locale și pe această cale la echilibrul bugetelor locale care constituie o parte a echilibrului bugetar.

Dezvoltarea continuă a unităților economice de interes local, creșterea eficienței lor economice s-a reflectat în sporirea veniturilor care se prelevă la bugetele locale. Astfel, vârsămintele din economia locală reprezentau în totalul veniturilor proprii în anul 1973, 76% în județul Bacău, 51% în județul Botoșani, 66% în județul Iași, 71% în județul Neamț, 56% în județul Vaslui, 63% în județul Suceava.

Dezvoltarea și diversificarea producției în economia locală constituie o cale importantă de sporire a vârsămintelor la bugetul local. Analiza dezvoltării industriei locale în cele șase județe a scos în evidență o serie de rezerve pentru creșterea eficienței prin diversificarea producției bunurilor de consum și îndeosebi a articolelor de uz casnic și gospodăresc, programarea și urmărirea execuției.

Principala cale de sporire a contribuției industriei locale, la formarea veniturilor proprii, o constituie reducerea costurilor de producție. Din analiza cheltuielilor la 1000 lei producție marfă în cele șase județe, s-a constatat că, utilizarea capacităților de producție, reducerea cheltuielilor materiale, dimensionarea consumurilor de materiale, organizarea producției și a muncii, gospodărirea mijloacelor materiale și bănești contribuie la creșterea acumulărilor bănești.

O altă cale pentru sporirea aportului industriei locale la formarea veniturilor proprii, o constituie îmbunătățirea valorificării resurselor locale. Prin atragerea și valorificarea resurselor locale, se asigură fabricarea unor produse cu costuri mai reduse și creșterea acumulărilor bănești. Intensificarea preocupărilor pentru studierea resurselor locale, a deșeurilor de la unitățile republicane, astfel încât să se acopere în mai mare măsură necesarul de materiale de pe plan local, sau din unități teritorial administrative mai apropiate, contribuie la reducerea cheltuielilor de aprovizionare și la creșterea vârsămintelor la bugetul local. Prestările de servicii în cele șase județe au cunoscut o creștere însemnată. A crescut ponderea serviciilor cu caracter industrial și de construcții, a serviciilor de transport, a serviciilor de gospodărie comunală și locativă, a serviciilor de ocrotire a sănătății, turism, sport, agrement și cultură. Prestările de servicii diferă mult pe medii, pe locuitor, și uneori în cadrul localităților. Dezvoltarea prestărilor de servicii, realizarea unei structuri corespunzătoare cerințelor populației din fiecare localitate, diversificarea continuă se reflectă în sporirea bazei de venituri proprii a bugetelor locale.

Identificarea materiei impozabile, stabilirea mai operativă a veniturilor impozabile, prevenirea evaziunii fiscale, organizarea ritmică a încasărilor con-

tribuie la sporirea veniturilor proprii ale bugetelor locale din impozite și taxe de la populație.

Așa după cum este cunoscut, prin bugetele locale se finanțează o parte însemnată a acțiunilor social culturale, de care beneficiază lucrătorii din unitățile de interes republican. Pentru a asigura acoperirea, în mai mare măsură a cheltuielilor din veniturile proprii, este necesară încasarea impozitului asupra retribuției după cantitatea și calitatea muncii de la unitățile republicane. Prin încasarea acestui impozit în bugetele locale, se realizează legătură mai directă între eforturile societății pentru dezvoltarea economico-socială, din fiecare unitate administrativ-teritorială și contribuția fiecărei persoane la constituirea fondurilor necesare finanțării acțiunilor social-culturale.

Pentru a stimula organele locale în dezvoltarea bazei de venituri proprii, în creșterea eficienței economice, în dezvoltarea prestărilor de servicii, în îmbunătățirea execuției impozitelor și taxelor de la populație, este necesară fixarea nivelului subvențiilor pe fiecare an sau pe întreg planul cincinal. Pentru a acoperi o parte a cheltuielilor, organele locale vor fi cointeresate să valorifice resursele locale, să dezvolte unitățile locale, astfel încât să asigure baza de venituri proprii.

Continuarea politicii de repartitie teritorială a forțelor de producție pe teritoriul țării va contribui la dezvoltarea economico-socială a tuturor județelor, astfel încât în anul 1980 să se realizeze o producție industrială de cel puțin 10 miliarde lei în fiecare județ, și va crea condiții de consolidare a bazei de venituri proprii, a bugetelor locale în toate unitățile administrativ-teritoriale.

SISTEMUL DE INDICATORI STATISTICI PENTRU CARACTERIZAREA CONSUMULUI POPULAȚIEI

DE

PENA NICULICIOIU

În scopul caracterizării, sub multiple aspecte, a fenomenelor și proceselor social-economice, statistica social-economică elaborează sisteme de indicatori statistici, care să exprime particularitățile evoluției diferitelor ramuri ale producției materiale sau diferitelor procese social-economice.

Trebuie să observăm că indicatorii statistici răspund funcției lor de cunoaștere și analiză a proceselor social-economice, numai dacă sînt integrați într-un sistem unitar, specific fiecărui domeniu de activitate. Totodată, este necesar ca toate sistemele de indicatori să se integreze într-un sistem unic și complex, astfel ca să poată exprima și caracteriza numeric multiplele aspecte și faze ale procesului reproducției socialiste lărgite și ale vieții sociale, în diferitele etape de evoluție a țării.

Fundamentarea direcțiilor de elaborare a indicatorilor sociali, din perspectiva unei largi deschideri umaniste este prezentă în documentele de partid și de stat din țara noastră, mai ales în actuala etapă a construirii societății socialiste multilateral dezvoltate. Desigur, este necesar să se pornească de la realitatea obiectivă în mișcare, în transformarea ei dinamică, concepînd realitatea obiectivă socială ca un ansamblu de structuri, de relații, de acțiuni sociale coerente în cadrul unei colectivități. Avînd în vedere aspectul epistemologic, modul de aprofundare a cunoașterii, aceasta se realizează pe nivele tot mai profunde.

Studierea multilaterală a consumului populației se realizează cu ajutorul unui sistem de indicatori statistici, care trebuie să îndeplinească, în general, următoarele funcții: să caracterizeze principalele aspecte cantitative și calitative ale consumului populației; să asigure comparabilitatea în timp și spațiu; să determine nu numai consumul în medie pe un locuitor pe ansamblul țării, ci și în mod diferențiat, pe categorii de populație, în profil teritorial; să caracterizeze atît modul de alimentație, cît și starea de nutriție a populației.

Analizînd sistemul indicatorilor sociali — folosit în prezent la noi — care cuprinde și subsistemul: „Veniturile, cheltuielile, consumul și acumularea“, reliefăm ca indicatori statistici ai consumului: structura consumului din resurse proprii a producătorilor agricoli; cheltuieli social-culturale de la bugetul de stat pe o familie; ponderea fondului de consum în venitul național; ponderea cheltuielilor populației în fondul de consum; structura cheltuielilor de consum ale populației; structura cumpărărilor din comerțul socialist; structura cheltuielilor populației pentru servicii; consumul mediu anual de produse alimentare pe un locuitor; consumul mediu de produse alimentare exprimat în calorii și factori nutritivi; gradul de realizare a normelor fiziologice de consum; starea de nutriție a populației; cumpărării medii pe un locuitor la unele produse nealimentare; înzestrarea populației cu bunuri de folosință îndelungată.

Apreciem că în cadrul acestui subsistem este necesar să fie incluși și indicatorii privind: uzura fondului de locuințe (fondul de stat sau proprietate personală) și aspecte ale consumului social reliefate prin indicatori cum ar fi: cheltuieli pentru știință, cheltuieli pentru alimente, îmbrăcăminte, medicamente și diverse obiecte de uz personal consumate în internate, cantine școlare și studen-

țești, școli, grădinițe, creșe etc. Facem această propunere întrucît, în subsistemul propus de D.C.S., indicatorul „cheltuieli social-culturale de la bugetul de stat pe o familie“ este conceput să se prezinte fără detalii, pe forme ale consumului social, nepermițînd o analiză mai profundă a tendințelor consumului social. Și aceasta, cu atît mai mult cu cît crește ponderea consumului social în structura consumului total al populației.

Remarcăm rolul crescînd al sistemului de indicatori statistici în previziunea consumului populației, mai ales în actuala etapă de dezvoltare a țării noastre. Așa cum remarcă tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al XI-lea al P.C.R.: referindu-se la consumul populației din țara noastră „...trebuie să pornim de la elaborarea unor criterii științifice de determinare a nivelului și structurii consumului, în raport cu cerințele fiziologice și psihice ale omului, cu necesitatea asigurării condițiilor pentru o dezvoltare corespunzătoare a populației, pentru menținerea vigoriei fizice și intelectuale a poporului nostru. Totodată, se impune înlăturarea cu hotărîre a tendințelor de risipă și acumulare a unor produse peste necesarul științific fundamentat“¹.

¹ N. Ceaușescu, *Raportul Comitetului Central cu privire la activitatea P.C.R. în perioada dintre Congresul al X-lea și Congresul al XI-lea și sarcinile de viitor ale partidului*, Editura politică, București, 1974, p. 67.

PERFECTIONAREA METODOLOGIEI DE ACOPERIRE CU FONDURI A MIJLOACELOR CIRCULANTE ÎN COMERȚUL DE STAT

DE

ION NEAGOE

Creșterea veniturilor populației și a nivelului de trai a impus dezvoltarea rapidă a industriei bunurilor de consum și diversificarea producției, concomitent cu îmbunătățirea continuă a calității produselor și asigurarea într-o măsură crescândă a necesarului de mărfuri în rețeaua comercială. Ca urmare, în anul 1973, volumul mărfurilor realizate prin comerțul socialist a fost de zece ori mai mare decât cel realizat în 1950¹.

Dezvoltarea extensivă și intensivă a comerțului nostru interior apare, deosebit de pregnant, analizând activitatea desfășurată în acest sector în primii trei ani ai cincinalului 1971—1975. Astfel, așa după cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința pe țară a cadrelor de conducere din unitățile agricole de stat și cooperatiste din februarie-martie 1974; „S-a îmbunătățit aprovizionarea populației de la orașe și sate; volumul mărfurilor desfăcute prin comerțul socialist a fost în perioada 1971—1973 mai mare cu aproape 3 miliarde de lei față de cât s-a prevăzut în cincinal...”. În anul 1974, vânzările de mărfuri prin comerțul socialist au fost cu 10,0 la sută mai mari ca în 1973 și cu 36,8 la sută față de 1970, depășindu-se prevederile planului².

Creșterea permanentă a vânzărilor de mărfuri prin comerțul socialist de stat a determinat și sporirea fondurilor bănești care acoperă necesarul de mijloace circulante la unitățile comerciale. Necesarul de mijloace circulante ale întreprinderilor comerciale, calculat conform metodologiei în vigoare, se acoperă din următoarele categorii de fonduri: fonduri proprii, fonduri atrase și credite bancare. Ponderea cea mai mare în totalul resurselor de acoperire a normativului o deține creditul bancar. Astfel, 70 la sută din normativul mediu anual se acoperă din credite bancare, iar diferența de 30 la sută se acoperă din fondurile proprii și cele atrase.

Analizând situația acoperirii cu fonduri a normativului mijloacelor circulante, se constată faptul că ponderea creditului bancar depășește în multe cazuri, în cursul derulării activității, cotele procentuale stabilite de către organele de coordonare. Obligatoritatea încadrării în procentele stabilite este pentru finele trimestrului. Totodată, pe baza situației realizate anterior, se repartizează pe sectoare cote procentuale diferite de acoperire cu fonduri proprii, ajungându-se uneori ca volumul creditelor bancare să dețină 90 la sută din normativul mediu anual. Această situație este întâlnită cu deosebire în sectorul mărfurilor alimentare și industriale. În alimentația publică, situația este diferită, datorită activității proprii de producție, fiind necesar a se depăși cota de 30 la sută de participare a fondurilor proprii la acoperirea normativului.

Îmbunătățirea metodologiei de acoperire cu fonduri a normativului mijloacelor circulante în comerțul de stat, trebuie să vizeze o mai mare elasticitate în manevrarea fondurilor bănești — în condițiile legalității socialiste —, fapt care să ducă la creșterea eficienței utilizării fondurilor în acest sector de

¹ „Anuarul statistic al R. S. România”, 1974, p. 296.

² Comunicat cu privire la dezvoltarea economico-socială a R. S. România în anul 1974, „Scînteia” nr. 10100 din 11.II.1975.

activitate și în ultimă instanță la îmbunătățirea activității comerciale, în sensul unei aprovizionări complete a populației cu mărfurile solicitate și reducerii timpului necesar pentru efectuarea cumpărăturilor. În acest fel, se urmărește nu numai realizarea scopului economic ci și a celui social al comerțului, care capătă o importanță tot mai mare în condițiile construirii societății socialiste multilateral dezvoltate.

Între măsurile de perfecționare a metodologiei de acoperire cu fonduri a mijloacelor circulante în comerțul de stat, considerăm a fi și creditarea integrală a stocurilor de mărfuri și ambalaje. Pentru realizarea în bune condiții a acestei măsuri se impune cunoașterea amănunțită a structurii stocurilor de mărfuri. O măsură eficientă care duce la urmărirea permanentă a stocurilor de mărfuri, o constituie defalcarea cifrei de control privind creditele pe fiecare întreprindere comercială în parte. Ca urmare, este necesară o evidență zilnică pentru a se urmări soldurile conturilor curente, care comparate cu cifra de control dă posibilitatea cunoașterii în mod operativ a devierilor înregistrate și să se intervină în vederea luării măsurilor corespunzătoare pentru încadrarea în cifra de control aprobată. Pentru atribuirea unei cifre de control la nivelul necesităților reale, considerăm că se impune analizarea proiectului planului de credite și la întreprinderile comerciale de stat, prilej cu care ar fi analizată întreaga situație economico-financiară a acestora și s-ar lua măsurile necesare pentru lichidarea imobilizărilor în stocuri greu vandabile, debitori, stocuri supranormative etc. Un prim rezultat al analizei planului de credite ar fi determinarea „limitei de creditare” (cifră de control) la contul curent al întreprinderilor comerciale, utilizându-se următoarea relație :

$$L_c = (Nmf + Na + Naa + Nact) - (Nfp + Raf + Rac + Ppl + Rab),$$

în care ;
 L_c = limita de creditare trimestrială ; Nmf = normativul pentru mărfuri ;
 Na = normativul trimestrial la ambalaje de circulație ; Naa = normativul trimestrial la „alte active” ; $Nact$ = normativul trimestrial la „alte activități” ;
 Nfp = normativul total acoperit din fonduri proprii ; Raf = resurse atrase din furnizori ; Rac = resurse atrase din creditori ; Ppl = plăți planificate ; Rab = resursele atrase din beneficiile nevărsate.

Această limită de creditare nu trebuie confundată cu creditarea în cadrul unei limite în cazul în care întreprinderile comerciale nu-și gospodăresc în mod corespunzător fondul de marfă, se aprovizionează cu mărfuri care depășesc posibilitățile de desfacere și stocul planificat, își imobilizează fondurile în mărfuri greu vandabile, cu vechime în stoc, debitori etc.

În cazul creditării integrale a stocurilor de mărfuri și ambalaje, se impune ca în ultima zi a trimestrului să se ramburseze creditele provenite din nerealizarea desfacerii și neîncadrarea în stocurile planificate lunare, deoarece în condițiile actuale această rambursare se efectuează după aproximativ 25—30 de zile de la finele trimestrului, odată cu regularizarea datoriilor din contul curent, situație ce ar duce la scutirea întreprinderilor comerciale de a mai plăti dobânzi penalizatoare pentru acea perioadă, fapt ce se va reflecta pozitiv în situația financiară a acestora, iar împrumuturile restante de la finele trimestrului ar reflecta imobilizările certe. Creditarea integrală a stocurilor de mărfuri și ambalaje impune efectuarea unui control riguros din partea organelor bancare, pentru a se preîntâmpina depășirea limitei de creditare stabilită și mai ales pătrunderea în sfera circulației a mărfurilor greu vandabile și a celor cu desfacere lentă, precum și aprovizionările peste necesar.

Stabilirea unei limite de creditare la contul curent al întreprinderilor comerciale nu trebuie să ducă la concluzia că se va frâna aprovizionarea curentă a pieței cu mărfurile necesare, deoarece nu concepem o limită cu un caracter rigid, ci o limită care poate fi depășită în situația în care se constată că întreprinderile se aprovizionează cu mărfuri peste planul economic stabilit, dar care sînt solicitate de consumatori și au perspectiva desfacerii imediate. Ca urmare, în perioada imediat următoare, întreprinderea comercială se va încadra în limita de creditare stabilită. Procedîndu-se așa, întreprinderile comerciale vor fi determinate să efectueze aprovizionări raționale, în strînsă concordanță cu necesitățile de sezon și să mențină un stoc optim.

FUNDAMENTAREA DECIZIILOR DE MARKETING

DE

P. NICA

În procesul de fundamentare și elaborare a deciziilor de marketing la nivelul unităților producătoare (întreprinderi, centrale și ministere industriale) trebuie să se aibă în vedere că volumul vânzărilor pentru un produs este influențat de un număr de factori asupra cărora pot sau nu să acționeze. Privit din punct de vedere al posibilităților de acțiune al unităților producătoare, acești factori se împart în: *factori interni* (prețul de cost, prețul de livrare sau cu amănuntul al produselor, canalele de distribuție a produselor, mărimea și intensitatea promovării vânzărilor) și *factori externi* (modificarea puterii de cumpărare a consumatorilor, schimbarea programelor de fabricație la consumatorii productivi, modificarea cantității și prețurilor cu amănuntul sau de livrare pentru produsele similare, înlocuibile, alți factori legați de politica economică sau de conjunctura pieții pentru produsele destinate exporturilor).

În fundamentarea științifică a deciziilor de marketing un rol hotărâtor îl au dimensionarea optimă a fiecăruia dintre factorii interni și estimarea evoluției probabile a factorilor externi. Elaborarea deciziei de marketing este deci un proces complex, rezultat ca urmare a influenței factorilor interni, cu acțiune certă și a factorilor externi a căror evoluție poate fi estimată cu un anumit grad de precizie.

Dintre factorii interni un rol hotărâtor asupra deciziei tactice îl au prețul de livrare al mijloacelor de producție industriale sau cel cu amănuntul, pentru bunurile de consum. Acestea vor fi astfel stabilite încât „se va ține seama de corelațiile necesare între prețurile diferitelor produse care să exprime raporturile dintre valorile de întrebuințare ale acestora, concretizate în caracteristicile tehnico-funcționale de durabilitate, estetice, de confort și alte asemenea caracteristici, avându-se în vedere costurile de producție, beneficiul și după caz impozitul pe circulația mărfurilor” [3; p. 14].

În condițiile în care prețurile asigură corelațiile prevăzute de lege privind legătura dintre costurile de producție, valorile de întrebuințare și prețuri, problema constă în a asigura producătorului și distribuitorului (unității comerciale) o eficiență cât mai ridicată pentru a-i interesa în direcția introducerii în fabricație și distribuirii unor produse noi cu valori de întrebuințare superioare și costuri de producție cât mai reduse.

În acest scop propunem determinarea unui *protect* (*propunere*) de preț cu amănuntul optim care să stea la baza luării deciziei de stabilire a prețului de către organele în drept.

Pentru aceasta se va porni de la relația: $V_n = P - C$, în care: (1)

V_n — venitul net total obținut ca urmare a realizării produsului; P — valoarea producției exprimată în preț cu amănuntul; C — cheltuieli totale de producție.

La rîndul său venitul net obținut este împărțit în cote stabilite conform legislației economice între producător (beneficiul), unitatea comercială care distribuie produsele (rabatul comercial) și stat (impozitul pe circulația mărfurilor). Datorită faptului că cele trei elemente ale veniturii nete au aceeași natură economică, între ele neavînd loc contradicții, vor fi tratate ca un tot unitar.

Folosind termenii variaționali se poate spune că,

$$\Delta V_n = \Delta P - \Delta C \text{ sau } \frac{dV_n}{dQ} = \frac{dP}{dQ} - \frac{dC}{dQ}.$$

Venitul net va fi maxim [1], [3] atunci cînd $dV/dQ = 0$.

$$\text{Deci, } \frac{dP}{dQ} - \frac{dC}{dQ} = 0 \text{ sau } \frac{dP}{dQ} = \frac{dC}{dQ}; (2) \text{ Știind că, } \frac{dP}{dQ} = p_a \text{ (3); și } \frac{dC}{dQ} = c_a \text{ (4)}$$

unde, p_d — prețul cu amănuntul diferențial;
 c_d — prețul de cost diferențial.

rezultă că prețul optim va fi obținut atunci cînd, $p_d = c_d$. (5)

Pentru evitarea confuziilor care ar putea apare în interpretarea relației (5), precizăm că determinarea prețului optim cu amănuntul în acest mod nu înseamnă punerea sa în dependență față de cerere și ofertă (cum este considerat de majoritatea economiștilor din Apus [1,2] întrucît aceasta ar fi incompatibil cu însăși natura economiei socialiste.

Prețul cu amănuntul astfel determinat reprezintă un proiect de preț care să constituie un fundament științific în fixarea unor prețuri pe baza costurilor de producție, dar care să ia în considerație și comportamentul cumpărătorilor.

Practica economică demonstrează că neluarea în considerare a modului de reacționare a celui căruiia li sînt destinate bunurile de consum, poate duce la unele efecte negative concretizate fie printr-o lipsă cronică din magazine a unor produse, fie prin rămînerea în stocuri a unor sortimente, modele, tipuri sau mărci de produse.

Folosind informațiile referitoare la un nou produs chimic, rezultate din studiul efectuat în magazinul propriu al unei întreprinderi industriale, s-a determinat pe baza corelației liniare următoarea funcție de cerere-preț: $p = 60,8618 - 0,00079418 Q$.

Prețul de cost unitar al acestui produs este de 30 lei/buc. Valoarea producției în prețuri cu amănuntul putînd fi determinată după relația $P = p \cdot Q$, atunci $P = (60,8618 - 0,00079418 Q) Q$, sau $P = 60,8618 Q - 0,00079418 Q^2$.

$$\text{Folosind relațiile (3) și (4) rezultă că: } p_d = \frac{dP}{dQ} = \frac{d(60,8618 Q - 0,00079418 Q^2)}{dQ} = \\ = 60,8618 - 0,001588 Q; \quad c_d = \frac{dC}{dQ} = \frac{d(c \cdot Q)}{dQ} = 30.$$

$$\text{Conform relației (5) } 60,8618 - 0,001588 Q = 30 \text{ și } Q = \frac{30,8618}{0,001588} = 19435 \text{ buc.}$$

Proiectul de preț optim este, $p = 60,8618 - 0,00079418 \times 19435 = 45,53 \approx 46$ lei/buc.

În practică nu se poate dispune întotdeauna de elementele necesare determinării unei funcții de cerere, de aceea se impune găsirea unei metode mai simple de determinare a proiectului de preț optim cu amănuntul.

O asemenea metodă este cea bazată pe coeficientul de elasticitate a cererii în funcție de prețul cu amănuntul.

Astfel, pornind de la relația (1), $V_n = P - C$, putem scrie că $V_n = V_n \cdot Q - c \cdot Q$ (6) De aici, $\Delta V_n = \Delta(p \cdot Q) - \Delta(c \cdot Q)$ și întrucît $\Delta(p \cdot Q) = p \cdot \Delta Q + Q \Delta p$, atunci, $\Delta V_n = p \cdot \Delta Q + Q \Delta p - c \Delta Q$, sau $\Delta V_n = p \cdot \Delta Q + Q \cdot \Delta p - c_d \cdot \Delta Q$, întrucît prețul de cost (c) fiind constant, costul diferențial este egal cu prețul de cost unitar.

Împărțind cei doi termeni ai ecuației prin ΔQ se obține:

$$\frac{\Delta V_n}{\Delta Q} = \frac{p \cdot \Delta Q}{\Delta Q} + \frac{Q \Delta p}{\Delta Q} - \frac{c_d \cdot \Delta Q}{\Delta Q} \quad \text{și} \quad \frac{\Delta V_n}{\Delta Q} = p + \frac{Q \cdot \Delta p}{\Delta Q} - c_d. \quad (7)$$

$$\text{Optimul va fi atins atunci cînd: } \frac{\Delta V_n}{\Delta Q} = p + \frac{Q \cdot \Delta p}{\Delta Q} - c_d = 0.$$

$$\text{Dînd factor comun pe } p, \text{ obținem: } p \left(1 + \frac{Q}{p} \cdot \frac{\Delta p}{\Delta Q} \right) = c_d. \quad (8)$$

Știînd că, coeficientul de elasticitate a cererii în funcție de preț se determină după

$$\text{relația } e = \frac{\Delta Q}{Q} : \frac{\Delta p}{p} \text{ inversul elasticității este, } \frac{1}{e} = \frac{1}{\frac{\Delta Q}{Q} \cdot \frac{p}{\Delta p}} = \frac{Q}{p} \cdot \frac{\Delta p}{\Delta Q},$$

$$\text{Luîndu-se în considerare și relația (5), se obține } p_d = p \left(1 + \frac{1}{e} \right) = c_d. \quad (9)$$

Aplicarea acestei relații dă posibilitatea fundamentării deciziei de fixare a prețului cu amănuntul pe baza unui proiect de preț optim determinat prin ameliorări succesive pînă la obținerea rezultatului final.

În funcție de valoarea raportului $\frac{\Delta V_n}{\Delta Q}$ se pot stabili următoarele strategii:

Tabel nr. 1

Nr. crt.	Valoarea raportului	Semnificație	Strategii	Consecințe
1	$\frac{\Delta V_n}{\Delta Q} > 0$	$p_d > c_d$	Reducerea prețului cu amănuntul proiectat și mărirea cant. prod.	Venitul net crește
2	$\frac{\Delta V_n}{\Delta Q} < 0$	$p_d < c_d$	Mărirea prețului cu amănuntul propus și diminuarea cantității	Venitul net crește
3	$\frac{\Delta V_n}{\Delta Q} = 0$	$p_d = c_d$	Poziția optimă	Venitul net este maxim

Folosind datele din exemplul considerat avem:

Tabel nr. 2

Prețul cu amănuntul (lei)	43	45	47
Volumul vânzărilor (buc.)	22 500	20 000	17 500
Beneficiul total (lei)	292 500	300 000	297 500

Studiind posibilitatea trecerii de la prețul cu amănuntul de la 43 lei/la 45 lei/buc. se calculează $\frac{\Delta V_n}{\Delta Q}$ astfel: $\frac{\Delta V_n}{\Delta Q} = \frac{\Delta Q \cdot v_n}{\Delta Q} = \frac{\Delta Q(p - c)}{Q} = \frac{300\,000 - 292\,500}{20\,000 - 22\,500} = \frac{7\,500}{-2\,500} < 0$.

Conform tabelului nr. 1, rezultă că strategia ce trebuie adoptată este să se mărească prețul cu amănuntul propus organului de decizie. Se trece astfel la cercetarea mării prețului unitar de la 45 la 47 lei/buc. Se calculează,

$$\frac{\Delta V_n}{\Delta Q} = \frac{297\,500 - 300\,000}{17\,500 - 20\,000} = \frac{-2\,500}{-3\,500} > 0.$$

Raportul $\frac{\Delta V_n}{\Delta Q} > 0$ desemnează trecerea din situația (2) în situația (1) a tabelului nr. 1.

Strategia optimă în acest caz este micșorarea prețului cu amănuntul propus. Organului de decizie i se va propune fixarea unui preț cu amănuntul care să se găsească între 45 și 47 lei/buc. Conform primei metode de determinare a prețului optim cu amănuntul, acesta este de 46 lei/buc., ceea ce confirmă unitatea de calcul a celor două metode.

Rezultă deci că prețul cu amănuntul al produselor noi ar trebui stabilit astfel încît respectînd prevederile legale prevăzute de legea prețurilor și tarifelor, să se asigure o eficiență cît mai ridicată întreprinderilor industriale și comerciale în scopul cointeresării lor și o satisfacere cît mai deplină a cererii consumatorilor în strînsă corelație cu comportamentul acestora privind decizia de cumpărare.

BIBLIOGRAFIE

1. KOTLER P. — *Le marketing*, Tome 1: *Les fondaments de la décision*, les éditions d'organisation, Paris, 1973.
2. LAMBIN J. J. — *La décision commerciale face à l'incertain*, Dunod, Paris, 1965.
3. * * * — *Legea nr. 19/1971 cu privire la regimul prețurilor și tarifelor, legislație economică financiară*, Buc.

PERFEȚIONAREA SISTEMULUI INFORMAȚIONAL ÎN INDUSTRIA CHIMICĂ

DE

MARIA FILIP

Apariția mașinilor electronice de calcul a făcut posibilă accelerarea considerabilă a rezolvării multor probleme științifice și tehnice ale epocii noastre a dus la îmbunătățirea calitativă și cantitativă a prelucrării informațiilor din toate ramurile economice, între care un loc important revine industriei chimice, care în anii socialismului a cunoscut o dezvoltare vertiginoasă. Ea este una din ramurile industriale chemate să valorifice la cel mai înalt nivel resursele naturale ale țării. Privitor la această dezvoltare a industriei chimice, acad. Cristofor Simionescu spunea „Știința și industria chimică modernă sînt indispensabile legate de progresul tehnic general al umanității...” iar „...chimia industrială se găsește astăzi alături de energia nucleară și automatică în frontul revoluției tehnico-științifice contemporane”¹.

Legat de dezvoltarea activității în această ramură se remarcă creșterea volumului de informații și necesitatea prelucrării lor cu mijloace mai perfecționate, respectiv prelucrarea automată a datelor. Astfel, este cunoscut că în prezent volumul de informații tehnico-economice crește la pătrat în rapori cu dezvoltarea industriei, ceea ce arată cât de importantă și actuală este acum prelucrarea datelor privind activitatea în industria chimică cu ajutorul mijloacelor moderne, respectiv calculatoarele electronice. Este semnificativ în acest sens faptul că în țara noastră producția chimică, înregistrînd creșteri deosebit de mari, a fost în 1970 de 54 ori mai mare ca în 1950 iar în 1975 va fi mai mare de 122 ori față de 1950.

Automatizarea influențează practic nelimitat în sens pozitiv cîmpul factorilor care duc la productivitate și eficiență.

În această ordine de idei nu se poate vorbi despre tehnologii avansate fără ca aceasta să se bazeze pe automatizare sau semiautomatizare. De asemenea, dacă ne gîndim la modalitatea de a stabili stocuri optime pentru producție, de a elabora norme de consum adecvate din punct de vedere economic și tehnic, precum și de a întocmi cele mai potrivite planuri de acoperire a nevoilor producției cu resurse materiale și umane curente și de perspectivă, asigurînd valorificarea superioară a acestor resurse trebuie să avem în vedere folosirea metodelor matematice moderne precum și a sistemelor și mașinilor de calcul de cel mai ridicat nivel tehnic.

Ca și în celelalte ramuri de activitate, dealtfel și în industria chimică, informațiile necesare ce trebuie prelucrate în vederea elaborării deciziilor științifice, tehnice, tehnologice și economice a activității economice privesc diferitele aspecte ale acestei activități iar „...trecerea pe cale mecanografică a stocului masiv de informații pe care contabilitatea îl poate oferi și interpretarea operativă a acestora permite elaborarea prognozelor economice, a studiilor previzionale și luarea deciziilor de mare randament economic la diferite nivele ale economiei”².

¹ C. Simionescu — *Cuvînt de deschidere la cel de al 39-lea Congres Internațional de Chimie industrială*, Buc., 7—11.09.1970, volumul I.

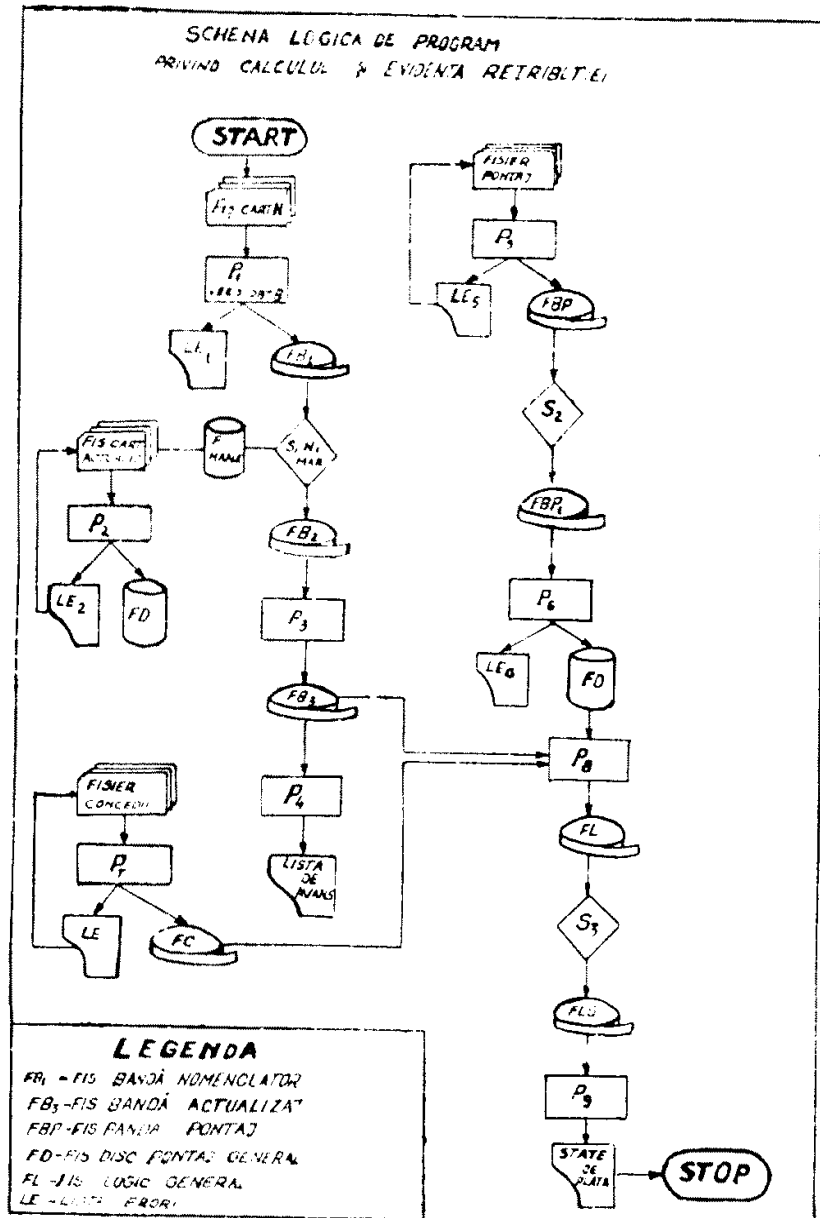
² D. Rusu — *Contabilitate generală*, E.D.P., Buc., p. 4.

Volumul și marea varietate a informațiilor ce trebuie să se supună prelucrării și cerințele unei organizări raționale a sistemului informațional justifică luarea în considerare a particularităților pe care le prezintă producerea și fluxul informațiilor privind laturile activității întreprinderilor respective, urmărind automatizarea prelucrării informațiilor din fiecare sector al activității, concomitent cu satisfacerea cerințelor de realizare a unui sistem integrat de conducere.

În orice întreprindere un important volum de informații necesare luării de decizii se referă la situația angajaților (muncitori și personal TESA) în primul rând la calculul și evidența retribuției muncii. Din cercetarea situației existente se constată că prelucrarea acestor informații la calculatoare electronice constată elaborarea unui fișier pe cartele cuprinzând datele referitoare la fiecare angajat, care după verificare se transformă pe o bandă notată (FB₁). Prin tratarea acestei benzi și actualizare, obținem fișierul nomenclator notat (FB₂) iar prin prelucrarea acestuia obținem lista de avans completată cu alocația de stat pentru copii.

Pe baza muncii prestate de fiecare angajat se întocmește un fișier de pontaj pe cartele notat (EPC) care după verificare și sortare se trece pe disc obținându-se fișierul de pontaj (FD₁). Acest fișier de pontaj (FD₁) urmează a fi utilizat împreună cu fișierul nomenclator (FB₃) pentru obținerea statului de

plată. Pe lângă elementele cuprinse în fișierul nomenclator (FB₃) și fișierul de pontaj (FD₁) pentru obținerea statului de plată a muncii se vor utiliza și datele privind evidența concediilor cuprinse în fișierul de programare a concediilor (FC). Prin prelucrarea celor trei fișiere (fișierul nomenclator, fișierul de pontaj și fișierul de programare a concediilor) rezultă în final un fișier logic general (FL) care după sortare și tratare va duce la obținerea statului de plată.

PROBLEME ACTUALE ȘI DE PERSPECTIVĂ ALE ELABORĂRII PROGNOZELOR ECONOMICE PE BAZA CALCULELOR DE SINTEZĂ ALE CONTABILITĂȚII

DE

ELENA DIACONIȚA

Activitatea practică din unitățile economiei naționale, organisme creatoare de valori, a generat calcule multiple pentru a contura în timp și a dirija diversitatea cantitativă și calitativă a fenomenelor și proceselor economice în permanentă creștere, pentru a analiza și defini tendințele și direcțiile lor de schimbare, cât și pentru a evalua acțiunea acestor tendințe în viitor. A izvorât astfel necesitatea promovării studiilor de prognoză.

Prognoza explorează, cercetează viitorii posibili, parțial incerți, luând în considerare ansamblul consecințelor probabile și făcând să dispunem astfel de un mijloc științific pentru micșorarea incertitudinilor¹.

Activitatea de prognoză este farul cu bătaie lungă, cu atât mai puternic cu cât ritmul accelerării dezvoltării e mai mare, asigurând astfel compatibilitatea planificării cu viitorul.

În procesul elaborării prognozelor, fenomenele și procesele economice vor fi abordate întâi din punct de vedere al dezvoltării globale și apoi se determină dinamica și modificările lor structurale. Elaborarea prognozelor economice permite o analiză multilaterală a fenomenelor economice, pentru aceasta metodologia lor trebuie să fie simplă pentru a se efectua un calcul rapid, folosind în acest scop toate sursele de informații de care dispunem². Un moment optim pentru determinarea tendințelor de evoluție și a nivelurilor de creștere a fenomenelor și proceselor economice îl constituie încheierea bilanțurilor contabile anuale.

Informațiile furnizate de calculele periodice de sinteză ale contabilității avînd un caracter complet și complex ne permit cunoașterea tuturor fenomenelor și proceselor economice care au avut loc în economie, funcționarea mecanismului complex al întregii economii naționale. Cu ajutorul lor se poate analiza în deosebi dinamica în timp a fenomenelor economice, dar și situația patrimonială în sine, respectiv evoluția elementelor de activ și de pasiv (3).

Contabilitatea poate furniza aceste informații, însă ele trebuie astfel alese încît să corespundă cât mai fidel realității economice. Tehnicile utilizate în prelucrarea lor ne va permite stabilirea unor ipoteze probabile privind evoluția fenomenelor cercetate. Ele își manifestă utilitatea pentru elaborarea și selecționarea diferitelor variante posibile de acțiune în viitor cât și stabilirea consecințelor.

Informații contabile de mare randament ne oferă bilanțul³. Fiecare indicator din bilanț analizat separat și apoi în corelație cu alții, ne permite să cunoaștem aspecte ale activității economice din unitate, dar și să elaborăm prognoze economice în legătură cu folosirea mijloacelor fixe și circulante, precum și rentabilitatea perioadelor următoare.

¹ H. D. Haustein, *Wirtschaftsprognose, Grundlagen Elemente Model*, Berlin Verlag Die Wirtschaft, 1969.

² D. Cigusievici, *Metode utilizate în activitatea de prognoză*, I.D.T., București, 1971.

³ D. Rusu, *Contabilitate generală*, E.D.P., București, 1971.

Rata rentabilității este unul din principalii indicatori ce se calculează pe baza indicatorilor din bilanț și din anexele lui. În vederea determinării ratei rentabilității avem nevoie să cunoaștem mărimea beneficiului și valoarea producției la preț de cost complet. Acești doi indicatori s-au determinat astfel: pentru beneficiu s-a folosit metoda extrapolării tendințelor, iar valoarea producției la preț de cost complet s-a calculat cu ajutorul metodei corelației folosind gruparea pe elemente primare a cheltuielilor.

Gruparea cheltuielilor de producție pe elemente primare ne permite să stabilim corelații juste și cu indicatori desprinși din calculele periodice de sinteză ale contabilității cum ar fi în cazul nostru valoarea producției marfă notată cu x_1 și valoarea medie a mijloacelor fixe productive (notată cu x_2). Ele au fost însă centralizate pe 5 grupe mari de cheltuieli pentru simplificarea calculelor.

În acest scop s-au stabilit 5 corelații simple dintre elementele primare de cheltuieli și indicatorii economici stabiliți pentru o perioadă de cinci ani, perioadă în care prețurile de producție la întreprinderea A au avut un nivel relativ constant, iar influența unor factori exogeni cu efect direct asupra cheltuielilor de producție a fost nulă (tabel nr. 1).

Rezultatele obținute atestă existența unor corelații bune între cheltuielile de producție grupate pe elemente primare și indicatorii cu care se corelează.

Calculul evoluției beneficiului s-a făcut atât după tendința liniară cât și parabolică. Din compararea rezultatelor se desprinde că tendința liniară este cea mai apropiată de realitate. Beneficiul l-am verificat apoi folosind calculele efectuate în tabelul nr. 1. Din comparația acestor două valori se desprinde că tendința liniară are gradul cel mai mare de siguranță de a se produce, deoarece tendința parabolică ne dă un beneficiu ce nu poate crea certitudinea că se va obține. Comparând datele anului inițial cu cele calculate pentru anul de prognozat constatăm o creștere a beneficiului de 21,57% și o creștere a ratei rentabilității de 7,30%.

Știind valoarea producției marfă în preț de producție și valoarea medie a mijloacelor fixe cunoscute pe baza situației de perspectivă, atunci nivelul cheltuielilor de producție prognozat se prezintă în tabelul nr. 1.

Elemente de cheltuieli	Ecuatia de tendință	Nivelul cheltuielilor de producție	Nivelul cheltuielilor de producție prognozată
Materii prime și materii auxiliare	$\bar{y}_1 = 120,537 + 0,296 x_1$	63,94	63,87
Combustibil, energie, apă	$\bar{y}_2 = 48,03 + 0,00988 x_2$	9,87	9,86
Amortizarea mijloacelor fixe	$\bar{y}_3 = 16,673 + 0,031 x_2$	10,08	11,12
Retribuția muncii și contribuții	$\bar{y}_4 = 21,123 \times 0,052 x_1$	11,22	11,56
Alte cheltuieli bănești + cheltuieli de desfacere	$\bar{y}_5 = 11,073 + 0,0149 x_1$	3,99	3,59
		100,00	100,00

Calculul tendinței liniare și parabolice a beneficiului

Tendința liniară: $\bar{y} = a + bx$; $a = 334,65$; $b = 8,93$; $\bar{y} = 334,65 + 8,93 x$

Calculul tendinței parabolice

$y = a + bx + cx^2$; $a = 332,31$; $b = 8,93$; $c = 0,995$. $\bar{y} = 332,31 + 8,93x + 0,995x^2$.

SISTEMUL INFORMAȚIONAL-DECIZIONAL ÎN FOLOSIREA RAȚIONALĂ A FORȚEI DE MUNCĂ

DE

SILVIA PETRESCU

Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră impune, odată cu ridicarea nivelului cunoștințelor politico-ideologice și perfecționarea continuă a pregătirii profesionale a oamenilor muncii, îmbunătățirea activității de conducere la toate nivelele, ridicarea permanentă a competenței cadrelor care lucrează în diverse sectoare ale activității economice și sociale.

O conducere fundamentată științific trebuie să se axeze pe un sistem informațional care utilizează calculatoarele electronice, precum și pe folosirea instrumentelor puse la dispoziție de cele mai noi domenii ale matematicii, ciberneticii și informaticii economice.

În sensul cel mai larg, informația este definită ca „ceea ce se comunică”, din punct de vedere al conținutului trebuind să aducă o noutate asupra unor fapte, evenimente sau procese economice, sociale, științifice sau tehnice. După aspectul numeric, informația reprezintă frecvența semnalelor unei surse puse sub observație, semnalul fiind orice fenomen fizic utilizat în scopul unei comunicări¹.

Datele constituie materia primă din care se extrag informațiile. În conformitate cu acest principiu, caracteristica semnificativă care separă datele de informații este utilitatea. Transformarea datelor în informații este o funcțiune importantă a prelucrării datelor².

Informatica implică automatizarea integrală a prelucrării informației. Ținând seama de definiția care s-a dat informaticii³, se poate trage concluzia că informatica, cuprinzând sistemul de prelucrare a datelor, face parte integrantă din sistemul informațional al întreprinderii, alături de sistemul de comunicații.

În concepția managementului modern se consideră că în structura unei unități economice coexistă trei domenii cu moduri de funcționare diferite: domeniul direct productiv — cuprinzând ansamblul mijloacelor de producție, obiectele muncii și forța de muncă și tehnologiile de fabricație; domeniul informațional-decizional, cuprinzând procesele de producere, recepționare, culegere, transport, prelucrarea și stocarea informațiilor și procesul de luare a deciziilor la diferite nivele; domeniul specific uman, cuprinzând procesele psihice de motivare a comportamentului angajaților, relațiile complexe care există între angajați la nivelul colectivelor de muncă precum și condițiile ergonomice ale muncii.

Sistemul informatic și de conducere are o funcție de reglare a activității de bază deoarece servește conducerii întreprinderii prin informațiile furnizate să cunoască în orice moment modul de interacțiune a elementelor producției — forța de muncă, mijloacele de muncă și obiectele muncii — și să intervină în cazul apariției unor perturbații în procesul de producție, pentru ca rezultatele să corespundă obiectivelor.

¹ C. Purcărete, *Sistemul informațional*, E.D.P., București, 1972.

² R. R. Arnold ș.a., *Inițiere în prelucrarea datelor*. Editura tehnică, București, 1969.

³ J. Arsac, *Informatica*, Ed. enciclopedică română, București, 1973.

Definind sistemul informatic ca bază tehnico-materială a sistemului informațional-decizional, se observă că legătura sistemului informatic cu sistemul informațional-decizional impune o concepție unitară de proiectare și realizare a sistemului informațional-decizional și a sistemului informatic.

Gestionarea corectă, cu maximă eficiență a unei întreprinderi nu se poate realiza decât cunoscându-se corelațiile care apar între fenomenele și procesele care au loc. Existența unui sistem informatic și de conducere adecvate permit gestionarea operativă — prin intermediul unor indicatori — cit și cea previzională prin elaborarea de prognoze și previziuni.

Funcția de reglare a sistemului se realizează prin activitatea decizională a conducerii.

Principala sursă a sistemului informatic și de conducere o formează evidența economică, cu cele trei forme constitutive — contabilitatea, statistica, evidența tehnico-operativă — care reprezintă un tot unitar, coerent și coordonat prin organele cu funcții de evidență, prelucrare și analiză.

În orice unitate economică pot exista două mari categorii de indicatori ai folosirii forței de muncă :

a) Indicatori sintetici cuprinzând : gradul de folosire a fondului de timp ; gradul de fluctuație a forței de muncă ; structura forței de muncă pe total și pe secții ; gradul de îndeplinire a indicatorilor de remunerare (numărul mediu scriptic, retribuția medie, categoria de calificare, productivitatea muncii, gradul de îndeplinire a normelor de muncă).

b) Indicatori analitici care se referă la : structura pe cauze a fondului de timp neutilizat ; structura personalului de conducere și de deservire a producției ; ponderea personalului T.E.S.A. în totalul personalului ; volumul retribuției personalului T.E.S.A. pe unitate producție marfă realizată ; ponderea personalului auxiliar în total personal ; număr de ore personal auxiliar pe unitate de producție marfă.

În domeniul forței de muncă din corelațiile de bază ale activității economice fac parte cele care stabilesc echilibrul între volumul mijloacelor fixe, al forței de muncă și cel al producției.

Sistemul informatic și de conducere presupune folosirea metodelor statistico-matematice de studiere a corelațiilor economice, precum și a metodelor oferite de econometrie în vederea optimizării echilibrului între elementele proceselor economice, unde de un real folos se dovedește a fi calculatorul electronic.

Astfel, se pot stabili o serie de corelații între indicatorii folosirii forței de muncă și producție :

a) Dependența directă între sporul anual al productivității muncii și sporul mediu anual al producției globale.

b) Folosirea timpului de muncă și a utilajului se află într-o strânsă legătură. Influența utilizării timpului de muncă asupra utilajului este stabilită cu ajutorul coeficientului de corelație, conform relației cunoscute.

c) Satisfacerea necesarului întreprinderilor industriale cu forța de muncă calificată este strâns legată de aprofundarea cercetărilor privind situația la un moment dat și tendințele de schimbare a forței de muncă calificate.

Pentru determinarea necesităților de forță de muncă în perspectivă pot fi utilizate metodele : extrapolarea tendinței în timp, regresia simplă și multiplă, precum și funcția de producție de tipul Cobb-Douglas.

Metodele de extrapolare a tendințelor pentru prognoza forței de muncă calificate trebuie completate prin luarea în considerare a factorilor care condiționează dezvoltarea tehnică. În acest scop se propune folosirea corelației multiple.

Rezolvarea sistemelor de ecuații privind corelațiile amintite impune existența unor calculatoare, fără de care nu s-ar putea rezolva.

SISTEM DE INDICATORI PRIVIND MOBILITATEA POPULAȚIEI FEMININE ACTIVE

DE

ELISABETA JABA

Privind studiul mobilității populației feminine active, care constituie obiectul cercetării de față, mi-am propus să elaborez un sistem de indicatori pe care îl prezint printr-un sistem de tabele și de matrici. Indicatorii folosiți pot fi de forma mărimilor de structură, de variație și de dispersie. Am în vedere un sistem simplu, prin care să se poată caracteriza repartiția populației feminine (active), pe grupe de vîrstă și pe ramuri, precum și modificările ce intervin în această repartiție, ritmurile și tendințele mobilității.

Se pot desprinde din această mobilitate și preferințele unor grupe de vîrstă pentru diferite ramuri, ceea ce ne poate ajuta în analiza cauzelor mobilității și în orientarea practică (planificată) a fenomenului. O astfel de orientare trebuie să fie cît mai eficientă sub aspect economic și social, iar gradul de eficiență pe care-l avem în vedere este condiționat de gradul de cunoaștere obiectivă a problemelor, de fundamentarea științifică a deciziilor și măsurilor, de valorificarea factorilor dinamici ai proceselor asupra cărora intervenim cu măsurile noastre.

Prezentăm întii schema pe care o putem utiliza în caracterizarea repartiției populației feminine pe ramuri de activitate. Aceasta poate avea următoarea formă :

Ramuri de activitate	$r_1 \dots r_2 \dots r_j \dots r_m$	
Distribuția populației feminine pe ramuri de activitate (%)	$G_1 \dots G_2 \dots G_j \dots G_m$	$\sum_{j=1}^m G_j = 100$

$$G_j = \frac{F_j}{F} \cdot 100 \quad j = (1, \dots, m)$$

în care :

G_j = ponderea populației feminine din fiecare ramură în totalul populației feminine din toate r_j ramuri,

F_j = populația feminină din ramura r_j ;

F = totalul populației feminine din r_j ramuri ($j = 1, \dots, m$).

Indicii dinamicii acestor indicatori (G_j) exprimă în mod global mobilitatea populației feminine la nivelul fiecărei ramuri, astfel : $I_{1/0}^{G_j} = \frac{G_j^1}{G_j^0} \cdot 100$ în care : $I_{1/0}^{G_j}$ = indicii globali de mobilitate într-o perioadă dată ; G_j^0 și G_j^1 = ponderea populației feminine ocupate într-o ramură r_j la cele două momente de comparație T_0 și T_1 .

Matricial, distribuția pe ramuri poate fi scrisă sub forma unei matrice linie $M(1, m) = \| G_{11} G_{12} \dots G_{1j} \dots G_{1m} \|$.

Mobilitatea fiind dată de matricea indicilor de mobilitate, $I(1, m) = \| I^{G_{11}} \dots I^{G_{1j}} \dots I^{G_{1m}} \|$, sau de matricea rezultat obținută prin compararea (prin scăderea) elementelor celor două matrici $M(1, m)$ din momentele T_0 și T_1 .

Dar, întrucît mobilitatea pe ramuri este influențată și de distribuția populației pe grupe de vîrstă, este necesară și cunoașterea acesteia. Distribuția populației feminine pe grupe de vîrstă se prezintă astfel :

Grupe de vîrstă :	v_1	v_i	v_n
Ponderea femeilor din grupă față de total femei	a_{11}	a_{1i}	a_{1n}

$$a_i = \frac{f_i}{F} \cdot 100 \quad (i = 1, \dots, n) \quad \text{în care: } a_i = \text{greutatea specifică a populației feminine}$$

din grupa de vîrstă v_i ; f_i = populația feminină din grupa de vîrstă v_i ; F = populația feminină din toate grupele de vîrstă.

Dacă pentru cunoașterea mobilității globale pe ramuri este suficientă distribuția populației totale pe ramuri, pentru cunoașterea mișcărilor sub influența structurii pe vîrstă este necesar a se ști atît distribuția populației pe grupe de vîrstă (v_i) și pe ramuri, față de total populație din grupa de vîrstă (v_i), cit și distribuția populației pe grupe de vîrstă în ramuri, față de totalul populației din ramura respectivă. Prima distribuție ne dă posibilitatea de a afla mișcarea (mobilitatea) în cadrul grupelor pe ramuri, iar cu ajutorul celei de a doua distribuții se poate afla gradul de intensitate a mișcărilor pe grupe, în cadrul fiecărei ramuri.

Repartiția populației feminine pe grupe de vîrstă și pe ramuri față de total grupă de vîrstă se poate prezenta astfel:

Gr. de vîrstă	Ramuri de activitate	$r_1 \dots r_j \dots r_m$	
v_1		$g_{11} \dots g_{1j} \dots g_{1m}$	
\vdots		$\vdots \quad \vdots \quad \vdots$	
v_i		$g_{i1} \dots g_{ij} \dots g_{im}$	$\sum_{j=1}^m g_{ij} = 100$
\vdots		$\vdots \quad \vdots \quad \vdots$	
v_n		$g_{n1} \dots g_{nj} \dots g_{nm}$	

$$g_{ij} = \frac{f_{ij}}{f_i} \cdot 100 \quad (i = 1, \dots, n); \quad (j = 1, \dots, m) \quad \text{în care:}$$

g_{ij} = ponderea populației feminine de grupă de vîrstă v_i , ocupată în ramura de activitate r_j , față de totalul populației feminine din grupa de vîrstă v_i ;

f_{ij} = populația feminină din grupa de vîrstă v_i , ocupată în ramura r_j .

Comparînd nivelele indicatorului g_{ij} la diferite momente (T_i) rezultă mobilitatea în cadrul grupei pe ramuri. În acest mod se va putea deduce în care grupă de vîrstă mobilitatea este mai mare și spre ce ramuri se îndreaptă.

Indicele de mobilitate este dat de formula: $I_{1/0}^{g_{ij}} = \frac{g_{ij}^1}{g_{ij}^0} \cdot 100$ în care, g_{ij} sînt luate

la momentele de comparație T_0 și T_1 .

Între indicatorii a_i și g_{ij} se poate stabili o relație de produs, care determină distribuția populației feminine dintr-o grupă v_i în ramura r_j , față de totalul populației feminine ocupate. Aflăm astfel care grupă de vîrstă și în ce ramură deține ponderea cea mai mare în totalul femeilor ocupate. Acest aspect studiat pe o perioadă mai mare de timp, sau pentru mai multe spații, dă posibilitatea să se cunoască pentru ce ramuri preferințele sînt mai mari și pe de altă parte, ce ramuri pot absorbi forța de muncă feminină. Relația pentru aceasta este următoarea: $a_i \cdot g_{ij} = k_{ij}$ sau: $\frac{f_i}{F} \cdot \frac{f_{ij}}{f_i} = \frac{f_{ij}}{F}$; în care: k_{ij} = ponderea populației feminine din grupa de vîrstă v_i ocupată în ramura r_j , față de total populație feminină ocupată în toate ramurile.

Gradul de mobilitate pe grupe în cadrul unei ramuri este dat de repartiția populației feminine din fiecare grupă de vîrstă pe ramuri, față de total femei din ramura respectivă, care se prezintă astfel:

Gr. de vîrstă	Ramuri de activitate	$r_1 \dots r_j \dots r_m$	
v_1		$r_{11} \dots r_{1j} \dots r_{1m}$	$\sum_{i=1}^n p_{ij} = 100$
\vdots		$\vdots \quad \quad \quad \vdots$	
v_i		$p_{i1} \dots p_{ij} \dots p_{im}$	
\vdots		$\vdots \quad \quad \quad \vdots$	
v_n		$p_{n1} \dots p_{nj} \dots p_{nm}$	

$$p_{ij} = \frac{f_{ij}}{F_j} \cdot 100 \quad (i = 1, \dots, n); \quad (j = 1, \dots, m) \text{ în care:}$$

p_{ij} = ponderea populației feminine din grupa de vîrstă v_i ocupată în ramura r_j , față de total populație feminină ocupată în ramura r_j ;

F_j = total populație feminină ocupată în ramura r_j .

Prin compararea indicatorului p_{ij} la diferite momente T_i va rezulta mobilitatea forței de muncă feminine pe grupe de vîrstă în cadrul unei ramuri. Vom observa în cadrul aceleiași ramuri mișcările pe grupe de vîrstă și-n același timp preferința unor grupe pentru aceea ramură r_j .

Indicele de mobilitate al acestui indicator este: $I_{1/0}^{p_{ij}} = \frac{p_{ij}^1}{p_{ij}^0} \cdot 100$, în care valorile p_{ij} sînt luate la momentele T_0 și T_1 .

Pe baza indicatorilor q_{ij} și p_{ij} , comparați la două momente T_0 și T_1 se pot construi matricile indicilor de mobilitate corespunzătoare. Urmărind dinamica acestora pe o perioadă mai mare de timp se poate determina matricea ritmurilor medii de mobilitate, prefigurindu-se astfel și tendințele mobilității. Matricea $M(n, m) = \| I_{1/0}^{q_{ij}} \|$ prezintă mobilitatea populație feminine în cadrul grupelor de vîrstă pe ramuri de activitate, iar matricea $M(n, m) = \| I_{1/0}^{p_{ij}} \|$ redă mobilitatea forței de muncă feminine pe grupe în cadrul ramurii ($i = 1, \dots, n$; $j = 1, \dots, m$).

Analiza mobilității se poate adinci prin studierea mișcării interramuri, atit pe total populație, cit și pe fiecare grupă de vîrstă, folosindu-se tabele cu dublă intrare de tipul balanței legăturilor dintre ramuri.

POSSIBILITĂȚI DE UTILIZARE A CALCULATORULUI FELIX C-256 ÎN GESTIUNEA MATERIALELOR

DE

W. PĂVALOIAIA, V. MUNTEANU

Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate impune realizarea unui sistem de organizare și de conducere în concordanță cu complexitatea fenomenelor și legităților social-economice.

În acest sens Programul Partidului Comunist Român precizează că una din direcțiile esențiale în care va acționa partidul pentru înfăptuirea unei conduceri cu adevărat științifice va fi: „promovarea largă în munca de organizare și conducere a societății — inclusiv a proceselor și fenomenelor sociale — a metodelor de analiză, decizie și prelucrare automată a datelor” precum și „organizarea unui control sistematic și a unei bune evidențe în toate sectoarele vieții economico-sociale”.

Practicarea unei conduceri moderne, elastice, în condițiile în care informațiile constituie „materia primă” pentru conducere este determinată de folosirea calculatoarelor electronice. Utilizarea mașinilor de calcul, a echipamentelor electronice în special, pe economistul modern „îl degrează de un apreciabil efort fizic oferindu-i răgaz pentru munca de concepție și de analiză economică”¹.

Efectele economice care le generează prelucrarea electronică a datelor contabilității se caracterizează în: obținerea unei cantități sporite de informații cu o mai mare operativitate; îmbunătățirea calității lucrărilor de evidență; eliberarea personalului de activitatea de rutină; reducerea prețului de cost al lucrărilor de evidență etc.

Având în vedere aspectele menționate mai sus, tratăm în continuare una din posibilitățile de folosire a calculatorului Felix C-256 în gestiunea materialelor, și anume obținerea „Situației consumului de materiale pe locuri de cheltuieli”.

Această situație prezintă o deosebită importanță pentru contabilitate și conducere deoarece ne dă posibilitatea să verificăm consumul de materii prime și materiale pe total întreprindere, pe locuri de cheltuieli și să se ia decizii optime corespunzătoare. Pe baza informațiilor furnizate putem debita conturile de cheltuieli: 500 „Cheltuielile producției de bază”, 510 „Cheltuielile activităților auxiliare”, 520 „Cheltuielile comune ale secției”, 521 „Cheltuieli generale ale întreprinderii” și credita contul 200 „Materiale”.

Organizarea muncii la calculator va cuprinde: proiectarea machetei de perforare, crearea zonelor de lucru în calculator, întocmirea formularului pentru imprimantă și elaborarea schemei logice de calcul. Purtătorul de informație ales este cartela de 80 coloane. Ea trebuie să conțină datele primare absolut necesare efectuării calculului. Propunându-ne să calculăm consumul de materiale pe locuri de cheltuieli, macheta de perforare are următorul conținut: coloana 1—5 cod material; coloana 6—7 liber; coloana 8—22 denumirea materialelor; coloana 23—24 liber; coloana 25—27 unitatea de măsură; coloana 28—29 liber; coloana 30—34 cantitatea; coloana 35—36 liber; coloana 37—42 preț unitar; coloana 43—44 liber; coloana 45—47 indicator (cont).

¹ D. R u s u, *Teoria contabilității* (curs litografiat), 1971, p. 375.

Trebuie să ne organizăm fișierul pe cartele FCART (pe care îl descriem în FILE SECTION) și să prezentăm articolul acestui fișier CART — articol cititor. Ca rezultatele finale, valoarea consumului total de materiale pe întreprindere și pe fiecare loc de cheltuială, să ne apară pe imprimantă sub formă tabelară este necesar crearea unui fișier la imprimantă FIMPR.

Datele primare din cartelă nu sînt suficiente efectuării tuturor operațiilor. Se impune crearea unor zone de lucru în calculator, T_1 , T_2 , T_3 , T_4 , TOTAL — zone ce trebuie descrise în WORKING — STORAGE SECTION cu nivel 77 — care au rolul de a efectua toate calculele necesare. Astfel, zona T_1 calculează valoarea consumului de materiale pentru producția de bază.

Relațiile de calcul în PROCEDURE DIVISION se descriu :

$$V = Q \cdot P_u ; T = \sum_{i=1}^n V_i ; T = T_1 + T_2 + T_3 + T_4 ; T_1 = \sum_{i=1}^n V_{1i} ; T_2 = \sum_{i=1}^n V_{2i} ;$$

$$T_3 = \sum_{i=1}^n V_{3i} ; T_4 = \sum_{i=1}^n V_{4i} ; \sum_{i=1}^n V_i = \sum_{i=1}^n V_{1i} + \sum_{i=1}^n V_{2i} + \sum_{i=1}^n V_{3i} + \sum_{i=1}^n V_{4i}$$

în care : V = valoare ; Q = cantitate ; P_u = preț unitar ; T_1 = total consum producție de bază ; T_2 = total consum producție auxiliară ; T_3 = total consum secții ; T_4 = total consum sector administrativ-gospodăresc ; T = total consum întreprindere.

Calculule sînt efectuate de calculator într-o succesiune bine determinată de schema logică.

Rezultatele finale și datele ce au stat la baza determinării lor se pot prezenta la imprimantă sub formă de tabel.

Utilizarea calculatoarelor electronice în gestiunea întreprinderilor imprimă sistemului de calcul contabil noi dimensiuni. Contabilitatea devine organul prevederii în întreprindere și-n același timp „un puternic mijloc de conducere”.

Situația consumului de materiale pe locuri de cheltuieli

N. C.	Cod material	Den.	Material	U.M	Canti-tate	Preț unitar
1.	00007	AAAAAAAAAAAAAAAA		Kg.	125	34,50
2.	00008	BBBBBBBBBBBBBBBB		Kg.	200	1,24
3.	00009	CCCCCCCCCCCCCCCC		Kg.	123	20,00
4.	00010	DDDDDDDDDDDDDD		Buc.	100	50,00
5.	00011	EEEEEEEEEEEEEEEE		Buc.	1 121	30,44
6.	00012	FFFFFFFFFFFFFFFF		M. P.	123	10,00
7.	00013	GGGGGGGGGGGGGG		Buc.	456	2,79
8.	00014	HHHHHHHHHHHHHH		Buc.	100	25,00
9.	00015	IIIIIIIIIIIIIIII		Kg.	50	10,00
10.	00016	JJJJJJJJJJJJJJJ		Kg.	200	50,00

Valoare	Locuri de cheltuieli			
	500	510	520	521
4 312,50	4 312,50	—	—	—
284,00	—	248,00	—	—
2 460,000	—	—	2 460,00	—
5 0000	5 000,00	—	—	—
34 123,24	—	—	—	34 123,24
1 230,0	—	1 230,00	—	—
1 272,24	1 272,24	—	—	—
2 500,00	—	—	2 500,00	—
500,00	—	—	—	500,00
1 000,00	1 000,00	—	—	—
5.2645,98	11584,74	1478,00	4960,00	34623,24

PERFEȚIONAREA SISTEMULUI INFORMAȚIONAL-CONTABIL ÎN ÎNȚREPRINDERILE SILVICE

DE

MARIUS PARASCHIVESCU, EMIL HOROMNEA

Creșterea gradului de complexitate al activității întreprinderilor determină o sporire considerabilă a volumului de informații ce se vehiculează între diferite compartimente. Pentru ca informațiile necesare luării deciziilor la toate nivelele de conducere, să fie primite în timp util, se cere ca modul de organizare și funcționare a sistemului informațional-contabil să fie cât mai modern.

Actualul sistem, informațional-contabil al întreprinderilor silvice, nu răspunde cerințelor de a oglindi evenimentele care au loc în viața întreprinderii și modificările intervenite în procesele tehnico-economice. Distorsiunea, filtrajul și supraîncărcarea canalelor de comunicații, principalele deficiențe ale sistemului informațional-contabil sînt evidente în cadrul acestor întreprinderi.

Punerea în evidență și înlăturarea acestora din viața organismului respectiv, este o acțiune de o mare utilitate pentru conducerea întreprinderii, fiind permisă indispensabilă în desfășurarea unei activități eficiente.

În vederea soluționării principalelor probleme legate de circulația documentelor și a legăturilor reciproce dintre diferitele compartimente ale întreprinderilor silvice este necesar să se facă apel la folosirea unor metode de analiză specifice cum ar fi: metoda modului informațional-matricial, metoda grafică sau metoda de analiză a fluxurilor de documente bazată pe programarea liniară.

Prin intermediul acestor metode, se poate determina gradul de încărcare al canalelor de comunicații cu documente, precum și cantitatea de muncă depusă în cadrul fiecărui compartiment.

Diagramele de analiză scot în evidență faptul, că în cadrul circuitului informațional al întreprinderilor silvice, se întocmesc pe lîngă foarte multe documente primare, multe documente centralizatoare, de multe ori asemănătoare între ele și care iau destinații diferite, pentru ca mai tirziu, același document, aceeași informație să se regăsească la același organ de sinteză.

Pentru înlăturarea neajunsurilor semnalate în procesele informaționale din întreprinderile silvice și pentru ridicarea la un nivel superior a activității cadrelor de conducere este necesară și oportună acțiunea de raționalizare și simplificare a aparatului informațional.

Prin normele unitare de structură aplicate în economia națională, s-a făcut un prim pas în acțiunea de perfecționare a sistemului informațional-contabil din aceste întreprinderi, deoarece s-a construit un cadru organizatoric mai suplu, ce permite delimitarea precisă a atribuțiilor, a competențelor și responsabilităților de serviciu ce revin fiecărui angajat, reducerea la strictul necesar a formularelor, a circuitelor, care altfel complică lucrurile, întîrzie nepermis adoptarea deciziilor și sustrag oamenii de la activitatea de producție.

Făurirea unei structuri organizatorice raționale, nu este suficientă în acțiunea de perfecționare a sistemului informațional contabil, ci ea trebuie să fie însoțită de raționalizarea sistemului de evidență și introducerea tehnicii moderne de prelucrare a datelor. Raționalizarea și prelucrarea automată a datelor trebuie concepute ca acțiuni convergente, organice legate între ele, în procesul de creare a sistemului informațional pentru conducere.

Conducerea științifică cere o evidență simplă și clară, în stare să asigure cunoașterea precisă a realității, un control riguros.

Orice decizie, pentru a fi științifică, trebuie să pornească de la cunoașterea cit mai temeinică și multilaterală a realității. Altminteri ea este sortită eșecului. Este un adevăr fundamental, de o importanță primordială în orice domeniu de activitate. Iată de ce informatica este chemată să aducă un sprijin și în ținerea evidenței, latură esențială a oricărei activități decizionale.

Alături de raționalizarea sistemului de evidență, perfecționarea sistemului informațional-contabil din întreprinderile silvice, trebuie să prevadă măsuri concrete pentru introducerea sistemelor de prelucrare a datelor.

Avându-se în vedere producerea în țara noastră a mașinilor de facturat-contabilizat Felix FC-15 și FC-30 dotate cu perforator de bandă, opinăm pentru înzestrarea întreprinderilor silvice cu astfel de mașini.

Pentru a demonstra posibilitățile multiple ale acestor echipamente prezentăm în continuare un program la mașina Felix FC-30 de obținere în mod automat a „Statutului de retribuire a muncii”, menționându-se structura formularului aprobată pentru economia națională.

Programarea echipamentului în vederea realizării acestei lucrări necesită parcurgerea mai multor etape :

a) Stabilirea formatelor zecimale : $SDZ_3-4.0$ pentru indicatorii ce se scriu și se iau în calcul pe orizontală și $SDZ_4-7.0$ pentru redarea totalurilor pe verticală.

b) Poziționarea stopurilor de tabulare se face la următoarele diviziuni : 13, 35, 45, 55, 69, 101, 121, 133, 139.

c) Scrierea instrucțiunilor programului și repartizarea acestora pe linii de lucru.

— Pentru calcule pe orizontală se folosesc următoarele linii program :

$3/2 S$	$3/1 F$	$3/4 H$	$3/3 G$
29	110 (1)	33	616-Z ₆ -716
611-z ₁ -711	29	614-Z ₆ -714	612-Z ₂ -712
614-Z ₂ -712	33	612-Z ₂ -712	512
	60-Z ₃ -70	29	33
	712-Z ₄ -614	33	617-Z ₃ -717
	120 (10)	615-Z ₇ -712	412
	512	612-Z ₂ -712	99
	33	29	16
	613-Z ₅ -713		
	29		

Aționarea tastei selectoare Z va avea loc atunci când operatorul va greși preluarea retribuției brute.

— Pentru redarea totalurilor se folosesc următoarele linii program :

$4/2 V$	$4/1 M$	$4/4 R$	$4/6 S$
511	110 (1)	33	517
33	50	515	33
	33	33	99
	120 (10)	516	14
	513	33	
	514		

— Pentru golirea memoriilor la începutul lucrului se folosește următoarea linie program :

$7/1 Q$
110 (1)
03
40
120 (18)
107

Folosirea mijloacelor tehnice de calcul în gestiunea întreprinderilor silvice va permite organelor de conducere luarea unor decizii rațional fundamentate. Contabilitatea va oferi în aceste condiții, într-un timp scurt, toate datele necesare unei analize profunde, în așa fel încât să se poată interveni din mers asupra proceselor economice din întreprindere.

METODE NOI ÎN CALCULAȚIA COSTURILOR AGRICOLE

DE

D. DIMITRIU

Perfecționarea în continuare a conducerii și organizării activității economico-sociale în scopul utilizării cât mai eficiente a tuturor resurselor materiale și umane ... al unirii și coordonării raționale, cu maximum de randament, a forțelor societății pentru îndeplinirea Programului partidului, este una din direcțiile în care va acționa conducerea de partid și de stat¹. ... Agricultură R.S.R. așezată pe temelii trainice ale marii producții socialiste, cunoaște în noul cincinal o puternică dezvoltare, prin creșterea continuă a producției și a aportului la formarea fondului central de producție agricolă.

Evident, nivelul cheltuielilor de producție este un indicator de bază care caracterizează eficiența activității economice a întreprinderilor agricole. Mobilizarea rezervelor interne pentru reducerea cheltuielilor de producție reprezintă o contribuție la creșterea productivității raționale. Aprecierea sporirii eficienței activității de producție stă în directă legătură cu reducerea prețului de cost, cu calculația lui reală. Trebuie să punem ordine desăvârșită în evidență. Fără o bună evidență a mijloacelor materiale și financiare nu se poate vorbi de activitate economică și financiară normală*.

Unii autori apreciază adoptarea unei metodologii unitare pentru toate unitățile cu producții similare. „Cu alte cuvinte este necesar ca la alegerea metodologiei de calculație să se ia drept criteriu de bază natura și tehnologia producției și nu structura organizatorică — cum se procedează în prezent. Astfel se pot stabili metodologii destinate calculului producției vegetale, producției zootehnice, producției industriale, producției auxiliare, indiferent de tipul unităților în care se realizează (I.A.S., C.A.P. și unități intercooperatiste)². Nici forma în care se efectuează azi calculația efectivă sau postcalculul, avînd dezavantajul pe de o parte că evită controlul contabil sistematic asupra colectării cheltuielilor pe obiectele de calculație, iar pe de altă parte paralelismul pe care îl implică în reflectarea cheltuielilor de producție, nu întrunește unanimitatea punctelor de vedere ale specialiștilor. Se cer a fi elaborate deci noi considerații asupra organizării judicioase a evidenței cheltuielilor de producție și determinării costurilor. Față de metodologia actuală, introducerea unor metode mai perfecționate în calculul prețului de cost din unitățile agricole ar însemna un evident progres.

Metoda normativă, de exemplu, se caracterizează prin calculul anticipat al cheltuielilor de producție pe baza normelor în vigoare, elaborîndu-se calculațiile normative. Esența acestei metode constă în cunoașterea și urmărirea abaterilor, a modificărilor de la norme, zilnic și lunar, în vederea analizei operative a costurilor agricole și a elaborării deciziilor referitoare la coborîrea nivelului cheltuielilor de producție³.

* Nicolae Ceaușescu, *Curîntare la Conferința activului de partid și de stat din domeniul finanțelor prețurilor și retribuiri muncii*, oct. 1974.

¹ Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, Editura politică, București, 1975, p. 69.

² V. Cărbunescu, *Opinii privind perfecționarea calculației prețului de cost în agricultură*, „Rev. de contabilitate”, nr. 11, 1973, p. 19.

³ I. Agache, *Organizarea și conducerea contabilității în agricultură*, Uz intern, 1974, p. 140.

Se știe că în unitățile agricole se folosesc normele și se cunoaște tehnologia producției. Prin urmare, introducerea metodei normative ușurează evidența operativă de la forme și conduce, cert, la raționalizarea contabilității.

Matematic esența metodei evidenței cheltuielilor de producție și calculul prețului de cost pe bază de normativ se exprimă astfel :

$$P_{ef} = P_{c.n} + A_n + M_n$$

$$P_{ef} = P_{c.n} \pm A_n \pm M_n$$

Cea de a doua metodă, standard-costul, presupune stabilirea cu anticipație a cheltuielilor de producție ținând seama de condițiile impuse de procesul de producție, respectiv de factorii pedoclimatici ai zonelor — denumite „standarde”, iar pentru cheltuielile indirecte se stabilesc „bugete de cheltuieli”, care servesc ca etalon de măsură sau de comparație cu cheltuielile de producție efective.

Obiectivul principal al metodei costurilor standard este evidențierea distinctă a abaterilor, în mod operativ, pe feluri de abateri și pe responsabilități, ținând seama de „principiul excepțiilor”⁴.

Se poate face o sinteză matematică⁵ a esenței metodei standard-cost, prezentând prețul de cost standard ca o însumare a fiecărui fel de cheltuieli astfel :

$$P_{c.s} = K_n + K_r + K_s.v + K_s.f^{**}$$

Și această relație poate fi utilizată în metodologia cheltuielilor costurilor agricole.

Aplicarea metodei costurilor standard se dovedește a fi deosebit de utilă mai ales în cazul cînd se practică conducerea prin excepție (potrivit căreia organelor de conducere le sînt raportate numai situațiile cînd apar abateri semnificative și mai ales abateri nefavorabile).

Metoda normativă și metoda standard-cost se integrează deplin în cerințele unui sistem informațional modern, caracterizat prin suplețe, operativitate și eficiență. Pe măsura perfecționării activității întreprinderilor agricole ea devine tot mai complexă, volumul informațiilor crește, se cer elaborate decizii rapide, corecte și optime, lucru care se poate realiza eficient folosind calculatorul electronic.

În rezoluția Conferinței activului de partid și de stat din domeniile finanțelor, prețurilor și retribuirii muncii se precizează că vor fi elaborate programe unitare de lucru pentru mecanizarea treptată a evidenței gestiunilor cheltuielilor de producție și de circulație.

Conchidem că se desprinde necesitatea reconsiderării metodologiei calculului prețului de cost în agricultură pe baza unei concepții unitare — la nivelul întregii agriculturi — cu folosirea largă a calculatoarelor pentru mecanizarea complexă și automatizarea gestiunilor.

** K_n = costul standard materiale ; K_r = costul retribuirii muncii ; $K_s.v$ = costul standard al cheltuielilor variabile și $K_s.f$ = costul standard al cheltuielilor fixe.

⁴ Traian Lazăr ș.a., *Elemente pentru o metodologie privind stabilirea costurilor standard pe zone pedoclimatice la produse agricole*, „Probleme de prețuri”, nr. 3, 1974, p. 157.

⁵ D. R u s u, *Contabilitate generală*, E.D.P., ed. a II-a, Buc. 1974, p. 203.

PERFECTIONAREA ACTIVITĂȚII LEGISLATIVE ÎN DOMENIUL CONDUCERII SOCIAL-ECONOMICE

DE

ICHIL BENDITER

1. Activitatea legislativă, în ansamblul ei, se înscrie printre activitățile de primă importanță prin care se realizează conducerea societății și a statului. În împrejurările concrete din țara noastră, sporirea considerabilă a sarcinilor din domeniul economiei, participarea tot mai activă a cetățenilor la activitatea economică și socială de edificare a noii societăți impun ca o cerință obiectivă, amplificarea tuturor laturilor conducerii sociale prin folosirea integrală a numeroaselor pîrghii de care sistemul nostru social politic dispune și printre care activitatea de edictare a normelor de drept, activitate ce în mod curent este denumită activitate legislativă, ocupă un loc important.

În concepția clasică, tradițională, noțiunea de activitate legislativă are două înțelesuri. Într-un sens larg, ea coincide cu noțiunea de activitate normativă care cuprinde activitatea de edictare a unor norme de drept a tuturor organelor statului, precum și a altor organisme sociale special investite în acest scop. În sens restrîns, prin activitate legislativă se înțelege numai activitatea organului legiuitor care are în competența sa exclusivă atribuția de legiferare, cu alte cuvinte, activitatea ce constă în adoptarea actelor ce poartă denumirea unică de lege. În spiritul Constituției Republicii Socialiste România, Consiliul de Stat — organ suprem al puterii de stat cu activitate permanentă — desfășoară, de asemenea, o activitate legislativă în sensul restrîns, propriu al noțiunii, avînd dreptul de a adopta decrete cu putere de lege (art. 64 pct. 1 al Constituției), acte care trebuie să fie aprobate de către Marea Adunare Națională și care au, pînă la luarea lor în discuție spre a fi aprobate de către organul suprem legiuitor, o forță juridică egală cu legea.

În doctrina politică și juridică contemporană, activitatea legislativă este însă concepută ca o noțiune mult mai cuprinzătoare care depășește limitele stricte ale juridicului. Într-adevăr, opera legislativă are o profundă semnificație politică, la înfăptuirea ei aducîndu-și contribuția un complex de factori social-politici. Desigur că legea ca formă exteriorizată, obiectivizată a voinței claselor dominante, ca act juridic ce conține reguli de drept cu caracter general obligatoriu este opera finală a organului legiuitor care o adoptă după o procedură precis și detaliat reglementată de Constituție și de Regulamentul de funcționare al Camerei legiuitoare. Dar toate etapele pe care proiectul de lege le parcurge în camrea legiuitoare constituie faza finală a unui proces complex care începe cu mult înainte și care își are originea în realitățile sociale, economice, politice ale unei societăți date.

Realitățile care semnaleză necesitatea unor noi reglementări pot fi recepționate de oricare din organismele social-economice sau politice care alcătuiesc sistemul democrației noastre socialiste și numai după ce trec prin filtrul unei analize rigurose științifice a organelor conducătoare ale partidului, a cărui integrare tot mai organică în viața societății constituie o lege obiectivă a dezvoltării noastre sociale, ele sînt prezentate în forma elaborată a unor proiecte de legi pe care organul legiuitor le ia în dezbateri. Procesul de elaborare a legii începe deci din momentul în care, fiind sesizată necesitatea unor noi reglementări în dife-

rite domeniului de activitate, încep să se contureze diverse soluții juridice, exprimate în proiectele unor acte normative. Bineînțeles că însuși organul legiuitor prin organele sale (comisiile permanente, un număr de deputați), receptiv astfel de semnale, poate elabora proiecte de legi din proprie inițiativă. Organul legiuitor nu este însă unicul organ cu drept de inițiativă legislativă. Conform Regulamentului de funcționare a Marii Adunări Naționale (art. 68), dreptul de inițiativă legislativă aparține Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, Consiliului de Stat, Comisiilor permanente ale Marii Adunări Naționale, pentru problemele de competența lor sau unui număr de cel puțin 35 de deputați ai Marii Adunări Naționale¹.

În legătură cu modul în care art. 68 al Regulamentului Marii Adunări Naționale reglementează dreptul de inițiativă legislativă se impun două precizări. Prima se referă la faptul că art. 68 din Regulament, enumerând pe cei care au drept de inițiativă legislativă, nu exclude posibilitatea lărgirii sferei acestora. Caracterul enunțativ și nu limitativ, al prevederilor art. 68 rezultă, de exemplu, din faptul că și Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale care nu este menționat în articolul amintit, are dreptul de a iniția legi care se referă la dezvoltarea economică și socială a țării². A doua precizare se referă la faptul că art. 68 are în vedere aspectul formal al exercitării dreptului de inițiativă, în sensul că numai organelor și persoanelor menționate în articolul respectiv (cu mențiunea că enumerarea nu are caracter limitativ) le revine dreptul de a depune pe masa președintelui Marii Adunări Naționale un proiect de act normativ care, în mod obligatoriu va trebui să fie luat în considerație de președinte, în vederea includerii lui pe ordinea de zi a dezbaterilor Marii Adunări Naționale.

La elaborarea proiectelor de legi colaborează însă nenumărate organisme sociale și un număr mare de cetățeni. Se poate spune că dreptul de inițiativă legislativă poate fi exercitat în mod indirect de oricare organ de stat sau obștesc, de oricare cetățean. Nu există nici o interdicție legală ca aceștia să se poată adresa Marii Adunări Naționale sau oricărui alt organ cărui legea îi conferă în mod expres dreptul de inițiativă legislativă, sau deputaților Marii Adunări Naționale cu propuneri de adoptare a unor acte legislative. Dimpotrivă, reglementările în vigoare stimulează participarea cetățenilor la întreaga viață obștească și de stat, inclusiv la opera de elaborare a actelor legislative. Este binecunoscută în această privință practica statornică în viața politică a țării de a supune cele mai importante proiecte de legi unor ample dezbateri cetățenești care iau adesea forma unui larg referendum popular. De asemenea, au fost instituționalizate unele forme cum sînt, de exemplu, congresele, conferințele, reuniunile unor lucrători dintr-un anumit domeniu de activitate, în cadrul cărora se fac importante propuneri de perfecționare a legislației³.

Din dezvoltările introductive de pînă aici, rezultă că procesul legislativ, în special prima fază a elaborării proiectului de act normativ, începe cu mult înaintea aducerii proiectului spre a fi dezbătut de organul legiuitor propriu-zis, activitatea legislativă fiind astfel un proces amplu și complex care, avînd în primul rînd un caracter juridic, are totodată, ample și profunde semnificații sociale politice.

2. În concepția Partidului Comunist Român, perfecționarea legislației privind conducerea economiei ca, de altfel, și a celorlalte sectoare ale vieții economice și politice, are ca principale obiective: asigurarea unei conduceri mai eficiente, bazată pe cele mai noi metode științifice prin sporirea funcționalității tuturor componentelor sistemului nostru social: dezvoltarea și adîncirea democrației socialiste; integrarea tot mai organică a partidului în viața socială. Menite să contribuie la realizarea obiectivelor menționate, măsurile legislative adoptate

¹ Legea nr. 2/1974 (B.O., p.I, nr. 45 din 28 martie 1974).

² Art. 4 al Legii nr. 1/1973 de Organizare și funcționare a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale.

³ Pe larg, vezi: Ioan Ceterchi, *Democrația socialistă — principii și acțiune politică*, Editura politică, București, 1974, p. 60 și urm.

de organul suprem al puterii de stat în ultima vreme vizează: a) perfecționarea sistemului de conducere a economiei prin crearea unui ansamblu de organisme sociale (organe de stat, organe cu dublă natură — de partid și de stat, forme organizatorice obștești) menite să asigure realizarea unei conduceri unitare și eficiente a tuturor sectoarelor social-economice; b) reglementarea unitară a diferitelor laturi ale activității social-economice, începând cu activitatea de planificare și continuând cu toate celelalte faze ale acestei activități, în scopul accelerării progresului economic și social al țării pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate și pregătirii trecerii spre comunism; c) perfecționarea metodelor de elaborare a actelor normative și tehnicii legislative, a activității de sistematizare a legislației economice.

Din prima grupă de măsuri legislative se impune a fi menționată, în primul rând crearea unor noi organisme care au o dublă natură, de partid și de stat, cum sînt: Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale, înființat prin Legea nr. 1 din 28 martie 1973⁴; Consiliul Central de Control Muncitoresc al Activității Economice și Sociale, înființat prin Legea nr. 15 din 29 decembrie 1972⁵; Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie, înființat prin Decretul 275 din 1973⁶ ș.a. În aceeași ordine de idei se cuvin a fi amintite măsurile legislative referitoare la crearea unor organe de stat, cum sînt: Curtea Superioară de Control Financiar, înființată prin Legea nr. 2 din 30 martie 1973⁷ precum și alte organe cărora le revin importante atribuții în dezvoltarea economiei naționale. În fine, în aceeași grupă se includ și măsurile legislative prin care s-au instituit unele forme sociale complexe menite să perfecționeze activitatea în unele importante sectoare ale vieții social-economice. Avem în vedere, spre exemplu, instituția controlului obștesc. Expresie a profundului democratism al organizării noastre sociale, economice, politice, sistemul controlului obștesc amplu reglementat prin Legea nr. 6 din 21 aprilie 1972⁸, are — așa cum este precizat în preambulul legii — „un rol deosebit” în „exercitarea controlului... în sectoare importante ale activității social-economice”.

Crearea unui atare complex de organisme sociale (organe de stat, organe de partid și de stat, organe obștești) pune probleme noi pe care practica și teoria juridică din țara noastră trebuie să le soluționeze.

3. Una din problemele recent abordate în literatura noastră social-politică și juridică este natura noilor organe înființate, denumite organe de partid și de stat. În studiile apărute se face precizarea că ele constituie o categorie distinctă de organe în sistemul democrației noastre socialiste. Ele nu se identifică cu celelalte organe și nu se suprapun organelor supreme ale partidului și ale statului. Dimpotrivă, au o individualitate distinctă, exprimată în poziția ce o ocupă în mecanismul nostru social-politic⁹. Raliindu-ne acestor opinii și întrucît organele de partid și de stat nou create au cele mai multe atribuțiuni în domeniul conducerii vieții social-economice, vom evidenția cîteva aspecte caracteristice noi, care le conturează ca o categorie distinctă de organe ce se integrează sistemului nostru politico-social.

Organe cu un caracter larg reprezentativ, în compunerea cărora intră reprezentanți ai organelor de partid, de stat și ai unor organe și organizații obștești, organele de partid și de stat funcționează sub îndrumarea și controlul direct ale organelor supreme ale partidului și ale statului. Aceasta determină unele parti-

⁴ B.O., p.I, nr. 43 din 30 martie 1973.

⁵ B.O., p.I, nr. 161 din 29 decembrie 1972.

⁶ B.O., p.I, nr. 69 din 15 mai 1973.

⁷ B.O., p.I, nr. 44 din 30 martie 1973.

⁸ Vezi, spre exemplu, I. C e t e r c h i, op. și loc. citate; T. D r ă g a n u, *Locul și rolul unor organe centrale în sistemul democrației noastre socialiste*, în: „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, Iurisprudentia, anul XIX, anul 1974; I. D e l e a n u, Gh. B o b o ș, *Organele statului socialist român*, Edit. did. și ped. București, 1973.

cularități privind natura raporturilor dintre ele și organele supreme ale partidului și ale statului care le îndrumază și controlează activitatea. Aceste raporturi sînt mult mai complexe decît raporturile de subordonare dintre diferitele organe de stat pe baza ierarhiei stabilite în cadrul fiecărei ramuri și a sistemului tuturor organelor statului. Să luăm, de pildă, Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale care, în conformitate cu art. 1 al Legii nr. 1/1973 „își desfășoară activitatea sub îndrumarea directă a Comitetului Central al Partidului Comunist Român și a Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România”.

Îndrumarea Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale de către Consiliul de stat, presupune, fără îndoială, o oarecare dependență a Consiliului Suprem față de Consiliul de Stat. Nu poate fi vorba însă de o dependență totală, ceea ce ar echivala cu o subordonare, întrucît Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale este, în același timp, plasat și sub îndrumarea directă a Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Aceasta rezultă, de altfel, din unele prevederi ale Legii nr. 1 din 1973 care stabilește, în art. 3, că „în îndeplinirea atribuțiilor ce-i revin, Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale poate prezenta direct Comitetului Central al Partidului Comunist Român și Marii Adunări Naționale rapoarte, studii și proiecte cu privire la realizarea programului partidului de dezvoltare economică și socială a țării”. Mai mult, potrivit art. 4 al aceleiași legi, proiectele de lege, importante pentru dezvoltarea economică și socială a țării, inițiate de alte organe (reține atenția faptul că nu se face mențiunea : cu excepția celor inițiate de Consiliul de Stat) se supun dezbaterii Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale înainte de a fi prezentate spre adoptare Marii Adunări Naționale.

Rezultă din aceste reglementări că între Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale și Consiliul de Stat se stabilesc raporturi de dependență de un fel deosebit, a căror particularitate este determinată de faptul că, avînd trăsături comune atît organelor de partid cît și celor de stat, Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale este plasat în același timp sub îndrumarea directă a organelor supreme ale partidului și ale statului. Acestea determină și poziția sa particulară ca organ de partid și de stat, în ansamblul sistemului nostru politico-statal.

Desigur că nu toate organele de partid și de stat au o competență atît de largă ca cea stabilită, prin lege, Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale. Locul pe care fiecare din organele de partid și de stat îl ocupă în sistemul nostru politico-statal depinde de importanța domeniului în care activează organul respectiv, de atribuțiile ce-i sînt fixate prin lege, de nivelul la care este plasat organul de stat sub îndrumarea sau sub controlul căruia își desfășoară activitatea.

Raporturile dintre organele de partid și de stat și organele de stat de către care sînt îndrumate sau controlate îmbracă adesea caracterul unor raporturi de interdependență. Îndrumarea sau controlul se realizează în sens dublu : de la organul de stat care are drept de îndrumare sau control spre organul de partid și de stat, precum și în sens invers (uneori direct, alteori mijlocit) de la organul de partid și de stat la organul de stat sub îndrumarea sau controlul căruia acesta se găsește. Pentru ilustrare, ne vom referi la unele reglementări ale Legii nr. 15/1972, cu privire la organizarea și funcționarea Consiliului Central de Control Muncitoresc.

Conform prevederilor art. 5 al legii, Consiliul de Stat poate da îndrumări Consiliului de Control Muncitoresc ca acesta din urmă să întreprindă unele controale la organele locale de partid privind aplicarea hotărîrilor de partid și de stat în activitatea economică și socială pe plan local. Întrucît este vorba de un control exercitat asupra activității unor organe de partid, legea stabilește că, concluziile și propunerile rezultate din aceste controale se vor înainta Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Dar, concluziile controlului pot impune și luarea unor măsuri de stat, care vor fi comunicate, în cazul nostru dacă este necesar, Consiliului de Stat, prin intermediul Comitetului Central al Partidului. Iată dar, cum în cazul relatat îndrumarea se realizează, într-o primă fază, de

la Consiliul de Stat către Consiliul Central de Control Muncitoresc și într-o fază următoare, în sens invers, de la acesta din urmă către Consiliul de Stat.

Particularitățile privind poziția organelor de partid și de stat în ansamblul organismelor social-politice din țara noastră au anumite consecințe și asupra naturii actelor pe care le emit. Ne vom limita la evidențierea a doua trăsături esențiale ale acestora.

O primă trăsătură constă în faptul că actele emise de organele de partid și de stat, având toate caracteristicile actelor ce provin de la un organ de stat, au însă o pondere politică mai pronunțată, datorită faptului că ele sînt emanația directă a partidului. Actele organelor de partid și de stat au forța juridică a actelor emise de către organele de stat la nivelul cărora ele activează. Totodată, ele se impun, din rațiunile mai sus arătate, datorită importanței lor politice deosebite, ca acte ce provin direct de la un organ ce întrunește laolaltă trăsături ale organelor de partid și ale organelor de stat.

O altă trăsătură constă în faptul că actele organelor de partid și de stat se integrează sistemului tuturor actelor ce provin de la organele de stat, avînd la bază principiul supremației legii și a Constituției. În acest sens, în legile de organizare și funcționare a diferitelor organe de partid și de stat se găsesc prevederi exprese, potrivit cărora actele lor trebuie să fie în concordanță cu Constituția și legile adoptate de Marea Adunare Națională — organul suprem al puterii de stat și unic organ legiuitor în Republica Socialistă România⁹.

4. Un important aspect al perfecționării activității legislative a Marii Adunări Naționale în domeniul conducerii vieții social economice îl constituie sporirea numărului de legi care au în vedere reglementarea unitară a diferitelor sectoare ale activității sociale și economice. În această privință se cuvine a fi menționată, în primul rînd, Legea nr. 8/1972¹⁰ cu privire la dezvoltarea economico-socială planificată a României care, orientînd întreaga dezvoltare economico-socială într-o direcție și spre un scop unic, reglementează obiectivele fundamentale și principiile de bază ale conducerii planificate, organizează activitatea de planificare într-un sistem unitar.

Crearea Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale prin Legea nr. 1/1973 și a Consiliului Central de Control Muncitoresc prin Legea nr. 15/1972 reprezintă, de asemenea, o importantă contribuție la realizarea unei conduceri unitare a activității social-economice. La acestea se adaugă și alte importante legi, cum sînt: Legea nr. 11/1971 cu privire la organizarea și conducerea unităților de stat, Legea nr. 71/1969 a contractelor economice, Legea nr. 3/1972 cu privire la activitatea de comerț interior etc. Aceste exemple, care nu epuizează nici pe departe numărul mare al actelor legislative din respectivul domeniu, au pus bazele unei reglementări unitare a activităților în domeniul economic în țara noastră și au contribuit la dezvoltarea întregii vieți social-economice.

Date fiind importanța și amploarea legislației noastre economice, se vorbește cu insistență și la noi, în ultimul timp, despre necesitatea sistematizării tuturor normelor din acest domeniu, înlăturarea neconcordanțelor dintre diferitele acte normative și cuprinderea lor într-o ramură distinctă a dreptului nostru care să poarte denumirea de drept economic¹¹. Cu toate rezultatele importante obținute în ultimii ani în această privință, mai persistă încă unele neajunsuri, în special în privința coordonării și reglementării unitare a diferitelor aspecte ale activității economice sociale. În literatura noastră de specialitate au fost deja semnate unele neconcordanțe între diferite acte normative¹². Ne îngăduim să aducem un exemplu, în plus, din legislația noastră cea mai recentă.

Legea nr. 1/1973 (art. 4) atribuie Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale — după cum am mai amintit — dreptul de inițiativă legislativă.

⁹ Spre exemplu: art. 5 al Legii nr. 1/1973, art. 1 al Legii nr. 1/1972.

¹⁰ B.O., p.I, nr. 135 din 25 noiembrie 1972.

¹¹ Vezi: E. Nicolicioiu, *În fundamentarea dreptului economic socialist*, în: „Studii și cercetări juridice”, anul 19, nr. 1, 1974, p. 27 și urm.

¹² Vezi: Gh. Beleiu, *Aspecte ale noilor reglementări privind unitățile economice*, în „Revista de Drept Economic”, nr. 2/1974.

Regulamentul de funcționare a Marii Adunări Naționale care, în art. 68 enumeră organele și persoanele ce au inițiativă legislativă, nu indică însă printre acestea și Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale. O explicație a acestei omisiuni putea fi găsită în faptul că noul organ suprem de conducere a activității social economice a fost creat după ce a fost adoptat Regulamentul Marii Adunări Naționale și după modificarea mai importantă ce i-a fost adusă în 1969. Dar nici recenta modificare adusă art. 68 din Regulament prin Legea nr 2 din 28 martie 1974 nu a înlăturat această lacună, omisiunea fiind menținută în continuare. Cele menționate ne obligă la constatarea că se impune continuarea într-o măsură accentuată și calitativ îmbunătățită a operei de unificare și de sistematizare a legislației¹³.

În aceeași ordine de idei se cuvin a fi menționate și măsurile legislative privind instituționalizarea unor forme organizatorice prin care se crează largi posibilități de participare directă a maselor la procesul de elaborare a unor proiecte de acte legislative. Astfel, prin Legea nr. 11/1971 și noul Cod al Muncii (votat prin Legea nr. 10 din 23 noiembrie 1972) a fost reglementat modul de organizare și funcționare a adunărilor generale ale salariaților sau ale reprezentanților acestora, a comitetelor și consiliilor oamenilor muncii din întreprinderi și instituții prin care întreaga masă de oameni ai muncii participă în mod organizat la conducerea activității economico-sociale.

Una din metodele practicate în ultimii ani a fost și reglementarea experimentală. Aplicarea experimentală a unor acte normative a fost limitată, într-o primă fază, numai la unele sectoare sau ramuri dintr-un domeniu comun de activitate și într-o fază ulterioară, dacă s-a dovedit corespunzătoare, experimentul a fost generalizat. A fost folosită, de asemenea, metoda ca unele domenii să fie inițial reglementate prin acte normative subordonate legii și numai după un timp de aplicare experimentală relațiile din domeniul respectiv să fie reglementate într-o formă ameliorată, printr-un act normativ adoptat de Marea Adunare Națională¹⁴.

După cum se poate constata deci, în practica elaborării și adoptării actelor legislative își face loc din ce în ce mai mult aplicarea celor mai moderne metode și tehnici științifice¹⁵. Acțiunile întreprinse în această direcție se cer a fi continuate și amplificate, pentru a putea corespunde mutațiilor de ordin economic, social, tehnico-științific ce au loc în societatea noastră în actuala etapă a construirii societății socialiste multilateral dezvoltate în România.

„Fără îndoială — arăta secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu — că noile schimbări în dezvoltarea forțelor de producție și în structura socială ce se vor produce în anii următori vor reclama în continuare preocuparea permanentă a partidului și statului pentru perfecționarea organizării și conducerii economiei și vieții sociale. În felul acesta vom asigura o concordanță continuă, cât mai deplină între schimbările din societate, formele de organizare și relațiile de producție, în vederea dezvoltării armonioase a țării, a soluționării la timp a contradicțiilor, asigurării progresului neîntrerupt al întregii societăți”¹⁶.

¹³ Vezi: Const. Oprișan, *Sistematizarea legislației economice*, în: *Rolul și funcțiile dreptului în construirea societății socialiste multilateral dezvoltate în România*, Editura Academiei R.S.R., București, 1974, p. 190 și urm.

¹⁴ Vezi: Gh. Beleiu, *op. cit.*

¹⁵ Vezi: Y. Eminescu, T. Drăganu, S. Rosetti, *Unele implicații ale revoluției științifice și tehnice asupra dreptului*, în: *Rolul și funcțiile dreptului...*, Editura Academiei R.S.R., București, 1974, p. 43 și urm.

¹⁶ Nicolae Ceaușescu, *Raportul C.C. la Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român*, în „Scînteia”, nr. 10 036 din 26 noiembrie 1974.

TRECEREA LA ALTĂ MUNCĂ ÎN CADRUL ACELEIAȘI UNITĂȚI SOCIALISTE

DE

IOAN IAVORSCHI

I. Felul muncii — element esențial al contractului de muncă

Prin încheierea contractului individual de muncă, persoana încadrată într-o unitate socialistă se obligă, în principal, să presteze o anumită muncă, care este precizată prin denumirea postului respectiv. Posturile ocupate de personalul tehnic, economic, de altă specialitate, administrativ, de deservire și de pază¹ trebuie indicate cu denumirile din nomenclatorul unic al funcțiilor stabilite pentru acest personal², iar cele ale muncitorilor — cu denumirile din nomenclatorul meseriilor și indicatorul tarifar de calificare respectiv. În toate cazurile se precizează și retribuirea tarifară de încadrare, determinată potrivit dispozițiilor Legii retribuirii după cantitatea și calitatea muncii (Legea nr. 57/1974).

Genul de muncă sau felul muncii asupra căruia au convenit părțile contractante — indicat prin denumirea postului ocupat — constituie unul dintre elementele esențiale ale contractului individual de muncă.

Atribuțiile de serviciu corespunzătoare fiecărui post sînt stabilite de prevederile actelor normative aplicabile categoriei respective, fiind concretizate prin dispozițiile celor care îndeplinesc funcții de conducere în unitatea sau sistemul respectiv. În această privință, Codul muncii obligă conducerile unităților să determine sarcinile concrete care revin fiecărei persoane încadrate în muncă (art. 91, al. 1) și — împreună cu normele de muncă — să i le aducă la cunoștință în timp util (art. 95). Îndeplinirea corectă a acestor obligații constituie o cerință importantă a organizării științifice a muncii, fără de care nu se poate realiza perfecționarea diferitelor activități economico-sociale.

Pe de altă parte, una dintre principalele îndatoriri ale persoanei încadrate în muncă constă în realizarea normei de muncă și a celorlalte sarcini care revin postului deținut — obligație prevăzută de Codul muncii în mai multe texte³, precum și de alte acte normative⁴.

Folosirea rațională a forței de muncă — care constituie una dintre îndatoririle principale ale conducerilor unităților socialiste (art. 91, al. 1, C.M.) — impune nu numai încadrarea cetățenilor în procesul muncii potrivit pregătirii profesionale, aptitudinilor și aspirațiilor lor, dar și repartizarea fiecăruia la o activitate corespunzătoare postului prevăzut în contractul de muncă, precum și înfăptuirea stabilității raporturilor juridice de muncă. De aceea, în principiu, munca pentru care a fost încadrată o persoană nu poate fi schimbată, în mod unilateral, în cursul executării contractului de muncă.

¹ Indicat în continuare cu inițialele T.E.S.A.D.P.

² Anexa II la Legea nr. 57/1974.

³ Art. 20, al. 2, lit. b ; 64, al. 1 ; 97 etc.

⁴ Legea nr. 12/1971, art. 5, al. 1, lit. a ; Îndrumarul nr. 66 427/1973, emis de Ministerul Muncii și Consiliul Central al U.G.S.R., republicat la 21 ianuarie 1975, I, B, pct. 5.

II. Modificarea felului muncii în cursul executării contractului

Pentru a asigura satisfacerea unor necesități ale producției sau interese ale angajaților, legislația noastră admite totuși, în anumite cazuri, modificarea felului muncii și a altor elemente ale conținutului contractului de muncă în cursul executării acestui contract. Dar potrivit dispozițiilor art. 19, lit. c, C.M., contractul de muncă nu poate fi modificat „decît în cazurile prevăzute de lege”, ceea ce constituie o importantă garanție pentru asigurarea stabilității raporturilor juridice de muncă.

Formulările utilizate în acte normative pentru a indica modificarea sarcinilor de serviciu în cursul executării contractului de muncă sînt foarte variate, de exemplu: trecerea temporară în altă muncă (C.M., art. 67); trecerea la alte locuri de muncă (C.M., art. 152, al. 2); trecerea pe locuri de muncă corespunzătoare (C.M., art. 133, al. 2); trecerea la un loc de muncă de categorie inferioară (C.M., art. 85, al. 2); trecerea într-o anumită muncă (Legea nr. 6/1969, art. 241; Legea nr. 22/1969, art. 4, al. 2); trecerea în funcția avută anterior sau alta echivalentă (Legea nr. 12/1971, art. 9); trecerea în altă funcție (Legea nr. 22/1969, art. 21); trecerea în funcții cu nivele de retribuire mai mici (Decretul nr. 162/1973, art. 21); repartizarea la altă muncă (C.M., art. 147).

De asemenea, legislația muncii cuprinde unele norme care nu folosesc termenii de trecere sau repartizare, dar conținutul lor implică trecerea angajatului la altă muncă, cum sînt normele privitoare la: promovarea cadrelor (C.M., art. 19, lit. f, 75; Legea nr. 12/1971); redistribuirea personalului (C.M., art. 175, al. 1, lit. c); retrogradarea ca sancțiune disciplinară (C.M., art. 100, al. 1, lit. e), precum și dispozițiile cuprinse în art. 20, al. 2, lit. c și j C.M.

Folosirea unor numeroase și variate formulări pentru a exprima modificarea sarcinilor de serviciu realizată în cursul executării contractului se justifică — în cea mai mare parte — prin multitudinea și varietatea situațiilor care pot determina o astfel de modificare. Deși în toate aceste situații se modifică conținutul concret al obligației de a presta muncă, totuși limbajul juridic a trebuit să reflecte deosebiriile dintre ele, făcînd precizările necesare.

Pentru unele cazuri de trecere la altă muncă sînt folosiți termeni proprii, care reflectă specificul modificării respective, cum sînt termenii de promovare, redistribuire și retrogradare.

În alte cazuri, deosebiriile de formulare sînt justificate de necesitatea unei precizări referitoare la situația creată angajatului prin modificarea felului muncii; de exemplu, trecerea la un loc de muncă corespunzător, trecerea la un loc de muncă de o categorie inferioară.

În sfîrșit, unele formulări sînt mai puțin precise, de exemplu, cele folosite în art. 20, al. 2, lit. c, C.M.

Pentru a putea face o apreciere exactă asupra terminologiei utilizate în legătură cu modificarea felului muncii în cursul executării contractului de muncă este necesar a considera fiecare termen și formulare în contextul normei respective și a preciza semnificația juridică a modificării pe care aceasta o reglementează. În prealabil trebuie însă delimitată trecerea la altă muncă de celelalte modificări temporare sau cu caracter de permanență ale conținutului acestui contract.

III. Noțiunea de trecere la altă muncă

Sub regimul Codului muncii anterior, în literatura juridică din țara noastră s-au exprimat două opinii contradictorii cu privire la trecerea angajatului la altă muncă în cadrul aceleiași unități. Potrivit uneia dintre aceste opinii⁵, o astfel

⁵ L. Miller, *Examen teoretic al practicii judiciare în dreptul muncii*, „Studii și cercetări juridice”, nr. 4/1964, p. 67; S. Ghimpu, *Trecerea angajatului în altă muncă*, „Justiția Nouă”, nr. 1/1966, p. 89—90; L. Miller, S. Ghimpu, *Delegarea, detașarea și transferarea angajaților*, Edit. șt., București, 1967 etc.

de modificare a felului muncii ar constitui o varietate de transferare, autorii respectivi invocând în sprijinul lor unele dispoziții normative și decizii ale Tribunalului Suprem, în care termenul de transferare este utilizat în înțelesul de schimbare a felului muncii⁶.

Aceeași opinie a fost exprimată de unii autori în literatura de specialitate din alte țări socialiste, de exemplu din U.R.S.S.⁷, unde atât legislația anterioară, cât și Bazele legislației muncii adoptate în 1971⁸, reglementează unitar schimbarea felului muncii și aceea a locului muncii.

O altă opinie consideră — cu drept cuvânt — schimbarea felului muncii ca o noțiune distinctă de schimbarea locului muncii, refuzând deci să cuprindă trecerea la altă muncă în categoria transferării. Această opinie, susținută de un cerc mai larg de autori⁹ și însoțită de practica judiciară în numeroase hotărâri¹⁰, corespunde nu numai cerinței științifice de a delimita noțiuni distincte, dar și prevederilor legislației muncii, care folosește pentru trecerea la altă muncă norme, termeni și formulări diferite de acelea referitoare la modificarea locului muncii realizată prin delegare, detașare sau transferare.

Așadar, ocupându-ne de trecerea la altă muncă, avem în vedere numai cazurile în care felul muncii prevăzut inițial în contract a fost înlocuit sau modificat temporar ori cu caracter de permanență, în cursul executării contractului de muncă, prin repartizarea angajatului la o altă muncă din cadrul aceleiași unități și în aceeași localitate. Trecerea la altă muncă însoțită de schimbarea unității sau a localității ori a ambelor elemente, ne situează — după caz — în domeniul delegării, detașării sau al transferării, care sînt noțiuni distincte și cărora le corespund norme diferite.

După această delimitare între modificarea felului muncii și modificarea altor elemente ale contractului de muncă este necesar a preciza ce trebuie să înțelegem prin trecerea la altă muncă în cadrul aceleiași unități.

În această privință, în literatura juridică de specialitate s-au dat diferite explicații. Astfel, prin „altă muncă“ s-a înțeles „munca în altă funcție“¹¹; „munca în altă specialitate sau funcție“¹², o muncă „deosebită prin caracteristicile ei, din punct de vedere al calificării necesare ori al volumului“¹³, o muncă „care privește o altă specialitate, o altă calificare, o altă funcție“¹⁴ etc.

De asemenea, în practica judiciară multe hotărâri au explicații proprii. De exemplu, pentru a lămuri ce se înțelege prin „altă muncă“, Tribunalul Suprem

⁶ De exemplu, deciziile Colegiului civil nr. 507/1953, 587/1954, în Culegere de decizii, 1952—1954, I, p. 229, respectiv 232.

⁷ N. G. Alexandrov, *Dreptul muncii sovietic*, ed. III, Moscova, 1963, p. 201 și urm.

⁸ Art. 14 din Bazele legislației muncii pentru U.R.S.S. și republicile unionale, intitulat „Transferul temporar la o altă muncă în caz de necesitate pentru producție sau de întrerupere a acesteia“.

⁹ V. I. Câmpianu, *Dreptul muncii*, Ed. did. și ped., Buc., 1967, p. 158 și urm.; M. Ciocîlteu, *Cu privire la transferarea angajaților*, „Justiția Nouă“, nr. 6/1961, p. 82; N. Haraga, *Trecerea temporară în altă muncă*, Revista română de drept, nr. 2/1974, p. 63 și urm. etc.

¹⁰ De exemplu, Tribunalul Suprem, Col. civ., dec. nr. 551/1963, „Justiția Nouă“, nr. 2/1964, p. 152.

¹¹ V. I. Câmpianu, *op. cit.*, p. 148.

¹² N. G. Alexandrov, *op. cit.*, p. 1972; L. F. Jukova, G. N. Iamennfeld, *Bazele dreptului civil și ale dreptului muncii*, Moscova, 1962, p. 176.

¹³ A. E. Paserstnik, *Dreptul la muncă*, Ed. stat pentru lit. șt., Buc., 1954, p. 48.

¹⁴ I. E. Mamiofa, *Reglementarea juridică a transferării într-o altă muncă*, Probleme de drept, nr. 3/1960, p. 710.

s-a referit la pregătirea profesională necesară¹⁵, atribuțiile de serviciu¹⁶, condițiile de muncă¹⁷, retribuție¹⁸, sau, în aceeași decizie, la mai multe dintre aceste elemente¹⁹.

Credem că se poate realiza o simplificare și totodată o mai mare precizie în discuția privind înțelesul formulării „altă muncă” dacă recurgem la noțiunea de post. Dealtfel, termenul de post este folosit în unele legi importante din domeniul dreptului muncii, cum sînt Codul muncii²⁰, Legea nr. 12/1971²¹, precum și de acte normative care aparțin altor ramuri ale dreptului nostru²². Postul constituie un ansamblu unitar de activități în domeniul unui anumit gen de muncă, cu o denumire și o retribuție tarifară stabilită prin dispoziții normative.

Fiecare persoană încadrată pe baza unui contract de muncă ocupă un anumit post, după cum dealtfel rezultă și din prevederile Legii nr. 12/1971, care folosește formulările de „încadrarea... pe posturi” (art. 1, al. 3), „ocuparea unui post” (art. 8, al. 5) etc. Postul ocupat de o persoană din categoria personalului T.E.S.A.D.P., corespunde unei anumite funcții, acel ocupat de un muncitor calificat — unei anumite meserii și — de regulă — unei categorii de încadrare, iar acel deținut de un muncitor necalificat — unei categorii de lucrări.

Posturile diferite se deosebesc între ele prin denumiri, sarcinile de serviciu — inclusiv limitele de competență — relațiile ierarhice și funcționale, responsabilități, cerințele stabilite de lege pentru ocuparea lor (studii — pregătire, vechime, anumite calități personale), iar în numeroase cazuri și prin retribuțiile tarifare la nivel de bază.

În consecință, trecerea la altă muncă înseamnă, în principal, schimbarea temporară sau cu caracter de permanență a postului prevăzut inițial în contractul de muncă, deci — după caz — trecerea într-o altă funcție, altă meserie sau altă categorie de încadrare, în cadrul aceleiași meserii.

Dacă acesta este înțelesul care trebuie să-l atribuim termenului de post, desigur că formularea de „funcția sau postul” folosită în unele dispoziții ale Codului muncii (art. 20, al. 2, lit. b și c) este necorespunzătoare, cel de al doilea termen fiind suficient.

Trecerea unui angajat într-un post identic în cadrul aceleiași unități și în aceeași localitate are semnificația unei măsuri de repartizare și folosire rațională a forței de muncă, pe care conducerea unității o poate lua în mod unilateral. Numai în cazul în care contractul de muncă a fost încheiat pentru un post situat într-un anumit loc de muncă din cadrul unității, trecerea cu caracter de permanență într-un post identic, dar în alt loc de muncă din aceeași unitate și aceeași localitate, necesită consimțământul persoanei respective, soluția rezultînd din aplicarea teoriei cauzei în domeniul acestui contract²³.

Dacă trecerea se face într-un post similar, credem că trebuie adoptată o rezolvare diferită, deși în unele hotărîri judecătorești s-a decis că urmează a se proceda ca în cazul precedent²⁴.

Posturile similare au unele elemente comune, dar se deosebesc prin altele, ceea ce justifică denumirile diferite. Astfel de posturi privesc o activitate în

¹⁵ Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 202/1966, Culegere de decizii, 1966, p. 202; dec. nr. 1154/1957, I. Mișuță, A. Lesvioldax, *Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Trib. Suprem și a altor instanțe judecătorești*, Ed. șt., Buc., 1970, p. 503; În notele următoare, indicat cu prescurtarea Repertoriu.

¹⁶ Ibid., dec. nr. 327/1966, Repertoriu, p. 503.

¹⁷ Ibid., dec. nr. 202/1966, Culegere de decizii, 1966, p. 202.

¹⁸ Ibid., dec. nr. 1449/1956, Repertoriu, p. 503; dec. nr. 202, V. nota 15.

¹⁹ Ibid., dec. nr. 327/1966, Repertoriu, p. 503.

²⁰ Art. 20, al. 2, lit. b și c; art. 100, al. 1; art. 130, al. 1, lit. a, e, f, k.

²¹ Art. 1, al. 3; art. 8, al. 5; art. 10 etc.

²² De exemplu, Legile nr. 5/1970, 18/1971 etc.

²³ A se vedea și L. Miller, S. Ghimpu, *op. cit.*, p. 172.

²⁴ Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 1340/1957, nr. 137/1962, nr. 551/1963, Repertoriu, p. 501, 503.

același domeniu, fiind — de regulă — egale condițiile stabilite de lege pentru ocuparea lor, retribuțiile tarifare, pozițiile în ierarhia de producție; de exemplu, posturile de arhivar și registru. Dar diferă, în primul rând, atribuțiile de serviciu, la care pot fi adăugate și alte elemente. De aceea, credem că trecerea temporară într-un post similar se poate face în mod unilateral de către unitate, pe temeiul dispozițiilor art. 20, al. 1. lit. c sau art. 67 C.M., dar trecerea cu caracter de permanență într-un alt fel de post necesită acceptarea persoanei respective, care la încadrare a consimțit pentru postul precizat în contractul de muncă.

O altă modalitate de schimbare a felului muncii constă în modificarea sferei de atribuții, deși angajatul continuă a fi menținut în postul prevăzut în contract. Această modificare se poate realiza prin înlocuirea unor atribuții cu altele sau prin adăugarea unor noi atribuții celor care în mod normal revin postului respectiv. Bineînțeles că micșorarea sferei de atribuții prin reducerea sarcinilor de serviciu nu constituie o schimbare a felului muncii, ci numai o modificare a volumului de muncă, care în cazul când se realizează prin trecerea angajatului într-un post cu o fracțiune de normă — deci cu o retribuție mai mică — necesită consimțământul acestuia.

Modificarea sferei de atribuții prin înlocuirea sau adăugarea unor sarcini de serviciu constituie, desigur, o trecere la altă muncă dacă noile atribuții nu corespund felului muncii convenit de către părțile contractante și pregătirii profesionale pe care acesta o implică.

În consecință, nu se consideră trecerea la altă muncă dacă, fără schimbarea postului, i se adaugă angajatului noi atribuții de serviciu, în cadrul aceleiași gen de muncă, pentru a se împlini durata zilei de lucru stabilită pentru categoria profesională respectivă. De asemenea, nu constituie o trecere la altă muncă dacă se menține sfera de atribuții, dar se modifică condițiile tehnico-organizatorice; de exemplu, se înlocuiește utilajul ori se modifică procesul tehnologic, chiar dacă ar fi necesar un instructaj pentru cunoașterea acestora.

În sfârșit, nu poate fi considerată o trecere la altă muncă, dacă în situații deosebite, angajatul — fără a i se modifica sfera de atribuții care corespunde postului respectiv — participă la activitatea de prevenire a unui sinistru sau de limitare a efectelor acestuia; de exemplu, participarea la activitatea de prevenire sau stingere a unui incendiu, îndeplinind astfel îndatorirea prevăzută de art. 7 din Decretul nr. 232/1974.

Modificarea conținutului obligației de a presta munca se poate realiza, în cazurile îngăduite de lege, temporar sau cu caracter de permanență.

IV. Trecerea temporară la altă muncă

Conducerea unității poate modifica unilateral, dar numai temporar, felul muncii prevăzut inițial în contractul de muncă, în următoarele cazuri: 1) existența unei necesități a producției; 2) ocrotirea specială a sănătății unor angajați și 3) retrogradarea cu sancțiune disciplinară.

1. *Existența unei necesități a producției.* Art. 20, al. 2, lit. c, C.M., obligă pe fiecare persoană încadrată într-o unitate socialistă „să efectueze orice activitate potrivit pregătirii sale și nevoilor unității”. Pe baza acestei dispoziții și în scopul satisfacerii unei necesități reale și importante a producției, conducerea unității poate lua, în mod unilateral, măsura trecerii temporare a unui angajat la altă muncă pentru: a) girarea unui post vacant; b) înlocuirea unui angajat absent, al cărui post este obligată să-l păstreze și c) executarea unor lucrări în situații deosebite.

a. *Girarea unui post vacant* constituie o trecere la altă muncă dacă această sarcină este încredințată unui angajat al unității. Înlocuitorul numit prin decizia organului competent urmează a îndeplini această sarcină pînă la ocuparea postului respectiv potrivit dispozițiilor legale; de exemplu, numirea unui înlocuitor în condițiile prevăzute de art. 54 din Legea nr. 12/1971.

b. *Înlocuirea unui angajat absent* al cărui post unitatea trebuie să-l păstreze, poate avea loc în următoarele împrejurări: titularul postului îndeplinește tem-

porar o îndatorire de stat, de serviciu sau obștească, cum sînt executarea unei obligații militare²⁵, îndeplinirea unei misiuni în străinătate²⁶, delegarea sau detașarea, pregătirea sau perfecționarea profesională cu scoaterea din producție²⁷, titularul postului se află în concediu medical²⁸ pentru incapacitate temporară de muncă, maternitate sau pentru îngrijirea copilului bolnav în vîrstă pînă la 3 ani, ori a obținut un concediu fără plată pentru studii.

În ambele cazuri (lit. a și b) modificarea felului muncii se înfăptuiește prin preluarea de către un angajat a atribuțiilor de serviciu — în întregime sau în parte — care revin unui anumit post. Aceste atribuții sînt preluate integral în cazul girării unui post vacant și numai parțial, în unele cazuri de înlocuire temporară a titularului unui post, dacă sarcinile respective au fost repartizate mai multor angajați; de exemplu, repartizarea atribuțiilor de serviciu ale unui angajat trimis în delegare pentru mai multe zile.

Art. 67 C.M., care reglementează sumar trecerea temporară la altă muncă, se referă, credem, numai la cazurile de preluare în întregime a atribuțiilor de serviciu corespunzătoare unui anumit post sau, cu alte cuvinte, la trecerea angajatului în acel post. Numai astfel se poate explica dispoziția cuprinsă în alineatul 1 al acestui articol, care precizează că pe durata trecerii temporare la altă muncă, „cel în cauză își păstrează funcția și retribuția avută anterior”²⁹. Dacă angajatul își continuă activitatea în postul său și preia numai o parte din atribuțiile de serviciu care revin altui post, desigur că nu este necesară precizarea referitoare la păstrarea postului.

Postul în care se face trecerea poate să difere de acel prevăzut în contract, sub raportul atribuțiilor de serviciu, poziției în ierarhia de producție, retribuției etc. Dar este obligatoriu ca aceasta să corespundă pregătirii profesionale a persoanei respective (art. 2; 19, lit. a, C.M.).

Noul post trebuie să se afle în cadrul aceleiași unități și în aceeași localitate, schimbarea unității, localității sau a ambelor elemente constituind un altfel de modificare a contractului de muncă.

c. *Executarea unor lucrări în situații deosebite.* Conducerile unităților socialiste sînt obligate să ia toate măsurile necesare pentru a asigura desfășurarea normală a procesului de producție (art. 21, al. 1. C.M.). În situațiile în care desfășurarea normală a acestui proces este împiedicată de cauze independente de unitate, cum sînt cele indicate de art. 48, al. 2, din Legea nr. 57/1974 — de exemplu, calamități naturale, întreruperi importante în alimentarea cu energie etc. — conducerile unităților trebuie să se preocupe de folosirea deplină a capacității de muncă a întregului personal și să repartizeze angajații disponibili la alte activități.

Dealtfel, potrivit dispozițiilor art. 20, al. 2, lit. c, C.M., fiecare membru al colectivului de muncă dintr-o unitate socialistă este obligat „să efectueze orice activitate potrivit pregătirii sale și nevoilor unității”, iar „în situații deosebite, determinate de necesitatea asigurării bunei funcționări a unității”, să participe — indiferent de postul respectiv — „la executarea oricărei lucrări și la luarea tuturor măsurilor cerute de nevoile unității”.

Referindu-se la acest text în scopul de a lămurii noțiunea de „trecere temporară în altă muncă”, folosită în cuprinsul art. 67 C.M., Plenul Tribunalului Suprem, în Decizia de îndrumare nr. 9 din 28 decembrie 1974, arată că o astfel de modificare a felului muncii poate fi determinată „de necesități medico-sanitare, de stagnări în producție, de reparații capitale și alte asemenea”³⁰. Așadar,

²⁵ Art. 72, al. 1, C.M.; art. 81 și 82 din Legea nr. 14/1972.

²⁶ De exemplu, conform H.C.M. nr. 574/1954.

²⁷ Art. 71 C.M.; art. 3 și 11, al. 2, din Legea nr. 2/1971 etc.

²⁸ Art. 146 C.M.; H.C.M. și a C.C. al U.G.S.R., nr. 880/1965.

²⁹ În cazul trecerii temporare într-un post de conducere, retribuția se stabilește potrivit dispozițiilor art. 74 din Legea nr. 57/1974.

³⁰ Publicată în Bul. Of., partea III, nr. 320 din 31 decembrie 1974.

trecerea temporară la altă muncă poate fi urmarea unor variate cauze, dintre care unele — cum sînt cele prevăzute de Legea nr. 57/1974, în textul indicat mai sus — determină „situații deosebite”, care impun repartizarea personalului disponibil la alte activități, acesta fiind obligat să „execute sarcinile ce-i sînt incredințate” și retribuit în condițiile prevăzute de lege³¹.

Lămurind noțiunea de trecere temporară la altă muncă în cadrul art. 67 și art. 20, al. 2, lit. c, C.M., Decizia de îndrumare indicată subliniază caracterul excepțional al acestei modificări a felului muncii, care poate fi dispusă de conducerea unității numai în cazuri temeinic justificate și pe o perioadă de timp scurtă. Datorită acestui caracter — arată în continuare Plenul Tribunalului Suprem — trecerea temporară la altă muncă se poate dispune „și în afara consimțămîntului celui în cauză”, care însă, dacă consideră că măsura este nelegală, se poate plînge la comisia de judecată.

În situațiile deosebite la care se referă Codul muncii, trecerea temporară la altă muncă trebuie făcută ținîndu-se seama de pregătirea profesională și aptitudinile personale ale fiecărui angajat. Dar în cazurile în care necesitatea de a acționa cu maximum de urgență și cu un mare volum de muncă nu îngăduie folosirea în toate cazurile a acestor criterii, angajații sînt obligați să execute oricare lucrări cerute de nevoile unității, dacă bineînțeles le permite starea sănătății lor. Refuzul nejustificat de a îndeplini sarcinile repartizate constituie o abatere disciplinară gravă, care poate determina desfacerea contractului de muncă pe temeiul art. 130, al. 1, lit. i, C.M.

Potrivit dispozițiilor art. 67 C.M., pe durata trecerii temporare la altă muncă, angajatul își păstrează postul și retribuiția avută anterior, iar dacă pentru noua muncă este stabilită o retribuiție mai mare, acesta are dreptul — ca și în cazul detașării — la acea retribuiție, în condițiile prevăzute de lege. În acest din urmă caz este necesar ca ordinul de trecere la altă muncă să fie emis în formă scrisă, pentru a înlesni angajatului respectiv valorificarea dreptului de a primi retribuiția mai mare, corespunzătoare muncii la care a fost repartizat temporar.

2. *Ocroțirea specială a sănătății unor angajați.* Modificarea cu caracter temporar a felului muncii prevăzut în contractul de muncă poate fi înfăptuită și în scopul ocrotirii speciale a sănătății unor angajați care se află în anumite situații prevăzute de lege. Măsura luată în acest scop privește pe: a) angajații aflați sub tratament medical și b) angajatele gravide și cele care alăptează.

a) *Angajații aflați sub tratament medical* au dreptul — potrivit dispozițiilor art. 147 C.M. — ca, pe baza recomandării medicale, să fie repartizați la alte „munci” în perioada cît durează tratamentul. Textul precizează că această modificare a felului muncii se realizează fără să le scadă retribuiția. „pe o perioadă de pînă la 3 luni în cursul unui an calendaristic”.

Acest caz de trecere temporară la altă muncă a fost reglementat anterior prin art. 9 al Hotărîrii Consiliului de Miniștri și a C.C. al U.G.S.R. nr. 880/1965, ale cărei dispoziții prezintă însă unele deosebiri față de prevederile art. 147 C.M.

Art. 9 din hotărîrea indicată prevede că angajatul bolnav poate fi ocrotit — după caz — prin trecerea la o muncă mai ușoară sau reducerea programului de lucru. În ambele cazuri, ocrotirea se acordă, la propunerea medicului, de către conducerea unității, cu avizul favorabil al comitetului sindicatului. Potrivit dispozițiilor art. 147 C.M., durata trecerii la altă muncă este de maximum 3 luni în cursul unui an calendaristic, în care timp retribuiția angajatului nu este scăzută. Dar din cuprinsul Hotărîrii nr. 880/1965 rezultă că în cazul în care la noul loc de muncă angajatul primește o retribuiție inferioară, acesta are dreptul la diferența pînă la retribuiția avută anterior, cu titlu de ajutor material din fondurile asigurărilor sociale de stat. Ținînd seama de faptul că, în toate cazurile, retribuiția este plătită pentru o muncă efectiv prestată, menținerea venitului angajatului trecut la altă muncă nu poate fi realizată decît în modul arătat de hotărîrea la care ne referim.

³¹ Retribuiția este stabilită potrivit dispozițiilor Legii nr. 57/1974 și art. 67, al. 2, C.M.

Trecerea temporară la altă muncă pe baza textelor indicate se poate realiza prin trecerea în alt post sau, în lipsa unui post vacant, prin schimbarea unor condiții de prestare a muncii sau chiar înlocuirea unor atribuții de serviciu în cadrul postului prevăzut în contract. În toate cazurile noua muncă trebuie să corespundă pregătirii profesionale a angajatului respectiv.

b) *Angajatele gravide și cele care alăptează* trebuie mutate din locurile de muncă cu condiții vătămătoare, grele, periculoase sau contraindicate medical, la „alte locuri de muncă”, fără scăderea retribuiției, după cum dispune art. 152 C. M.

Spre deosebire de cazul precedent, în care trecerea la altă muncă este limitată la o anumită durată în cursul unui an calendaristic, angajatele gravide și cele care alăptează beneficiază de prevederile textului indicat atât timp cât se află în aceste situații. În cazul lor se realizează o modificare temporară a conținutului obligațiilor de serviciu, dar fără o plafonare rigidă.

Măsura de ocrotire reglementată de art. 152 C.M. nu implică o trecere în alt post, ci numai o modificare a condițiilor de muncă în cadrul postului prevăzut în contract, angajata fiind trecută de la condiții de muncă contraindicate medical la condiții de muncă corespunzătoare situației în care se află.

Măsurile de ocrotire prevăzute de art. 147 și 152 C.M. constituie un drept al persoanelor respective, care corespunde unei obligații a unității de a le lua la timpul și în condițiile corespunzătoare scopului urmărit de legiuitor.

3. *Retrogradarea ca sancțiune disciplinară.* Sistemul sancțiunilor disciplinare reglementat de art. 100, al. 1. C.M., cuprinde la litera e „retrogradarea în funcție sau în categorie — în cadrul aceleiași profesii — pe durata de 1—3 luni”. Așadar, acest text prevede două modalități de executare a retrogradării.

Retrogradarea în funcție este modalitatea aplicabilă angajaților încadrați pe funcții și clase de retribuire, deci în principal personalului T.E.S.A.D.P. Pentru această categorie de angajați, retrogradarea implică trecerea efectivă a celui sancționat în funcția imediat inferioară, dar în cadrul aceleiași profesii, urmînd a i se plăti retribuiția corespunzătoare noii funcții, la nivel de bază³².

Retrogradarea în categorie constituie modalitatea de sancționare a muncitorilor calificați și ea constă în trecerea efectivă a celui sancționat în categoria de încadrare imediat inferioară — în cadrul aceleiași meserii — cu retribuiția tarifară la nivelul de bază al categoriei în care a fost trecut.

În ambele cazuri, schimbarea felului muncii constituie o trecere temporară a celui sancționat la altă muncă, care corespunde altui post. Dacă aceasta nu este posibil, urmează să se aplice angajatului vinovat o altă sancțiune disciplinară.

V. *Trecerea la altă muncă permanentă*

Schimbarea cu caracter de permanență a postului în cursul executării contractului de muncă este posibilă în următoarele cazuri: 1) acordul părților contractante; 2) promovarea în muncă a angajatului; 3) redistribuirea de personal făcută cu prilejul desființării unor posturi și 4) aplicarea dispozițiilor art. 133, al. 1, C.M.

În toate cazurile de trecere la altă muncă permanentă este necesar consimțămîntul persoanei căreia i s-a schimbat postul, după cum de altfel s-a subliniat de practica judiciară³³.

1. *Acordul părților contractante.* Felul muncii fiind o componentă a părții convenționale din conținutul contractului de muncă, el poate fi schimbat prin acordul părților contractante, în condițiile prevăzute de lege.

³² I. Iavorschi, *Unele aspecte ale reglementării disciplinei muncii de către Legea nr. 1/1970. Sistemul sancțiunilor disciplinare*, An. șt. ale Univ. „Al. I. Cuza” din Iași, secțiunea III, Șt. juridice, tomul XVI, 1971, p. 47 și urm.

³³ De exemplu, deciziile Tribunalului Suprem, Colegiul civil, nr. 507/1953. Culegere de decizii, 1952—1954, I, p. 229; nr. 379/1955, Culegere de decizii, 1955, 2, p. 18; nr. 1281/1956, Repertoriu, p. 502; nr. 202/1966, Culegere de decizii, 1966, p. 202.

Inițiativa trecerii într-un alt post poate fi luată atât de persoana încadrată în muncă, cât și de unitate, iar acordul părților contractante trebuie realizat în scris, dacă contractul a fost încheiat în această formă.

Postul în care urmează a trece persoana încadrată trebuie să fie similar celui prevăzut inițial în contract sau cel puțin să fie stabilite aceleași condiții pentru ocuparea oricăruia din ambele posturi: de exemplu, un planificator poate fi trecut, prin acordul părților contractante, în funcția de statistician, deoarece pentru ambele funcții legea prevede aceleași condiții de studii și vechime.

2. *Promovarea în muncă.* În condițiile prevăzute de Codul muncii și Legile nr. 12/1971 și 57/1974, persoana încadrată în muncă poate fi promovată într-o funcție sau categorie de încadrare superioară, ceea ce înseamnă trecerea acesteia într-un post mai înalt, pentru ocuparea cărui sunt stabilite condiții de studii (pregătire) și vechime mai grele, care implică atribuții de serviciu mai complexe, o răspundere sporită, dar și o retribuție tarifară mai mare.

În reglementarea promovării există câteva neconcordanțe între Legea nr. 12/1971 și Codul muncii. Una dintre aceste neconcordanțe privește categoria de funcții în care se poate face promovarea. Legea nr. 12/1971, în textele care sînt aplicabile tuturor categoriilor de personal — cum sînt art. 4, lit. d, art. 13—16 — se referă numai la promovarea în funcții de conducere, dar în realitate promovarea se poate face și în funcții de execuție. Formularea corectă este aceea folosită de Codul muncii, care în texte de aplicație generală prevede promovarea în funcții sau categorii de încadrare superioare (art. 19, lit. f și art. 75, al. 1).

Personalul T.E.S.A.D.P. poate fi promovat în funcții de execuție superioare dacă îndeplinește condițiile de studii și vechime stabilite pentru postul respectiv și sînt satisfăcute celelalte cerințe prevăzute de lege³⁴.

Pentru promovarea în funcții de conducere³⁵ a aceleiași categorii de personal exigența este sporită, trebuind să se țină seama și de îndeplinirea condițiilor prevăzute de art. 75, al. 2, C.M., care se referă la pregătirea politică, aptitudinile organizatorice și de conducere ale candidaților, precum și de aprecierile și recomandările colectivului de muncă în care aceștia și-au desfășurat activitatea.

În ambele cazuri, promovarea înseamnă trecerea într-o funcție superioară, cu alte cuvinte trecerea la o muncă permanentă care corespunde unui post, de regulă, imediat superior³⁶.

O altă neconcordanță există între Codul muncii și Legea nr. 12/1971 cu privire la formele promovării personalului T.E.S.A.D.P. Primul act normativ, în art. 19, lit. f, și 75, al. 1, reglementează promovarea în funcții sau categorii de încadrare superioare, iar cel de al doilea, în art. 37, al. 2, se referă și la promovarea pe gradații, în cadrul fiecărei funcții, a personalului încadrat pînă la funcția de șef de serviciu sau de secție, inclusiv.

Dar potrivit dispozițiilor art. 75 C.M. și art. 33 din Legea nr. 57/1974, acordarea gradațiilor nu constituie o promovare, ci o formă de stimulare prin diferențierea retribuțiilor în cadrul aceleiași funcții, care deci nu implică trecerea la o altă muncă permanentă. În consecință, formularea care trebuie reținută este aceea folosită de Codul muncii, în textele indicate.

Muncitorii calificați sînt admiși la proba practică și de verificare a cunoștințelor profesionale în vederea promovării în categorii superioare de încadrare dacă îndeplinesc cumulativ condițiile privind pregătirea, vechimea, activitatea anterioară și rezultatele obținute, care sînt prevăzute de indicatorul tarifar de calificare aprobat pentru meseria sau specialitatea respectivă, art. 22 din Legea nr. 12/1971 și anexa nr. 1 la această lege³⁷.

³⁴ A se vedea art. 75, al. 1, C.M.; art. 24—29 din Legea nr. 12/1971; anexa 2 la aceeași lege și art. 33, al. 3, din Legea nr. 57/1974.

³⁵ A se vedea art. 75, al. 2, C.M., art. 30—36 din Legea nr. 12/1971.

³⁶ Art. 15 din Legea nr. 12/1971.

³⁷ Pentru admiterea la verificarea, din punct de vedere profesional, de către comisia tehnică respectivă, muncitorii calificați trebuie să îndeplinească — con-

Trecerea muncitorilor calificați de la o treaptă la alta fără schimbarea categoriei de încadrare nu constituie o promovare, ci un mijloc de diferențiere a retribuțiilor tarifare în cadrul aceleiași categorii, pe baza calităților personale, reflectate în rezultatele obținute în activitatea lor profesională³⁸, care de asemenea nu implică trecerea la altă muncă.

Așadar, promovarea constituie o modalitate de trecere la altă muncă permanentă — deci schimbarea postului prevăzut inițial în contractul de muncă — prin trecerea personalului T.E.S.A.D.P. și a muncitorilor încadrați pe funcții, în funcții superioare, iar a muncitorilor încadrați pe rețele tarifare, în categorii de încadrare superioare.

3. *Redistribuirea de personal.* Desfacerea contractului de muncă, din inițiativa unității, pe temeiul art. 130, al. 1, lit. a. C.M. necesită, în prealabil, selecționarea cadrelor care ocupă posturi de natura celor desființate ca urmare a reorganizării, precum și redistribuirea pe posturile rămase a celor menținute în serviciu. Deși Codul muncii actual nu mai cuprinde dispozițiile art. 20¹, al. 1 și 2. din codul anterior, totuși în cazul desfacerii contractului de muncă pentru reducere de personal, ca urmare a reorganizării unității, operațiile de selecționare și redistribuire de personal sînt necesare, după cum de altfel rezultă din cuprinsul art. 175, al. 1, C.M., care stabilește organul competent să soluționeze contestațiile împotriva redistribuirii făcute cu acel prilej.

Redistribuirea de personal poate să creeze unui angajat cuprins în această operație una dintre următoarele situații: menținerea în postul avut anterior, trecerea într-un post superior — deci promovarea — sau trecerea într-un post inferior, deci retrogradarea fără caracter disciplinar. Evident, că despre trecerea la altă muncă permanentă se poate vorbi numai în ultimele două situații, care în raport de categoria de personal — se realizează prin trecerea în altă funcție sau în altă categorie de încadrare. În ambele situații, munca la care este trecut angajatul trebuie să fie de aceeași natură cu aceea prevăzută inițial în contract, trecerea la noua muncă necesitînd consimțămîntul acestuia. Dacă angajatul nu consimte la schimbarea postului, contractul de muncă urmează a fi desfăcut pe temeiul art. 130, al. 1, lit. a. C.M.

În cazul în care redistribuirea de personal implică promovări în muncă trebuie îndeplinite și condițiile prevăzute de lege pentru ocuparea în acest mod a posturilor respective.

4. *Aplicarea dispozițiilor art. 133, al. 1, C.M.* Dacă contractul de muncă urmează a fi desfăcut din inițiativa unității pentru unul din motivele prevăzute în art. 130, al. 1, lit. a-c, e și f C.M., potrivit dispozițiilor art. 133, al. 1, din același cod, unitatea este obligată — în raport de situație — să ofere în prealabil persoanei în cauză trecerea la altă muncă corespunzătoare, solicitînd în acest scop sprijinul organelor prevăzute de lege, sau să ia măsuri pentru recalificarea persoanei respective.

Din cuprinsul textelor indicate rezultă că oferta făcută angajatului de a trece la altă muncă corespunzătoare poate privi — după caz — o altă muncă din cadrul aceleiași unități sau la altă unitate, în ambele ipoteze fiind necesară acceptarea persoanei în cauză.

Codul muncii, în art. 85, cuprinde dispoziții speciale privind trecerea la altă muncă permanentă pentru provocarea, în mod repetat, a rebuturilor, în care caz cel vinovat „va fi trecut la un loc de muncă de o categorie infe-

form art. 22 din Legea nr. 12 1971 — următoarele condiții: a) executarea în ultimele 3 luni a unor lucrări superioare categoriei în care sînt încadrați, b) realizarea cantitativă și calitativă a sarcinilor de serviciu; c) îndeplinirea condițiilor de pregătire și vechime stabilite pentru categoria superioară și d) satisfacerea cerințelor indicatorului tarifar de calificare al meseriei (specialității) în care lucrează.

³⁸ A se vedea art. 22, al. 6, din Legea nr. 12 1971, art. 16 și 17 din Legea nr. 57 1974.

rioară". Această dispoziție vizează îndeosebi cadrele din producția materială, aplicarea ei în cazul muncitorilor fiind realizată prin trecerea într-o categorie de încadrare inferioară celei avute anterior, dar fără schimbarea meseriei sau specialității. Continuarea provocării rebuturilor și la noul loc de muncă poate atrage desfacerea contractului pe temeiul art. 85, al. 2, combinat cu art. 130, al. 1, lit. e, C.M.

Desfacerea contractului de muncă pentru necorespondere, sub raport profesional, postului respectiv este reglementată și prin dispoziții speciale aplicabile anumitei categorii de personal, cum sînt cadrele medico-sanitare³⁹, personalul didactic⁴⁰, judecătorii⁴¹, gestionarii⁴² etc. Unele din aceste norme precizează chiar că se vor aplica dispozițiile Codului muncii privind desfacerea contractului pentru necorespondere în muncă, deci prevederile art. 130, al. 1, lit. e și ale art. 133, al. 1. În consecință, în anumite ipoteze există și pentru aceste cadre posibilitatea trecerii la o altă muncă permanentă în cadrul aceleiași unități. Dealtfel, în unele cazuri legea prevede în mod expres această posibilitate⁴³; de exemplu, art. 21 din Legea nr. 22/1969 prevede că gestionarul care nu satisface cerințele legale privind garanția la care este obligat va fi trecut în altă funcție.

În toate cazurile de aplicare a dispozițiilor art. 133, al. 1, C.M., sau a prevederilor speciale privind trecerea la altă muncă pentru necorespondere sub raport profesional, este necesar consimțămîntul persoanei în cauză, deoarece felul muncii suferă o schimbare cu caracter de permanență. Dar contractul de muncă încheiat inițial rămîne în ființă numai dacă trecerea angajatului într-un post corespunzător pregătirii și aptitudinilor sale profesionale are loc în cadrul aceleiași unități.

VI. Concluzii

Deși, în principiu, felul muncii — indicat prin denumirea postului respectiv — trebuie să constituie un element stabil al conținutului contractului de muncă, totuși din considerente privind necesitățile producției sau interesele angajaților, legislația noastră socialistă admite schimbarea sau modificarea lui în cursul executării acestui contract.

În unele cazuri, schimbarea felului muncii este limitată în timp, realizîndu-se o trecere temporară în alt post prin măsura luată în mod unilateral de către unitate. Dar nu toate aceste cazuri se încadrează în prevederile art. 67 C.M., care vizează numai trecerea temporară la altă muncă determinată de necesități ale producției.

Trecerea în alt post pe o durată care nu este limitată în timp se poate înfăptui, în cazurile prevăzute de lege, numai cu consimțămîntul angajatului.

În alte cazuri, modificarea sarcinilor de serviciu poate avea loc cu menținerea postului indicat în contract, prin schimbarea condițiilor de muncă sau repartizarea unor noi atribuții, cum este, de exemplu, măsura de ocrotire a angajatelelor gravide și a celor care alăptează.

Nu constituie o trecere la altă muncă modificările de importanță redusă în sfera atribuțiilor de serviciu.

Unele formulări folosite de actele normative, practica judiciară și literatura juridică privind încadrarea în muncă și modificarea felului muncii nu sînt corespunzătoare exigențelor terminologiei juridice, cum sînt, de exemplu, acele utilizate de Codul muncii în art. 20, al. 2, lit. b și c; 100, al. 1, etc.

În sfîrșit, examenul cazurilor de trecere la altă muncă dezvăluie existența unor neconcordanțe între anumite dispoziții normative care trebuie înlăturate pe cale legislativă.

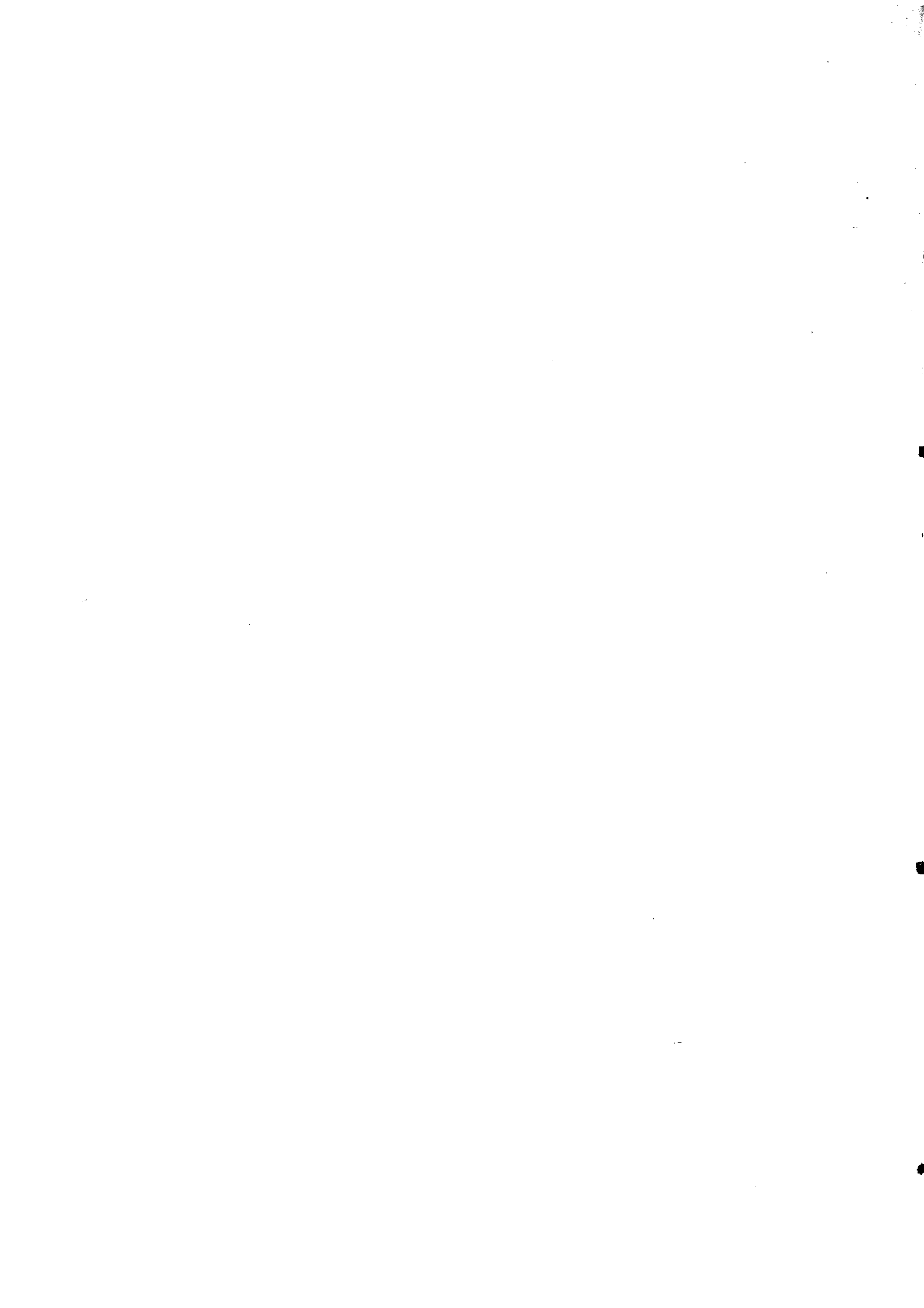
³⁹ H.C.M. nr. 1 365/1957, modificată ulterior.

⁴⁰ Legea nr. 6/1969 (Statutul personalului didactic), art. 19, al. 3, art. 138, 139, 236, 241.

⁴¹ Legea nr. 58/1968, art. 55, al. 2.

⁴² Legea nr. 22/1969, art. 21.

⁴³ Legea nr. 22/1969, art. 21; Legea nr. 6/1969, art. 241.

RĂSPUNDEREA PENTRU EXECUTAREA CONTRACTELOR ÎNCHEIATE DE CENTRALĂ

DE

RENÉE SANILEVICI

În conformitate cu dispozițiile Legii nr. 11/1971 cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat, o parte a activității de aprovizionare tehnico-materială și desfacere a produselor este concentrată la centrală, iar o parte a acestei activități este desfășurată direct de către întreprinderi.

Centrala stabilește nomenclatorul produselor a căror aprovizionare și desfacere se asigură de către centrală, precum și nomenclatorul produselor care se contractează și se desfac de către întreprinderi prin relații directe cu furnizorii și beneficiarii (art. 39). Rezultă că există contracte încheiate de centrală pentru întreprinderi: contracte privind desfacerea în baza cărora o întreprindere subordonată centralei urmează să livreze produse beneficiarului, urmînd ca plata să se facă către unitatea furnizoare și contracte de aprovizionare tehnico-materială, în care livrarea urmează să se facă către o întreprindere beneficiară subordonată centralei.

Am folosit termenul de contracte încheiate de centrală pentru întreprinderi întrucît este cert că aceste contracte urmează a fi executate fie în calitate de furnizor, fie în calitate de beneficiar, de către întreprinderile subordonate centralei. Se pune problema dacă în raport cu contractantul poate fi angajată răspunderea întreprinderilor subordonate centralei pentru executarea contractelor încheiate de centrală. În componența unei centrale pot intra atît întreprinderi (unități cu personalitate juridică), cît și unități cu gestiune economică fără personalitate juridică (fabrici, șantiere etc., denumite în Decretul nr. 162/1973 privind normele unitare de structură „unități economice“).

Pentru ipoteza contractelor încheiate de centrală care urmează a fi executate de unitățile economice (fără personalitate juridică) problema este mai simplă.

Raportul se stabilește numai între centrală și terțul contractant și nu poate fi angajată decît răspunderea centralei. Unitățile economice (fără personalitate juridică) nu pot fi titulare ale răspunderii pentru contractele încheiate de centrală. În acest sens, prin dec. P.A.S. nr. 1339/1973, acțiunea împotriva furnizorului, unitate fără personalitate juridică, pentru plata penalităților a fost respinsă cu motivarea că între unitatea furnizoare care a executat parțial contractul în baza dispoziției centralei și beneficiar nu există raporturi contractuale, pretențiile urmînd a fi formulate numai împotriva centralei¹.

Mai dificilă este problema răspunderii privind executarea contractelor încheiate de centrală pentru întreprinderi subordonate. Cine răspunde pentru executarea contractului, centrala sau întreprinderea efectiv executantă?

Atunci cînd este vorba despre obligații pentru care centrala are calitate de debitor, teoretic ar fi posibil 3 soluții:

a) să răspundă numai centrala, dar întrucît întreprinderile au independență patrimonială și personalitate juridică trebuie să existe un mecanism juridic în baza căruia răspunderea să fie trecută asupra întreprinderii în culpă;

¹ A.S., nr. 4/1973, p. 83—84.

b) să răspundă numai întreprinderea, situație în care ar trebui să existe un mecanism juridic în baza căruia să se nască raportul juridic între întreprinderea furnizoare (sau beneficiară) din cadrul centralei și cocontractant;

c) să răspundă atât centrala care a încheiat contractul, cât și întreprinderea executantă (furnizoare sau beneficiară), simultan sau subsidiar, în raport cu culpa fiecăruia, trebuind să existe în mod corespunzător mecanismele juridice menționate la pct. a și b.

În Legea nr. 11/1971 și în Legea nr. 14/1971 cu privire la gospodărirea fondurilor fixe, resursele materiale și aprovizionarea tehnico-materială găsim texte care se referă la răspunderea centralei, cât și texte care se referă la răspunderea întreprinderilor. Astfel, art. 38 al Legii nr. 11/1971 stabilește: „Centrala răspunde de totalitatea activităților pe care le exercită în mod centralizat pentru întreprinderile subordonate și celelalte unități componente”, iar art. 55 al Legii nr. 11/1971, referindu-se la îndatoririle întreprinderii, precizează că „ele răspund de realizarea și livrarea ritmică a producției în cantități, sortimente și la termenele stabilite prin contracte încheiate direct sau de către centrală”.

Aceste texte se referă la răspunderea în general și nu ne dau în mod direct răspunsul la problema mecanismului răspunderii întreprinderilor pentru executarea contractelor încheiate de centrală. La ce soluții s-a oprit practica noastră arbitrală? Deși întreprinderile au personalitate juridică și pot încheia contracte și în nume propriu, când este vorba despre contracte încheiate de centrală pentru întreprindere, se consideră în practica arbitrală că numai centrala poate avea calitatea de subiect activ sau de subiect pasiv al răspunderii în raporturile cu contractantul.

Astfel, prin hotărîrea arbitrajului interjudețean Cluj-Napoca a fost respinsă acțiunea introdusă de o întreprindere prin care aceasta pretindea plata de penalități pentru nelivrarea de către furnizor a unor produse contractate cu centrala întreprinderii reclamante, pe motiv că între ea și întreprinderea furnizoare nu există raporturi contractuale². Se consideră deci că numai centrala este titulara dreptului la acțiunea în răspundere și are legitimare procesuală activă.

În același sens s-a pronunțat P.A.S. prin dec. nr. 812/1971, în ceea ce privește calitatea de subiect pasiv³. În speță, centrala a încheiat un contract pentru o întreprindere subordonată în calitate de beneficiară. Furnizorul cheamă în judecată întreprinderea beneficiară pentru plata prețului și penalități de întârziere. Organul arbitral admite acțiunea față de întreprinderea beneficiară și o respinge față de centrală. În exercitarea dreptului de control, primul arbitru de stat desființează hotărîrea cu motivarea că centrala încheie contracte în nume propriu, în exercitarea atribuțiilor ce-i revin. Întreprinderea subordonată n-a devenit parte în contractul respectiv și nu poate fi angajată decât răspunderea centralei. Deși soluția citată este adoptată în baza statutului centralelor, deci anterior Legii nr. 11/1971, ea este semnificativă pentru orientarea practicii arbitrale cu privire la raporturile ce se stabilesc în cazul contractelor încheiate de centrală.

Observăm că din cele 3 soluții posibile, în interpretarea actelor normative, practica arbitrală s-a oprit la soluția după care raportul juridic se stabilește numai între centrală și cocontractant, iar titularul răspunderii este numai centrala. Observăm, de asemenea, că sub acest aspect nu se face distincție după cum executarea contractului încheiat revine unei întreprinderi sau unități (fără personalitate juridică). Întrucît însă întreprinderile sînt unități independente, cu gestiune economică și personalitate juridică și sînt obligate să suporte consecințele unei activități necorespunzătoare, răspunderea trebuie transmisă întreprinderii în culpă.

Între centrală și întreprindere există raporturi de subordonare astfel încît nu este posibilă o acțiune în regres în fața organelor arbitrale. Urmează ca angajarea răspunderii întreprinderii sau întreprinderilor în culpă pentru încălcarea obligațiilor contractuale să se facă pe cale administrativă, prin dispoziția centralei

² În A.S., nr. 4/1972, p. 41.

³ În A.S. nr. 4/1971, p. 80—81.

ca organ tutelar. Această problemă a răspunderii pentru contractele încheiate de centrală, cu care a fost confruntată practica arbitrală, a format obiectul unor ample discuții în literatura juridică. Sintetizând opiniile exprimate se pot constata două puncte de vedere principale. Pentru unii autori participarea centralei la raporturi juridice cu terții se face în calitate de mandatar sau comisionar al întreprinderii în subordine⁴. În baza mandatului s-ar stabili în mod direct raporturi între întreprinderea executantă (furnizoare sau beneficiară) și contractant.

Fără a intra în amănunte asupra acestei opinii, amplu dezbătute în literatura juridică, menționăm că ea este inacceptabilă din punct de vedere teoretic. Ea presupune raporturi de egalitate între mandant și mandatar și obligația mandatarului de a da socoteală mandantului asupra modului de executare a contractului. Or, întreprinderea este subordonată centralei și este de neconceput ca centrala să-i dea socoteală. Acest punct de vedere a fost respins și de practica arbitrală, care, așa cum s-a arătat, n-a admis acțiunea în răspundere decît împotriva centralei. Într-o altă opinie se consideră că centrala încheie contractul în nume propriu, în executarea atribuțiilor ce-i revin⁵.

În această opinie relațiile contractuale se stabilesc numai între centrală și cocontractant. Executarea contractului de către întreprinderile subordonate se face în baza raporturilor administrative de subordonare.

Această soluție la care s-a oprit și practica arbitrală are următoarele neajunsuri: sau admitem ca răspunderea să se localizeze în patrimoniul centralei, ceea ce ar fi contrar principiilor gestiunii economice și a răspunderii pentru culpă; sau admitem ca centrala să treacă pe cale administrativă răspunderea asupra întreprinderii executante (furnizoare sau beneficiare) pe care o socotește culpabilă, ceea ce ar prezenta neajunsul că hotărârile centralei nu ar putea fi întotdeauna imparțiale. Nerespectarea obligațiilor contractuale s-ar putea datora nu numai întreprinderii subordonate, ci modului în care centrala și-a desfășurat activitatea. De aceea este de preferat ca un organ neinteresat să stabilească organizația în culpă. În afara acestor două opinii fundamentale se conturează mai recent și o opinie care consideră că raportul contractual se stabilește atît cu centrala, cît și cu întreprinderea subordonată, iar răspunderea trebuie stabilită în raport cu culpa fiecăruia⁶.

Această soluție ni se pare singura practică și echitabilă, singura corespunzătoare principiilor politicii economice, preconizate de documentele de partid, care au determinat noile structuri organizatorice. Ea permite ca un organ neutru, respectiv Arbitrajul de stat, să stabilească în ce măsură încălcarea obligațiilor este determinată de conduita culpabilă a întreprinderii sau a centralei. Consecințele negative ale conduitei culpabile ale centralei trebuie să se producă definitiv în patrimoniul acesteia, după cum cele ale conduitei culpabile ale întreprinderii trebuie să se producă direct în patrimoniul său.

⁴ A se vedea I. Constantinescu, *Raporturile juridice ale centralelor în lumina noilor documente de partid*, în „Arbitrajul de stat”, nr. 1/1968, p. 6, 7 și V. Zlătescu, *Aspecte noi în materia reprezentării*, în „Arbitrajul de stat”, nr. 4/1970, p. 39.

⁵ A se vedea S. D. Cărpenu, *Legea privind organizarea și conducerea unităților socialiste de stat*, „Revista română de drept”, nr. 3/1972, p. 42. E. Beligrădeanu, *Încheierea contractelor economice de către centrale în folosul întreprinderilor subordonate*, în „Arbitrajul de stat” nr. 2/1972, p. 49; V. Gionea, *Raporturile juridice ale centralei cu întreprinderile din subordine în cadrul contractelor încheiate de centrală cu alte organizații socialiste*, în „Revista română de drept”, nr. 3/1973, p. 51.

⁶ I. Theodoru, *Răspunderea centralelor industriale și ale întreprinderilor subordonate care rezultă din raporturile contractuale dintre acestea și terți*, în „Curier economic legislativ” (Supliment la Viața economică) nr. 5/1973, p. 21—23; L. Theodoru, *Natura juridică a raporturilor dintre centrală și întreprinderile din subordine*, „Revista română de drept” nr. 5/1973, p. 43.

Care ar fi mecanismul juridic al unei asemenea soluții? Are ea un suport legal?

Autorii care propun această soluție o justifică prin teza aderării întreprinderilor la contractele încheiate de centrală. Prin această aderare la contract întreprinderea subordonată devine alături de centrală furnizor sau beneficiar. Se invocă în sprijinul tezei aderării art. 34 din Legea nr. 11/1971 care prevede atât pentru aprovizionarea tehnico-materială, cât și pentru desfacere, că întreprinderile derulează pe specificații contractele încheiate de centrală. Această derulare s-ar realiza prin emiterea comenzilor de către întreprinderea beneficiară (ulterior încheierii contractului de către centrală) sau prin primirea comenzii ca urmare a emiterii de grafice de livrare ș.a.⁷

Deși pentru motivele arătate sîntem de acord cu soluția ca pentru executarea contractelor încheiate de centrală să răspundă atât centrala cât și întreprinderea, fundamentarea ei prin teza aderării nu ni se pare satisfăcătoare din următoarele considerente⁸, întreprinderea nu este liberă să adere sau nu la contract, întrucît derularea specificațiilor se face în cadrul raporturilor administrative de subordonare⁹. Prin aceste specificații întreprinderea nu poate modifica conținutul contractului încheiat de centrală, ci poate concretiza, în raport cu centrala, sarcinile ce-i revin din contractul încheiat de centrală.

Credem însă că în sprijinul soluției după care răspunderea pentru executarea contractelor economice încheiate de centrală revine atât centralei cât și întreprinderilor se pot aduce argumente de text: a) Art. 38 din Legea nr. 11/1971, citat mai sus, stabilește că centrala răspunde de totalitatea activităților pe care le execută în mod centralizat pentru întreprinderile subordonate. Acest text crează posibilitatea angajării răspunderii centrale pentru contractele încheiate de ea și executate de întreprinderile din subordinea ei. Ar fi contrar rațiunii pentru care legea permite centralei să concentreze anumite atribuții privind încheierea contractelor economice ca ea să nu poarte nici o răspundere pentru executarea acestor contracte; b) Art. 55 din Legea nr. 4/1971, citat mai sus, stabilește că întreprinderile răspund pentru contractele încheiate direct sau de către centrală. Textul nu se poate referi decît la răspunderea față de cocontractant, iar nu față de centrală. Față de centrală întreprinderea nu răspunde pentru neexecutarea contractului (cu care de altfel nu are și nu poate avea vreun raport contractual), ci pentru neexecutarea sarcinilor de plan pe care i le trasează centrala. Există pe de o parte un raport contractual între centrală și cocontractant, iar pe de altă parte, un raport de subordonare între centrală și întreprindere. Așa cum în sistemul Codului civil, în anumite situații, legea acordă o acțiune directă creditorului împotriva debitorului debitorului său (subantreprenorul împotriva clientului lucrării — art. 1488 Cod civil; mandantul împotriva persoanei pe care și-a substituit-o mandatarul — art. 1542), textele citate ale legislației economice privind activitatea unităților socialiste de stat în general și aprovizionarea tehnico-materială în special instituie, după părerea noastră, o răspundere directă a întreprinderilor față de creditorul din contractul încheiat de centrală.

Soluția la care ne-am oprit se justifică și prin considerentele politico-economice care au stat la baza Legilor nr. 11/1971 și nr. 14/1971.

⁷ În opinia autorului A. Paltineanu, aderarea se poate face prin semnarea contractului alături de centrală sau prin executarea sa. A. Paltineanu, *Unele aspecte privind relațiile dintre centrale și unitățile din subordinea acestora*, în „Curier economic-legislativ“ (supliment la Viața Economică), nr. 14/1973, p. 169.

⁸ Împotriva tezei aderării a se vedea V. Gionea, *op. cit.* p. 51. Menționăm însă că opinia după care întreprinderea ar avea față de centrală, care o poate chema în garanție, o răspundere civilă extracontractuală este în contradicție cu teza aceluiași autor după care raporturile între centrală și întreprinderi sînt raporturi de drept administrativ.

⁹ În acest sens, a se vedea V. Prisacaru, *Cu privire la natura raporturilor juridice pe care le stabilesc unitățile socialiste de stat*, în „Studii și cercetări juridice“ nr. 3/1973, p. 466.

CU PRIVIRE LA OMORUL DEOSEBIT DE GRAV PREVĂZUT DE ARTICOLUL 176 LIT. b și c C. PEN

DE

O. LOGHIN

1. Potrivit art. 176 lit. b. c. pen. omorul este deosebit de grav dacă a fost săvârșit asupra a două sau mai multor persoane, iar potrivit art. 176 lit. c. c. pen., omorul are același caracter, dacă a fost comis de către o persoană care a mai săvârșit un omor.

După o opinie¹, în cazul omorului deosebit de grav prevăzut de art. 176 lit. b c. pen., moartea a două sau mai multor persoane trebuie să fie rezultatul unei singure acțiuni.

După o altă opinie³, pentru existența acestui omor deosebit de grav nu este necesar ca fapta să fi fost săvârșită printr-o acțiune unică, ci este suficient să fi fost comisă în aceeași împrejurare, chiar prin acțiuni diferite.

În sprijinul ultimei opinii se invocă un argument, de altfel singurul, dedus din redactarea art. 176 c. pen.: întrucât textul consideră deosebit de grav omorul săvârșit în anumite „împrejurări” printre care se află și cea prevăzută de lit. b, se ajunge la concluzia că de esența acestui omor deosebit de grav nu este uciderea a două sau mai multor persoane printr-o acțiune unică, ci producerea rezultatului în aceeași împrejurare.

Punctul de vedere, ca și argumentul pe care se întemeiază, sint, după opinia noastră, susceptibile de anumite discuții. Într-adevăr, același text al art. 176 prevede printre „împrejurările” care atribuie omorului un caracter deosebit de grav, la lit. c, comiterea omorului de către o persoană care a mai săvârșit un omor și, cu toate acestea, potrivit punctului de vedere pe care nu ni-l însușim, se ajunge la concluzia că omorul deosebit de grav în această formă implică săvârșirea omorurilor în împrejurări diferite². Considerăm că nu același mod de redactare a textului art. 176 c. pen., care se referă la săvârșirea omorului în anumite „împrejurări”, nu poate justifica o concluzie în ceea ce privește forma prevăzută la litera b și o altă concluzie în ceea ce privește forma prevăzută la litera c a aceluiași text de lege. Nouă ni se pare, dimpotrivă, că modul în care a fost redactat art. 176 c. pen. conduce la concluzia că agravanta prevăzută la lit. b implică uciderea a două sau mai multor persoane printr-o singură acțiune, deoarece expresia „asupra a două sau mai multor persoane” nu sugerează numai săvârșirea omorurilor în aceeași împrejurare, ci chiar producerea rezultatului periculos prin săvârșirea unei singure acțiuni. În afară de aceasta, spre deosebire de textul corespunzător din codul penal anterior (art. 464¹ alin. 2), care se referea la omorul a două sau mai multor persoane deodată sau prin acțiuni diferite, textul din codul penal în vigoare, refe-

¹ V. Dongoroz, Gh. Dăringă, S. Kahane ș.a., *Noul cod penal și codul penal anterior, prezentare comparativă*, Ed. politică, Buc. 1968, p. 114; V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea ș.a., *Explicații teoretice ale Codului penal român*, vol. III, partea specială, Ed. Acad. R.S.R., Buc., 1971, p. 198.

² Plenul Tribunalului Suprem, Decizia de îndrumare nr. 4 din 28 mai 1970, *Culegere de decizii*, 1970, p. 49, și urm.

³ Decizia de îndrumare nr. 4/1970. supracit.

rindu-se la omorul „asupra a două sau mai multor persoane”, nu mai conține precizarea „deodată sau prin acțiuni diferite”. Lipsa acestei precizări își găsește explicația, după părerea noastră, tocmai în intenția legiuitorului din 1968 ca agravanta prevăzută la lit. b a art. 176 c. pen. să subziste numai dacă uciderea a cel puțin două persoane s-a produs printr-o singură acțiune. Aceasta cu atât mai mult cu cât, introducând și agravanta prevăzută de lit. c a aceluiași text de lege — omorul săvârșit de o persoană care a mai comis un omor — agravantă care implică, evident, săvârșirea omorurilor prin acțiuni diferite, legiuitorul a arătat cu claritate că în situația în care omorurile au fost săvârșite prin acțiuni diferite, fapta se încadrează în dispozițiile art. 176 lit. c, c. pen.

Considerând că, în cazul art. 176 lit. b, c. pen., omorurile trebuie săvârșite prin aceeași acțiune, admitem, implicit, că legiuitorul a făcut prin aceste dispoziții o unitate legală dintr-un concurs ideal de omoruri. Dacă am admite că, în cazul art. 176 lit. b, c. pen., omorurile pot fi săvârșite și prin acțiuni diferite, dar în aceeași împrejurare, ar trebui să admitem, pe cale de consecință, că prin aceste dispoziții legiuitorul a făcut o unitate legală și dintr-un concurs real de omoruri. Ca unitate legală, omorurile săvârșite în aceeași împrejurare, printr-o acțiune unică sau prin acțiuni diferite, nu ar atrage și aplicarea dispozițiilor legale referitoare la concursul de infracțiuni, dispoziții a căror aplicare nu este exclusă în cazul art. 176 lit. c, c. pen.

În aceste condiții se ridică următoarea întrebare: oare este justificată deosebirea de tratament al concursului real de omoruri săvârșite în aceeași împrejurare față de concursul real de omoruri săvârșite în împrejurări diferite?

Credem că o asemenea justificare este greu de găsit.

2. Omorul deosebit de grav prevăzut de art. 176 lit. c, c. pen., a cărui existență este legată de un antecedent al făptuitorului, săvârșirea anterioară a altui omor, implică, așa cum a reieșit din cele arătate mai sus, săvârșirea omorurilor prin acțiuni diferite. În afară de aceasta, aplicarea art. 176 lit. c c. pen. este subordonată realizării și a altor condiții, cu privire la care sînt necesare unele precizări. Astfel, legea cere ca omorul anterior să constituie un omor consumat;⁴ aceasta rezultă din expresia „un alt omor” folosită de text pentru indicarea antecedentului care atribuie noului omor caracterul deosebit de grav. De asemenea, este necesar ca omorul anterior să nu fi fost săvârșit într-o împrejurare care înlătură caracterul penal al faptei, deoarece, într-un asemenea caz, nu se poate vorbi de un „alt omor” în sensul pe care l-a avut în vedere legiuitorul.

Nu interesează dacă făptuitorul a beneficiat sau nu de vreo cauză de atenuare a pedepsei pentru omorul săvârșit anterior⁵. Dacă făptuitorul a beneficiat de o asemenea cauză, instanța de judecată va ține seama de aceasta la stabilirea pedepsei pentru omorul deosebit de grav⁶. Nu interesează, de asemenea, dacă făptuitorul a fost sau nu reabilitat⁷ pentru omorul anterior sau dacă infracțiunea a fost sau nu amnistiată; ceea ce a avut în vedere legiuitorul a fost antecedentul făptuitorului, constînd în săvârșirea anterioară a unui alt omor, și acest antecedent, care denotă persistența sa în săvârșirea faptei, există indiferent dacă a intervenit sau nu o reabilitare ori amnistie, cu atât mai mult cu cât reabilitarea și amnistia constituie cauze care înlătură numai răspunderea penală sau consecințele condamnării, nu și caracterul infracțional al faptei.

În sfîrșit, nu interesează raportul dintre omorurile săvârșite; aceste omoruri pot constitui un concurs de infracțiuni, noul omor poate fi săvârșit în

⁴ V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea ș.a., *op. cit.*, vol. III, p. 189.

⁵ D.p. 3921/1971 a T.S. s.p. *Culegere* 1971, p. 305; în sens contrar V. Dongoroz, Gh. Dărîngă ș.a., *op. cit.*, p. 114.

⁶ V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, *op. cit.*, vol. III, p. 198.

⁷ A se vedea în sens contrar, V. Dongoroz, Gh. Dărîngă ș.a., *op. cit.*, p. 114.

stare de recidivă față de omorul anterior, poate fi vorba de unul dintre cazurile prevăzute de art. 38 c.pen. (omorul anterior a fost săvârșit în timpul minorității, a fost amnistiat, făptuitorul a fost reabilitat sau s-a împlinit termenul de reabilitare).

Dacă omorurile săvârșite constituie o pluralitate de infracțiuni sub forma concursului sau a recidivei, se aplică, după caz, și dispozițiile referitoare la concursul de infracțiuni sau la recidivă. Astfel, dacă pentru omorul sau omorurile săvârșite anterior făptuitorul a fost condamnat definitiv, ultima faptă de omor se încadrează în art. 176 lit. c, cod.pen. aplicându-se totodată și dispozițiile referitoare la sancționarea recidivei, iar dacă toate aceste omoruri se judecă deodată, primul este sancționat în raport de condițiile în care a fost săvârșit — ca omor unic — iar celelalte sint încadrate în art. 176 lit. c, c.pen., făcându-se în același timp și aplicarea prevederilor legale referitoare la concursul de infracțiuni⁸.

În literatura de specialitate⁹, a fost exprimat și un alt punct de vedere, după care, în situațiile de mai sus, nu ar fi aplicabile și dispozițiile referitoare la recidivă sau concursul de infracțiuni. Argumentul care ar putea fi invocat în sprijinul unui asemenea punct de vedere, dar care, după opinia noastră, nu rezistă criticii, ar putea fi acela că legiuitorul prin dispozițiile art. 176 lit. c c.pen. a făcut o unitate legală și anume un omor deosebit de grav dintr-o pluralitate de omoruri sub forma recidivei sau a concursului de infracțiuni și că, în consecință, nu se poate admite ca o aceeași cauză să atragă o dublă agravare. Argumentul nu rezistă criticii, în primul rând, deoarece, așa cum s-a arătat, dispozițiile art. 176 lit. c, c.pen. nu au în vedere în toate cazurile o pluralitate de omoruri sub forma recidivei sau a concursului de infracțiuni; poate fi vorba și de unul dintre cazurile prevăzute de art. 38 c.pen., când, deși există o hotărâre de condamnare pentru omorul săvârșit anterior, aceasta nu poate constitui totuși temei pentru stabilirea stării de recidivă. În afară de aceasta, dacă art. 176 lit. c, c.pen. ar exclude aplicarea, în același timp, și a dispozițiilor referitoare la recidivă sau concursul de infracțiuni, s-ar ajunge, în situația în care instanța consideră că nu este necesară pedeapsa capitală, la stabilirea unui quantum al pedepsei privative de libertate aplicabilă la maximum 20 de ani închisoare, adică mai mic decât cel prevăzut de lege pentru omorul calificat, care, din punct de vedere legal, prezintă un pericol social mai redus și pentru care, în cazul recidivei sau al concursului de infracțiuni, se poate aplica o pedeapsă privativă de libertate pînă la 25 de ani închisoare¹⁰.

3. Unele dificultăți se ridică și în legătură cu tentativa omorului deosebit de grav prevăzut de art. 176 lit. b și art. 176 lit. c, c.pen., dificultăți care explică, dealtfel, și punctele de vedere contradictorii care au fost exprimate în această privință.

Tentativa unei infracțiuni există, după cum se știe, atunci cînd activitatea incriminată începută de făptuitor a fost întreruptă sau atunci cînd, fiind dusă pînă la capăt, nu-și produce efectul, datorită unor împrejurări independente de voința acestuia. Dacă este vorba de tentativa formei mai grave a unei infracțiuni, trebuie să existe, în momentul în care se întrerupe executarea sau în momentul în care această executare rămîne fără efect, împrejurarea prevăzută de lege ca circumstanță agravantă. Împrejurarea care atribuie omorului un caracter deosebit de grav, potrivit art. 176 lit. b, cod penal, constă în săvîrșirea faptei asupra a două sau mai multor persoane. Dacă activitatea de ucidere îndreptată asupra a două sau mai multor persoane a fost întreruptă sau, fiind dusă pînă la capăt, nu și-a produs efectul, adică nu a avut ca urmare moartea nici unei persoane, în lumina celor arătate mai sus, fapta nu

⁸ Decizia de îndrumare, nr. 4/1970 supracit.

⁹ V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, ș.a., *op. cit.*, vol. III, p. 198; V. Dongoroz, Gh. Dărîngă ș.a., *op. cit.*, p. 114.

¹⁰ Decizia de îndrumare nr. 4/1970 supracit.

poate constitui decât tentativa omorului deosebit de grav prevăzut de art. 175 lit. b, c. pen. Acest punct de vedere este împărtășit atit de Tribunalul nostru suprem¹¹, cit și de literatura de specialitate¹². Mai anevoioasă este, însă, găsirea soluției în cazul în care rezultatul cerut de lege — moartea a cel puțin două persoane — se produce numai parțial, în sensul că activitatea făptuitorului, îndreptată asupra a două sau mai multor persoane, are ca efect moartea numai a unuia dintre aceste persoane. După un punct de vedere¹³, într-o asemenea situație, există concurs între tentativa omorului deosebit de grav și un omor simplu. După un alt punct de vedere¹⁴, în cazul în care făptuitorul a acționat cu intenția de a ucide două sau mai multe persoane, dar numai una dintre acele persoane a murit, el trebuie sancționat pentru un omor consumat, în baza art. 174, 175 sau 176 lit. a, c, d, sau e, c. pen., după caz, precum și pentru tentativa de omor în baza art. 21 c. pen. combinat cu art. 174, 175 sau 176 lit. a, c, d sau e, c. pen.

În sprijinul primului punct de vedere ar putea fi adusă următoarea argumentație: rezultatul cerut de lege pentru existența omorului deosebit de grav prevăzut de art. 176 lit. b, c. pen. constă în moartea a cel puțin două persoane. Dacă activitatea de ucidere îndreptată asupra a două sau mai multor persoane a rămas fără rezultatul cerut de lege, în sensul că nu s-a produs moartea a cel puțin două persoane, fapta prezintă caracteristicile tentativei omorului deosebit de grav prevăzute de art. 176 lit. b c. pen. În același timp, rezultatul parțial produs — moartea unei singure persoane — realizează integral conținutul omorului simplu. Întrucît aceste fapte au o individualitate distinctă, ele constituie un concurs.

Potrivit acestei argumentări, s-ar putea ajunge, însă, în situația avută în vedere, și la aplicarea dispozițiilor art. 175 lit. c, c. pen., în sensul că s-a săvârșit un omor, punîndu-se în primejdie, în același timp, viața mai multor persoane; omorul în raport cu persoana care a fost ucisă și starea de pericol în raport cu celelalte persoane asupra cărora a fost îndreptată activitatea de ucidere, dar care nu au fost totuși ucise.

Mai just ni se pare al doilea punct de vedere. Într-adevăr, unitatea legală creată prin dispozițiile art. 176 lit. b, cod pen. există numai în două situații: a) cînd activitatea de ucidere îndreptată asupra a două sau mai multor persoane a avut ca urmare moartea a cel puțin două dintre acele persoane, caz în care fapta constituie omorul deosebit de grav prevăzut de art. 176 lit. b cod penal în formă consumată și b) cînd activitatea de ucidere îndreptată asupra a două sau mai multor persoane nu a fost urmată de moartea nici uneia dintre acele persoane, caz în care ne aflăm în prezența tentativei acestui omor deosebit de grav. Dacă s-a produs numai moartea unei singure persoane, unitatea legală nu mai există, faptele au individualitatea lor distinctă, iar făptuitorul urmează să fie sancționat, pentru aceste fapte, în raport cu împrejurările în care au fost săvârșite.

În felul acesta, se înlătură și inconvenientele — sub raportul sancționării — care ar apare în cazul adoptării oricărei alte soluții.

Tentativa omorului deosebit de grav prevăzut de art. 176 lit. c, c. pen. nu ridică dificultăți deosebite. Împrejurarea care atribuie acestui omor caracterul deosebit de grav constă în antecedentul făptuitorului, care a comis anterior un alt omor. Întrucît tentativa formei mai grave a unei infracțiuni presupune un început de executare a acesteia în prezența împrejurării prevăzută de lege ca circumstanță agravantă, tentativa omorului deosebit de grav prevăzut de art. 176 lit. c, c. pen. există atunci cînd făptuitorul, care a mai comis un omor, începe executarea unui nou omor, executare care este însă întreruptă sau rămîne fără efect, datorită unor împrejurări independente de voința sa.

¹¹ Decizia de îndrumare nr. 4 1970 supracit.

¹² V. D o n g o r o z, S. K a h a n e, I. O a n c e a ș.a., op. cit., vol. III, p. 200.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Decizia de îndrumare nr. 4 1970, supracit.

ASPECTE ALE APLICĂRII LEGII PENALE ÎN TIMP

DE

MARIA ZOLYNEAK

1. În examinarea aplicării legii penale în timp, stabilirea datei de săvârşire a infracţiunilor prezintă un interes deosebit, întrucît în funcţie de stabilirea acestui moment şi de cunoaşterea duratei de aplicare a legii penale se poate aprecia dacă o infracţiune s-a săvîrşit sub imperiul unei legi — a legii vechi — caz în care va avea vocaţie la principiul *mitior lex*, sau dacă s-a săvîrşit în timpul acţiunii legii noi, situaţie în care urmează a fi sancţionată conform prevederilor acesteia.

Codul în vigoare, ca şi cel anterior, nu cuprinde vreo dispoziţie care să stabilească, în general, momentul de săvârşire al infracţiunilor, aşa cum stabileşte locul comiterii faptei în art. 143 alin. 2, precizare necesară aplicării legii penale în spaţiu. Singura indicaţie în lege asupra datei săvîrşirii infracţiunilor este aceea din art. 122 alin. ultim din Codul penal, care stabileşte de cînd începe să curgă termenul de prescripţie în cazul infracţiunilor continui şi continuate. Prescripţia curgînd de la data săvîrşirii infracţiunii, prin stabilirea datei de la care începe să curgă termenul de prescripţie în cazul acestor infracţiuni, s-a stabilit implicit data săvîrşirii lor.

Pentru celelalte categorii de infracţiuni, cum sînt cele de pericol, de rezultat, de obicei şi progresive, cuprinse în normele speciale care le individualizează ca tipuri de infracţiuni, nu se face vreo menţiune privind data săvîrşirii lor, în cuprinsul reglementării privitoare la prescripţie sau în altă dispoziţie generală.

Toate faptele, indiferent de caracteristicile lor, se consideră săvîrşite sub o anumită lege dacă au avut loc în durata ei de aplicare. Teoretic problema se rezolvă simplu întrucît se operează cu două categorii: durata de aplicare a legii şi data săvîrşirii infracţiunii. În practică nu apar dificultăţi în ce priveşte stabilirea duratei de aplicare a legii, întrucît ea este cantonată între două momente, de obicei indicate de lege — intrarea şi ieşirea din vigoare a acesteia. Dificultăţile se nasc în privinţa datei de săvîrşire a infracţiunilor care odată precizată, rezolvă de la sine problema legii aplicabile.

2. Infracţiunile continui, fie că sînt permanente sau succesive, se caracterizează prin prelungirea activităţii infracţionale în timp pînă intervine o cauză de întrerupere (întrerupere de fapt sau de natură juridică) a acţiunii sau inacţiunii infracţionale. Prin durată şi continuitate în timp se caracterizează şi infracţiunile continuate, durata lor decurgînd din voinţa făptuitorului, din unitatea de rezoluţie infracţională care stă la baza tuturor acţiunilor sau inacţiunilor comise.

Codul penal stabileşte data cînd se consideră săvîrşite aceste infracţiuni, în textul citat, potrivit căruia termenul de prescripţie „curge de la data încetării acţiunii sau inacţiunii în cazul infracţiunilor continui, şi de la data săvîrşirii ultimei acţiuni sau inacţiuni în cazul infracţiunilor continuate”. Aşadar, momentul considerat de lege al săvîrşirii infracţiunilor continui şi continuate, de la care începe să curgă termenul de prescripţie, este acela al încetării acţiunii sau al săvîrşirii ultimei acţiuni, deşi ele au început la o dată mult anterioară, şi nu pe tot parcursul desfăşurării activităţii infracţionale.

Ca moment al săvârșirii infracțiunii trebuie considerată o anumită dată și nu o perioadă de timp pentru a putea determina legea aplicabilă¹.

Infracțiunile continui și continuate se consideră săvârșite sub imperiul unei legi când acțiunea a început sub imperiul ei și a luat sfârșit, potrivit prevederilor art. 122, alin. ultim c. pen., tot în durata acesteia. Dacă acțiunea a început sub puterea unei legi iar întreruperea acțiunii — infracțiunea continuă — sau săvârșirea ultimei acțiuni — infracțiunea continuată — a avut loc sub imperiul legii noi, fapta deși începută sub legea veche se consideră săvârșită sub legea nouă, întrucît, potrivit legii penale, momentul final al activității infracționale trebuie apreciat ca dată a săvârșirii infracțiunii².

Nu s-ar putea proceda la disjungerea activității infracționale și la autonomizarea acțiunii sau actelor comise sub legea veche într-o infracțiune de sine stătătoare. Dacă s-ar promova această soluție s-ar alcătui, împotriva legii, dintr-o unitate infracțională două infracțiuni distincte, în concurs, față de care ar funcționa diferit regulile aplicării legii în timp (pentru infracțiunea comisă sub legea veche ar avea incidență principiul *mitior lex*, celei comisă sub legea nouă urmînd a i se aplica aceasta). Infracțiunea continuă și continuată fiind forme ale unității infracționale trebuie privite în ansamblul ciclului infracțional și supuse regimului juridic al unității infracționale³.

3. În ce privește infracțiunile de obicei, dacă acțiunile ce se înscriu în seria actelor care formează infracțiunea de obicei continuă și sub legea nouă, care prelungește încriminarea faptelor, se va aplica regimul juridic al acesteia, fiind considerate săvârșite sub imperiul ei. Dacă fapta n-a fost încriminată de legea veche însă sub imperiul său au fost săvârșite cele mai multe acțiuni care învederează obișnuința, sub legea nouă, care o încriminează, săvîrșindu-se doar o acțiune sau două, fapta nu poate fi sancționată întrucît nu constituie infracțiune.

Acțiunile comise sub legea veche care ar fi imprimat caracter de obișnuință faptei nu pot fi luate în considerare, deoarece nu aveau relevanță penală la data comiterii lor, iar cele comise sub legea nouă nu realizează obișnuința în sensul legii penale. Dacă s-ar lua în considerare și acțiunile împlinite pînă la data intrării în vigoare a legii noi s-ar da efect retroactiv legii cu încriminare *ex novo*, înfrîngîndu-se astfel principiul de bază statornicit în materie precum și principiul fundamental al legalității încriminării. Răspunderea penală va interveni în măsura în care făptuitorul va repeta acțiunile și sub imperiul legii noi care a dat relevanță penală faptei.

4. Cadrul legal general al aplicării legii penale în timp a consacrat în art. 16 c. pen. ultraactivitatea legii penale temporare. Potrivit textului evocat „Legea penală se aplică infracțiunii săvârșite în timpul cînd era în vigoare, chiar dacă fapta nu a fost urmărită sau judecată în acel interval de timp”. Prin sta-

¹ De exemplu infracțiunea de delapidare continuată a început în august 1966, ultima acțiune fiind comisă în martie 1969 sub noul cod; infracțiunea continuă de furt de curent electric ori de deținere ilegală a unei arme a început în 1968 și a încetat în mai 1969; aceste infracțiuni nu pot fi considerate ca săvârșite în oricare moment al desfășurării lor, ci sub imperiul legii noi, întrucît data încetării acțiunii sau a săvârșirii ultimei acțiuni a avut loc în timpul legii noi.

² V. Dongoroz, *Drept penal*, Buc., 1939, p. 133; V. Dongoroz ș.a., *Explicații teoretice ale codului penal român*, vol. I, p. 82; G. Stefani, G. Levasseur, *Drôit pénal général et procedure pénale*, Paris 1964, tome I-er, p. 157; V. Manzini, *Tratatto di diritto penale*, Torino, 1933, p. 332; I. Oancea, *Drept penal, partea generală*, Ed. did. și ped., Buc., 1971, p. 122; C. Barbu, *Aplicarea legii penale în spațiu și timp*, Ed. șt., Buc., 1972, p. 165. Pentru practica judiciară a se vedea: Trib. Supr. cod. pen. dec. nr. 80 din 1964, în „Justiția Nouă”, nr. 6, 1964, p. 167; fostul Trib. reg. Ploiești, dec. pen. nr. 424/1960, cu notă de V. Oiaga, în „Legalitatea Populară” nr. 9/1960, p. 72—75; Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 121/1971, în „Revista română de drept”, nr. 6/1971, p. 158.

³ Un punct de vedere deosebit, exprimat în examinarea altei materii, a amnistiei, a fost formulat de L. Biro, în *Considerații privitoare la efectul amnistiei în cadrul infracțiunilor continuate* în „Revista română de drept” nr. 5/1969, p. 76.

bilirea caracterului ultraactiv al legii temporare se dă eficiență deplină acestei legi, sancționându-se toate faptele săvârșite sub imperiul ei, indiferent de data descoperirii. Singura condiție impusă de lege este aceea a săvârșirii faptelor în durata de aplicare a legii temporare.

Legea temporară aplicându-se numai faptelor săvârșite sub imperiul ei impune următoarele distincții în funcție de infracțiunile amintite mai sus, de desfășurarea în timp a elementului material al acestora. Dacă infracțiunea este continuă iar acțiunea se prelungește și după ieșirea din vigoare a legii, se va considera în vederea sancționării numai partea realizată în durata legii temporare, dacă ceea ce s-a înfăptuit sub imperiul acestei legi realizează continuitatea în sensul legii penale. Infracțiunile continuate vor fi sancționate sub această formă numai dacă în perioada de funcționare a legii s-au înfăptuit două sau mai multe acțiuni care fiecare în parte intrunește conținutul aceleiași infracțiuni. Dacă în durata legii s-a săvârșit doar o singură acțiune, celelalte fiind comise după ieșirea acesteia din vigoare, fapta se va sancționa, potrivit legii temporare, ca infracțiune în formă simplă, cu rezerva ca legea care succede celei în discuție să nu incrimineze fapta ca infracțiune. În ipoteza în care legea temporară incriminează unele infracțiuni de obicei, iar ceea ce s-a realizat în timpul ei nu corespunde conceptului de infracțiune din obișnuință, chiar dacă se continuă activitatea după ieșirea din vigoare a legii, împrejurare care ar conferi întregului ansamblu faptic fizionomia specifică acestei categorii infracționale, nu poate atrage aplicarea ei. Legea nu se aplică deoarece legea temporară are efect asupra faptelor săvârșite sub imperiul ei; or, activitatea realizată în timpul acțiunii sale nu are relevanță penală, iar cea realizată ulterior nu interesează nefiind săvârșită în perioada sa de acționare.

5. Unele dificultăți în stabilirea datei săvârșirii faptei apar și în cazul infracțiunilor progresive. Acestea se caracterizează prin aceea că elementul lor material — acțiunea — poate produce treptat, în timp, rezultate mai grave decât acelea avute în vedere și urmărite sau acceptate de făptuitor⁴. Codul penal cuprinde în dispozițiile sale numeroase infracțiuni de acest fel: loviri sau vătămări cauzatoare de moarte (art. 183), provocarea ilegală a avortului prin care s-a cauzat o vătămare corporală gravă sau moartea femeii (art. 185 alin. 3 și 4), violul prin care s-a cauzat o vătămare gravă integrității corporale sau moartea victimei (art. 197, alin. 2, lit. d și alin. 3) ș. a. Se pune problema când se consideră săvârșite aceste infracțiuni la data comiterii acțiunii sau a procedurii rezultatului mai grav?

În literatura juridică s-au propus mai multe criterii de determinare a datei săvârșirii infracțiunilor, în general, printre care amintim teoria unității acțiunii, a acțiunii, a cauzalității și a rezultatului. În concepția primei teorii infracțiunea se consideră săvârșită în toate momentele în care s-a realizat o parte a acțiunii, înțelegându-se prin aceasta intervalul de timp dintre începutul acțiunii și producerea rezultatului. Potrivit acestei concepții dacă în acest interval de timp se succed mai multe legi se va aplica legea nouă sub imperiul căreia se consideră săvârșită infracțiunea, întrucât o parte a actului a avut loc și sub această lege. Conform teoriei acțiunii data săvârșirii faptei este aceea a comiterii acțiunii, după cum în concepția teoriei rezultatului data săvârșirii faptei este aceea a producerii rezultatului. În sfârșit, potrivit teoriei cauzalității ca dată a săvârșirii faptei se apreciază aceea în care acțiunea a cauzat urmarea⁵.

Considerăm că infracțiunile progresive trebuie considerate ca fiind săvârșite la data comiterii infracțiunii al cărui rezultat a fost urmărit sau acceptat de făptuitor, la data comiterii acțiunii ce constituie elementul material al acesteia⁶ și

⁴ V. Dongoroz, *op. cit.*, supra.

⁵ Tr. Pop, *Drept penal comparat*, Cluj, 1923, p. 114, 313, 314.

⁶ Hans Schultz, *L'application de la loi pénale dans le temps*, „Feuilles juridiques suisses”; Jose Hurtado Pozo, *L'influence de la législation pénale suisse sur le cod pénal péruvien*, Thèse, Bienne, 1972, p. 18; Giuseppe Bettiol, *Diritto penale*, parte generale, Padova, p. 133; Filippo Grispigni, *Diritto penale italiano*, vol. I, ed. II-a, Milano, 1947, p. 360; Luis Jimenes de Assua, *Tratado de derecho penal*, tomo II, Ed. II-a, Buenos Aires, 1950, p. 641.

nu la data producerii rezultatului mai grav atribuit, de regulă, pe bază de culpă. Dacă s-ar accepta teza contrară, după care data comiterii infracțiunii progresive trebuie apreciată aceea a producerii rezultatului, rezultat care se poate amplifica mereu în timp, ar însemna schimbarea repetată a datei săvârșirii faptei în funcție de noul rezultat care apare.

Ca și în cazul celorlalte categorii de infracțiuni, și în ipoteza infracțiunilor progresive determinarea datei de săvârșire a faptei, ale cărei urmări s-au distanțat în timp de activitatea făptuitorului, are implicații directe în problema aplicării legii în timp, în rezolvarea răspunderii penale în general, a determinării datei nașterii raportului juridic penal, a răspunderii infractorilor minori în cazul producerii rezultatului mai grav în perioada în care au devenit majori, ca să nu amintim decât parte din aspectele ce se ridică. Argumente de text și raționale vin să susțină ideea că data comiterii acestei categorii de infracțiuni trebuie considerată aceea a săvârșirii acțiunii infracționale, a infracțiunii cu care a debutat făptuitorul.

Din concepția legiuitorului privitoare la infracțiune, desprinsă din conjugarea a numeroase reglementări, se observă că în procesul de săvârșire a faptei, acțiunea ce constituie elementul material al acesteia reprezintă factorul hotărîtor, prin considerarea căruia trebuie înțelese unele dispoziții și instituții penale. Acțiunea în care s-a manifestat o anumită poziție psihică a făptuitorului, înseamnă intervenția acestuia în sfera relațiilor sociale, în scopul producerii rezultatului periculos, în lipsa căruia nu e posibilă vătămarea obiectului, nu e posibilă cauzarea urmării. Acțiunea reprezintă cauza care precede și generează urmarea periculoasă; reprezintă mobilizarea energiei făptuitorului și dirijarea conștientă a acesteia în vederea producerii rezultatului. Desigur, nu se poate ignora urmarea periculoasă în producerea căreia s-a canalizat și angajat efortul făptuitorului, care întregeste și finalizează procesul infracțional, conturînd un anumit tip de infracțiune. De gravitatea și intensitatea urmării depinde volumul răspunderii penale a făptuitorului. Aprecierea responsabilității, angajarea răspunderii penale, existența sau inexistența acesteia este subordonată însă, momentului săvârșirii acțiunii.

În prezentarea reglementărilor invocate, care constituie puncte legale de sprijin a opiniei noastre, vom începe cu însăși definiția materială a infracțiunii cuprinsă în art. 17 și 18 C. pen. Definind pericolul social al infracțiunii, în înțelesul legii penale, în articolul 18 C. pen. legiuitorul prevede că prin fapta ce prezintă pericol social se înțelege orice acțiune sau inacțiune, prin care se aduce atingere vreunei dintre valorile arătate în art. 1 C. pen. pentru sancționarea căreia este necesară aplicarea unei pedepse.

Preeminența acțiunii în procesul de comitere a faptei, rezultă și din dispozițiile art. 122 C. pen. alin. ultim, care stabilesc, așa cum s-a amintit, că momentul săvârșirii infracțiunii continue și continuate trebuie considerat acela al întreruperii acțiunii ori a comiterii ultimei acțiuni, după cum este vorba de o categorie infracțională sau alta. Legea leagă data săvârșirii infracțiunii de data întreruperii acțiunii sau a comiterii ultimei acțiuni, întrucît pînă în acel moment activitatea a stat în puterea făptuitorului, fiind dirijată continuu de el.

Și dispozițiile din art. 22 C. pen. susțin ideea că acțiunea, datorită ponderii sale în complexul infracțional, într-o accepțiune mai largă, echivalează cu fapta și că deci data săvârșirii infracțiunii coincide cu data comiterii acțiunii.

Se dispune în textul citat impunitate pentru făptuitorul care s-a disistat sau a împiedicat, mai înainte de descoperirea faptei, producerea rezultatului. Se știe că desistarea sau împiedicarea producerii rezultatului constituie cauze de nepepsire care operează în faza tentativei. Or, tentativa înseamnă începutul de executare a acțiunii care a fost întreruptă sau dusă pînă la capăt nu și-a produs efectul (rezultatul). Referindu-se la descoperirea faptei legiuitorul a avut în vedere acțiunea săvârșită pînă în momentul intervenirii desistării ori a împiedicării producerii rezultatului. Aceste formulări sînt în acord cu reglementarea privind aplicarea legii mai favorabile în cazul situațiilor tranzitorii, din cuprinsul art. 13 C. pen., potrivit căreia dacă de la săvârșirea faptei și pînă la judecarea definitivă intervin una sau mai multe legi se aplică legea mai favorabilă.

În susținerea tezei pe care o promovăm se pot aduce și argumente raționale cu sediul tot în lege.

Din reglementarea privitoare la iresponsabilitate — art. 48 C. pen. — rezultă că nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală dacă făptuitorul în momentul săvârșirii faptei, fie din cauza alienației mintale, fie din alte cauze, nu putea să-și dea seama de inacțiunile sale, ori nu putea fi stăpîn pe ele. Starea de iresponsabilitate trebuie să existe în momentul săvârșirii acțiunii, considerată ca dată a săvârșirii faptei, indiferent de starea făptuitorului în momentul producerii rezultatului. Decurge de aici că, dacă în momentul săvârșirii acțiunii făptuitorul realiza condiția responsabilității, iar în momentul producerii rezultatului starea de responsabilitate dispare prin invazia unei maladii psihice, principal nu este exclusă răspunderea penală.

În sensul celor de mai sus sînt și dispozițiile art. 50 C. pen. privitoare la minoritate, în lumina cărora „nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală, săvârșită de un minor, care la data săvârșirii acesteia nu îndeplinea condițiile legale pentru a răspunde penal”. Producerea rezultatului după împlinirea vârstei de la care minorul răspunde penal nu influențează regimul juridic al acestuia, condiția responsabilității fiind legată de data săvârșirii acțiunii⁷.

Codul penal a stabilit un regim juridic special de sancționare a infractorilor minori bazat pe condiția psiho-fizică a acestora în temeiul căreia se construiește întreaga argumentare care justifică reglementarea specială adoptată. Așa fiind, credem că, în cazul săvârșirii unei acțiuni în timpul minorității și a producerii rezultatului în perioada în care a devenit major ori a amplificării rezultatului și a survenirii unui rezultat mai grav în această etapă — majoratul — care atrage un sistem deosebit de sancționare atît prin gravitatea sa intrinsecă cît și prin alte consecințe pe care le atrage pe planul răspunderii penale (aplicarea pedepselor complimentare, starea de recidivă ș.a.), data săvârșirii infracțiunii trebuie considerată aceea a comiterii acțiunii ori a infracțiunii inițiale, atrăgînd după sine reglementarea privitoare la infractorii minori. Aducerea datei de săvârșire a infracțiunii în momentul producerii rezultatului ar schimba cu totul regimul de sancționare, fapt care nu ar corespunde politicii penale promovate și legiferate față de această categorie de făptuitori.

Argumente care să clarifice problema în discuție, consolidînd punctul de vedere de care încercăm să-l acredităm, pot fi aduse și din analiza răspunderii penale precum și a raportului juridic penal. Cînd se naște răspunderea penală; cînd se naște raportul juridic penal prin mijlocirea căruia se realizează și valorifică răspunderea penală? Se poate susține că răspunderea penală și deci raportul juridic penal nu s-a născut odată cu săvârșirea infracțiunii inițiale, ci dimpotrivă, că ia naștere în momentul producerii rezultatului mai grav? Toate argumentele vin să confirme și să susțină teza potrivit căreia răspunderea penală, raportul juridic penal s-au născut în momentul săvârșirii infracțiunii inițiale. Astfel, infracțiunile de lovire care au dus la vătămarea gravă a integrității corporale, de lovire sau alte violențe care au provocat moartea victimei, de avort care a antrenat o vătămare corporală gravă sau moartea victimei ș.a., au generat răspunderea penală, au făcut să nască răspunderea penală în momentul săvârșirii lor, independent de exacerbaria produsă. Rezultatul mai grav se grefează pe o infracțiune de debut. În atare situație dacă o asemenea infracțiune are loc sub puterea legii vechi, iar rezultatul mai grav apare după intrarea în vigoare a legii noi, trebuie să se considere, pentru rațiunile arătate, că fapta s-a săvârșit sub legea veche, avînd deci vocație la aplicarea legii mai blînde. Fapta nu poate fi considerată săvârșită sub legea nouă, întrucît sub imperiul ei nu are loc nici o intervenție a făptuitorului, activitatea lui luînd sfîrșit la o dată anterioară, localizată sub legea veche.

⁷ Decizia de îndrumare a Plenului Tribunalului Suprem, nr. 9 din 16 decembrie 1972, în „Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1972”, p. 55 și urm.

În opinia contrară celei pe care o susținem, s-ar ajunge, cu prilejul aplicării legii, în cazuri identice, la situații inechitabile. Astfel, în ipoteza săvârșirii a două infracțiuni de vătămare a integrității corporale sub legea veche, de făptuitori deosebiți, care duc la moartea victimei — rezultat ce se produce într-un caz sub legea veche, iar în celălalt sub legea nouă —, ar însemna că în prima situație să se aplice legea mai blândă, iar în a doua legea nouă, care poate fi mai aspră, numai pentru că desfășurarea procesului evolutiv de intensificare a urmăririi a fost deosebit în timp, independent de voința și conduita făptuitorului uneori chiar din culpa victimei, celelalte date obiective și subiective fiind identice.

Din cele demonstrate mai sus putem merge cu considerațiile mai departe și aprecia ca dată a săvârșirii infracțiunilor de rezultat, în cazul în care rezultatul se distanțează în timp de săvârșirea acțiunii, data comiterii acțiunii și nu aceea a producerii urmăririi, în funcție de care se stabilește întinderea răspunderii făptuitorului. Astfel, în cazul unei infracțiuni de omor dacă moartea victimei survine la o dată ulterioară comiterii acțiunii, uneori mult devansată de aceasta, se va considera ca dată a săvârșirii infracțiunii de omor data în care a avut loc acțiunea și nu aceea a producerii rezultatului. Pentru început problema răspunderii penale se va pune în legătură cu tentativa la infracțiunea de omor. Intervenția ulterioară a morții victimei nu schimbă data săvârșirii faptei, ci doar încadrarea juridică a acesteia, din tentativa de omor în omor consumat, fixarea săvârșirii faptei în timp fiind legată de aceeași dată inițială, a comiterii acțiunii.

Pentru a evita orice dificultăți în activitatea practică considerăm că o dispoziție privitoare la data săvârșirii infracțiunii introdusă de legiuitor în titlul VIII „Înțelesul unor termeni și expresii din Legea penală” alături de precizarea locului săvârșirii faptei, ar fi de natură să clarifice problema în discuție prin soluția legală oferită⁸.

⁸ În proiectul de cod penal italian din anul 1968 — Progetto Gonella — se consacră concepția potrivit căreia infracțiunea se consideră săvârșită la data comiterii acțiunii („a realizării comportamentului sau ultima parte a acestuia”). A se vedea Giuseppe Bettiol, *op. cit.*, supra, p. 133.

CATEGORIA PSIHOLOGICĂ ȘI JURIDICĂ DE MĂRTURIE VIZUALĂ ȘI AUDITIVĂ

DE

A. CIOPRAGA

În pricinile penale mărturia constituie, astăzi ca și odinioară, modul comun de informare a organelor judiciare și reprezintă, sub raport psihologic, rezultatul aportului diferitelor organe de simț care într-o măsură sau alta concură la formarea acestui complex proces psihic.

Organele de simț, senzațiile și percepțiile nu se situează pe același plan, nu concură în aceeași măsură la formarea mărturiei. Unele dintre acestea — senzațiile vizuale și auditive — au un rol precumpănitor, preponderent, altele — senzațiile cutanate, olfactive și gustative — au un rol derivat, subsecvent.

Aportul diferențiat, preponderent al unor analizatori și derivat al altora la formarea mărturiei comportă o îndoită explicație. Prima rezidă în dezvoltarea ontogenetică a acestor simțuri la om, cealaltă trebuie căutată în sfera împrejurărilor necesare a fi dovedite în fiecare pricină penală prin mijlocirea probelor, implicit și în primul rînd pe calea mărturiei. Ambele explicații rezidă, așadar, în elemente de ordin obiectiv.

În cursul dezvoltării sale ontogenetice cele cinci organe de simț ale omului nu au cunoscut aceeași dezvoltare; unele dintre ele, capabile să furnizeze cele mai precise, cele mai exacte informații din mediul exterior și să se efectueze totodată analiza cea mai fină, cea mai nuanțată a informațiilor, altele, dimpotrivă, mai puțin evoluat, nu oferă decît o analiză rudimentară a informațiilor din lumea externă. În ordinea celor cinci organe de simț ale omului, văzul, simțul călăuzitor, simțul principal de la distanță¹ și alături de el — auzul — dar fără să egaleze în performanțe pe primul², sînt simțurile capabile să furnizeze o infinită cantitate de informații iar segmentul cortical al acestora să le supună celei mai ample, detaliate și fine analize. Celelalte simțuri — olfactiv, gustativ, cutanat — sînt mai puțin evoluat, sau în orice caz, mai puțin adecvate unei percepții și analize diferențiate. Segmentul periferic pe de o parte, segmentul cortical pe de altă parte, sînt mai puțin proprii, mai puțin apte să selecteze stimulii adecvați și să efectueze o analiză fină a acestora.

Dar, aportul preponderent al unora și derivat al altora dintre analizatori își află explicația, așa cum anticipam, în însăși sfera împrejurărilor ce trebuie dovedite în pricinile penale prin mijlocirea probelor și implicit prin mijlocirea mărturiei, mai exact în însăși obiectul depozițiilor martorilor. Într-o considerare cu totul generală, în procesul penal se pune chestiunea stabilirii faptelor și împrejurărilor cauzei pe de o parte, a celor referitoare la persoana făptuitorului pe de altă parte, adică chestiunea situării, localizării în timp și spațiu a acestor două elemente fundamentale ale procesului. Dacă raportăm observațiile de mai sus la obiectul depozițiilor martorilor, mai exact la sfera împrejurărilor ce pot fi stabilite prin declarațiile martorilor constatăm că obiectul acestora îl constituie fapte și împrejurări legate de infracțiune și de făptuitor, adică circumstanțe de loc, timp, mijloace etc., cele menite a individualiza persoana făptuitorului

¹ Grigore Davidescu, *5 simțuri? ... 5 porți spre cunoaștere*, Editura Albatros, 1972, p. 9, 70.

² Tiberiu Bogdan, *Curs introductiv de psihologie judiciară*, Litografia Învățămîntului, București, 1957, p. 408; Tiberiu Bogdan, *Probleme de psihologie judiciară*, Editura științifică, 1973, p. 164—165.

precum și fenomenele sonore ce însoțesc unele infracțiuni — sunete și zgomote — împrejurări care se percep cu precădere prin simțurile vizual și auditiv.

În vorbirea curentă, și lucrurile nu sînt sensibil diferențiate dacă avem în vedere sensul juridic al noțiunii, pînă la un punct categoria generică de martor se confundă, se identifică cu noțiunea de martor vizual și auditiv. Într-adevăr, atît în vorbirea curentă cît și în accepția juridică a termenului, noțiunea de martor sugerează, dacă nu exclusiv, cel puțin precumpănitor, acea categorie de persoane care, prezente la desfășurarea unor evenimente cu o anumită semnificație, au perceput nemijlocit prin intermediul analizatorilor vizual și auditiv împrejurări legate de săvîrșirea unei fapte sau de persoana făptuitorului.

Reflexul în planul practicii judiciare, literaturii și chiar al legislației, al rolului precumpănitor al analizatorilor vizual și auditiv în formarea mărturiei, îl constituie conturarea unor expresii, a unor noțiuni menite să exprime sintetic conținuturi diferite ale noțiunii generice de mărturie. Astfel, pentru desemnarea acelei categorii de persoane care au perceput direct prin intermediul analizatorului vizual împrejurări legate de faptul la a cărui producere a participat, s-a consacrat, încă din dreptul roman, noțiunea de *martor de visu*, noțiune receptată apoi de dreptul francez, care, pentru a desemna aceeași categorie de martori a folosit și folosește noțiunea de *témoin oculaire*, utilizată cu exact același înțeles și de practica noastră juridică, de literatură și chiar de legislația procesual-penală (art. 465 al. 2. C. pr. pen.). Pentru desemnarea unei alte categorii de martori și anume cei ce au perceput nemijlocit prin intermediul celui de al doilea analizator cu rol important în formarea mărturiei — auzul — tot de atunci datează expresia *martori de auditu* pentru care dreptul francez a folosit și folosește expresia *témoin auriculaire*. Aceasta din urmă nu-și găsește decît în parte corespondent în practica și literatura noastră în expresia *martor auditiv*, folosită, așa cum vom vedea, într-un înțeles mai larg.

Iată, așadar, două noțiuni — martor ocular, martor auditiv — pe care practica mai întii, literatura și legislația apoi, le-au consacrat ca expresie a unor surse senzoriale diferite ale mărturiei. Aceste două noțiuni sînt în primul rînd categorii psihologice deoarece criteriul care a stat la baza diferențierii lor îl constituie categorii de senzații distincte — senzații vizuale și auditive.

Categoriile psihologice de martor ocular și auditiv desemnează, stricto sensu, acea categorie de martori care au perceput de regulă, nemijlocit (ex propriis sensibus) fapte și împrejurări legate de infracțiune sau de făptuitor prin mijlocirea analizatorilor vizual și auditiv.

În vorbirea curentă și chiar în practica judiciară acestor două noțiuni li se atribuie însă un conținut mai larg. Astfel, dacă ne referim la noțiunea de martor ocular, aceasta, de multe ori are un conținut mai cuprinzător, mai bogat decît ar lăsa să se desprindă determinantul care însoțește substantivul martor și care limitează percepția numai la nivelul analizatorului vizual. Mai mult, am putea afirma că, în mod frecvent, noțiunea de martor ocular înglobează, include în sine și noțiunea de martor auditiv deoarece în această accepție în care e folosită în mod curent noțiunea de martor ocular se desemnează martorul care prezent la desfășurarea infracțiunii a perceput împrejurări legate de săvîrșirea acesteia nu numai prin organul său de vîz ci și prin mijlocirea altora (auz, miros etc.). Cu alte cuvinte, cînd din natura împrejurărilor legate de infracțiune sau de făptuitor martorul a perceput nu numai prin intermediul organului de vîz ci și prin mijlocirea altor organe de simț, condiția acestuia de martor ocular prevalează asupra celei de martor auditiv înglobînd-o. Deci, categoria de martor ocular exprimă sensul propriu, sensul strict al noțiunii numai atunci cînd sursa mărturiei o constituie exclusiv senzațiile vizuale precum și atunci cînd senzațiile vizuale constituie preponderent sursa acesteia, celelalte senzații deținînd un rol neglijabil. Cînd senzațiilor vizuale li se asociază alte senzații care întregesc percepția și implicit mărturia, deși în persoana unuia și aceluiași martor sînt realizate atît calitatea de martor ocular cît și cea de martor auditiv, în limbajul curent precum și în cel al practicii judiciare, noțiunea de martor ocular dobîndește sensul indicat mai sus înglobînd în sine și noțiunea de martor auditiv.

Sintetizînd și încercînd să dăm categoriei înțelesul cel mai apropiat conținutului pe care îl exprimă în mod curent în practica judiciară vom spune că noțiunea de martor ocular desemnează acea categorie de persoane care *prezente* la producerea evenimentului au perceput, în mod necesar, *nemijlocit* fapte sau împrejurări legate de infracțiune sau de făptuitor prin intermediul analizatorului vizual nefiind, însă, exclusă percepția concomitentă la nivelul altor analizatori, mai cu seamă la nivelul celui auditiv.

Țea de a doua noțiune psihologică — martorul auditiv — desemnează, în accepția strictă a termenului, acea categorie de persoane care prezente la desfășurarea infracțiunii au perceput *direct*, *nemijlocit* fapte sau împrejurări de fapt legate de infracțiune sau de făptuitor, *exclusiv* prin mijlocirea analizatorului auditiv, deoarece așa cum s-a desprins din cele ce precedă, cînd senzațiile la nivelul analizatorului auditiv se asociază senzațiilor vizuale, acestea din urmă avînd un rol determinant în formarea mărturiei prevalează asupra celorlalte astfel încît prin noțiunea de martor ocular se desemnează de fapt atît martorul ocular propriu-zis, cît și martorul auditiv. Pot constitui împrejurări în care mărturie se întemeiază exclusiv pe senzațiile auditive situații de factură obiectivă decurgînd din însăși natura infracțiunii sau din condițiile în care a fost săvîrșită ori situații de ordin subiectiv: participarea în calitate de martor la săvîrșirea unei infracțiuni a cărei latură obiectivă se realizează prin proferarea unor cuvinte sau expresii jignitoare, insultătoare sau calomnioase, săvîrșirea infracțiunii în condiții de luminozitate redusă (lumină crepusculară), sau în timpul nopții care fac incertă sau exclud percepția vizuală, aducînd în primul plan percepția auditivă, situarea în spațiu a martorului dincolo de limitele eficienței privirii binoculare (450 m.), interpunerea, prezența unor obstacole care separă, despart martorul de scena evenimentului acesta neputînd să o perceapă vizual sau, o împrejurare, de astă dată subiectivă, prezența unor maladii care organic sau funcțional afectează analizatorul vizual împiedicînd percepția la acest nivel.

Intr-un înțeles mai cuprinzător, categoria martorilor auditivi include, alături de acele persoane care prin mijlocirea organului auditiv au perceput direct, nemijlocit împrejurări de fapt legate de infracțiune sau de făptuitor și acele persoane cărora le sînt cunoscute astfel de date prin intermediul aceluiași analizator dar nu dintr-o percepție directă, nemijlocită ci dintr-o sursă indirectă, mijlocită (*ex auditu alieno*).

Intr-adevăr, potrivit actualei legislații procesual-penale³ care precizează noțiunea legală de martor (art. 78) precum și literaturii anterioare intrării în vigoare a Codului de procedură penală⁴, condiția esențială și singura cerută pentru ca o persoană să dobîndească calitatea de martor în procesul penal o constituie deținerea unor cunoștințe despre vreo faptă sau despre vreo împrejurare de fapt de natură a servi la aflarea adevărului. De vreme ce dobîndirea calității de martor nu este condiționată de percepția nemijlocită, directă, prin propriile organe de simț a unor fapte sau împrejurări, rezultă că pot dobîndi această calitate, cu alte cuvinte pot fi martori și persoanele care în orice mod, deci și indirect, mijlocit, mediat cunosc astfel de fapte sau de împrejurări. Cum însă în cazul martorilor oculari percepția are, de regulă, în mod necesar un caracter imediat, direct și cum martorul ce deține informații despre faptă sau făptuitor dintr-o sursă indirectă dobîndește aceste cunoștințe aproape în exclusivitate prin mijlocirea analizatorului auditiv din relatările altor persoane⁵, este firească, ne

³ Vintilă Dongoroz ș.a., *Noul Cod de procedură penală și Codul de procedură penală anterior, Presentare comparativă*, Editura politică, București, 1969, p. 66.

⁴ Grigore Teodoru, *Curs de drept procesual penal, Partea generală*, Litografia Învățămîntului, Subunitatea Iași, 1959, p. 428; Grigore Teodoru, *Drept procesual penal român, Partea generală*, Iași, 1968, p. 287.

⁵ I. Tanoviceanu, Vintilă Dongoroz, *Tratat de drept și procedură penală*, vol. V, Tip. „Curierul Judiciar“, București, 1927, p. 48.

ingăduim să credem, includerea martorilor mediați* în categoria martorilor auditivi.

Între martorul auditiv care a perceput direct, nemijlocit astfel de fapte și cel care a perceput prin intermediul aceluiași organ de simț dar mijlocit, mediat asemenea împrejurări, există, firește, elemente de diferențiere, unele vizînd sfera împrejurărilor asupra cărora poartă depozițiile acestora, mai exact întinderea mărturiei, altele vizînd fidelitatea sau măsura încrederii ce li se poate acorda. Astfel, dacă depozițiile martorilor auditivi ce au perceput nemijlocit faptele au o sferă mai restrînsă deoarece obiectul acestora îl constituie exclusiv percepțiile auditive (sunete, zgomote) în schimb acestea cîștigă în fidelitate deoarece sînt rezultatul unei percepții imediate, directe.

În cazul martorului auditiv mediat raportul — întinderea mărturiei — fidelitatea ei — de multe ori se poate prezenta inversat. Într-adevăr, depozițiile acestuia pot cîștiga în întindere în sensul că arătările sale se pot referi nu numai la aspectele percepute inițial prin mijlocirea auzului ci pot privi și alte împrejurări percepute prin intermediul și a altor analizatori și în primul rînd al celui vizual de către martorul ocular. Este, de regulă, cazul martorului auditiv ale cărui cunoștințe referitoare la infracțiune sau la făptuitor i-au fost transmise, relatate de către chiar martorul care le-a perceput nemijlocit, situație în care declarațiile sale pot cuprinde aproximativ aceleași elemente transmise acestuia de către martorul ocular.

Dar ceea ce aceste din urmă depoziții pot cîștiga în întindere, pierd în exactitate, în precizie, fidelitatea mărturiei mediate aflîndu-se într-un raport invers proporțional cu numărul elementelor, verigilor ce se interpun, ce separă percepția inițială de martorul prin mijlocirea căruia faptele au ajuns la cunoștința organelor judiciare⁶. Aceasta deoarece cauzelor virtuale inițiale de alterare, de denaturare a percepției, memorării și reproducerii li se pot alătura factori care în aceeași măsură, acționînd de data aceasta în persoana martorului mediat, pot denatura mărturia. Aceasta explică instituirea unor reguli particulare de verificare și apreciere a mărturiei indirecte, de ce valoarea acesteia este subordonată cunoașterii sursei din care provine, în sfîrșit, explică de ce mărturia „din auzite“ a cărei sursă este nedeterminată și nedeterminabilă⁷ este fie repudiată⁸, fie primită cu o prudentă rezervă⁹.

În lumina dezvoltărilor ce precedă și încercînd într-o formulare mai cuprinzătoare să conturăm noțiunea psihologică și juridică de martor auditiv vom spune că aceasta desemnează acea categorie de persoane care prezente la săvîrșirea unei infracțiuni au perceput *direct, nemijlocit* prin intermediul analizatorului auditiv fapte și împrejurări de fapt legate de infracțiune sau de făptuitor (martor auditiv imediat¹⁰) precum și acele persoane care *fără a fi participat* la desfășurarea faptelor, dețin date, informații despre infracțiune sau despre făptuitor nu dintr-o percepție directă, ci dintr-o sursă *mijlocită, mediată* (martor auditiv mediat).

* Excepțional, și mărturia vizuală poate avea un caracter mediat. E cazul martorului care prin mijlocirea analizatorului vizual ia cunoștință de conținutul unor înscrisuri, documente în împrejurări exterioare comiterii infracțiunii, în care se materializează activitatea infracțională (un înscris calomnios, un document ce poartă semne evidente ale falsului).

⁶ François Gorphe, *L'Appréciation des preuves en justice, Essai d'une méthode technique*, Paris, 1947, p. 355.

⁷ Aurelian Ionașcu, *Problele în procesul civil*, Editura științifică, București, 1969, p. 172.

⁸ Vincenzo Manzini, *Trattato di diritto processuale penale italiano*, volume terzo, Torino, 1970, p. 293—294; I. Tanoviceanu, Vintilă Dongoroz, *op. cit.*, vol. IV, p. 661.

⁹ E. Garraud, *Traité théorique et pratique d'instruction criminelle et de procédure pénale*, tome deuxième, Paris, 1909, p. 10—11; Traian Pop, *Drept procesual penal*, Partea generală, vol. III, Tipografia Națională, Cluj, 1947, p. 263.

¹⁰ Edmond Locard, *L'Enquete criminelle et les méthodes scientifiques*, Paris, 1920, p. 30.

RĂSPUNDEREA CIVILĂ A PERSONALULUI DIDACTIC

DE

P. ANDREI

Răspunderea civilă a personalului didactic ridică unele probleme, care prezintă un interes deosebit, datorită actualelor dispoziții legale, dar mai ales în lumina reglementărilor de perspectivă.

1. În primul rând, ne propunem să examinăm condițiile în care poate fi angajată răspunderea personalului didactic, pe temeiul art. 1000, al. 4, din Codul civil, pentru prejudiciul cauzat de elevi în timpul cît se găsesc sub supravegherea acestuia.

Codul civil din 1865 a fost adoptat într-o perioadă în care în România exista și un învățămînt particular, iar în cadrul atelierelor particulare, meșterii calificau ucenici. Deci, condițiile economico-sociale din acea perioadă, justificau dispozițiile cuprinse în art. 1000, al. 4, din Codul civil.

În condițiile societății socialiste, învățămîntul din țara noastră este învățămînt de stat. În consecință, funcția de institutor, la care se referă textul, se îndeplinește în calitate de angajat al unei instituții de stat și implică obligația de a instrui și supraveghea pe elevi. În aceste împrejurări, distincția făcută de literatura juridică¹ între institutorii publici și acei particulari, nu-și poate găsi nici o aplicare la noi.

În prezent, atribuțiile și condițiile de muncă ale personalului didactic sînt minuțios reglementate prin diferite acte normative, activitatea acestuia fiind îndrumată, condusă și controlată de organele stabilite de lege. Astfel, supravegherea elevilor nu este lăsată numai la aprecierea cadrelor didactice, ci se desfășoară și potrivit indicațiilor date de organele competente (directorul, inspectorul etc.). În aceste condiții se mai poate vorbi de o prezumție de culpă esențială în stabilirea răspunderii institutorului?

Recunoscîndu-se personalului didactic calitatea de prepus al instituțiilor de stat, în literatura noastră juridică se afirmă că nu ne aflăm în fața unei duble răspunderi a institutorilor și a comitenților². În susținerea acestei opinii se invocă reglementările distincte și faptul că răspunderea comitenților este determinată de fapta proprie a prepusului, iar nu de faptele acelora pentru care prepușii sînt obligați, la rîndul lor, să răspundă. În consecință, această răspundere personală a cadrelor didactice nu poate fi înlocuită cu cea prevăzută de art. 1000, alin. 3, din codul civil.

Această argumentare nu ni se pare convingătoare. Pornind de la principiul răspunderii personale, în cadrul răspunderii civile delictuale, constatăm că în situația personalului didactic răspunderea este în fond rezultată din fapta proprie, constînd în lipsa de supravegheare, care constituie una din principalele sarcini de serviciu.

Dacă legislația franceză a fost obligată să înlocuiască această răspundere civilă directă a personalului didactic, lăsînd posibilitatea statului să se îndeplineze printr-o acțiune în regres, în cazul în care se constată o culpă a profe-

¹ Henri. Léon. Jean Mazeaudy. *Leçons de droit civil*, deuxième, vol. I. *Obligations, Théorie générale*, Ed. Montehrestien, Paris, 1972. p. 470.

² P. Anca. *Teoria generală a obligațiilor*, Ed. științifică, București, 1968, p. 211.

sorului³, care ar fi rațiunea pentru care legislația socialistă ar păstra această formă de răspundere civilă delictuală?

În statul socialist nu există nici o rațiune pentru care s-ar crea personalului didactic o răspundere materială mai severă decât pentru celelalte categorii de persoane încadrate în muncă care, pentru paguba produsă terților, în exercitarea atribuțiilor lor de serviciu, răspund potrivit regulilor generale ale răspunderii materiale a angajaților, conform dispozițiilor Codului muncii.

În învățământ o discuție s-ar putea face și cu privire la existența unui risc asumat de stat, în unele situații, unde ideea de culpă prezumată a institutorului nu poate fi susținută. Este vorba de sarcina de educare și supraveghere în institutele de reeducare, în școlile speciale pentru copii și tineri cu deficiențe senzoriale, fizice sau intelectuale, în care, potrivit normelor eticii și echității socialiste, funcția de educator nu poate să implice și răspunderea civilă a institutorului pentru fapta elevului.

Aceste considerente ne îndreptățesc să credem că o viitoare reglementare va trebui să înlăture răspunderea civilă a institutorului pentru fapta elevului în timpul cât se află sub supravegherea lui, culpa și răspunderea personalului didactic urmînd a fi stabilite potrivit dispozițiilor art. 102 și următoarele din Codul muncii, privind răspunderea materială a angajaților.

În literatura juridică⁴ s-a exprimit opinia potrivit căreia trebuie exclusă ideea răspunderii pentru fapta studenților, pe motivul că nu există pentru cadrele didactice din învățământul superior obligația supravegherii lor.

Nici această opinie nu poate fi acceptată dacă ținem seama de sarcinile concrete stabilite de Statutul personalului didactic și alte acte normative, pentru toate categoriile de cadre din învățământul superior, privind îndrumarea și conducerea lucrărilor practice, îndrumarea practicii productive, organizarea și conducerea excursiilor documentare, instruirea, supravegherea și respectarea regulilor de protecție a muncii etc.

Dealtfel, după cum au subliniat unii civilişti⁵, pentru angajarea răspunderii cadrelor didactice nu este necesar ca elevul să fie minor, deoarece legea nu stabilește această condiție, ci numai existența obligației de supraveghere.

2. În cadrul răspunderii civile a personalului didactic este necesar să fie examinată și problema răspunderii în legătură cu executarea contractelor de cercetare științifică⁶.

Literatura juridică de specialitate⁷ caracterizează contractul de cercetare științifică ca fiind un contract economic de comandă a unei opere viitoare, cu caracter aleatoriu. Deși este încheiat între două organizații socialiste, opera de cercetare este rezultatul creației intelectuale, individuale sau colective, condiționată de calitățile persoanei sau persoanelor care urmează a efectua cercetarea. Cu tot caracterul aleatoriu al contractului, calitățile personale ale cercetătorului constituie o garanție a obținerii rezultatelor viitoare care formează obiectul contractului.

În cadrul unei asemenea contract există o răspundere a instituției de învățământ superior, în calitate de parte contractantă, și, separat de această răspundere, o răspundere a cercetătorului.

În ceea ce privește răspunderea instituției de învățământ superior, este cunoscut faptul că, în cazul răspunderii contractuale, aceasta își produce efectele în măsura în care creditorul va face dovada imprudenței, neglijenței sau dolului

³ Henri Léon, Jean Mazeaud, *op. cit.*, Tom. II, vol. I, p. 473—474.

⁴ P. Anca, *op. cit.*, p. 209; Henri Léon, *op. cit.*, Tom. II, vol. I, p. 473.

⁵ Fr. Deak, *Curs de drept civil*, Litografia și tipografia învățământului, București, 1960, p. 71.

⁶ Hotărîrea Plenarei C.C. al P.C.R. din 18—19 iunie 1973, prevede extinderea acestor contracte între instituțiile de învățământ superior și organizațiile economice.

⁷ Yolanda Eminescu, *Contractul de cercetare științifică*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1971, p. 159—168.

debitorului în contract⁸. Deci răspunderea contractuală este numai a instituției de învățământ superior, chiar dacă și cercetătorul a semnat contractul de cercetare.

Răspunderea cercetătorului, în cazul nerealizării contractului, este reglementată de H.C.M. nr. 77/1970 (art. 13 și 14) și Indicațiile Ministerului Educației și Învățământului nr. 50712/1970, pct. 7. Aceste texte stabilesc că, în cazul în care cercetarea nu a dat rezultate sau nu a putut fi aplicată, provocându-se astfel pagube economiei naționale, o comisie va stabili urmările pagubei, persoanelor vinovate și modalitățile de recuperare, conform normelor legale. Hotărârea indicată stabilește și penalitățile de întârziere, care de asemenea urmează a fi imputate persoanelor vinovate.

În aceea ce privește răspunderea cercetătorilor, din vina cărora nu a putut fi executat contractul de cercetare științifică, în literatura juridică⁹ s-a precizat că dispozițiile art. 13 și 14 din H.C.M. nr. 77/1970, privind recuperarea daunelor potrivit normelor legale, se referă la răspunderea materială a persoanelor încadrate în muncă în cadrul raportului juridică de muncă, iar nu la răspunderea civilă.

3. Principiul muncii și conducerii colective, aplicate în mod consecvent în desfășurarea procesului de adâncire a democrației socialiste, este consacrat și de Decretul nr. 278/1973, care, în art. 3, reglementează constituirea organelor de conducere ale unităților de învățământ. Această nouă reglementare modifică implicit dispozițiile art. 150 din Statutul personalului didactic, în care participarea la munca de conducere este numai un drept, și numai pentru profesori și conferențieri, punând Statutul de acord cu prevederile generale ale art. 1 din Legea nr. 11/1971, în care participarea la activitatea de conducere a unei unități apare nu numai ca un drept, ci ca o obligație.

Potrivit prevederilor Decretului 278/1973, organele de conducere ale unităților de învățământ asigură buna desfășurare a tuturor formelor de activitate și reprezintă unitatea respectivă în relațiile cu organizațiile socialiste și persoanele fizice.

Organele de conducere colectivă ale unităților de învățământ, ca și ale celorlalte unități socialiste, răspund potrivit principiilor stabilite de Legea nr. 11/1971 și art. 35 din Decretul 31/1954.

Potrivit acestor acte normative răspunderea cadrelor didactice, trebuie analizată după cum aceștia au pricinuit pagube unității sau terțelor persoane în activitatea desfășurată în cadrul colectivelor de conducere, unde sînt încadrați, sau în cadrul altor unități, ca specialiști, conform art. 50, lit. c, și 57, lit. c, din Legea nr. 11/1971.

a) Sub un prim aspect este necesară analiza răspunderii pentru activitatea desfășurată în cadrul organelor de conducere colectivă al unității de învățământ superior, în cazul în care prin această activitate s-a cauzat o pagubă unității.

Deși Legea nr. 11/1971 nu face precizări, din redactarea art. 48, 49 și 74 observăm că răspunderea este stabilită față de organele colective de conducere ierarhic superioare sau față de adunarea generală. Fiind vorba de o răspundere stabilită pe baza unui contract de muncă, în îndeplinirea îndatoririlor de serviciu, personalul didactic care face parte din aceste organe de conducere, va răspunde disciplinar, potrivit Titlului VI din Statut și art. 100 din Codul muncii, și material, conform art. 102 și următorii din Codul muncii.

În cazul răspunderii materiale aceasta se va stabili potrivit prevederilor art. 105 din Codul muncii, răspunderea fiind divizibilă, personală, proporțională cu gradul de vinovăție sau cu retribuția tarifară netă de încadrare și timpul servit.

Aceste forme de răspundere se pot cumula și cu altele, ca cea administrativă sau penală.

⁸ Aurel Munteanu, *Considerații cu privire la contractele de cercetare științifică*, Revista română de drept nr. 7/1970, p. 84.

⁹ Yolanda Eminescu, *op. cit.*, p. 202—203.

b) Sub un alt aspect se impune analiza răspunderii pentru activitatea desfășurată în cadrul organelor de conducere colectivă al unității de învățământ. în cazul în care prin faptele ilicite săvârșite organele de conducere colectivă, în exercitarea atribuțiilor lor, cauzează un prejudiciu terților.

Prevederile art. 35 din Decretul nr. 31/1954 nu mai sînt în concordanță cu actualele prevederi de Legi nr. 11/1974.

Aliniatul al doilea al art. 35 precizează, pe de o parte, că asemenea fapte obligă persoana juridică, iar aliniatul al treilea, că asemenea fapte atrag și răspunderea personală a celui care le-a săvîrșit.

Cele două aliniate ale art. 35 creează membrilor organelor de conducere colectivă, situații deosebite, care trebuie elucidate.

Calitatea de organ al persoanei juridice atrage în primul rînd răspunderea persoanei juridice, urmînd ca aceasta să se îndrepte împotriva celor vinovați, potrivit prevederilor art. 102, 103 și 105 din Codul muncii¹⁰.

Dar potrivit textului citat, terțul pîgubit poate să se îndrepte direct împotriva celor care, prin fapta lor ilicită, i-au pricinuit pagube.

Într-un asemenea caz ne-am afla, nu în situația unei răspunderi personale, ci în cazul unei obligații solidare, solidaritate pasivă, prevăzută de art. 1003, Codul civil.

Dat fiind prevederile art. 49 din Legea nr. 11/1971, care circumscriu răspunderea organelor de conducere colectivă numai față de conducerea colectivă superioară, credem că dispozițiile art. 35, al. 3, din Decretul nr. 31/1954 își găsesc aplicarea numai față de conducerea operativă, a oricărei persoane juridice și în consecință și a unităților de învățământ.

Această soluție se impune cu atît mai mult cu cît Decretul nr. 278/1973 instituie organe de conducere colectivă la unitățile școlare care nu au personalitate juridică.

În concluzie, fiind vorba de o răspundere disciplinară sau materială pentru fapte ilicite, săvîrșite cu vinovăție, în exercitarea atribuțiilor de serviciu, nu împărtășim punctul de vedere, exprimat în literatura juridică, potrivit căruia răspund și membrii organelor de conducere colectivă care lipsesc sau au votat împotriva hotărîrii care a determinat prejudiciul¹¹.

c) Sub un alt aspect se prezintă însă răspunderea personalului didactic pentru activitatea desfășurată în cadrul organelor de conducere colectivă al altor unități, în calitate de specialiști. Acest aspect s-ar părea că excede sfera subiectului ce ne-am propus să-l tratăm.

Dar Programul Partidului Comunist Român, de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, prevede că „întregul proces de pregătire în școlile superioare trebuie astfel organizat încît profesorii și studenții să participe atît la activitatea de învățămînt cît și la cercetare și producție”. Acest imperativ își găsește o aplicare și în prevederile art. 57, lit. c, din Legea nr. 11/1971, care prevede posibilitatea numirii în calitate de specialiști, în consiliul oamenilor muncii al centralelor, a cadrelor didactice care au o îndelungată experiență și înaltă calificare.

Potrivit textului indicat numirea în cadrul acestor organe se poate realiza numai cu acordul unității din care fac parte aceste cadre didactice, fără a se mai preciza dacă mai este necesar sau nu și acordul persoanelor numite. În tăcerea legii, urmează a trage concluzia că acest acord nu este necesar.

Dat fiind însă că nu există nici o prevedere specială din care să rezulte că asemenea sarcini pot fi cuprinse în cadrul activităților normate ale cadrelor didactice, unica soluție posibilă la care se poate ajunge este aceea că o asemenea activitate este o activitate cu caracter obștesc.

¹⁰ În același sens Sanda G h i m p u și Petre M a r i c a, *Considerații asupra răspunderii materiale a angajaților în lumina noului Cod al muncii*, „Studii și cercetări juridice”, nr. 1/1973, p. 49-53 și 55.

¹¹ D. V. Z l ă t e s c u, *Considerații cu privire la răspunderea organelor colective ale organizațiilor economice de stat*, „Arbitrajul de stat” nr. 2/1970, p. 56, 57.

Lipsa unui acord al cadrelor didactice, îndeplinirea sarcinilor în afara atribuțiilor de serviciu specifice cadrelor din învățământ, exclud posibilitatea stabilirii unei răspunderi în cadrul organelor de conducere colectivă pe baza răspunderii materiale sau civile contractuale, în lipsa unei reglementări speciale, aceasta urmînd a fi stabilită potrivit regulilor generale ale răspunderii civile delictuale.

Dar adoptarea unui asemenea punct de vedere duce la o soluție care, aplicată, creează situații inechitabile și poate avea drept efect negativ și reticența specialiștilor, privind participarea la activitatea acestor organe de conducere colectivă.

Persoanele retribuite de centrală, care fac parte din organele de conducere colectivă, vor răspunde individual, în limita pagubei pricinuite, nu și pentru foloasele nerealizate, deși își exercită această activitate în cadrul atribuțiilor de serviciu și cunosc în amănunt problemele legate de specificul muncii în unitate, în timp ce cadrele didactice, care își desfășoară o activitate cu caracter obștesc, vor răspunde în mod solidar atât pentru pagubele propriu-zise cît și pentru foloasele nerealizate.

O asemenea soluție creează dificultăți și în ceea ce privește posibilitatea stabilirii răspunderii concrete a fiecărui membru, în cazul unei acțiuni în regres, cînd pentru același fapt, în cadrul aceluiași organ, pentru aceeași pagubă, ar exista două forme de răspundere, una materială a persoanelor încadrate ale unității și una civilă a persoanelor care nu au această calitate.

Aceste motive ne îndreptătesc să afirmăm că o viitoare reglementare va trebui să facă precizările necesare, aplicarea textelor existente în prezent, conducînd la soluții inechitabile sau la o soluționare care ar veni în contradicție cu principiile generale care au stat la baza Legii privind organizarea și conducerea unităților socialiste de stat.

LE ROLE DIRECTEUR DU PARTI OUVRIER POLONAIS UNIFIÉ DANS L'ACTIVITÉ DU PARLEMENT DE LA RÉPUBLIQUE POPULAIRE DE POLOGNE

DE

WIESLAW SKRZYDLO

Conformément à la Constitution de la République Populaire Polonaise (art. 15), le Parlement de la RPP, appelé Sejm ou Diète, est l'organe suprême du pouvoir d'état qui réalise les droits souverains de la nation. A ce titre, il occupe une place particulière dans le système d'organes d'état parce que le Parlement constitue la clef de voûte dans leur hiérarchie. Le fait qu'il est élu — comme l'unique organe dans l'état — par le corps électoral tout entier, justifie sa position importante dans l'appareil d'état et ses compétences de la représentation suprême. Le Parti Ouvrier Polonais Unifié constitue cependant l'avant-garde de la classe ouvrière et en même temps la force motrice de la nation construisant le socialisme¹.

Il résulte de la définition de l'essence de ces deux institutions que la relation du Parti — en tant que force directrice de la société polonaise construisant le socialisme — au Parlement — en tant que représentant suprême de la même société — doit s'établir dans les cadres des principes sur lesquels on a fondé le système politique de la Pologne Populaire, conformément à la doctrine de Marx et Lénine sur l'état de la dictature du prolétariat.

Au fur et à mesure du progrès de la construction socialiste, le Parti, sans cesser d'être le représentant de la classe ouvrière devient, de manière de plus en plus évidente, l'avant-garde de la nation toute entière. Les transformations socialistes s'accomplissent sous son égide et c'est lui qui dirige le développement social. Le Parti est donc la force motrice du mécanisme socio-politique. En même temps, dans les cadres du mécanisme d'état stimulé par le Parti, le Parlement occupe la première place. Il en résulte un problème crucial pour le système socialiste, le problème d'établir les relations réciproques entre le Parti et le Parlement de manière la ce que l'activité des forces politiques ne porte pas atteinte aux droits du corps représentant à réaliser les droits souverains nationaux.

Le problème que nous touchons appartient sans doute aux questions extrêmement complexes. Car il faut constater d'une part que le parti, dans chaque système politique, joue effectivement le rôle de premier plan comme le facteur qui stimule le mécanisme d'état constitutionnellement défini.

D'autre part, l'existence-même et les fonctions des partis ne sont pas toujours légalement reconnues. C'est dans les états socialistes que nous rencontrons la plus large institutionnalisation des partis dans les constitutions. Cependant, la Constitution de la RPP ne connaît pas l'institution du parti. Tandis que le rôle et la place du Parlement polonais dans le système des organes d'état ainsi que ses fonctions sont constitutionnellement réglés, l'institutions du parti est ignorée de notre constitution.

¹ D'intéressantes considérations au sujet du caractère ouvrier et à la fois généralement national du POPU se trouvent dans l'étude de J. J. Wiatr, *Kształtowanie się i rola systemu partyjnego PRL* [in]: *Struktura i dynamika społeczeństwa polskiego*, Warszawa, 1970, p. 60—61.

On peut seulement déduire indirectement du texte de la Préface à la Constitution où il est dit que la classe ouvrière remplit le rôle directeur dans les cadres de l'union des ouvriers et des paysans, l'union qui forme la base du pouvoir populaire en Pologne, que le législateur constitutionnel a présupposé le principe du rôle directeur du parti ouvrier dans l'Etat. Car, si une classe remplit un rôle à condition d'être organisée et que le parti est la plus parfaite forme de son organisation, il en résulte nécessairement que le rôle directeur de la classe ouvrière implique le rôle directeur du parti de cette classe.

C'est pourquoi, nous nous trouvons devant le problème complexe, comment coordonner le rôle directeur du parti, le rôle qui est chez nous un fait social et politique sociologiquement vérifiable avec le principe constitutionnel du rôle et de la position supérieure du Parlement dans l'appareil d'état de la Pologne Populaire.

Ce problème peut être conçu uniquement en admettant que le souverain utilise diverses formes d'organisation qui lui rendent possible d'exercer le pouvoir d'Etat². Le législateur constitutionnel en Pologne a légalement adopté le principe du système représentatif comme forme de base d'exercer le pouvoir du peuple par l'intermédiaire des représentants élus qui remplissent cette fonction au nom et sur le compte de celui-ci. Mais, pour que le système représentatif puisse fonctionner — depuis le choix des candidats à la représentation, c'est-à-dire les élections, jusqu'aux formes diverses de l'activité de ces organes ayant pour but de réaliser les devoirs constitutionnels — il faut qu'une condition préalable soit remplie: l'existence et l'activité des groupements politiques qui mettent en marche le mécanisme d'état et qui en sont la force motrice.

Dans les conditions normales, le fonctionnement du mécanisme d'état, dans le développement harmonieux de la démocratie socialiste, les conflits entre le parti et le parlement ne devraient donc pas avoir lieu. L'essentiel est que le parti, tout en indiquant les lignes du développement social, établit le programme de l'action, prend des initiatives concrètes, mène l'action de propagande dans les rangs de ses membres (des masses des salariés engagés), sur la justesse de telle ligne d'action. Il fait aussi des démarches pour gagner l'appui des alliés politiques réunis dans les partis-frères. Enfin, il présente des propositions prêtes des solutions sous forme des projets des actes normatifs qui, à cause de leur importance et pour entrer en vigueur, demandent la décision des organes d'état, à différents échelons, y compris le Parlement. Le mécanisme de la démocratie socialiste bien fonctionnant laisse donc un vaste champ d'action pour la force politique directrice et il offre en même temps les garanties aux organes d'état, avec le Parlement en tête, leur permettant de prendre les décisions³.

Le schéma, de l'activité du parti, présenté ici en grosses lignes c'est pourquoi non exempt de simplification, fonctionne dans les conditions où les principes de la démocratie socialiste, dits principes d'action de Lénine, sont observés. Les décisions du parti ont alors le caractère des décisions politiques et elles n'obligent que les membres du parti. Cependant elles deviennent obligatoires pour tous les citoyens seulement lorsqu'elles ont été vêtues légalement par la décision de l'organe d'Etat respectif. Le mécanisme de procéder conçu de cette manière est donc non seulement théoriquement construible mais aussi entièrement réalisable en pratique.

Toutefois, notre histoire et même les années où la Constitution actuelle de la RPP était en vigueur, connaissent des périodes où le schéma du mécanisme

² Le mécanisme d'exercer le pouvoir par le souverain est caractérisé par S. Z a w a d z k i, dans l'étude: W. S k r z y d l o, S. Z a w a d z k i, *System partyjny a organy przedstawicielskie*, Problemy Rad Narodowych, Warszawa 1973, N° 27.

³ Le fait que le rôle du Sejm ne consiste pas uniquement à transformer les décisions politiques en normes juridiques et souligné par: J. K o l c z y n s k i S. B e d n a r s k i, *Demokracja—rady narodowe, sejm* Warszawa, 1965. p. 140-141. Le Sejm est notamment le co-producteur des décisions politiques.

de procéder en question se heurtait à des difficultés, où les relations réciproques entre l'appareil du parti et l'appareil de l'Etat, y compris entre l'appareil du parti et le parlement, se trouvaient embrouillées et déformées. Dans ces années, les initiatives et les directives du parti étaient adressées aux organes se trouvant en dehors du Parlement et elles prenaient le caractère des décisions paralégislatives.

Cette pratique a été pourtant univoquement appréciée et condamnée par le Parti-même qui, faisant un revirement politique capital, a remis en vie les principes du système politique formulés dans la Constitution⁴.

Le problème se lie donc étroitement avec le phénomène que l'on peut définir comme style de diriger les travaux du Parlement et de tous les organes d'état par le Parti. On peut constater à juste titre que, lorsqu'il s'agit de diriger le parti et l'état, plusieurs échelons devraient être cités et que le plus haut échelon, réalisé par les instances supérieures du Parti Ouvrier Polonais Unifié aussi bien que par les chaînons directeurs de l'appareil d'état, c'est l'échelon le plus important et sans doute — stratégique. Car c'est ici que l'on établit la stratégie de l'action, on y apprécie les phénomènes et les tendances en cours et on y prend les décisions principales. Le développement social, économique et politique du pays dépend des facteurs que l'on pourrait, en raccourci, nommer comme suit : le parti en tant que la force socio-politique ; les formes largement conçues d'organisation de l'autogestion socialiste embrassent les organes représentatifs avec le Parlement en tête, aussi bien que les organisations sociales et professionnelles ; et l'appareil exécutif d'administration et d'économie.

Une juste direction politique consiste à assurer des relations correctes entre l'élément d'autogestion sociale et l'élément d'administration professionnelle. C'est le premier élément, à savoir la force politique de base, autrement dit le parti marxiste-léniniste qui décide de la qualité de ces relations en pratique. De son attitude et de son activité il peut dépendre, et il dépend en effet, si les facteurs d'autogestion sociale et d'administration professionnelle fonctionnent harmonieusement ou si, au contraire, il y a entre eux des perturbations du rythme convenable de l'action et du mécanisme correct de la démocratie socialiste. Dans les relations entre les deux facteurs mentionnés, il dépend beaucoup du degré du développement de l'autogestion sociale et de l'approfondissement de la démocratie socialiste qui se mesure d'après le rôle qu'y jouent les organes représentatifs, et surtout le Parlement.

Le renforcement de ce facteur, ou bien son affaiblissement risque sérieusement d'augmenter la bureaucratie et de créer une fissure entre l'appareil d'état et la société. Le Parti doit en même temps attribuer beaucoup d'importance au renforcement d'administration, de l'appareil exécutif, autrement le fonctionnement de l'état risque de diminuer son efficacité.

Les régularités définies de cette manière déterminent l'attitude et la ligne d'action du Parti envers le Parlement d'une part, et envers le Gouvernement avec les chaînons de l'appareil d'Etat qui lui sont soumis — de l'autre⁵. Une définition correcte de cette relation est indispensable car le parti n'a jamais encore dans l'histoire porté des conséquences négatives ni la nécessité de réparer les défauts à cause d'avoir confié au Parlement des devoirs et des compétences trop grandes. Le bon fonctionnement du Parlement, l'exécution conséquente de

⁴ Cela a trouvé une expression particulièrement forte dans les décisions du VIIe Plénum du Comité Central du POPU (décembre 1970) et du VIIIe Plénum (février 1971).

⁵ De toutes les formes d'activité sociale, c'est le contrôle de l'appareil d'état qui devrait jouer le plus grand rôle. Cf. A. Burda, *Lenin o sposobach doskonalenia aparatu panstwa socjalistycznego*, Warszawa, 1971, p. 67.

⁶ Cf. E. Gierek, *O konsekwentna realizacje uchwały VI Zjazdu o dalszy wzrost gospodarności*. L'Exposé de E. Gierek à la Ire Conférence Plénière de Pays du POPU, Warszawa 1973, p. 38.

ses devoirs n'a jamais causé d'ennuis ni à l'Etat, ni d'autant moins au parti. Au contraire, quand on abandonnait les normes léninistes de la vie politique à l'époque des erreurs et des déviations, quand on abandonnait les principes constitutionnellement définis du système politique, on voyait se manifester des phénomènes négatifs qu'il fallait condamner et rejeter. Et cela avait lieu toujours au moment où la politique du parti envers l'état et son appareil était réalisée avec l'omission du Parlement et quand le rang constitutionnel de celui-ci était en baisse.

Selon la doctrine marxiste-léniniste sur l'état de la dictature du prolétariat, le parti, par son appareil et par les chaînons d'autogestion sociale, dirige et contrôle les organes d'Etat et l'activité de l'Etat⁷. Cependant les organes administratifs doivent remplir dans l'état le rôle exécutif. Les conditions d'un fonctionnement correct du mécanisme de la démocratie socialiste, d'après les expériences polonaises et générales de la construction du socialisme, consistent donc à conjoindre l'activité et à bien diviser les devoirs entre l'appareil du parti, les corps représentatifs et l'appareil exécutif.

Ce sont les données concrètes qui prouvent l'importance de l'attitude du parti envers le Parlement pour l'activité de l'organe de représentation suprême. Elles reflètent en même temps l'atmosphère de la vie politique dans l'état et le degré du développement ou du recul du procès du renforcement de la démocratie socialiste. Car si au cours de la IIIe législature du Sejm, de 1961 à 1965, il y avait 9 sessions du Parlement avec 32 séances qui duraient au total 44 jours, pendant la IVe législature (1965—1969), aussi dans les cadres de 9 sessions, il n'y avait que 23 séances qui duraient 40 jours. Cependant au cours de la Ve législature qui durait à peine deux ans et demie (VI.1969—II.1972) il y avait 18 séances pendant 22 jours, dont 8 séances (11 jours au total) qui avaient lieu seulement en 1971. Les données analogues se lient avec l'activité de l'organe directeur de notre Sejm, c'est-à-dire de son Présidium. Au cours de la IIIe législature, le Présidium a tenu 40 séances, pendant la IVe législature il n'y en avait que 29, cependant la Ve législature, abrégée, en avait 52, dont 36 en 1971 et 7 en 1970. Il en est de même avec l'activité des députés qui baisse dans la IVe législature pour monter dans les années de la Ve législature, ce qui se reflète dans le nombre de désidérata votés par les commissions. Il vaut la peine de souligner que dans la période de la croissance du rôle du Sejm, le sens de responsabilité du Gouvernement devant le Parlement augmenta considérablement. Ceci trouve son expression dans le nombre d'exposés du Premier Ministre au Parlement: tandis que, pendant la Ve législature, il prenait la parole 11 fois, seulement en 1971 il l'a fait 7 fois. On pourrait multiplier les exemples concernant les exposés des ministres, etc. Il ne s'agit point ici de fournir les données statistiques, mais nous tenons à constater l'évidente dépendance entre l'atmosphère de la vie politique et l'activité du Parlement, entre l'attitude du Parti envers la représentation nationale et les résultats de l'activité de celle-ci.

Le parti marxiste-léniniste, de par l'essence de sa mission, doit donc pourvoir à ce que le Parlement ait son haut rang. Cela ne signifie point que l'influence du parti doive s'exercer uniquement au sein du Parlement. Ce qui spécifie le parti marxiste-léniniste sur le fond des autres groupements politiques traditionnels (des partis dits parlementaires), c'est le fait que le parti de la classe ouvrière ne limite pas son activité aux cadres du parlement. Le Parle-

⁷ A. Lopatka attire justement l'attention sur le fait que „Plus il y a de corps ayant la garantie de participer aux décisions, plus grand est le contrôle intérieur [...] Si un corps établit les directives ayant en vue des décisions, et qu'un autre corps leur donne la forme d'un projet, et qu'un troisième corps prend la décision définitive tout en gardant la possibilité de modifier le projet [...] le procès de contrôle s'accomplit presque automatiquement. Cela a lieu même dans le cas où les membres des corps consécutifs sont tenus d'observer les directives du premier corps“. A. L o p a t k a, *Demokracja i kierownicza rola PZPR*. „Nowe Drogi“ 1969, N° 4, p. 93—94.

ment constitue pour lui l'un des lieux où il déploie son activité. L'activité du parti n'est pas uniquement orientée sur la campagne électorale, sur la lutte électorale et parlementaire pour obtenir l'influence sur le gouvernement pour occuper les sièges ministériels ou pour maintenir le gouvernement. Le parti révolutionnaire mène un travail politique et il embrasse de sa large activité le Parlement et en même temps il dépasse de loin les cadres de celui-ci. L'activité du parti embrasse tous les domaines de la vie, elle réalise les devoirs multiples qui lui incombent de la vaste définition des fonctions du parti marxiste-léniniste. C'est pourquoi, le parti révolutionnaire adopte aussi des formes d'organisation autres que parlementaires, et p. ex. il définit dans d'autres catégories le rôle de ses membres — députés. Pour le Parti Ouvrier Polonais Unifié, comme pour les autres partis du nouveau type, le groupe parlementaire de ses membres, ou le club des députés, constitue une forme d'organisation qui „réalise la politique du Parti Ouvrier Polonais Unifié et assure une juste participation des membres du Club dans les travaux du Sejm et de ses organes“⁸. C'est pourquoi, conformément avec son règlement confirmé par le Bureau Politique du Comité Central, le Club des députés se dirige, dans son activité, selon les décisions du Comité Central et de son Bureau Politique.

Le Club des Députés c'est une forme d'auto-organisation des députés au sein du Parlement, créée à la base de l'adhérence de ses membres au parti. Cela signifie que les membres du parti élus députés entrent automatiquement au Club qui organise leur activité. Il existe donc pour les députés un devoir d'organisation de parti d'appartenir au club parlementaire respectif. Il faut souligner que la situation légale des clubs est différenciée selon les pays et les périodes de leur histoire. Le règlement de notre Parlement voté en 1952 pendant la I^e législature ne connaissait pas cette institution. A cette époque, il n'y avait pas de clubs parlementaires même comme institutions extraréglementaires. La restitution des clubs a eu lieu seulement pendant la IIe législature, et le règlement du 1 mars 1957 les a reconnus légalement. L'institutionnalisation légale des clubs traduit aussi l'institutionnalisation des partis politiques. Elle facilite l'exercice de leurs fonctions importantes du point de vue social et pratique. La reconnaissance, par le règlement parlementaire, des clubs des députés implique la reconnaissance du parti en tant que le facteur de base de l'organisation et du fonctionnement du Parlement.

Les Clubs des Députés ne sont pas organe du Parlement ne serait-ce que pour cette raison que le Parlement n'a pas d'influence ni sur leur constitution, ni sur leurs formes, ni sur leur fonctionnement.

L'activité et les devoirs des clubs ne sont pas établis par le Parlement mais par les partis respectifs dont les représentants siégeant dans l'organe représentatif forment le club. Certaines cadres de leur fonctionnement sont établis par les convenances de partis et de parlement.

L'institution du club des députés constitue une forme d'organisation des représentants du peuple appartenant au même parti et elle se lie strictement avec le caractère du parlement qui exprime les opinions politiques des masses de salariés, l'opinion publique du pays. Par son club, le parti agit sur le travail du parlement, c'est pourquoi ses membres sont obligés, par la discipline de parti, à appartenir au club. Ce fait change considérablement la position et le caractère du député parce qu'il représente ainsi non seulement les électeurs de sa circonscription, mais aussi le parti qui a posé sa candidature.

Les principes d'organisation des clubs parlementaires, la situation des députés, leurs droits et devoirs, sont définis par les règlements. Le règlement du Club des Députés du Parti Ouvrier Polonais Unifié constate que les membres du club sont obligés de participer aux travaux du club et d'accomplir les tâches parlementaires que l'organe du club leur confie. Le club peut prendre des décisions obligatoires pour les membres. Dans ce cas, les membres du club sont

⁸ Article 2 p. 1 du Règlement du Club des Députés du POPU du 5 mars 1957 avec les modifications du 13 février 1958. Warszawa, 1965.

soumis à la discipline de club. Pour ce qui n'est pas renfermé dans les directives, les députés doivent se référer à leur libre arbitre.

Le club devient ainsi l'organe qui réalise la politique du parti et qui assure l'unité d'action des membres du parti siégeant au parlement et dans ses organes⁹. C'est indispensable et compréhensible parce que le devoir du club est d'agir de manière à ce que les programmes et les directives du parti deviennent la politique de l'état par suite d'une convenable activité de législation et de contrôle, exercée par les organes représentatifs.

Le Club des Députés du Parti Ouvrier Polonais Unifié et ses membres particuliers ont le devoir de solliciter l'appui et la collaboration des députés appartenant aux partis alliés et des députés indépendants dans la réalisation de la politique du parti de la classe ouvrière et du programme du gouvernement qui en résulte. Edward Gierek a souligné à la première séance du Club des Députés du POPU, le 28.III.1972 que les membres du club sont tenus — se fondant sur l'opinion sociale de leurs électeurs, sur leur propre discernement et sur les discussions publiques — de perfectionner et, s'il est nécessaire, de corriger le programme gouvernemental, pour que les décisions prises soient les meilleurs possible. Il appartient également à leurs devoirs de s'opposer à tout ce qui, dans les opinions présentées par les milieux différents au Parlement, serait injuste¹⁰.

Selon le point de vue de la direction du POPU, le Club doit être le lieu où l'on considère les questions prévues pour les délibérations du Parlement, surtout les questions où l'on voit se dessiner une divergence d'opinions éventuelle entre les députés et les représentants du gouvernement. C'est ici qu'il faut élaborer l'attitude qui exprime l'opinion du parti dont les députés aussi bien que les ministres sont les mandataires. Le Club des Députés du POPU rassemble le plus grand pourcentage de députés car dans chaque législature il dépassait 50%.

Ceci illustre la grande importance de l'unanimité des attitudes d'un si grand groupe de représentants ainsi que le rôle qu'ils peuvent jouer dans l'appréciation des postulats soumis au Parlement. Pourtant, le Club n'agit guère dans le sens d'écraser la minorité. Au contraire, on entreprend les démarches pour coopérer étroitement avec les clubs des autres groupements qui agissent au sein du Parlement, à savoir avec le Club des Députés du Parti Paysan et le Club du Parti Démocrate¹¹.

Au Parlement de la République Populaire Polonaise, comme dans tous les parlements des états socialistes, à côté des représentants des partis, il y a aussi des représentants de sans-parti de notre pays. Le pourcentage de députés indépendants dépasse toujours 10% (sauf pour la première législature où il arrivait à peine à 8,7%). Le Parti coopère aussi avec ce groupe de députés.

Il faut souligner que les députés sans-parti se trouvent dans les situations diverses au point de vue de leurs formes d'organisation au sein du Parlement. Les députés catholiques, avec l'accord du Présidium du Parlement, ont créé 3 cercles de députés. Ce groupe de députés n'est donc pas organisé en clubs qui groupent uniquement les membres des partis et qui sont créés automatiquement sans autorisation de quelques organes, mais en cercles constitués uniquement avec l'accord de l'organe directeur du Parlement : de son Présidium. Avec ces cercles, le Parti maintient le contact dont la forme la plus stable est la participation de leurs représentants aux travaux de la Convention des Doyens (Conventus Seniorum) où ils prennent part, il est vrai, non par la force de la loi

⁹ Il n'est pas une instance du parti, c'est pourquoi il est soumis directement au Comité Central du Parti.

¹⁰ Cette allocution a été publiée dans les éditions du Bureau des Affaires Parlementaires du Comité Central : *Zadania Klubu Poselskiego PZPR*. Warszawa, 1972, p. 4.

¹¹ L'importance de la coopération entre les partis au sein du Parlement est soulignée par Z. Wróblewski, *Uwagi o roli i zadaniach posła członka partii*. „Nowe Drogi” 1971, N° 11, p. 49.

mais par la cooptation. Et c'est au sein de la Convention que l'on établit les formes de coopération entre les groupements des députés.

Les trois cercles de députés en question n'embrassent pas tous les députés indépendants mais ils constituent une forme d'organisation des militants catholiques. Plus de 30 députés restent en dehors de toutes les formes d'organisation mentionnées. Ce nombreux groupe a trouvé aussi une forme d'organisation et il en profite. Le règlement du Club des Députés du POPU admet que ceux d'entre députés sans-parti qui veulent directement coopérer avec lui, peuvent agir dans les cadres du Cercle des Indépendants auprès du Club des Députés du POPU. L'existence de ce cercle est entièrement justifiée entre autres par le fait que les députés en question ont été élus en partant de la même plate-forme électorale basée sur le Front de l'Unité Nationale. Les députés qui y accèdent prennent part à toutes les réunions du Club, sauf les cas où, par la décision de la séance plénière ou du Présidium du Club, la participation est réservée aux membres. Il va de soi que les membres du cercle n'ont pas le droit de vote aux réunions plénières du Club.

Ainsi, les moyens d'influencer les députés par le POPU sont-ils multiples et ils ne se limitent pas aux membres du Parti. Le Parti a élaboré les formes qui lui permettent d'exercer une influence directive sur l'ensemble des députés.

Les clubs des députés n'existaient pas seulement pendant la première législature quand les députés n'étaient pas organisés selon leur appartenance au parti mais selon le critère de la région. C'est pourquoi tous les députés étaient groupés dans les Ensembles des Députés de Voïévodies, selon leurs circonscriptions.

Cette forme ne s'est pas avérée efficace pour l'organisation des députés au sein du Parlement¹². Elle avait des conséquences négatives aussi pour le fonctionnement de notre Parlement. Dans l'organe représentatif de caractère national, on doit délibérer surtout sur les problèmes généraux et c'est à cette échelle nationale que ceux-ci doivent être considérés. Les Ensembles des Députés de Voïévodies mettaient en effet au premier plan les problèmes et les devoirs régionaux et les députés y organisés se sentaient représenter uniquement leurs électeurs, ce qui pesait sur leur activité. Les députés perdaient de vue l'intérêt national, et ils considéraient les questions du point de vue de leur voïévodie. C'est pourquoi, au cours de la IIe législature, on a restitué l'institution des clubs des députés, bien qu'on ait maintenu les Ensembles des Députés de Voïévodies pour diriger le travail des députés dans les régions particulières.

La pratique a prouvé leur utilité pour le POPU dans le sens de lui faciliter de remplir son rôle directeur. Le rôle directeur du Parti se manifeste sous différentes formes d'action de l'état et aux niveaux divers. Ce sont les Ensembles des Députés de Voïévodie qui ont contribué à réaliser ce principe. Bien qu'il ne s'y agisse pas d'influencer directement le Parlement, ce fait a une importance indirecte. C'est pourquoi on peut observer à cet égard une évolution intéressante, notamment, se sont les I-ers Secrétaires des Comités de Voïévodie du POPU qui président, à l'heure actuelle, les ensembles des députés dans toutes les voïévodies.

Les fonctions directrices du POPU envers le Parlement sont facilités non seulement par la forme d'organisation des députés au sein de l'organe représentatif, non seulement par l'existence des Ensembles des Députés de Voïévo-

¹² Cette forme d'organisation des députés au Parlement a été critiquée par A. Burda qui constate : „La création des Ensembles de Voïévodie manifestait la tendance à limiter le rôle et l'indépendance des groupements politiques, réduits au rôle de la «transmission» du parti à des milieux sociaux ainsi qu'à sousestimer l'importance du Sejm en tant que porte-parole de l'opinion publique et, en même temps, en tant que facteur poussant de former l'opinion publique. A. Burda, *Rozwój ustroju politycznego Polski Ludowej*. Warszawa 1967, p. 82.

Composition politique du Parlement de la République				
Législatures	Parti Ouvrier Polonais Unifié		Parti Paysan	
I	273	64,2%	90	21,2%
II	239	52,0%	118	25,8%
III	256	55,7%	117	25,4%
IV	255	55,5%	117	25,4%
V	255	55,5%	117	25,4%
VI	255	55,5%	117	25,4%

dies, mais aussi par la composition politique du Parlement et de ses organes intérieurs auxiliaires (table 1).

Il était question plus haut de la composition du Présidium du Parlement et de la Convention des Doyens (Conventus Seniorum). Il faut mentionner que dans les autres organes intérieurs les députés appartenant au POPU possèdent aussi la majorité. Ceci concerne les commissions parlementaires aussi bien que les secrétaires du Sejm.

On peut l'illustrer avec les données concernant la Ve législature. L'exemple est assez représentatif parce qu'il reflète une pratique établie depuis des années et qui résulte des accords entre les partis. Ceci concerne, bien entendu, les commissions entières mais à cause du rôle qu'y jouent les présidents, je me limiterai à ces exemples. Dans la période en question, sur 21 commissions parlementaires, 12 postes de présidents étaient occupés par les députés-membres du POPU, 5 présidents venaient du Parti Paysan et 4 du Parti Démocrate. Cependant, la division des postes de vice-présidents des commissions se présentait comme suit : Parti Ouvrier — 28, Parti Paysan — 15, Parti Démocrate — 13, indépendants — 9. Ainsi, dans chaque commission les députés du Parti Ouvrier occupaient-ils sinon le poste présidentiel, du moins celui de l'un des vice-présidentiels tout en entrant au corps du Présidium. Et comme les présidia exercent une influence directrice sur l'activité des commissions, une telle participation aux postes de premier plan assurait au Parti une ingérence décisive dans les formes et le contenu des travaux de ces organes. C'est un moment essentiel, lorsqu'on prend en considération le rôle que les commissions parlementaires jouent dans le fonctionnement du Parlement. Car on peut avancer la thèse que ce sont les commissions qui décident dans une grande mesure de l'efficacité du Parlement, du degré où il exerce les fonctions que la constitution lui impose.

La répartition politique des secrétaires du Parlement se présente analogiquement, bien que leur activité n'ait pas autant d'importance pour l'efficacité du Parlement que ne l'ont les commissions. Néanmoins, le facteur de répartition politique se manifeste aussi dans ce cas d'une manière suffisante pour assurer au Parti une influence décisive. Les Secrétaires — conformément au règlement — sont élus, au nombre de 10, par la Diète. Selon une pratique établie depuis les années, il y en a 4 du Parti Ouvrier, 3 du Parti Paysan, 2 du Parti Démocrate et un sans-parti.

La revue de la structure personnelle et de l'appartenance politique des membres organes auxiliaires du Parlement prouve que leur composition garantit le rôle directeur du Parti Ouvrier. Grâce à cela, le Parti, dans le système politique conçu par la Constitution de la Pologne Populaire, exerce son influence aussi bien sur le contenu que sur les formes de l'activité de l'organe représentatif suprême.

Les facteurs soulignés qui font réaliser au Parti son rôle directeur par rapport au Sejm ont une grande importance parce qu'ils permettent, dans les conditions de la réalisation des principes politiques du système et des normes

Table 1

Populaire de Pologne selon les législatures

Parti Démocrate		Indépendants (sans-parti)		Total	
25	5,9%	37	8,7%	425	100%
39	8,5%	63	13,7%	459	100%
39	8,5%	48	10,4%	460	100%
39	8,5%	49	10,6%	460	100%
39	8,5%	49	10,6%	460	100%
39	8,5%	49	10,6%	460	100%

léninistes de la vie, d'approfondir les formes démocratiques de la réalisation des devoirs du corps législatif. En effet, le Parti peut avoir une influence décisive sur l'approfondissement et sur l'animation des délibérations parlementaires. Cela résulte non seulement des données statistiques concernant l'appartenance des députés au parti mais aussi à cause de la composition politique des organes auxiliaires du Sejm. C'est une situation extrêmement importante et avantageuse pour le Parti parce qu'elle lui permet d'une part d'influencer le Parlement dans l'exercice de ses fonctions fondamentales, avant tout sa fonction législative et dans celle de contrôle de l'activité de l'appareil d'état. D'autre part, on peut contrôler, à travers le Parlement, comment l'appareil tout entier suit les principes du Parti, auxquels l'activité des organes d'état a inféré le caractère des normes juridiques.

Il est nécessaire de répondre à la question, quels devraient être les éléments de la pratique justement conçue du rôle du POPU envers le Sejm. Il semble que, d'après les considérations présentées, la réponse devrait attirer l'attention sur les points suivants :

a) L'influence du POPU sur le Sejm, dans les cadres de l'exercice du rôle directeur par le parti, devrait se manifester par le fait que le parti agisse sur le contenu des activités entreprises par le parlement. L'influence dans ce domaine s'accomplit de multiples manières, c'est pourquoi il ne faut pas simplifier le problème en disant que le parti agit mécaniquement en tant que majoritaire. Ce fait, il est vrai, n'est pas privé d'importance. Mais réduire la question à ce fait, conduirait nécessairement à sanctionner l'écrasement de la minorité parlementaire par la majorité, comme si le Parti arrivait à obtenir ce qui est désirable du point de vue social et politique à travers la lutte et l'élimination des adversaires de ses conceptions. Dans ce cas, on verrait la formation d'une évidente majorité parlementaire et d'une minorité qui lui serait opposée. Si le phénomène de ce genre est assez fréquent dans le monde contemporain, il se lie uniquement avec le parlementarisme capitaliste, bien qu'il puisse arriver aussi dans la première phase de la construction socialiste. Sans nier donc l'importance de l'élément quantitatif, il faut souligner l'élément décisif, c'est-à-dire l'influence du Parti par le contenu de ses propositions, projets, etc.

b) Le caractère des décisions et des projets, le degré de leur précision ou généralisation, constituent l'aspect extrêmement important de la direction politique. Ce facteur a une importance essentielle pour l'activité du Parlement parce qu'il la stimule.

On ne peut pas préjuger de l'opportunité du modèle de la direction politique générale dans tous les cas. C'est le format des questions délibérées qui en décide. Il faut toutefois constater que l'éparpillement des propositions dans les détails ne fait pas animer la discussion politique et l'activité du parlement et de ses organes en quête des solutions optimales. Et au contraire, la renonciation aux questions de détail superflues et exagérés, la présentation des pro-

jets d'alternative, favorisent les discussions et les recherches fructueuses, dégage l'énergie des députés et active le corps législatif.

c) Le troisième fait à remarquer c'est le problème du rang de l'instance du parti établissant la ligne de procéder et d'agir sur le Parlement. Il semble que les directives concernant l'activité du Sejm doivent sortir des plus hautes instances du Parti à cause du rôle que notre Parlement joue dans le système et à cause de son caractère juridique et politique¹³. Aussi, peut-on observer une telle tendance au cours de la dernière période et cette attitude trouve son expression dans les documents du VIe Congrès du Parti Ouvrier Polonais Unifié. A l'époque de la discussion avant et après le Congrès, on a pu remarquer que le Parti, tout en établissant la politique du développement de l'état, laisse au Sejm une marge suffisamment large de liberté et de recherches et qu'il propose plusieurs solutions sous forme d'alternative.

¹³ L'importance de l'échelon de l'instance de parti exerçant le rôle directeur envers le Parlement a été souligné par A. G w i z d z : *Parlamentaryzm i systemy partyjne* [in :] *Ksiega pamiatkowa ku czci Konstantego Grzybowskiiego*, Kraków 1971, p. 99.

LUCRĂRILE DE LA IAȘI ALE CELEI DE-A PATRA ÎNȚILNIRI
JURIDICE ROMÂNNO-FRANCEZE

Facultatea de drept din Iași a găzduit, în zilele de 16 și 17 octombrie 1974, o parte din lucrările celei de-a patra întâlniri juridice româno-franceze, având ca obiect de dezbateră o temă actuală din dreptul administrativ și știința administrației: „Coordonarea și consultarea în administrație”.

Din delegația franceză au fost prezenți la Iași: prof. Roland Drago, secretar general al Societății franceze de legislație comparată, Marc Ançel, membru al Institutului Franței, președinte onorar de secție la Curtea de casație, André Françon, M. Gélart, profesori la Facultatea de drept și științe economice din Paris, M. Nerson, profesor la Facultatea de drept din Dijon, Claude Goyard, profesor la Facultatea de drept din Montpellier. Au însoțit pe oaspeții francezi prof. I. Vintu, vicepreședinte al secției de științe juridice a Academiei de științe sociale și politice, prof. Vl. Hanga, prorectorul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Adrian Dimitriu, directorul Institutului de cercetări juridice, Victor Dan Zlătescu, consilier la Consiliul Legislativ, membri ai delegației române. La lucrările desfășurate la Iași au luat parte prof. M. Todosia, Rectorul Universității Al. I. Cuza din Iași, prof. Gr. Gr. Theodoru, membri ai delegației române, precum și conf. O. Loghin, decanul Facultății de drept din Iași și prof. M. Jacotă, secretarul științific al Senatului Universității.

Lucrările de la Iași au fost conduse de prof. Roland Drago și conf. O. Loghin. După cuvântul de deschidere, rostit de rectorul Universității din Iași, prof. M. Todosia, în care s-au subliniat legăturile tradiționale cu Franța ale oamenilor de cultură și știință din Iași și satisfacția juriștilor ieșeni de a găzdui această manifestare științifică de prestigiu, prof. R. Drago a exprimat plăcerea și interesul membrilor delegației franceze de a se afla la Iași, ca oaspeți ai celui mai vechi institut de învățămînt superior din România.

Raportul român, având ca autori pe prof. I. Ceterchi și prof. I. Vintu și prezentat de acesta din urmă, a subliniat importanța care se acordă de către statul nostru coordonării și consultării în administrație și a examinat căile și mijloacele prin care acestea se realizează, reflectînd preocuparea pentru adîncirea continuă a democratismului socialist.

Prezentînd raportul francez, prof. Claude Goyard a pus accentul pe încercările care se fac, în administrația franceză, de a se obține o coordonare a diferitelor activități și instituții administrative, ocupîndu-se totodată de mijloacele pe care le consacră dreptul francez sau practica administrativă în consultarea maselor.

Au prezentat intervenții, din partea franceză prof. M. Gélart, iar din partea română Mircea Anghene și Sofia Popescu, de la Institutul de cercetări juridice din București, Gh. Zaharia, secretarul Comitetului executiv al Consiliului popular al județului Iași, prof. I. Benditer, lector M. Dvoracek, lector Genoveva Vrabie și asistent Gh. Lupu, cadre didactice de la Facultatea de drept din Iași.

În încheierea lucrărilor a luat cuvîntul prof. R. Drago, care a subliniat importanța legăturilor ce s-au dezvoltat între juriștii francezi și cei români, a schimbului de păreri asupra unor probleme de drept ridicate de legislația occidentală și de cea socialistă, a rezultatelor fructuoase ale lucrărilor întîlnirii de anul acesta, exprimînd totodată mulțumirile membrilor delegației franceze pentru călduroasa primire care li s-a făcut la Iași.

CONGRESUL AL XI-LEA AL ASOCIAȚIEI INTERNAȚIONALE DE DREPT PENAL (A.I.D.P.)

Între 8—14 septembrie 1974 a avut loc la Budapesta cel de-al XI-lea Congres al Asociației internaționale de drept penal. După cum se știe, România, prin grupul său național de drept penal, a fost membru fondator al Asociației (1924), iar unul din reprezentanții de seamă ai științei dreptului penal român — V. V. Pella, fost profesor la Facultatea de drept din Iași — s-a aflat mulți ani, în calitate de președinte, în fruntea acestei asociații.

Congresul, care a reunit circa 900 din cei mai de seamă reprezentanți ai științei și practicii dreptului penal din 41 de țări, a dezbătut următoarele teme: *Evoluția metodelor și mijloacelor de drept penal; Abuzul și traficul de droguri (prevenire și represiune); Indemnizarea victimelor infracțiunilor; Represiunea capturării ilicite a aeronavelor.*

Reînființându-se, în anul 1974, grupul național român de drept penal, s-a obținut reafilierea sa la A.I.D.P. și astfel România, după mulți ani de absență, a fost prezentă, printr-o delegație oficială, la lucrările celui de-al XI-lea Congres al Asociației. De la Facultatea de drept din Iași a participat la lucrările Congresului prof. Gr. Gr. Theodoru, președintele grupului național român de drept penal, care a prezentat o intervenție la secția III-a cu privire la tema aflată în dezbateri — indemnizarea victimei prejudiciate printr-o infracțiune.

În noul Consiliu de conducere al Asociației internaționale de drept penal a fost ales, din partea României, și conducătorul delegației noastre, prof. Gr. Gr. Theodoru, de la Facultatea de drept din Iași.

FINANȚELE STATULUI ÎN REPRODUCȚIA CAPITALISTĂ CONTEMPORANĂ

Lucrarea cunoscutului economist sovietic G. P. Solius cu titlul *Finanțele statului în reproducția capitalistă contemporană** a fost concepută, după însăși mărturia autorului, a se situa pe planul teoriei și numai acolo unde s-a considerat absolut necesar, concluziile au fost întărite prin material statistic. Ea a vizat cu deosebire clarificarea unor fenomene noi în aria de investigații a temei. Opiniile exprimate sînt adesea contrapuse nu numai tezelor unor economiști occidentali aflați pe pozițiile ideologice burgheze, dar și față de puncte de vedere susținute în literatura sovietică, contribuția sa fiind înfățișată ca „participare la dezbateră”.

Cartea este alcătuită din cinci capitole: 1. Finanțele statului în sistemul capitalismului monopolist de stat, 2. Finanțele statului ca mijloc de reglare a economiei, 3. Finanțele statului și reproducția capitalului social 4. Finanțele statului, inflația și criza valutară și 5. Contradicțiile reglării statal-monopoliste a economiei capitaliste și consecințele ei.

Ideea fundamentală a lucrării, argumentată în primul ei capitol, dar care este analizată în diferite ipostaze pe tot parcursul ei, privește definirea elementului principal de manifestare a capitalismului monopolist de stat. Autorul se declară a nu fi de acord cu acei economiști care analizează proprietatea de stat ca principală formă și trăsătură definitorie a capitalismului monopolist de stat, că aceasta ar fi forma superioară de socializare a producției în capitalism. El relevă că în literatura sovietică se manifestă două orientări: prima, proprie specialiștilor în finanțe și circulație bănească, care reduce adesea rolul finanțelor la funcția lor de redistribuire, iar cea de-a doua, caracteristică specialiștilor în economie politică, care analizează procesul reproducției capitaliste contemporane aproape independent de finanțele statului, creîndu-se astfel impresia că reproducția capitalistă contemporană se deosebește puțin de reproducția din condițiile capitalismului premonopolist. Autorul afirmă că finanțele statului reprezintă, în sistemul capitalismului monopolist de stat și a reproducției capitaliste contemporane, forma cea mai înaltă de socializare a venitului național și că fără finanțele statului reproducția capitalistă ar fi acum de neconceput.

Punctul de vedere destul de răspîndit, potrivit căruia dezvoltarea proprietății de stat asupra întreprinderii industriale este criteriul de apreciere a gradului de dezvoltare a capitalismului monopolist de stat, îi apare autorului ca inconsistent. Plecîndu-se de la o astfel de concepție și avîndu-se în vedere că în Europa occidentală proprietatea de stat asupra întreprinderilor industriale are o pondere cu mult mai mare decît în S.U.A., s-ar ajunge inevitabil la teza absurdă că în această țară nu există capitalism monopolist de stat, întrucît aici aproape că lipsește proprietatea de stat asupra unor astfel de întreprinderi. Se acreditează teza că există o formă mai înaltă a socializării producției și etatizării ei decît proporția dezvoltării întreprinderilor de stat și ea se referă la mărimea părții din venitul național al cărei proprietar devine statul. În acest sens, se remarcă că ponderea cheltuielilor statului față de venitul național era, de exemplu, în 1971, în principalele țări capitaliste următoarea: în S.U.A. — 40%, în R.F.G. — 38%, în Anglia — 47%, în Franța — 37%, în Italia — 45%. Forța economică a statului și forța economică a monopolurilor în imbinarea lor exprimă gradul de dezvoltare a capitalismului monopolist de stat.

* G. P. Solius, *Gosudarstvennie finansi v sovremennom kapitalisticeskom vosproizvodstve*, Izdatelstvo „Finansi“, Moskva, 1974, p. 160.

Contextul nou reprezentat de capitalismul monopolist de stat modifică esențial și funcțiile finanțelor statului. Dacă înainte funcțiile finanțelor statului se reduceau la asigurarea existenței statului ca organ al dominației de clasă, în condițiile contemporane, finanțele statului capitalist îndeplinesc, atât prin partea lor de venituri cât și prin partea lor de cheltuieli trei funcții. Ele servesc ca mijloc de stimulare a economiei și mijloc de redistribuire a venitului național. Aceste funcții se întrepătrund adesea și teoretic se delimitează lesne, deși unul și același stat poate îndeplini toate cele trei funcții.

Cea mai mare parte a lucrării — capitolele II—V — este consacrată analizei formelor concrete de acțiune a finanțelor asupra procesului reproducției capitaliste și analizei funcțiilor noi dobândite de finanțele statului în cursul dezvoltării capitalismului de stat. Măsurile capitalismului monopolist de stat sînt grupate de autor în administrative și economice. Cele administrative se înfăptuiesc de către stat pe calea legilor, ordinelor, dispozițiilor, cum sînt cele de „înghețare a salariilor”, a prețurilor, a dispozițiilor guvernamentale privind utilizarea materiilor prime, de economisire a energiei, în această categorie integrîndu-se și acțiunile statului în direcția planificării economiei private. Măsurile economice sînt legate de folosirea finanțelor statului. Ultimele sînt apreciate a fi o cale mult mai activă de imixtiune a statului în procesul reproducției capitaliste.

Un spațiu larg se acordă participării finanțelor statului la reglarea economiei, începuturile unei asemenea direcții de acțiune fiind situate în perioada crizei economice mondiale din anii 1929—1933. După prezentarea unor aprecieri privind caracterul realist dar și apologetic al concepției lui J. Keynes, se analizează implicațiile folosirii finanțelor de către principalele țări capitaliste și cu deosebire de către S.U.A. pentru realizarea complexelor militar-industriale: reducerea producției civile, obținerea de profituri cu 15—20% mai mari decît la alte activități, utilizarea neproductivă a venitului național, ascuțirea contradicțiilor interimperialiste.

Un paragraf distinct este rezervat pentru analiza utilizării resurselor bugetare ale statului pentru infrastructură. Infrastructura este definită ca fiind complexul ramurilor economice ce servesc producția industrială și agricolă. În infrastructură intră construcția de șosele, canale, porturi, poduri, aerodromuri. Aici se include energetica, transporturile pe calea ferată, comunicațiile, aprovizionarea cu apă și canalizarea, instrucția generală și formarea profesională, cheltuielile pentru știință etc. Odată cu creșterea forțelor de producție se constată o dezvoltare în ritm mai rapid a ramurilor infrastructurii. Autorul analizează o serie de particularități ale infrastructurii. Ramurile infrastructurii nu crează produs care să preseze asupra pieței, spre deosebire de ramurile producției; salariile obținute aici măresc puterea de cumpărare, ceea ce favorizează reducerea stocurilor de mărfuri. De aceea, burghezia vede în infrastructură un mijloc de reglare a economiei, de atenuare a crizelor, șomajului și de asemenea ca sferă de plasament a capitalului în acele perioade în care este necesară accelerarea ritmului creșterii economice. Se are în vedere că dezvoltarea infrastructurii cere capitaluri mari, că ea nu este aducătoare de profit, că mărfurile produse sînt în țările cu infrastructură dezvoltată mai ieftine, că ea are efecte de antrenare pentru alte ramuri, întrucît reclamă materiale, mașini, mijloace de transport etc. În literatura economică burgheză se fac de aceea mari eforturi pentru a susține necesitatea ca cheltuielile cu infrastructura să fie suportate de către bugetul de stat, adică de către masa mare de contribuabili, deși principalele avantaje revin monopolurilor.

Interesante și documentate sînt considerațiile privind interrelațiile dintre finanțele statului și agricultură. Se relevă aici utilizarea de mari resurse financiare în S.U.A. pentru compensarea pierderilor suferite de către fermieri, ca urmare a necultivării unor terenuri și aceasta numai pentru ca prețurile produselor agricole să nu scadă. În alte țări — R.F.G., Anglia — se acordă însemnate subsidii pentru dezvoltarea producției agricole proprii insuficiente, pentru con-

centrarea producției agricole, măsuri luate în interesul marelui capital din agricultură.

Se analizează de asemenea, în cadrul cheltuielilor bugetare ale statului, ca factor al creșterii economice, finanțarea, cu deosebire în Europa occidentală, a construcției de locuințe, de centrale atomo-electrice, formele de stimulare a producției de cărbune în R.F.G., de dezvoltare a flotei comerciale în S.U.A., subsidiile acordate în sprijinul monopolurilor pentru cazurile de faliment, relevând influențele acestora asupra structurii producției, orientarea resurselor statale spre ramuri în care capitalul privat n-ar investi datorită lipsei de profit sau a unui profit nesatisfăcător.

Dar, politica statelor imperialiste se duce nu numai prin cheltuielile bugetare, ci și prin veniturile concentrate de acestea. Impozitele, reprezentând în bugetele principalelor state capitaliste 80—90% din venituri, constituie principala bază materială a măsurilor capitalismului monopolist de stat. Politica impozitelor — scrie autorul — ca parte a politicii economice a statului, în îmbinare cu politica cheltuielilor statului, a devenit forma predominantă de reglare a economiei capitaliste. Aici se analizează atât politica unor state capitaliste dezvoltate, cât și concepțiile unor economiști burghezi, cum sînt A. Hansen, P. Samuelson, M. Friedman (S.U.A.), Ch. Bellstedt (R.F.G.). Majorarea impozitelor este privită ca instrument de frînare a conjuncturii, iar micșorarea lor ca mijloc al stimulării ei. Dar practica stimulării conjuncturii — micșorarea impozitelor — s-a dovedit deosebit de ușoară față de înfrinarea ei — majorarea impozitelor de plătit de către monopoluri.

În lucrare se analizează participarea finanțelor principalelor țări capitaliste la intensificarea exportului de mărfuri și de capital, prin prime de export, scutiri de impozite, garantarea creditelor externe, rolul finanțelor în menținerea bazelor militare în străinătate, formele concrete ale intervenției finanțelor în cadrul „Pieței comune”, contradicțiile intercomunitare etc.

O angajare pronunțată cu opinii personale se consemnează în partea consacrată analizei conținutului crizei valutare occidentale și inflației. Rădăcinile acestor fenomene — scrie autorul — stau în sfera producției. Dar sfera producției statelor imperialiste se găsește sub influența finanțelor statului. De aici decurge sarcina de a căuta legătura dintre ele. Referitor la criza valutară, se apreciază că ea este generată de criza dolarului, de slăbiciunile economiei S.U.A.. În ce privește inflația, o largă răspîndire are concepția potrivit căreia ea este determinată de suprasaturarea canalelor circulației cu semne bănești excedentare. Această teză, susține autorul, nu se confirmă în practica a o serie de țări, întrucît creșterea prețurilor s-a produs și fără o masă bănească excesivă. Abordarea problemei inflației ar trebui deci să se facă în condițiile actuale nu de pe pozițiile laturii tehnic-monetare, ci social-economice.

Concentrarea unei mari părți a venitului național la dispoziția statului prin intermediul finanțelor este un fenomen condiționat atât de socializarea producției, cât și de contradicțiile acestei orînduirii. Sursa principală a acestor fonduri sînt impozitele plătite nu numai de către cei ce muncesc, ci și de către burghezie. Aceasta din urmă are posibilitatea de a compensa impozitele plătite prin majorarea prețurilor mărfurilor. Urcarea prețurilor este și efectul comenzilor statului către corporații, în condiții de preț ridicate, fie privind scopuri militare fie alte scopuri, care antrenează uneori mii și chiar zeci de mii de subantreprize, sau angajarea de costisitoare acțiuni anticriză, pe seama resurselor financiare ale statului, cu efecte de creștere a prețurilor și de deprecierea banilor și fără existența unei mase bănești excedentare. Opiniile exprimate de autor în acest sens merită atenție, ele reprezentînd o ipoteză, care ar putea fi fertilă. În ce privește aprecierea că în o serie de țări capitaliste dezvoltate nu ar exista un exces de bani de hirtie în circulație, în judecarea ei s-ar putea avea în vedere și fenomenul accelerării vitezei de circulație a banilor în aceste țări.

Un real interes prezintă modul de argumentare a caracterului contradictoriu al folosirii finanțelor statelor burgheze pentru influențarea procesului re-

producției capitaliste contemporane, caracterul limitat al efectelor acestor măsuri.

V. Turliuc

HONEYWELL BULL, JEAN-DOMINIQUE WARNIER și BRENDAN M. FLANGAN, *Instruire în programare*, Editura tehnică, București, 1973, 446 p.

Știința contemporană se caracterizează printr-un grad înalt de tehnicitate, prin complicarea aparatelor și mijloacelor utilizate în actul cunoașterii. Au apărut calculatoarele electronice, instrumente care au făcut posibilă ieșirea omului în cosmos și aselenizarea, conducerea de la distanță a proceselor tehnologice, prelucrarea automată a unui imens volum de date, cu viteze măsurate în nanosecunde și stabilirea deciziilor optime.

Acestor probleme, de utilizare cu eficiență a calculatoarelor electronice în prelucrarea automată a datelor și în special, a celor cu caracter economic, le răspunde cartea autorilor francezi *Entrainement à la programmation*, apărută în două volume și tradusă în limba română. Prin problematica abordată în primul volum *Construction des programmes* și în volumul al doilea *Exploitation des données*, lucrarea satisface exigențele actuale în domeniul analizei logice pentru construirea programelor și exploatarea datelor. Autorii reușesc să prezinte o metodologie logică de întocmire a programelor de prelucrare a datelor cu caracter economic, unde pornindu-se de la enunțul problemei se întocmește organigrama, cu elementele esențiale pentru scrierea programului.

Prelucrarea cu viteză mare, în timp util a datelor în scopul fundamentării temeinice a deciziilor și obținerea eficienței maxime, este deviza care se pune la introducerea calculatoarelor electronice în economie. Cititorul găsește în cartea menționată un fir călăuzitor în organizarea rațională a datelor supuse prelucrării. Merită de subliniat și simplitatea, precum și modul de expunere progresivă și completă a metodologiei utilizate în analiza și programarea prelucrării datelor.

Sublinierea din prefață la ediția franceză, făcută de Ch. Martzloff, cum că: „Prelucrarea informației este o producție similară unei producții industriale: este un ansamblu de operații la care se supun materiile prime. Operațiile sînt procedurile, materiile prime sînt datele, iar produsul de obținut este finalizarea, rezultatul prelucrării, precum și precizarea autorilor de la pagina 331 că „orice informație este o dată căci ea nu prezintă interes decît dacă face obiectul unei prelucrări. În acest sens, orice rezultat este o dată pentru prelucrarea următoare”, sînt de mare interes. Interesul mare rezidă în faptul că în momentul de față mulți autori români și străini fac confuzii între date și informații și de aici neînțelegerea semnificației acestora în diferite situații. O distincție clară duce la eliminarea derutărilor.

Demonstrarea faptului că informatica este cu adevărat o știință, adică un ansamblu ordonat de cunoștințe relative la o anumită categorie de fapte sau fenomene, iar calculatorul a fost catalizatorul care i-a relevat existența, precum și aceea că informatica ca știință a prelucrării informației există în afară și deasupra calculatorului, este de un real folos. Mulți vorbesc despre informatică, dar puțini sînt aceia care au reușit să se ridice la adevărata înțelegere a sensului acestei noțiuni și mai departe să intre în tainele ei. Autorii Warnier și Flangan aduc un aport decisiv și original în acest sens. Aceasta a făcut ca cele două ediții ale cărții apărute în Franța să trezească un interes rapid în rîndul utilizatorilor.

Fiecare din cele două secțiuni ale cărții prezentate (construirea programelor și exploatarea datelor) cuprinde cîte trei părți. În partea întîi a primei secțiuni, autorii fac o introducere în matematică, prin prezentarea elementelor esențiale din teoria mulțimilor. Mulțimile și elementele lor, submulțimile, mulțimile de referință și cele vide, precum și algebra lui Boole, ca și operațiunile booleene și legea lui „De Morgan” sînt probleme esențiale în analiza sistemelor informaționale și în construirea programelor. Construirea unui program de informatică

se face în două etape. În primul rând, programul este considerat drept o mulțime dată de comenzi de prelucrare de date; lipsa ordonată a acestor comenzi se obține prin descompuneri succesive pînă cînd toate comenzile sînt explicitate. O comandă de prelucrare a datelor este o parte a programului care are drept obiect prelucrarea unei submulțimi de date. În al doilea rând, programul este considerat ca o mulțime ordonată de instrucțiuni de operații. În această etapă a lucrării se precizează natura operațiilor care trebuie executate. Aceste probleme prezentate în partea a doua (organizarea unui program în secvențe) a primei secțiuni, dau cititorului o perspectivă largă. După ce enunțul unei probleme a fost perfect definit, organizarea unui program în secvențe se face prin descompuneri succesive. Descompunerea se face nivel cu nivel, plecînd de la nivelul cel mai de sus și este terminată atunci cînd toate submulțimile obținute pe nivelul cel mai de jos constituie secvențe. Aceste precizări sînt identice cu organizarea și descrierea datelor prezentate în literatura noastră de specialitate (date grupate în articol și date izolate).

Organizarea internă a secvențelor programului tratată în partea a treia din secțiunea întâi, specifică printre altele modul de aranjare a datelor la intrare, ieșire și în memoria internă. Informațiile trebuie astfel organizate în memoria centrală încît în zona de memorie din care acestea se imprimă, se perforază sau se scriu, să se găsească imaginea înregistrării așa cum trebuie să apară pe suportul extern.

Mecanismul organizării unui program, utilizarea tabelor de adevăr, determinarea criteriului de apartenență la o mulțime de date și prezentarea datelor la intrare și ieșire, distribuite în spațiu pe suporturile lor fizice: cartele, benzi, discuri, documente etc., sînt tratate în primele două părți ale secțiunii a doua. Se relevă necesitatea studierii fișierului logic al datelor la intrare pentru a construi programul. Expresia „date la ieșire” a fost aleasă — subliniază autorii — pentru desemnarea mulțimii de informații furnizate după prelucrare sau provenind direct din fișierul datelor de intrare. Într-un sistem informatic, informațiile furnizate la ieșirea unei prelucrări constituie date pentru unitățile următoare de prelucrare.

„Într-o vreme în care performanțele calculatoarelor — se arată la pagina 399 — cresc de o manieră prodigioasă, ar fi regretabil ca timpul de pregătire a programelor să fie de săptămîni și luni, în timp ce durata executării operațiilor se exprimă în microsecunde sau nanosecunde. Fie ca această lucrare să contribuie la rezolvarea, în parte, a acestei probleme”.

Prin suita problemelor abordate, expunînd detaliat o metodologie logică de întocmire a programelor, pornind de la bazele teoretice și cu numeroase ilustrații practice, lucrarea este de un real folos pentru cei care doresc să se perfecționeze în informatică.

Gheorghe Bănățeanu

CAIRE GUY: *La planification, techniques et problèmes*, 2 edition, revue et augmentée. Edition CUIJAS, Paris, 1972, 623 p.

Printre lucrările din literatura de specialitate economică, care suscită un interes deosebit pe plan mondial în domeniul activității de planificare, se află și cartea autorului francez Guy Caire, profesor la Universitatea din Paris, Nanterre, intitulată *La planification, techniques et problèmes*.

Ceea ce se remarcă în mod deosebit în lucrarea sus-amintită este faptul că autorul încearcă și reușește să constate legătura indisolubilă între contabilitate și activitatea de planificare la nivel micro- sau macroeconomic.

Se subliniază de la bun început că estimațiile planului se efectuează de fapt în cadrul mai larg al contabilității naționale, căreia specialistul în planificare trebuie să-i cunoască legitățile.

În concepția autorului, planul poate fi definit ca un ansamblu coerent de obiective și mijloace referitoare la dezvoltarea unei economii, ținînd seama de prioritățile fixate și restricțiile tehnice și sociale existente.

În prima parte a lucrării intitulată *Cadrul instituțional al planificării*, profesorul Guy Caire prezintă criteriile analizei prospective, fiind în această privință adept total al concepției lui Jean Bénard. Conform acestei opinii, analiza prospectivă reprezintă un ansamblu de studii coerente, cantitative, posibile, ale dezvoltării viitoare a fenomenelor economice, în desfășurarea lor în vederea elaborării deciziilor agenților economici¹.

Sînt relevante succesiv și în paralel aspecte ale planificării în țările socialiste, în țările capitaliste, precum și în țările în curs de dezvoltare.

Se analizează apoi tipurile de planificare, stabilindu-se dimensiunea economică a acestora și instrumentele de realizare a lor.

Un loc aparte îl ocupă referirile asupra naturii și logicii planului, în cadrul cărora se studiază agenții economici, fundamentarea elaborării și alegerii deciziilor, precum și formularea matematică a acestora în modele economice.

În acest context, modelele macroeconomice reflectă corelațiile fundamentale între ratele de creștere ale venitului național, ale consumului, investițiilor, comerțului exterior și forței de muncă, utilizîndu-se coeficientul global.

Este prezentată apoi experiența acumulată în activitatea de planificare în Franța și în Uniunea Sovietică.

Studiînd minuțios problematica planificării, autorul remarcă importanța rolului pe care-l are în acest sens contabilitatea și în cadrul ei balanțele ca instrumente de echilibru contabil. Cu ajutorul lor este posibilă sesizarea relațiilor existente între diferite fenomene și procese economice, relații din care emană sugestii extrem de prețioase pentru specialistul în planificare.

Contabilitatea este una din științele care oferă informații certe, clare și utile activității de planificare. Lipsită de aportul acesteia, planificarea nu poate avea un caracter științific. Colaborarea interdisciplinară dintre contabilitate și planificare, devine și mai necesară în condițiile în care ținem seama că în zilele noastre, contabilitatea nu mai reprezintă o reflectare pasivă a trecutului, ci și o **prevedere științifică a viitorului**.

Relevînd metodologia originală a planificării sovietice, autorul prezintă balanțele fizice și bilanțurile sintetice. Folosirea balanțelor corespunde de fapt utilizării modelului input-output.

Referindu-se la tehnicile de proiectare a mărimilor economice care formează obiectul celei de a doua părți a lucrării, autorul abordează conceptul de termen lung în planificarea economică, precum și proiectarea unei rate de creștere a economiei naționale.

Profesorul Guy Caire tratează în lucrare și aspectele previziunii consumului final, investițiilor, comerțului exterior și ale producției pe ramuri.

În partea a treia a lucrării, intitulată *Modalități de ajustare a mărimilor economice*, se tratează problemele echilibrului economic-financiar, făcîndu-se referiri la optimul economic, echilibrul static și dinamic, tehnicile de ajustare utilizate.

Lucrarea se remarcă prin folosirea instrumentului matematic, precum și a celor mai noi cercetări teoretice din domeniul economic. Prezentarea ideilor este logică, cu ample referiri bibliografice, în cadrul cărora remarcăm unele lucrări valoroase din literatura de specialitate, aparținînd unor autori reprezentativi ca: Jean Bénard, Alain Pychot, François Perroux, Jan Marzewski, Jan Tinbergen ș.a.

Departate de a fi epuizat multitudinea aspectelor prezentate de profesorul Guy Caire în cele 623 de pagini, conchidem prin a sublinia că lucrarea *La planification, techniques et problèmes*, constituie un prețios produs științific.

Abordînd cu competență științifică aspecte teoretice și practice ale activității de planificare economică, autorul francez ne prezintă o lucrare utilă specialiștilor, cercetătorilor și practicienilor din acest domeniu.

Emil Horomnea, Neculai Tabără

¹ Caire Guy, *La planification, techniques et problèmes*. 2e édition revue et augmentée. Editions, CUJAS, Paris, 1972, p. 32.

STRUCTURI ȘI SISTEME ECONOMICE *

Deși titlul cărții sugerează existența unei teorii a structurilor și a sistemelor, conținutul ei prezintă un evantai de concepții eterogene care prin însăși expunerea lor duc la concluzia lipsei unei astfel de teorii, cu toate că fiecare din ele contribuie la realizarea — în viitor — a acesteia. Reliefaarea acestei idei a fost chiar în intenția autorului, care argumentează lipsa unei atare teorii prin faptul că preocupările în acest domeniu sint de date relativ recente.

Elaborarea unei teorii unitare a *structurilor și sistemelor* nu are un scop în sine, ci va contribui — în concepția lui I. Christin — la o reformulare a concepțiilor epistemologice actuale, prin aceea că o astfel de teorie tinde să înlocuiască abordarea interdisciplinară cu una transdisciplinară, etapă în care frontierele cunoașterii ar deveni instabile. Scopul practic al unei teorii a structurilor și sistemelor economice este acela de a servi ca instrument de analiză operatorie a realităților economice. Chiar dacă teoria structurilor și teoria sistemelor sint tratate separat, este vizibilă legătura lor dialectică prin definirea sistemelor ca fiind o extensie a conceptului de structură. Lucrarea prezintă trei încercări de analiză a structurii activităților economice folosind instrumentul matematic.

Noțiunea de sistem este corelată cu cele de timp și spațiu insistindu-se mai ales asupra stabilității sistemelor, încercînd astfel să se demonstreze veșnicia sistemului capitalist. Cu toate acestea I. Christin realizează faptul că sistemul capitalist este pasibil de schimbări structurale, însă nu acceptă rezolvarea crizei capitalismului prin trecerea la socialism.

Considerînd că preocupările de teoria sistemului sint de dată relativ recentă, autorul nu ia în considerație faptul că însuși Marx a fost unul din întemeietorii ei. În schimb se face o trecere în revistă a principalilor definiții date conceptelor de structură și sistem în general și a celor de structură economică și sistem economic în particular, la care adaugă o definiție proprie, relativ completă, dar care face abstracție de noțiunea de structură și sistem social economic. Aceasta constituie o limitare, generată de intenția autorului de a masca deosebiriile existente între sistemul social-economic capitalist și cel socialist.

Cartea are totuși meritul de a sublinia importanța contribuțiilor cercetătorilor marxști, la dezvoltarea cu noi puncte de vedere a teoriei structurilor și sistemelor.

T. Gherasim, L. Druguș

CHRISTIAN LABROUSSE, *L'introduction a l'econometrie*, Dunod, Paris.

Apărută în una din cele mai prestigioase edituri europene, lucrarea lui Christian Labrousse, *Introducere în econometrie* poate fi considerată de o mult mai întinsă cuprindere decît pretinde modestul ei titlu. Departate de a fi o „introducere” în econometrie, această lucrare își poate oricînd revendica un loc de frunte în literatura (destul de bogată de altfel) ce tratează problemele modelării econometrice.

Autorul a reușit să prezinte într-o formă accesibilă unele din cele mai complexe probleme ale econometriei. Astfel, merite deosebite revin autorului în ceea ce privește clarificarea unor aspecte privind definirea econometriei și a modelelor econometrice. Dar contribuția sa nu se oprește aici. Plecînd de la premisa că în economie în general interdependențele nu duc la consecințe strict determinate, iar influențele factorilor aleatori sint de foarte multe ori de mare importanță,

* Recenzia lucrării lui Ivan Christin, *Theorie des structures et des systèmes économiques*, Dalloz, Paris, 1973.

Labrousse încearcă să definească un asemenea sistem de variabile care, integrate într-un model liniar sau neliniar să poată descrie în întreaga sa complexitate fenomenul analizat. Și, totuși, aspectul descriptiv al problemelor este avut de autor în vedere numai în măsura în care acesta poate avea un rol pozitiv în obținerea unor rezultate acceptabile prin rezolvarea modelului propus.

În rezolvarea modelelor econometrice liniare sau neliniare, autorul folosește într-un foarte ingenios mod metoda celor mai mici pătrate sub două forme: cea obișnuită și cea generalizată. Din compararea posibilităților de folosire ale celor două forme ale metodei celor mai mici pătrate rezultă o serie de concluzii rezumate de Labrousse printr-o concisă și completă idee.

Eficacitatea estimațiilor obținute prin metoda celor mai mici pătrate, varianța obișnuită, diminuează cu mult măsura cu care se tinde spre o autocorelație perfectă. Apare astfel o mare subestimație a variațiilor coeficienților. Metoda celor mai mici pătrate generalizată înlătură acest inconvenient.

În lucrare, un loc aparte este rezervat problemei determinării cu maximă aproximație a coeficienților unor ecuații ale sistemelor simultane, precum și analizei factoriale.

Completarea lucrării cu câteva sugestive și reprezentative exemplificări, face din *Introducere în econometrie* un îndrumar prețios pentru toți cei preocupați de studiul fenomenelor economice în care apare influența unor factori aleatori.

Zaiț Dumitru

O ANALIZĂ A ECONOMIEI FRANCEZE *

Autorii — un grup de economiști, specialiști în conjunctură și perspectivă — își propun nu numai analiza situației economice actuale din Franța ci și prognoza viitoarei sale evoluții.

În contextul crizei mondiale a sistemului capitalist, Franța suportă consecințele unor structuri economice și politice depășite, în a căror cadru nu se pot face decât previziuni puțin optimiste. Cartea lui Ch. Goux este interesantă atât prin analizele referitoare la situația economică și politică internă și internațională cât și prin concluziile sale. Astfel, sînt avute în vedere inflația galopantă (ca realitate economică) și stagflația (ca modalitate de reducere a inflației, deci ca politică economică), criza materiilor prime și a energiei precum și relațiile internaționale inechitabile.

Se încearcă o paralelă cu criza economică din 1929, dar situațiile nu sînt comparabile punct cu punct. „Societatea franceză și structurile capitalismului internațional au evoluat suficient pentru a crea diferențe ireductibile”. Într-adevăr — pe același fond de criză — tabloul economic mondial este altul și — în consecință — remediile vor fi de natură radicală.

În urma unei analize complexe (structuri politice, situația economică a populației pe clase sociale, cauza deficitelor balanțelor comerciale etc.) bazată pe date concrete, concluzia colectivului de autori în frunte cu Ch. Goux nu putea fi decât următoarea: „Pentru Franța, schimbările veritabile n-au sens decât dacă se traduc prin punerea în aplicare a unor reforme structurale radicale indispensabile pentru ieșirea din criză. Singurul mod de rezolvare se află în instaurarea unui socialism autentic, singurul capabil de a mobiliza cu adevărat energiile populare”.

P. Nica, L. Druguș

O INTERESANTĂ LUCRARE DIN DOMENIUL ECONOMIC

Problemele teoretice și aplicative privind conducerea științifică a organismelor productive, multiplele sale implicații, fundamentarea deciziilor optime, organizarea și perfecționarea sistemului informațional în general și a celui de ges-

* Recenzia cărții sub redacția lui Christian Goux *Où en sommes nous? L'économie française: bilan 1974, perspectives 1975*, Ed. J. C. Lattés. Paris. 1974.

tiune în special, îmbunătățirea metodelor și tehnicilor de analiză a fenomenelor și proceselor economice, de prognozare și planificare a lor, rețin din ce în ce mai mult atenția majorității specialiștilor din domeniul economic.

În acest context, anul acesta a apărut în Editura Economia (Die Wirtschaft) la Berlin, în R.D. Germană, o interesantă lucrare intitulată: *Sistem de conducere economică și statistică în industrie (System von Rechnungsführung und Statistik in der Industrie)* într-un volum de 646 pagini grupate în zece capitole judicioase concepute și legate între ele.

Elaborarea materialului se bucură de participarea prestigioasă a unor specialiști de renume din R.D.G., cum ar fi: Prof. dr. sc. G. Forbrig, Prof. dr. sc. G. Goll, Prof. dr. cs. oec. E. Kupfernagel și alții. Ediția a IV-a a acestei cărți nu constituie altceva decât retipărirea nemodificată a celei de a III-a ediții care a fost mult îmbunătățită și actualizată față de cea precedentă.

Colectivul de autori și-a propus să trateze în ea cele mai importante probleme ale conducerii eficiente a întreprinderilor atât sub raport teoretic cât, mai ales, sub aspect concret, practic. Întreaga lucrare abordează concepțiile de bază, elementele și modul de organizare și funcționare a întreprinderilor industriale din R. D. Germană.

Lectura cărții evidențiază preocuparea autorilor de a perfecționa sistemul informațional contabil și statistic din industrie ca premise sigure pentru realizarea unei conduceri economice cu rezultate maxime.

Simpla enumerare a celor zece capitole pune în evidență, foarte bine, problematica cărții. Astfel, sînt teme ca: Principiile de bază ale conducerii economice și a statisticii în întreprinderi; Bazele legale, metodologice și organizatorice; Evidența economică a producției; Evidența economică și decontarea mijloacelor fixe și a investițiilor; Evidența economică a materialelor; Evidența economică a forței de muncă; Evidența economică a costurilor; Evidența și decontarea eficienței economice; Evidența economică financiară și, în sfîrșit, Considerații generale și analize globale.

Din cuprinsul acestor capitole se remarcă, în mod special, cercetările ce privesc: stabilirea necesarului de informații, factorii determinanți în acest sens, posibilitățile de creștere a eficienței conducerii întreprinderilor, dezvoltarea căilor raționale de informații și a formelor juste de folosire a lor (reieșite din prima parte a cărții) precum și temele referitoare la: analiza bilanțului, a rezultatelor, metodele de întocmire a analizelor economice sistematice: analiza eficienței activității economice pe baza rentabilității fondurilor; folosirea studiilor analitice în formularea previziunii pe termene scurte sau lungi etc.

Întreaga lucrare reflectă concepția largă a specialiștilor din R. D. Germană cu privire la modul de abordare a fiecărei probleme. Astfel, toate temele conțin aspecte privind: importanța, rolul, evidența, calculul, analiza și previziunea fenomenului sau procesului economic studiat.

Se folosesc cu pricepere și mare eficiență tablele și graficele, mijloace sugestive de exprimare.

Prin tematica abordată, lucrarea se adresează unui cerc larg de specialiști din economia întreprinderilor industriale în mod special celor care lucrează în sectorul financiar-contabil și statistic precum și celor care conduc întreaga activitate economică.

Aurel Cuciureanu

CSIKÓS-NAGY BELA. *Socialist price theory and price policy*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975, 371 p.

Prețul constituie una dintre cele mai amplu dezbătute și controversate probleme ale economiei socialiste. Fără prețuri formate pe baze științifice, planificarea economiei, caracteristică esențială a socialismului, întîmpină mari dificultăți.

Întreg procesul de reproducție din economia națională presupune prețuri corespunzătoare pentru desfășurarea sa normală. Activitatea fiecărei întreprinderi în parte, ca dealtfel și legăturile dintre ele și economia națională presupune prețuri just stabilite.

Prețul reprezintă în primul rând un instrument destinat elaborării, înfăptuirii și controlului în cele mai bune condiții a planului național unic, realizării politicii economice, instrument ce devine din ce în ce mai important și mai complex pe măsura făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. Pentru a corespunde funcțiilor sale și cerințelor fiecărei etape de dezvoltare este necesar ca sistemul de prețuri să fie continuu perfecționat.

Literatura de specialitate din țara noastră și din țările socialiste se remarcă prin valoroase contribuții în studierea problematicii prețului în socialism.

Printre lucrările care se ocupă de problema prețurilor în economia socialistă se află și aceea a doctorului Bela Csikós-Nagy de la Academia Kiadó din Budapesta intitulată *Socialist price theory and price policy* (Teoria prețului socialist și politica prețurilor).

Autorul maghiar ne prezintă o lucrare structurată logic în șase părți, în care tratează aspecte semnificative ale teoriei și politicii prețurilor.

Subliniind de la început dificultățile întâmpinate în redactarea acestui studiu, Bela Csikos-Nagy, evidențiază că, fiecare țară trebuie să-și identifice necesitățile care apar din realitățile social economice specifice. Mai departe se relevă atât trăsăturile comune cât și cele specifice ale sistemelor naționale de prețuri din țările membre ale C.A.E.R.

Sinteză valoroasă a teoriei și politicii prețurilor lucrarea *Socialist price theory and price policy*, apărută în țara vecină R. P. Ungară, este utilă atât teoreticienilor cât și practicienilor din domeniul prețurilor.

Ne permitem să prezentăm conținutul lucrării, urmînd ca ulterior să fie făcută și o recenzie.

Prefață — Introducere

Partea I: VALOARE ȘI PREȚ

1. Valoarea muncii și prețul valorii

Valoarea — problema cheie a prețului; Calculul valorii; Sistemul prețurilor plafon simple și duble; Prețul valorii — prețul producției; Valoarea națională și internațională; Valoarea muncii și prețul celor 3 factori ai producției.

2. Valoarea de piață și prețurile relative

Valoarea de întrebuințare: Produse conexe în procesul de producție; Produse complementare și de substituție; Valoarea muncii și valoarea de întrebuințare; Bunurile publice și produsele individuale; Valoarea muncii și valoarea de piață; Valoarea de piață și prețul plafon.

Partea a II-a: LEGEA VALORII ȘI FUNCȚIUNEA PREȚULUI

1. Planul și piața

Sistemul controlului economic; Producția socialistă de mărfuri; Planul și piața.

2. Planificarea de stat

Planificarea orientată după volumul fizic; Planificarea orientată după valoare; Planificarea orientată după eficiență; Utilitatea socială.

3. Rolul de regulator al statului

Prețul în reglementarea bazată pe directivele de plan; Planul și dezvoltarea planificată; Prețul de reglementarea planificată a pieții; Structură—piață—preț.

4. Organizarea de stat

Motivul profitului; Competitivitate

Partea a III-a : PREȚURI

1. *Planificarea prețurilor*

Conținutul și modelul planului prețurilor : Planul prețurilor pe ramuri ; Planificarea prețurilor pe termen lung, mediu și scurt ; Schimbările planificate în nivelul prețurilor.

2. *Rolul de regulator al prețului*

Reglarea directă și indirectă a prețului : Reglarea indirectă a prețului ; Reglarea directă a prețului ; Mecanismul mixt al prețului ; Politica selectivă a prețurilor.

3. *Dirijarea prețurilor*

Dirijarea pieței operative : Analiza stocului ; Statistica prețului.

Partea a IV-a : PREȚUL PRODUCĂTORULUI

1. *Prețurile agricole*

Caracteristicile factorilor naturali în sistemul de prețuri ; Sistemul de produse agricole și sistemul de prețuri ; Sistemele prețurilor calitative ; Foarfecele prețurilor agricole.

2. *Prețurile industriale*

Caracteristicile modelului producției industriale în sistemul de prețuri ; Contabilitatea, calculul costurilor și prețul ; Relația dintre prețurile industriale și dezvoltarea tehnică.

3. *Prețul de piață*

Limitele profitului comercial ; Indicele încărcării de mărfuri ; Transportul rațional și termenele de livrare (predare).

Partea a V-a : COSTURILE FACTORILOR DE PRODUCȚIE ȘI PREȚURILE DE VÎNZARE CU AMANUNTUL.

1. *Prețul bunurilor de bază*

Caracteristicile sistemului de prețuri al economiei naționale ; Prețul proiectelor investițiilor și eficiența lor ; Taxa folosirii pământului și a fondurilor ; Prețul noilor tehnologii.

2. *Prețul cu amănuntul al bunurilor de larg consum*

Preferințele politice directe și indirecte ; Impozitul asupra veniturilor și a mărfurilor (produselor) ; Politica forței de muncă și prețul la consumator ; Politica salariului și prețul la consumator ; Beneficiile sociale și prețul la consumator.

Partea a VI-a : PREȚURILE COMERȚULUI EXTERIOR

GEORGES BURDEAU, *Droit constitutionnel et Institutions Politique*, Ed. a 16-a. Paris, 1974; Librairie Generale de droit et de jurisprudence, 630 p.

Lucrarea profesorului G. Burdeau, recent apărută, este la cea de a 16-a ediție. Concepută ca un studiu al instituțiilor de drept constituțional, folosind metoda comparată și îmbinând investigațiile teoretice cu aspectele practice, lucrarea prezintă o amplă analiză a ceea ce este mai reprezentativ în aceste instituții.

În această reluare autorul își extinde aria investigațiilor și totodată aprofundează problematica luată în cercetare prin introducerea unora din cele mai noi aspecte ale teoriei și practicii constituționale. Lucrarea se impune atenției atât prin tematica abordată cât și prin ideile pe care le avansează și modul lor de argumentare. Este necesar însă, cu privire la acest din urmă aspect să facem distincția dintre idee și argument și între fondul faptic și teoretic. G. Burdeau avansează unele idei profunde care sînt susceptibile și de alte argumentări, comportînd în acest caz și consecințe practice politice, diferite.

Cadrul teoretic adoptat de autor în cercetarea obiectului său de studiu se înscrie în coordonatele clasice ale dreptului constituțional. Autorul îmbină metoda teoretică — comparativă — cu cea istorică, oferindu-ne un amplu material documentar al dreptului burghez constituțional. După o incursiune documentată în istoricul științei dreptului constituțional, G. Burdeau tratează diversele sisteme contemporane de organizare statală din principalele state occidentale și socialiste.

Prima parte a lucrării, intitulată *Statul și guvernarea lui* dezbate în cele trei capitole aspecte legate de teritoriu, populație și putere de stat, drept condiții esențiale ale apariției și existenței statului.

Cap. II. este consacrat teoriei constituției. Referindu-se la izvoarele constituționale într-un subpunct al acestui capitol, autorul dezbate un aspect interesant și anume valoarea juridică a cutumei constituționale. Unii adepți ai doctrinei pledează pentru primordialitatea cutumei față de legea scrisă, susținînd necesitatea integrării ei între izvoarele dreptului pozitiv. În această situație cutuma ar putea opera „contra legem”, modificînd, sau chiar abrogînd dispozițiile unei legi constituționale. Pornind de la această situație de fapt, autorul supune unei subtile analize argumentația și implicațiile poziției în discuție. Fără a ignora rolul cutumei în dreptul constituțional, G. Burdeau acordă primordialitate regulii scrise.

Interes deosebit suscită și celelalte secțiuni, în care sînt cercetate aspecte privind principiul supremației constituției și formele de control ale constituționalității ca o garanție juridică a acestui principiu. Prezentînd cele trei forme de control ale constituționalității cunoscute în știința dreptului constituțional comparat, sub denumirea de control politic, control exercitat de instanțe judecătorești și controlul parlamentar, autorul analizează organizarea și competența Consiliului Constituțional în Franța, ca organ investit cu acest drept. Concluzia

formulată pe baza acestor analize este că modul de reglementare al controlului constituționalității în statele burgheze este deficitar scopului pentru care a fost instituit. Acest control nu asigură respectarea principiului supremației constituției. Crearea unor organisme speciale în afara parlamentului, fie că sînt organe politice sau instanțe judecătorești, face ca parlamentul să fie lipsit de acest drept de jurisdicție, ceea ce alterează simțitor conformitatea legislației cu textul constituțional. Autorul face precizarea că prin nerecunoașterea acestui drept de jurisdicție parlamentului se facilitează posibilitatea puterii executive de a desfășura o activitate normativă care scapă total de sub controlul puterii legislative.

Cap. III, intitulat *Exercitarea puterii în stat, forme de guvernare*, pune în dezbateră aspecte legate de exercitarea puterii de stat, suveranitatea și titularii ei, principiul separațiilor puterii și mecanismul lui.

Relevînd cauzele care au determinat nașterea și totodată diversitatea regimurilor politice, autorul intitulează partea a II-a al lucrării *Regimurile politice contemporane*. În incursiunea istorică pe care o face în scopul de a marca principalele condiții în care s-a conturat conceptul de regim politic și diversitatea formelor lui, autorul reține ca factori determinanți condițiile psihice, geografice și istorice în care a apărut. Așadar, pornind de la acest punct de vedere autorul consideră regimul politic ca un fenomen exterior care s-a articulat în jurul puterii, ca rezultat al unor mentalități naționale ca spre exemplu: fidelitate monarhiei, sentiment republican, rivalitate între categoriile sociale, tradiția primordialității unei clase conducătoare etc. Cu alte cuvinte, fiecare forță (regim) politică își are propria sa viziune istorică în trecutul național. Desigur, că tematica abordată în această parte a lucrării prezintă interes și este susceptibilă de unele comentarii dar, întrucît o prezentare exhaustivă a acesteia nu este proprie dreptului constituțional, ne-am mărginit doar de a releva concepția autorului în această problemă.

În secțiunile următoare ale capitolului I sînt studiate alte aspecte legate de noțiunea de popor, clase sociale, partide politice și rolul acestora în conturarea regimului politic. Fără a aprofunda întreaga tematică legată de partidele politice, deoarece aceasta constituie una din laturile principale ale obiectului științei politice, G. Burdeau consideră în mod întemeiat că știința dreptului nu poate ignora acest aspect, deoarece existența, numărul, structura și scopurile partidelor politice, afectează regulile constituționale. Nu putem vorbi de sistem sau regim electoral fără a face referire la partidele politice și rolul lor în alegerile parlamentare și corelația dintre acestea și regimul politic.

Capitolul II, autorul îl intitulează *Monocrațiile populare*, în care include sistemul socialist cu referiri ample la U.R.S.S. și statele de democrație populară. Fidel ideologiei burgheze, G. Burdeau rămîne tributar acestuia în sensul că în tratarea problemei enunțate el nu poate pătrunde în esența ideologiei marxiste cu aplicabilitate concretă la specificul economic, politic și social, caracteristic statului socialist și care se oglindește în constituțiile lui.

În partea a III-a a lucrării intitulată *Privire sumară asupra istoriei constituționale a Franței*, autorul face o incursiune în evoluția sistemului constituțional francez, în a cărei dezvoltare distinge patru faze și anume:

— 1789—1814, cînd după Revoluția franceză din 1789 se introduce ideea de democrație burgheză;

— 1814—1848, instaurarea democrației burgheze;

— 1848—1870, proclamarea sufragiului universal;

— 1870—1940, supremația parlamentului.

Partea a IV-a și ultima a lucrării intitulată *Instituțiile celei de-a V-a Republici*, încheie lucrarea profesorului G. Burdeau. Axată pe dispozițiile Consti-

tuției Franței din 1958. această parte a lucrării oferă cercetătorului posibilitatea cunoașterii în amănunt a organizării constituționale franceze cu toate instituțiile aferente.

Scrisă la nivel de tratat, lucrarea care face obiectul acestei prezentări, se remarcă printr-o largă documentare, rigurozitate științifică și o bună sistematizare a tematicii, ceea ce o recomandă specialiștilor din domeniul dreptului constituțional comparat.

Elena Pipernea

Le système pénal des États-Unis d'Amérique. Ouvrage publié sous la direction de MARC ANCEL et LOUIS B. SCHWARTZ, Paris, 1964.

Volumul *Sistemul penal al Statelor Unite ale Americii*, publicat sub direcția lui Marc Ancel și Louis Schwartz se înscrie în seria lucrărilor *Les grands systèmes de droit pénal contemporains*, apărute sub auspiciile Centrului francez de drept comparat.

Lucrarea își propune să informeze asupra dreptului penal actual al S.U.A. atît de deosebit de dreptul penal continental, sub aspectul originii și izvoarelor sale, a dispozițiilor incriminatorii și a celor procedurale. În urma examenului întreprins asupra celor 50 de legislații penale, care au aplicație în S.U.A., și a dreptului penal federal, autorii lucrării pe care o semnalăm au degajat din complexitatea reglementării în vigoare, trăsăturile caracteristice dreptului penal american, a cărui expresie este în prezent Model Penal Code (Codul penal model — tip). Valorificînd dreptul penal tradițional și inspirîndu-se din ideile noi apărute în domeniul dreptului penal, Model Penal Code, elaborare a unui organism neguvernamental (American Law Institute), constituie o operă amplă și sistematizată a dreptului pozitiv, un model de lege penală pentru toate statele americane.

Lucrarea care cuprinde mai multe capitole afectate problemelor de drept penal general, special și de procedură penală, este rezultatul colaborării unui colectiv de penaliști americani, sub direcția îndrumare și coordonare a cunoscutului comparatist, fondatorul școlii de politică penală — noua apărare socială — Marc Ancel.

După o caracterizare generală a dreptului penal american care formează obiectul introducerii și o informare statistică asupra criminalității în S.U.A. (Cap. I), în diviziunile următoare ale lucrării se analizează anumite reglementări ale dreptului penal cu caracter general și special, precum și unele reglementări procesual-penale, dintre care spicim doar câteva. Astfel, în cap. II se examinează elementul subiectiv al infracțiunii, chestiune mult discutată în literatura penală americană. Este cunoscut că, dacă în codurile penale europene se cuprind reglementări care conturează anumite instituții și concepte ale dreptului penal (în partea generală), în legislația S.U.A. ca și a Angliei, problemele generale ale dreptului penal nu au fost de regulă soluționate pe cale legislativă, ceea ce a dus în practică la opinii contradictorii. Una dintre problemele lăsate în afara reglementării penale este și vinovăția. Din multitudinea expresiilor utilizate în legislație și jurisprudență pentru desemnarea controversatei „mens rea”, Model Penal Code a consacrat patru formulări apropiate de cele europene, care acoperă toate formele vinovăției: intenția (purpose), cunoștința de cauză (knowledge), impludența (recklessness) și neglijența (negligence). În acest capitol se mai examinează unele aspecte strîns legate de vinovăție, cum sînt eroarea de fapt, beția, iresponsabilitatea ș.a.

Capitolele următoare — III, IV și V — cuprind analiza a trei grupe de infracțiuni, și anume infracțiunile împotriva persoanei, a proprietății și a statului. În cadrul infracțiunilor împotriva persoanei un examen mai amplu se face infracțiunii de omucidere și formelor sale (murder, manslaughter), iar din grupa infracțiunilor contra proprietății, spațiul cel mai întins se acordă furtului, examinîndu-se diferitele accepțiuni ale infracțiunii de furt, începînd cu conceptul

oferit de common-law (larceny) și continuând cu diferențierile ce au avut loc ulterior în practica penală.

Pe lângă aspectele de drept penal lucrarea se completează cu prezentarea unor chestiuni de procedură penală, analizându-se în capitolele ce succed autoritatea și metodele poliției (cap. VI), procedura anterioară procesului (cap. VII), desfășurarea procesului penal de la punerea sub acuzare (arraignment) pînă la căile de atac deschise celui condamnat (cap. VIII).

Condamnatul este urmărit și în faza executării pedepsei, discutată în cap. IX, subliniindu-se ideea că prin executarea sancțiunii se urmărește reeducarea și reinsertia acestuia în viața socială. În S.U.A., cu excepția unor anumite categorii de infracțiuni pentru care instanța în procesul individualizării pedepsei stabilește o sancțiune cu durată determinată, se practică pe scară întinsă (în 27 de state și în districtul Columbia) sistemul sentințelor indeterminate, constînd în aceea că pedeapsa nu se determină sub aspectul duratei sale de către instanță, ci se apreciază în cursul executării, prin funcționarea unor anumite instituții de individualizare a executării pedepsei, ce dau posibilitate organelor în drept, de a pune în libertate pe condamnat în măsura în care se constată îndreptarea sa, după executarea efectivă a unei anumite durate.

Lucrarea se încheie cu analiza delincvenței juvenile și a tratamentului special aplicat infractorilor minori, reliefindu-se ideea că infraționalitatea minorilor prin creșterea și modul său de manifestare pune serioase probleme în fața organelor judiciare și de stat, care trebuie să-și îndrepte atenția în direcția găsirii unor noi metode și mijloace în prevenirea și combaterea infraționalității juvenile.

Maria Zolyneak

J. CARBONNIER, *Sociologie juridique*, Armand Colin, Paris, 1972, 320 p.

Avînd în vedere că Sociologia juridică este introdusă, relativ, de curînd în programele de învățămînt ale facultăților de drept din țara noastră și că, în general, aceeași situație întîlnim în mai toate țările din Europa, orice discuții ținînd de domeniul acestei științe nu numai că sînt utile, dar sînt absolut necesare. Tot atît de necesară ni se pare și „popularizarea”, răspîndirea cît mai rapidă a studiilor și manualelor scrise în alte țări sau la noi, precum și discutarea unor probleme controversate, aprecierea critică a acestora, pentru ca, în felul acesta, realizarea schimbului de idei să vină în ajutorul tuturor, în întîmpinarea dezvoltării cît mai rapide a cercetărilor sociologice din domeniul dreptului.

Convînși fiind de necesitatea cunoașterii și răspîndirii noilor lucrări de sociologie, ne propunem redarea principalului conținut de idei a unui volum larg răspîndit în Europa, a cărui autor este unul din cei mai cunoscuți profesori de sociologie juridică și, în același timp, inițiatorul și îndrumătorul a numeroase anchete sociale organizate pe teme juridice.

Prof. J. Carbonnier stabilește problematica manualului său pornind de la ideea că sociologia juridică are, ca și alte științe ale dreptului, o parte generală — sociologia juridică generală care expune problemele fundamentale ale materiei — și o parte specială care constituie o aplicare a teoriilor, principiilor și metodelor formulate de sociologia juridică generală la diversele instituții ale dreptului (familie, proprietate, contract etc.). Astfel, ceea ce își propune autorul este tocmai expunerea încheșată a principalelor probleme ridicate de sociologia juridică generală, străduindu-se — după cum el însuși mărturisește — să depășească dificultățile acestei științe care nu și-a încheiat încă procesul de constituire¹. Astfel, problematica volumului este canalizată în cinci mari direcții,

¹ Cu toate că problema caracterului „angajat” al sociologiei juridice este re-luată în capitolul III, nu putem trece peste afirmația de principiu pe care autorul o face chiar din prima pagină prin care își anunță intenția unei cercetări obiective, *dezangajate*, manifestînd totală neîncredere față de ideea unor „diviziuni doctrinale”. Pentru că nu ne putem permite o discuție pe marginea caracterului

o introducere și patru capitole referitoare la istoria sociologiei juridice, obiectul sociologiei juridice, metoda sociologiei juridice și funcțiile acesteia.

Introducerea (*Prolegomenes*) cuprinde probleme care în mod obișnuit sînt tratate în toate manualele universitare, cunoașterea lor fiind indispensabilă pentru înțelegerea specificului obiectului și metodei științei respective. Astfel, autorul dă o definiție sociologiei juridice în strînsă legătură cu poziția adoptată de el în disputa „sociologie a dreptului sau sociologie juridică”, reliefează raporturile dintre sociologia generală și sociologia juridică, dintre aceasta din urmă și teoria dreptului, istoria dreptului, dreptul comparat pentru ca, apoi, să pună în discuție problema „subdiviziunilor” sociologiei juridice sau, cu alte cuvinte, a subramurilor ei.

Preocupîndu-se de delimitarea sociologiei juridice de etnologia juridică, antropologia juridică, psihologia juridică, sociologia politică, economia politică și demografie, autorul scoate în evidență independența acestei noi ramuri a științelor sociale, știință în cadrul căreia s-au manifestat, rînd pe rînd, tendințe obiective și tendințe subiective în cercetarea fenomenelor juridice.

Asupra unei singure probleme am vrea să ne oprim, înainte de a trece la expunerea primului capitol, și anume la aceea privind sfera sociologiei juridice, problemă controversată la care unii autori răspund prin „îngustarea” problematicii, în sensul că sociologia juridică ar avea ca obiect doar ceea ce prof. Carbonnier denumește „fenomene primare”, pe cînd alții, printre care și autorul amintit, împărtășesc ideea potrivit căreia sociologia juridică trebuie să se extindă asupra tuturor fenomenelor sociale în care este cuprins un element de drept. Ideea unei sociologii juridice care ar avea în vedere doar izvoarele dreptului, jurisprudența și deciziile administrative („fenomenele primare”) ar îngusta foarte mult sfera investigației sociologice și ar face imposibilă analiza științifică a fenomenelor juridice care nu pot fi înțelese decît în perspectiva analizei *de ansamblu*, a totalității, precum și în strînsă legătură cu fenomenele sociale fără caracter juridic, care pot determina sau influența fenomenele juridice sau, din contră, s-ar prezenta ca efecte ale acestora.

Capitolul I este consacrat istoriei sociologiei juridice pe care autorul o analizează în două paragrafe: 1) sociologia juridică înainte de sec. XX și 2) sociologia juridică în sec. XX, pornind de la ideea că fondarea sociologiei juridice trebuie „plasată” în sec. XX (indiferent dacă admitem ca fondator pe E. Durkheim, Ehrlich sau Max Weber). Desigur că fiecare autor — chiar dacă și-a propus să fie total obiectiv, precum prof. J. Carbonnier, — va considera ca precursori ai sociologiei juridice pe Platon sau Aristotel, dacă ne referim la antichitate, pe Montesquieu sau reprezentanții teoriei dreptului natural, dacă ne referim la orînduirea capitalistă etc., cu alte cuvinte pe cei care în mod unanim sînt recunoscuți în acest sens. Dar, pe lângă aceștia, fiecare sociolog care-și propune să întocmească „o listă”, să enumere pe cei care au contribuit la analiza sociologică a fenomenelor juridice va adăuga sau va renunța la *un nume* sau altul în funcție de diverse criterii care nu totdeauna sînt obiective. Astfel dacă, de exemplu, G. Gurvitch amintește de Leibniz, Fichte, Proudhon etc.² J. Carbonnier nu face nici o referire la contribuția acestora, fapt care poate fi explicat atît prin aprecierile *personale* ale profesorului amintit cît și prin economia cursului care nu-i permitea o extindere prea mare a capitolului cu caracter istoric. Dar, dacă acest lucru ni se pare firesc, „spațiul” acordat contribuției lui Marx și *alegera* problemelor ce trebuie puse în discuție ni se par cu adevărat criticabile. Astfel, în afară de faptul că aprecierile autorului sînt mai profunde pentru operele scrise de tînărul Marx decît pentru cele elaborate în perioada maturității sale, i se poate reproșa o expunere schematică (mult prea schematică dacă avem în vedere ceea ce Marx și Engels „au dăruit” științelor sociale”) a contribuției acestuia la formarea patrimoniului sociologiei juridice

partinic al acestei științe, atragem doar atenția că poziția prof. Carbonnier, în această materie, este exact contrarie doctrinei marxiste, conform căreia toate științele sociale au un caracter partinic.

Prof. Carbonnier arată că „marxismul este sociologie juridică” prin trei din tezele sale fundamentale și anume: materialismul istoric, lupta de clasă și dispariția statului³ și expune, pe o singură pagină, câteva idei pe care le consideră ca esențiale pentru înțelegerea a ceea ce el numește „teze” fundamentale. În trecut fie spus, materialismul istoric sub nici un motiv nu poate fi considerat „o teză”, iar din succinta — prea succinta — expunere a autorului reiese că intenția acestuia a fost de a scoate în evidență, nu „întregul” materialism istoric — adică materialismul istoric ca ramură fundamentală a științelor sociale — ci, o singură teză formulată de acesta, și anume caracterul determinant al condițiilor vieții materiale în raport cu suprastructura societății, deci și cu dreptul. De asemenea, este de mirare faptul că nu se amintește nimic despre importanța creării conceptului de formațiune socială pentru sociologie în general și pentru sociologia juridică, în special, despre legile dialecticii și aplicarea lor la cercetarea sociologică, precum și despre contribuția lui Lenin la dezvoltarea marxismului și, implicit, a științelor juridice și sociologiei dreptului.

Capitolul II este consacrat obiectului sociologiei juridice. Într-un prim paragraf autorul analizează „fenomenele juridice” ocupându-se mai întâi de clasificarea acestora, iar apoi de „juridicitate”, adică de specificul fenomenelor juridice și desprinderea juridicului de socialul nonjuridic. În ceea ce privește clasificarea, prof. Carbonnier amintește împărțirea fenomenelor juridice în primare (de putere) și secundare, obiective și subiective, dând o atenție deosebită problemei desprinderii fenomenelor contencioase de cele necontencioase. Cu această ocazie subliniază ideea că nu trebuie confundate noțiunile de conflict, litigiu și proces, deoarece procesul este doar o specie a conflictului, el fiind specific numai fenomenelor de drept. Astfel posibilitatea de a trece de la litigios la proces este interpretată ca un semn al juridicității.

După ce se definește juridicitatea — prin ce caractere putem detașa regulile de drept de celelalte norme sociale — se trece apoi la formele elementare ale distincției între juridic și socialul nonjuridic, modul cum se face distincția azi, cum s-a făcut de-a lungul istoriei și ce concluzii se pot trage de aici. Astfel autorul ajunge la ideea că natura conduitei nu ne poate conduce la depistarea juridicității⁴ și atunci criteriul distincției trebuie căutat „în afara dreptului”. Unii autori l-au căutat în constringere iar alții în modul cum se pune problema („mise en question”). Criticând pe cei care deosebesc regulile de drept de celelalte reguli sociale pornind de la constringere, prof. Carbonnier precizează: „Să afirmi că regula este juridică dacă, încălcată, ea declanșează un anumit mecanism de constringere care tinde să o readucă la executare, înseamnă să recunoști implicit că ea poate fi încălcată. Posibilitatea încălcării devine mult mai importantă decât posibilitatea constringerii și disprețul adresat normei de către cel ce o încalcă, apare ca momentul decisiv în mecanizarea dreptului⁵. De aceea, spune autorul, trebuie trecut de la concepția care atribuie dreptului inflexibilitate și automatism la concepția care-i recunoaște suplețea și libertatea. „Aceasta ar fi — continuă el — posibilitatea unei puneri în discuții care caracterizează cel mai bine norma juridică, o *anume natură interogativă*”⁶. Dar, la întrebarea ce se pune în discuție, autorul răspunde categoric, nu dreptul în calitate de regulă se pune în discuție, ci aplicarea normei la un caz concret, astfel concluzia se desprinde firesc: esența dreptului, întrebările ce s-ar putea pune în legătură cu determinarea normei, esența ei, de cine este dată, în favoarea cui etc., sînt probleme *excluse* din „cîmpul” analizei juridicității. Cu alte cuvinte autorul găsește însem-

² *Traité de la sociologie*, vol. II, sous la direction de G. Gurvitch, Paris, 1968, p. 173.

³ A se vedea pag. 74.

⁴ Pag. 129.

⁵ Pag. 134.

⁶ Ibidem.

nele juridicității în afara regulei, în *eventus judicii*, trăgînd concluzia că regula de drept este aceea care dă dreptul la o acțiune, că procesul și judecata constituie criteriul juridicității⁷. Vedem, astfel, că eforturile laborioase ale autorului în sensul descoperirii specificului fenomenelor juridice și, deci, ale normei de drept (ale dreptului) rămîn într-un cerc, într-un spațiu limitat din care sînt excluse orice discuții referitoare la conținutul acestora, la esența lor și anume la faptul că dreptul reprezintă *voința unei anumite clase*, voință determinată de condițiile vieții materiale.

Cea de a doua secțiune a cap. II este consacrată sistemului juridic. Precizînd care este conținutul noțiunii sociologice de sistem juridic — ansamblul fenomenelor juridice — autorul analizează în continuare spațiul juridic și componentele sale precum și diferitele înțelesuri ale noțiunii de pluralism, cu precizarea că nu există un pluralism (juridic), ci fenomene de pluralism. Adevăratul pluralism — continuă el — trebuie căutat în diferitele moduri de aplicare a dreptului și nu în existența unor multiple sisteme de drept în cadrul aceleiași societăți. Aducînd argumente convingătoare împotriva acelei doctrine care consideră că în fiecare societate există și se aplică concomitent mai multe sisteme de drept (alături de dreptul etatic) se arată că ea duce la *diluarea dreptului* și încurajarea arbitrarului judecătoresc.

În continuare, autorul analizează fenomenele infrajuridice — fenomene ce sînt cuprinse în socialul non-juridic și sînt asemănătoare dreptului — și anume dreptul folcloric, dreptul copilăresc („enfantin”) și dreptul vulgar (un fel de drept *inferior* constituit de unele pături ale populației pe baza dreptului în vigoare și a cutumelor locale).

În ceea ce privește evoluția dreptului, se remarcă procedeul profund științific al autorului de a analiza această problemă în strînsă legătură cu celelalte schimbări sociale, dar și poziția neclară a acestuia în ceea ce privește rolul factorilor externi — pe de o parte — și a factorului economic — pe de altă parte — în „eliminarea” unui sistem de drept și înlocuirea lui cu un alt sistem nou⁸.

Ultima problemă a acestui capitol este aculturalizarea juridică care este analizată din punct de vedere a cauzalității și efectelor sale.

Cel de al treilea capitol este consacrat metodei sociologiei juridice. Arătînd că, indiferent de metodele folosite, cercetarea sociologică este guvernată mereu de aceleași principii, autorul consideră că două sînt fundamentale și anume: regula obiectivității și regula cercetării istorico-comparative a faptelor. În acest sens ne-am permite o dublă remarcă: ideea *criticabilă* a autorului referitoare la faptul că cercetarea sociologică „nu trebuie să se aventureze decît după ce s-a eliberat de judecățile de valoare implicite”⁹ și remarcabila prezentare a regulei cercetării istorico-comparative în care cercetarea atît din punct de vedere istoric cît și din punct de vedere comparativ ne apare ca o urmare directă a aplicării legilor dialecticii marxiste la analiza fenomenelor juridice (chiar dacă nu se face nici o referire la *aceste legi*).

Prima secțiune a acestui capitol este consacrată cercetării documentelor în cadrul căreia un loc deosebit este acordat analizei documentelor juridice.

Cea de a doua secțiune se referă la *cercetarea faptelor*. Expediînd mai rapid ancheta monografică sau calitativă autorul insistă mai mult asupra diferitelor tehnici cantitative considerînd că ancheta prin sondaj și statistică reprezintă elementul modern în cercetarea sociologică. După ce se face o analiză comparativă a statisticii și anchetei prin sondaj, se trece la expunerea operațiilor cercetării cantitative. În acest sens se arată că aceasta (cercetarea cantitativă) are două stadii: procurarea materialului informativ și analiza datelor.

⁷ Pag. 135—136.

⁸ Pag. 166.

⁹ Pag. 182—183. Fără a ne putea permite, în contextul de față, critica acestei teze, subliniem doar că în concepția marxistă nu numai că „judecățile de valoare” sînt permise, dar necesitatea și importanța lor au condus la ideea funcției „critice” a sociologiei juridice (A se vedea nota de la pag. 124).

O atenție deosebită se acordă anchetei prin sondaj. În cadrul acestei probleme se analizează stabilirea eșantionului de populație, obiectul chestionarului, redactarea, completarea lui prin deplasarea la fața locului, precum și analiza și interpretarea datelor cantitative.

Considerind că experimentul poate fi rar folosit și că această metodă prezintă unele dificultăți care țin de necesitatea respectării libertății umane¹⁰, autorul trece, relativ, ușor peste această problemă ca și peste aceea referitoare la analiza datelor naturale, oprindu-se mai mult la problema funcțiilor sociologiei juridice care formează, de altfel, și obiectul ultimului capitol.

Argumentind ideea că sociologia juridică are două funcții, autorul analizează în cele două secțiuni ale cap. IV funcția științifică și, respectiv, funcția aplicativă a sociologiei juridice. Dacă încercăm o comparație între părerile exprimate aici și cele cuprinse în literatura noastră sociologică (dar referitoare la sociologie în general și nu la sociologie juridică) vom vedea că unele funcții le întâlnim — după cum e și firesc — atât în concepția autorului analizat cât și în concepția sociologilor noștri. Astfel funcția cognitivă, funcția interpretativă și explicativă, precum și cea aplicativă sînt în atenția tuturor autorilor, pe cînd funcția critică nu este recunoscută, și deci nici analizată decît de sociologii din țările socialiste¹¹, ceilalți ignorind sau contestind existența unei astfel de funcții.

Fiind convinși că o consultare a materialului oferit de prof. francez J. Carbonnier poate fi de folos celor ce au pornit pe drumul cunoașterii sociologiei juridice, ne-am străduit să redăm cît mai fidel — atrăgînd atenția asupra acelor probleme care sînt rezolvate sau expuse contrar concepției noastre marxist-leniniste — principalele idei expuse în volumul recenzat.

Genoveva Vrabie

Les techniques de l'individualisation judiciaire. Ouvrage publié sous la direction de GÉARGES LEVASSEUR. Préface de Marc Ancel. Editions Cujas, Paris, 1971, 284 p.

Lucrarea pe care o prezentăm face parte din publicațiile Centrului de studii de apărare socială din cadrul Institutului de drept comparat din Paris, și cuprinde comunicările făcute de grupul francez la cel de-al VIII-lea Congres internațional al Societății internaționale de apărare socială, care a avut loc în 1971 la Paris.

Mișcarea de politică penală denumită Apărarea socială nouă, avînd ca promotor pe cunoscutul comparatist în domeniul dreptului penal — Marc Ancel — susține teza potrivit căreia eficiența reacției sociale, pe planul reeducării infractorului în vederea reinsertiei sale în societate, depinde de justa individualizare a pedepselor și a măsurilor penale, întemeiată pe un studiu științific complex asupra personalității infractorului. Ca urmare, Congresul al VIII-lea al Societății internaționale de apărare socială a dezbătut tema privitoare la mijloacele tehnice care permit alegerea și executarea celui mai potrivit tratament de readaptare socială a infractorului, în raport de posibilitățile sale morale și psihice, fie că aceste mijloace sînt recomandate de știința medicală, de sociologie, de criminologie, fie că sînt prevăzute de știința dreptului penal și procesual penal. În legislația franceză există obligația, în anumite cazuri, a întocmirii unui dosar complex asupra personalității inculpatului, iar executarea sancțiunilor penale se află sub îndrumarea și controlul unui judecător, care are dreptul de a lua măsurile necesare pentru reîncadrarea cît mai rapidă a condamnatului în societate.

Studiile publicate au fost împărțite în două diviziuni: prima parte include studiile care inventariază și evaluează mijloacele tehnice de individualizare, iar a doua parte se referă la procedeele juridice care favorizează individualizarea judiciară și la propunerile de perfecționarea lor.

¹⁰ Pag. 246.

¹¹ Miron Constantinescu, *Introducere în sociologie*, Note de curs, Ediția a II-a, C.M.U.B., București, 1971, pag. 16—17.

Studiile privitoare la mijloacele științifice de cunoaștere a personalității infractorilor se ocupă de investigațiile pe linie medicală, psihologică, psihiatrică, de investigațiile prin anchete și de investigațiile prin interogatorii, interviuri, discuții.

Recunoscînd importanța cunoașterii personalității infractorului printr-un examen pluridisciplinar — medical, psihologic și psihiatric — de către o comisie mixtă, se ajunge la concluzia că un asemenea examen nu poate da rezultate decît în urma unei observații de lungă durată, care se poate obține mai ales în cursul executării pedepsei; în acest cadru, observația trebuie însoțită de tratamentul adecvat, care poate suferi modificări pe parcurs. Se face în lucrare observația că examenul pluridisciplinar arătat mai sus nu poate da, totuși, judecătorilor — cel puțin în stadiul actual al cercetărilor — decît o orientare cu totul generală asupra măsurilor penale pe care urmează a le pronunța în scopul propus.

Investigația prin anchetă dusă în rîndul celor care-l cunosc pe infractor, care i-au văzut comportarea, reacțiile, care i-au primit mărturisirile, care au avut de suferit de pe urma atitudinii lui, poate furniza organelor judiciare informații importante despre personalitatea acestuia. Deși o astfel de anchetă socială este prevăzută de codul de procedură penală francez, pentru anumite cazuri, totuși s-a constatat în practică, lipsa de specialiști care să discearnă, din toate informațiile primite, trăsăturile reale ale personalității infractorului.

Investigațiile prin intermediul interogatoriului sau al discuției se pot realiza atît de către organele de poliție judiciară, de procuratură și de judecătoria de instrucție și de judecată, cit și de cei care urmăresc executarea pedepsei. Cu această ocazie, mai ales, se pot obține date care să servească la adaptarea regimului de executare a pedepsei în raport de personalitatea condamnatului și cu progresele făcute în reeducare.

Studiile cuprinse în cea de a doua parte a lucrării se ocupă de procedeele juridice care permit o mai bună individualizare judiciară. Se susține, în esență, că legislația franceză — mai ales după modificările intervenite în 1970, ocupă o poziție privilegiată în ce privește ansamblul și eficiența acestor procedee juridice. Ca urmare, sînt studiate procedeele în legătură cu pregătirea personalului încadrat în organele judiciare penale pe linie criminologică și al celui încadrat la locul de executare a pedepselor pe linia sociologică și de știință penitenciară, cu acțiunile permise în faza de angajare a urmăririi, în faza de instrucție, în procedura de judecată, în căile de atac, în legătură cu individualizarea măsurilor penale. Un loc important îl ocupă studiul cu privire la individualizare în cursul executării măsurilor — în mediu închis și în mediu liber — cu ocazia reabilitării judecătorești.

Sînt studiate procedeele de drept penal pentru individualizarea pedepsei, printre care și noua instituție a „tutelei penale” și sînt preconizate noi procedee, existente în alte legislații, cum sînt cele de executare a pedepsei privative de libertate pe termen scurt la sfîrșit de săptămînă, în timpul concediilor etc. Se propun, de asemenea, unele procedee noi în legătură cu desfășurarea procesului penal care să permită o mai bună individualizare judiciară.

Ca o concluzie generală a experienței franceze în domeniul individualizării judiciare a măsurilor penale, se indică existența unor obstacole importante ca lipsa de încredere a magistraților în ajutorul pe care-l pot da știința medicală, sociologia, criminologia în diagnosticul și tratamentul infractorilor, precum și insuficiența personalului specializat al organelor judiciare și insuficiența mijloacelor tehnico-științifice de care dispun. Se propune, de aceea, formarea de jurisdicții pilot, de secțiuni specializate în criminologie a organelor de poliție, echipe multidisciplinare de tehnicieni în determinarea personalității, grupe de anchetați sociali etc., prin a căror activitate s-ar putea dovedi eficiența acțiunilor în readaptarea socială a infractorilor, pornind de la cunoașterea personalității lor.

Gr. Gr. Theodoru

T. V. NOR. *Imuşcestvenia otretstvenosti za nepravelnie deistvia doljnostih lit*, (Răspunderea patrimonială pentru acţiunile ilegale ale funcţionarilor), Izdatelstvo obedinenie „Vişcia Scola“, Izdatelstvo pri Livovskom Gosudarstvennom Universitete, Lvov. 1974. 216. p.

Lucrarea autorului sovietic V. T. Nor. consacrată răspunderii patrimoniale pentru pagubele pricinuite cetăţenilor şi organizaţiilor, în sfera activităţii organelor de stat, editată la Lvov, în anul 1974, reprezintă — după cum arată şi autorul în introducere — o primă cercetare monografică a acestei probleme în dreptul sovietic. Din acest punct de vedere ea reprezintă o importanţă deosebită în primul rînd prin caracterul ei de noutate, la care, bineînţeles, se adaugă un conţinut bogat, întemeiat pe o documentare amplă pe plan legislativ, jurisprudenţial şi doctrinar, cu referiri consistente la dreptul comparat.

În afară de o scurtă introducere, monografia cuprinde patru capitole împărţite fiecare în paragrafe.

În introducere se precizează, printre altele, că „analizînd actele normative, practica administrativ-economică, arbitrală şi judiciară, a aplicării lor, autorul face propuneri privind perfecţionarea în continuare a legislaţiei în vigoare în direcţia unei mai depline şi multilaterale apărări a drepturilor personale şi patrimoniale ale cetăţenilor şi organizaţiilor“ (p. 5).

Primul capitol este consacrat noţiunii şi sferei de aplicare a răspunderii patrimoniale pentru prejudiciile cauzate prin actele ilegale ale autorităţii administrative. După ce indică fundamentul legal al acestei instituţii (partea I, art. 89 din Bazele legislaţiei civile a U.R.S.S., partea I, art. 442 din Codul civil al R.S.S.U. şi partea I, art. 446 din Codul civil al R.S.F.S.R.), autorul consideră că „dacă răspunderea organelor de stat pentru prejudiciile cauzate prin actele ilegale ale autorităţii, în legislaţia civilă anterioară avea un caracter excepţional, noua legislaţie a transformat această răspundere într-o regulă generală“ (p. 10).

Pornind de la importanţa acestei răspunderi autorul semnalează opiniile exprimate în literatura sovietică de specialitate, potrivit cărora este necesar ca noua Constituţie a U.R.S.S. „să consfinţească dreptul cetăţenilor la repararea pagubei cauzată prin acţiunile ilegale ale funcţionarilor organelor de stat“ (p. 12).

Explorînd dreptul comparat socialist autorul constată că răspunderea patrimonială a organelor de stat sau chiar a statului, pentru prejudiciile cauzate prin acţiunile ilegale ale funcţionarilor în domeniul conducerii administrative, şi-a găsit consacrară în legislaţia majorităţii ţărilor socialiste europene (p. 12). Printre alte legiferări este amintită şi Legea 1/1967 din ţara noastră despre care se spune în lucrare că reglementează în detaliu această problemă. Asemenea referiri — e drept, sumare — se fac la legislaţia bulgară, germană, cehoslovacă şi poloneză. Nu lipsesc nici unele referinţe la sistemele de drept occidentale cum ar fi cel francez, englez sau american (p. 15—16).

În acelaşi capitol se acordă un spaţiu considerabil sferei de acţiune a art. 89, partea I, din Bazele legislaţiei civile sovietice şi a textelor corespunzătoare din legislaţia civilă a R.S.S.U. şi R.S.F.S.R.

Al doilea capitol priveşte condiţiile speciale ale răspunderii pentru prejudiciile cauzate prin actele administrative ilegale. Mai întii, se reţine că temeiul general al acestei răspunderi este delictul civil al cărui conţinut este alcătuit din prejudiciul patrimonial, conduita ilicită a autorului, legătura causală dintre această conduită şi rezultatul păgubitor, şi în sfîrşit, vina autorului prejudiciului. Pe baze de texte (art. 88 din Baze, art. 440 din Codul civil al R.S.S.U. şi art. 444 din Codul civil al R.S.F.S.R.) se argumentează că toate aceste elemente sînt absolut necesare pentru existenţa delictului civil ca fundament al acestei răspunderi. În afara acestui temei general — delictul civil — pentru existenţa unei asemenea răspunderi, mai sînt necesare, în concepţia lucrării, două condiţii speciale: 1) cauzarea prejudiciului printr-o acţiune săvîrşită în domeniul conducerii administrative, adică prin acte de autoritate şi 2) cauzarea prejudiciului printr-o acţiune a unui funcţionar (p. 42).

Considerînd că delictul civil  i problemele pe care le ridică conținutul său au fost pe larg abordate  i elucidate în literatura de specialitate sovietică, autorul se ocupă mai în detaliu de condițiile speciale amintite mai sus. Nici o clipă însă, cu toate aceste condiții speciale, nu este pusă în discuție natura juridică a acestei răspunderi ca instituție de drept civil.

 n capitolul al III-lea sînt tratate particularit tile răspunderii instituțiilor de stat pentru prejudiciile cauzate altor organizații prin ac iuni ilegale ale func ionarilor în domeniul conducerii administrative.

 n abordarea acestei probleme autorul constata că „răspunderea pentru prejudiciile cauzate prin ac iunile ilegale ale func ionarilor în domeniul răspunderii administrative este reglementată diferen iat de art. 89, partea I din Baze (art. 442 cod civil al R.S.S.U., art. 446 cod civil al R.S.F.S.R.)  n func ie de cine este păgubașul — cet teanul sau organiza ia“. Dacă răspunderea este fa a de un cet tean aceasta are loc potrivit regulilor generale (dreptului comun), dacă răspunderea este fa a de o organiza ie ea urmează a avea loc în „condițiile stabilite de lege“ (p. 92).

Este pusă apoi în discuție necesitatea elaborării unei legi privind „răspunderea organelor statului pentru prejudiciile cauzate altor organizații prin acte de autoritate ilegale, care p n  în prezent n-a fost adoptată“ (p. 94).  n lipsa unui asemenea act normativ, autorul consideră că totuși această împrejurare nu dă temei pentru a trage concluzia că dispozițiile din Baze  i codurile unionale, amintite mai sus, privitoare la această instituție r m n în întregime fără efect. Se exprimă părerea că în anumite cazuri o asemenea răspundere are totuși loc pe baza acelor legi speciale care au fost adoptate în dezvoltarea art. 407 din codul civil al anului 1922  i care mai sînt încă în vigoare (p. 94).

Un alt aspect interesant în acest capitol este cel al răspunderii patrimoniale pentru actele ilegale ale organelor de conducere administrativ-economică, care a devenit deosebit de actual odată cu noua reformă economică, cu lărgirea autonomiei  i ini iativei întreprinderilor productive (p. 107). Este o problemă care în ultimii ani a constituit obiect de aprinse discuții în literatura economică  i juridică, majoritatea savan ilor  i practicienilor fiind pentru rezolvarea ei pozitivă, adică pentru „o răspundere a organelor economice de conducere fața de întreprinderile subordonate,  ntruc t  responsabilitatea lor are consecin e negative asupra intereselor gospodăririi chibzuite a acestora din urmă  i nu concordă cu cerințele reformei economice privind promovarea consecventă a principiului cointeresării materiale în rezultatele gospodăririi, nu numai pentru un anumit muncitor, ci  i pentru colectiv în întregime (p. 107).

Dacă rezolvarea pozitivă a acestei probleme este recunoscută ca posibilă  i oportună, în ce prive te temeiul ei legal nu mai există o unitate de păreri în doctrina sovietică. Paginile următoare fac o analiză amplă a controverselor ce au loc în literatura de specialitate pe această temă.

P n  la urmă autorul ajunge la concluzia că „răspunderea patrimonială a organelor administrative pentru prejudiciile cauzate prin ac iunile ilegale ale func ionarilor lor fața de întreprinderile subordonate  i fața de alte organizații economice este de natură juridică civilă  i trebuie să fie solu ionat  în baza art. 89, partea I din Bazele legisla iei civile (partea a II-a art. 442 Cod civil al R.S.S.U., partea a II-a art. 446 Cod civil al R.S.F.S.R.)  i a legilor speciale elaborate în dezvoltarea lor care stabilesc condițiile existen ei acestei răspunderi.

Ultimul capitol al lucrării pe care o prezentăm se ocupă de răspunderea pentru prejudiciile cauzate prin ac iunile ilegale ale func ionarilor organelor judiciare  i de procuratură.  nc  de la începutul capitolului se precizează că Bazele legisla iei civile, ca  i codurile republicilor unionale în principiu stabilesc răspunderea patrimonială organelor judiciare  i de procuratură pentru prejudiciile cauzate prin ac iunile de serviciu ilegale ale func ionarilor lor. Partea a II-a art. 89 din Baze (art. 443 Cod civil al R.S.S. Ucraina, art. 447 Cod civil al R.S.F.S.R.) o formulează astfel : pentru prejudiciile cauzate prin ac iuni de serviciu ilegale ale func ionarilor organelor de anchetă, de cercetare, procuraturii

și justiției, organele de stat respective poartă răspunderea patrimonială. În cazurile și limitele prevăzute de lege (p. 126).

În același capitol se fac bogate referiri la legislația țărilor socialiste europene cu privire la reglementarea răspunderii organelor de anchetă, procuratură și justiție.

Deși autorul demonstrează, în toate cazurile analizate, că natura juridică a acestei răspunderi este civilă delictuală, o primă nedumerire în fața căreia ne pune este de ce nu și-a intitulat monografia răspunderea civilă pentru acțiunile ilegale ale funcționarilor? Un asemenea titlu ar fi fost — după părerea noastră — mai adecvat conținutului lucrării și întregii sale concepții.

Poate nu era lipsit de interes dacă s-ar fi insistat mai mult asupra caracterului ilicit și culpabil a acestor fapte generatoare de răspundere, care prezintă totuși unele trăsături specifice față de dreptul comun fără ca acestea să schimbe natura juridică de răspundere civilă.

În ce privește răspunderea patrimonială a organelor de conducere administrativ-economică față de întreprinderile și unitățile economice subordonate, înclinăm să credem că aceasta cade sub incidența normelor de drept economic și nu a normelor de drept civil.

În ansamblu său, pentru considerentele pe care le arătam și în primele rînduri ale recenziei de față, monografia lui V. T. Nor, este de o certă valoare științifică și de o utilitate reală pentru cercetătorii din domeniul dreptului civil și administrativ.

Gh. Lupu

GIUSEPPINA SACCONI: *Ricerche sulla delegazione in diritto romano* (Universita di Roma, Pubblicazioni dell'Istituto di diritto romano e dei diritti dell'Oriente mediterraneo). Milano, Dott. A. Giuffrè Ed., 1971, 244 pagini.

În materie de delegație, documentele scrise ne permit să surprindem momentul în care instituția ia naștere și, în această privință, sîntem mai privilegiați decît în domeniul vînzării sau al locației. Delegația este o instituție de drept comercial care se leagă de novație, de constitutum alieni debiti, de receptul argentarii ș.a. Ceea ce noi numim astăzi delegație, s-a format treptat la Roma începînd din sec. II î.e.n. (Plautus, Cicero). Cele două forme de delegație practicate în dreptul roman erau delegația dandi și delegația promittendi. Ambele se făceau de la început printr-o traditio sau printr-o sponsio (stipulatio). Tradiția și sponsio (stipulația) erau admise de dreptul roman vechi și constituiau acte abstracte, adică acte care produceau efecte independente de cauza lor. Ca și în alte cazuri, pentru a face o delegație, se foloseau acte abstracte simple, perfect admise, pentru a realiza acte complexe care încă nu aveau un *nomen* în dreptul civil. În situația noastră, cauza operației era o convenție între delegant și delegat, cît și o convenție între delegat și delegatar. Într-o delegație dandi, delegatul cerea (*iussum*) delegatului să transfere un lucru către delegatar; într-o delegație promittendi, delegantul invita (*iussum*) pe delegat să facă o promisiune delegatarului. Între aceste trei persoane existau raporturi preexistente care se realizau printr-un singur act. Pentru autoare, delegația promittendi a rezultat din delegația dandi. Întreaga operație se pune în mișcare printr-un *iussum* (autorizare) a delegantului către delegat. Cu timpul, delegațiile au devenit tot mai frecvente și mai complexe. Consultațiile date de juriconsulți au constituit un corp de norme acceptate, instituția intrînd în dreptul clasic. În lucrarea sa, autoarea studiază o parte din problemele ridicate de delegație și le împarte în următoarele categorii: probleme în legătură cu stipulația dandi (cap. I), în legătură cu delegația promittendi (cap. II), raporturile între delegația dandi și delegația promittendi (cap. III) și efectele extinctive ale delegației și ale novației (cap. IV).

Dacă la început convenția sau simplul pact, care nu erau valabile, rămân în afara preocupărilor jurisperșilor, la epoca clasică delegația este admisă ca o instituție de sine stătătoare, cu o fizionomie aparte și cu efecte proprii. În această perioadă, pentru a se deosebi delegația de novație sau de stipulația coreală s-a cercetat intenția părților, *id quod actum est*, ansamblul împrejurărilor care însoțeau operația. Chestiunea aceasta este pe larg studiată în cap. III. Deși în unele cazuri evoluția instituției este luată în considerare, totuși în general ni se înfățișează aspectul exegetic al problemei. Materialul adunat și comentat ar putea folosi pentru o schiță istorică a dezvoltării instituției. Ar fi interesant de notat pentru civilști, că încă din dreptul roman a existat o tendință de apropiere între delegație și novație. Aproximarea a fost opera lui Justinian; ea a trecut în dreptul feudal și codul civil român de la 1864 a acceptat-o în secțiunea II (despre novație) a cap. VIII (Stingerea obligațiilor). Art. 1132 și 1133 vorbesc despre delegație.

Mihai Jacotă

ION DELEANU și GHEORGHE BOBOȘ: *Organele Statului Socialist Român în sistemul Democrației Socialiste*. Ed. didactică și pedagogică, București, 1973, 311 p.

Este bine cunoscut că eficiența activității statului depinde în mare măsură de structura, de competența și rolul organelor de stat, de sistemul de relații ce există între acestea, de reglementarea lor juridică, de legătura acestora cu masele de oameni ai muncii, de stabilirea locului pe care organele statului îl ocupă în ansamblul organelor sociale, care, în totalitatea lor compun sistemul democrației socialiste.

Deosebit de interesant ni se pare modul în care autorii abordează studiul organelor statului tocmai sub acest ultim aspect.

În primul capitol al lucrării, intitulat: „Noțiunea de sistem al democrației socialiste”, autorii fac o prezentare competentă a sistemului democrației socialiste ca parte a suprastructurii politice, relevând și definind conținutul noțiunii de structură politică în cadrul căreia se include și suprastructura juridică.

Dreptul și politica sînt în mod necesar, obiectiv elemente ale suprastructurii. A include în structura politică, pe lângă celelalte elemente și dreptul ni se pare o justă înțelegere a intercondiționării fenomenelor politice și juridice dacă ne gîndim că, întotdeauna scopurile și obiectivele unei anumite politici, care converg în direcția necesităților reale ale societății la un moment dat, sînt concretizate prin norme de drept, care devin astfel, instrumente de realizare a intereselor majore ale comunității umane constituite în stat.

Folosirea indicațiilor pe care partidul le dă în vederea perfecționării activității de stat și a sistemului de organe, care realizează această activitate, urmăresc tocmai creșterea coeficientului de educare, de înțelegere și adaptare la noile condiții de cunoaștere științifică a acestui proces înnoitor al relațiilor sociale. Prin folosirea căilor politice — ideologice și educative — pot fi înlăturate din practica activității organelor statului nostru, birocrăția, munca de rutină lipsită de factorul dinamic al inițiativei.

Capitolul al II-lea al lucrării tratează despre organizațiile obștești, ca părți componente ale sistemului democrației socialiste, locul și rolul lor în realizarea politicii partidului și corelația dintre organizațiile obștești și organele de stat, precum și natura actelor emise de aceste organizații.

În capitolul al III-lea, cu care se încheie prima parte a lucrării, se cercetează rolul și locul organelor de stat în sistemul democrației socialiste, precum și celelalte aspecte juridice prezentate cu competență în cadrul problemelor fundamentale de Teoria generală a statului și dreptului.

Partea a II-a a lucrării, intitulată „Organele Statului Socialist Român” este structurată în trei capitole în cadrul cărora sînt cercetate și definite, în lumina dispozițiilor constituționale, cele patru categorii fundamentale ale sistemului statului: organele puterii de stat, ale administrației de stat, organele judecătorești și organele procuraturii.

În procesul continuei perfecționări a sistemului democrației socialiste, rolul și poziția Marii Adunări Naționale, în sistemul organelor statului nostru, s-a amplificat datorită noilor măsuri politice și legislative de o deosebită importanță.

For suprem, Marea Adunare Națională, ca unic organ legiuitor, își afirmă puternic poziția în sistemul organelor statului, ea reprezentînd „veriga ce permite armonizarea cerințelor de eficiență, diversificare, specializare, tehnicitate a muncii acestui aparat, cu acea cerință de esență democratică pentru ca poporul să poată păstra nealterate atributele decurgînd din deplinătatea și unicitatea puterii sale” (pag. 143).

Considerăm concludente pentru această recenzie, cele cîteva aspecte relevate din lucrarea citată, pentru a evidenția calitatea și competența cu care au fost tratate de către autori, problemele abordate. Meritoriu pentru autori este și capacitatea de selectare, de sintetizare și evidențiere a acelor aspecte care semnifică esențialul pentru tema aleasă, precum și argumentele pro și contra folosite în enunțarea opiniilor.

Elena Pipernea

STUDII DE ȘTIINȚĂ POLITICĂ, Editura politică, București, 1973, 383 p.

Studiile care sînt cuprinse în culegerea, recent apărută în Editura politică, colecția „Teorie și metodă în științele sociale” abordează o tematică complexă și deosebit de interesantă.

Debutînd „cu un studiu care realizează deschiderea problematicii politologice spre corelația dintre ideologia politică și realitățile lumii contemporane”, cartea se înscrie în bibliografia cercetătorilor din domeniul științelor sociale, ca o lucrare de o certă valoare științifică.

În acest sens studiul *Elemente în fundamentarea statutului acțiunii politice sub raport epistemologic*, de I. Pietraru, aduce importante clarificări privitor la rolul și importanța partidului ca forță conducătoare a societății.

„Cu privire la metodologia studierii doctrinelor politice”, M. Voiculescu, abordează aspecte ale doctrinei marxiste și nemarxiste referitoare la metodologia necesară în aprecierea doctrinelor, concepțiilor, teoriilor, ideilor politice, conturînd valoroasele idei ale clasicilor gîndirii marxiste-dialectică.

În studiul său *Ideologia, politica și realitățile lumii contemporane*, I. Rădulescu își îndreaptă atenția spre cercetarea relației ideologie-politică, relevînd caracterul contradictoriu al acestora în condițiile societății burgheze.

Pe linia elucidării raporturilor dintre știința politică și celelalte științe, I. Benditer, în *Dreptul constituțional și știința politică* își îndreaptă atenția asupra acestui raport, cercetînd și evidențînd critic tocmai acele elemente care interferîndu-se fac pe unii specialiști să identifice dreptul constituțional cu politica.

A porni în rezolvarea acestui raport numai de la faptul că știința juridică și politică sînt în mod obiectiv și necesar elemente ale suprastructurii, că în structura politică pe lingă celelalte elemente se include și dreptul, sau — așa cum arată autorul — prin asimilarea noțiunii de organizare politică (regim politic) celei de organizare constituțională (regim constituțional), părere caracteristică majorității doctrinei contemporane apusene, și pe baza acestor elemente să identificăm sfera dreptului constituțional cu sfera politicii, înseamnă nu numai a depăși limitele unei cercetări științifice ci și o minimalizare a rolului și importanței atît a dreptului cît și a politicii în viața socială.

Preocupat de corelația dintre democrație și umanism, după o scurtă incursiune în evoluția istorică a acestor două concepte, Ovidiu Trăsnea într-un studiu interesant își concentrează întreaga atenție asupra modului de tratare și înțelegere a problemei în doctrina occidentală comparativ cu cea socialistă. „Umanismul marxist — arată O. Trăsnea — are un caracter revoluționar practic, deoarece condiționează eliberarea și dezvoltarea armonioasă a personalității umane ... de lichidarea oricărei exploatare și asupririi, de instaurarea unei egalități reale a tuturor membrilor societății; el este științific, întemeiat și concret (p. 176).

Problema democrației, abordată sub alt aspect face obiectul și unui alt studiu intitulat *Democrația și partidele politice* semnat de N. Neagu.

O parte dintre studii sînt consacrate unor aspecte ale raporturilor dintre politică și alte elemente ale suprastructurii ca, de exemplu, dintre politică și stat (studiul Oliviei Clătici, intitulat: social, politic, politică, stat), dintre politică și națiune (*Dialectica raportului național-internațional în dezvoltarea societății socialiste*, de Marin Nedelea), dintre politică și toate celelalte fenomene ale vieții sociale (*Realism și spirit creator în politică*, de Ion Mitran, precum și *Specificul relațiilor politice* de A. Huszak).

Aspecte speciale ale cercetării politologice în diferite domenii sînt abordate în studiile semnate de S. Brucan, *Relații internaționale și politica internațională* de F. Mahler și *Iunipolitologia — parte componentă a științei tineretului*. În primul din aceste două studii după ce sînt definite noțiunile de relații internaționale și de „politică internațională”, se face un competent examen al raportului de interdependență și intercondiționare dintre ele, în scopul realizării unui climat de pace și colaborare între state.

Interesant este și studiul lui C. Cuciuc: *Despre o tentativă de elaborare a teoriei sistemului politic*, în special pentru analiza critică a unor teorii occidentale cu privire la criteriile ce ar trebui luate în considerație în fundamentarea sistemului politic ca un subsistem al sistemului social complex.

Critica marxistă a unor curente și orientări din politologia occidentală se face și în studiul lui L. Lorincz, *Teoria „depolitizării” societății*. După cum arată autorul, în cazul teoriei „depolitizării”, marxismul combate concepția mecanicistă privind rolul determinant al factorului economic-tehnic în dezvoltarea socială, negarea obiectivistă a rolului istoric activ și creator al omului, al claselor și maselor, al partidelor și instituțiilor politice ... în procesul dezvoltării societății.

Tabloul complex al cercetării politologice este întregit și de preocupări din domeniul istoriei dezvoltării politice a societății românești. Astfel, în studiul lui Mihai Petrescu sînt abordate importante aspecte ale locului și rolului jucat de P.C.R. în sistemul partidist al României dintre cele două războaie mondiale.

Elena Pipernea

Nr. coli tipar 8,50

Tiparul executat la Intreprinderea poli-
grafică Iași str. Vasile Alecsandri nr. 6
sub comanda nr. 117
Republica Socialistă România

ȘTIINȚE JURIDICE

ICHIL BENDITER — Perfecționarea activității legislative în domeniul conducerii social-economice	55
IOAN IAVORSCHI — Trecerea la altă muncă în cadrul aceleiași unități socialiste	61
RENEE SANILEVICI — Răspunderea pentru executarea contractelor încheiate de centrală	73
O. LOGHIN — Cu privire la omorul deosebit de grav prevăzut de articolul 176 lit. b și c, cod penal	77
MARIA ZOLYNEAK — Aspecte ale aplicării legii penale în timp	81
A. CIOPRAGA — Categoria psihologică și juridică de mărturie vizuală și auditivă	87
P. ANDREI — Răspunderea civilă a personalului didactic	91
WIESLAW SKRZYDLO — Le rôle directeur du Parti Ouvrier Polonais Unifié dans l'activité du Parlement de la République Populaire de Pologne	97
MEDALION — VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ	107
RECENZII	109

Nr. coli tipar 8,50

Tiparul executat sub comanda nr. 117
la Intreprinderea poligrafică Iași, str.
Vasile Alecsandri nr. 6.
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMANIA